ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

ધોરણ 12 સામાન્ય પ્રવાહ (ગુજરાતી માધ્યમ)

આદર્શ ઉત્તરવહીઓ

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ,
સેક્ટર 10-બી, જૂના સચિવાલય પાસે, ગાંધીનગર-382 010

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પેજ નં.
1.	અર્થશાસ્ત્ર (022)	1
2.	અર્થશાસ્ત્ર (022)	45
3.	વાણિજ્ય વ્યવસ્થા અને સંચાલન (046)	80
4.	વાણિજ્ય વ્યવસ્થા અને સંચાલન (046)	132
5.	સંસ્કૃત (129)	173
6.	સંસ્કૃત (129)	208
7.	આંકડાશાસ્ત્ર (135)	245
8.	આંકડાશાસ્ત્ર (135)	297
9.	તત્ત્વજ્ઞાન (136)	335
10.	તત્ત્વજ્ઞાન (136)	369
11.	સમાજશાસ્ત્ર (139)	397
12.	મનોવિજ્ઞાન (141)	436
13.	ભૂગોળ (148)	502
14.	નામાનાં મૂળતત્ત્વો (154)	543
15.	સેક્રેટરીયલ પ્રેક્ટિસ (337)	577
16.	ગુજરાતી (001)	613
17.	અંગ્રેજી (FL) (006)	645
18.	હિન્દી (009)	686
19.	અંગ્રેજી (013)	717
20.	અંગ્રેજી (013)	753

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) જવાબ આપતા પહેલાં પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચી સૂચના મુજબ જવાબ આપો.
2) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 48 પ્રશ્નો છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
3) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે.
4) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચેના 1થી 10 હેતુલક્ષી પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે. [10]

1) માથાદીઠ આવક અને જીવન ની ભૌતિક ગુણવત્તાનો સમન્વય કરીને રચાયેલાં આંકનું મૂલ્ય .....

(A) 0 (B) 0 થી 1 ની વચ્ચે

(C) 1 (D) 100

2) વિકસીત રાષ્ટ્રોના પ્રશ્નો કોની સાથે સંકળાયેલા છે ?

(A) આર્થિક વિકાસ (B) રાષ્ટ્રીય આવક

(C) માથાદીઠ આવક (D) આર્થિક વૃદ્ધિ

3) ભારત માં આધુનિક ઉદ્યોગોનો આરંભ .....

(A) 1700 પછી (B) 1950 પછી

(C) 1850 પછી (D) 1975 પછી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

4) સામાજિક આંતરમાળખા માં સમાવેશ થતું ઘટક .....

(A) આરોગ્ય (B) વાહન વ્યવહાર

(C) ઊર્જા (D) સંદેશા વ્યવહાર

5) સંદેશા વ્યવહાર નું વિકસિત સ્વરૂપ .....

(A) મોબાઇલ ફોન (B) ટેલિફોન

(C) ઇ-કોમર્સ (D) ટપાલ સેવા

6) કયા અર્થશાસ્ત્રીના મતે વિકાસ ના પ્રારંભિક તબક્કા માં પ્રદૂષણ વધે છે, પરંતુ ત્યાર બાદ તેમાં ઘટાડો થાય છે ?

(A) માર્શલ (B) થોમસ માલ્થસ

(C) સાયમન કુઝનેટ (D) સ્વામીનાથન

7) નીચેના માંથી કયાં દેશ માં આવકની અસમાનતાની તીવ્રતા વધુ છે ?

(A) ચીલી (B) નેપાળ

(C) ભારત (D) ફિલીપાઇન્સ

8) કઇ બેરોજગારી છૂપી બેરોજગારી તરીકે ઓળખાય છે ?

(A) ચક્રિય (B) મોસમી

(C) પ્રચ્છન્ન (D) શિક્ષિત

9) સીમાન્ત ખેડૂતો માટે જમીન ધારણની મર્યાદા કેટલા હેક્ટર જમીન ની છે ?

(A) 0 - 1 હેક્ટર (B) 1 - 4 હેક્ટર

(C) 4 - 10 હેક્ટર (D) 10 હેક્ટર થી વધુ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

10) પાયાના ઉદ્યોગો માં નીચેના માંથી કયા ઉદ્યોગનો સમાવેશ થાય છે ?

(A) રેલવે એંજિન (B) સૂતર

(C) યંત્રો (D) સીમેન્ટ

વિભાગ - B

■ **નીચેના 11 થી 20 પ્રશ્નોના ઉત્તરો એક વાક્યમાં આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

11) અર્થશાસ્ત્રના નિયમો અને તેના વિશ્લેષણ ને સમજવા શેનું જ્ઞાન જરૂરી છે ?

12) અપેક્ષિત આયુષ્યનો અર્થ આપો.

13) ભારત માં O.N.G.C. ની સ્થાપના કયાં વર્ષ માં થઇ ?

14) ગરીબી એ કેવો ખ્યાલ છે ?

15) સ્વરોજગારી નો અર્થ આપો.

16) ઔદ્યોગિક બેરોજગારી એટલે શું ?

17) ટૂંકાગાળાની બેરાજગારી ની સ્થિતિ કઇ બેરોજગારી માપન ની પધ્ધતિ થી જાણી શકાય છે ?

18) પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ અંગે વિશ્વસ્તરે સૌ પ્રથમ જાગૃતિ કયા વર્ષમાં આવી ?

19) સામાન્યરીતે શહેરીકરણ કોને લીધે થાય છે ?

20) કૃષિ શ્રમિકની ઉત્પાદકતા નું સૂત્ર જણાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - C

■ **નીચેના 21 થી 34 સુધીના પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્તમાં ઉત્તર લખો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.** **[28]**

21) જીવનની ભૌતિક ગુણવત્તાના આંકમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે ?

22) "અંગ્રેજોના શાસનકાળ દરમિયાન ભારતીય ઉદ્યોગોની અવનતિ થઈ હતી" - સમજાવો.

23) આયોજનની વ્યૂહરચના કોને કહેવાય ?

24) વૈશ્વિકીકરણમાં કઈ ચાર બાબતોનો સમાવેશ થાય છે ?

25) વસ્તી વિસ્ફોટનો અર્થ આપો.

26) ખ્યાલ સમજાવો : ગરીબીનું આંતરરાષ્ટ્રીય ધોરણ

27) ખ્યાલ સમજાવો : યુવાનોની બેરોજગારી

અથવા

ખ્યાલ સમજાવો : દૈનિક બેરોજગારી

28) પર્યાવરણની ખાળકૂંડી એટલે શું ?

29) શહેરીકરણની હકારાત્મક અસરો જણાવો.

30) ભારતમાં કૃષિક્ષેત્રના કોઈપણ બે પડકારો જણાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

31) હરિયાળી ક્રાંતિની મર્યાદાઓ જણાવો.

32) અનાજ અને રોકડિયાપાક વચ્ચેનો તફાવત દર્શાવો.

અથવા

'ભારતનો સીમાન્ત ખેડૂત દેવામાં જન્મે છે, જીવે છે અને મૃત્યુ પામે છે' - સમજાવો.

33) ઉદ્યોગીકરણ એટલે શું ?

34) ઔદ્યોગિક માંદગી અને ઔદ્યોગિક ઝઘડાનો અર્થ આપો.

વિભાગ - D

■ **નીચેના 35 થી 43 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.** [27]

35) વિકાસશીલ ભારતીય અર્થતંત્રની બે લાક્ષણિકતાઓ સમજાવો.

36) વ્યાવસાયિક માળખુ એટલે શું ? તેના ઉદ્યોગ વિભાગની સમજૂતી આપો.

અથવા

સ્વાતંત્ર્યપૂર્વ ભારતીય અર્થતંત્રમાં બેંકિંગક્ષેત્રનો ટૂંકો પરિચય આપો.

37) ટૂંકનોંધ લખો : મિશ્ર અર્થતંત્ર.

38) ભારતમાં આયોજનની ત્રણ મર્યાદાઓ ચર્ચો.

39) ટૂંકનોંધ લખો : ઉદારીકરણ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

40) ખાનગીકરણ એટલે શું ? "ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા ભારતીય અર્થતંત્રમાં સંપૂર્ણપણે થવા પામી નથી." - આ વિધાન ચકાસો.

41) ટૂંકનોંધ લખો : રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય યોજના.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો : રોજગાર બાંહેધરી યોજના.

42) ભારતમાં ગ્રામીણ વિસ્તારની બેરોજગારી ઘટાડવાના ઉપાયો જણાવો.

43) ભારતમાં નાના પાયાના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે સરકારે લીધેલા પ્રોત્સાહક પગલા જણાવો.

વિભાગ - E

■ **નીચેના 44 થી 48 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર આપો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.** **[25]**

44) આર્થિક આંતર માળખાનું અર્થતંત્રમાં શું મહત્વ છે તે સ્પષ્ટ કરો.

અથવા

ભારતમાં આરોગ્ય સેવાઓનું મહત્વ સમજાવી તેના વિકાસને સમજાવો.

45) ભારતમાં ઊંચા જન્મદર માટેના કારણો સમજાવો.

અથવા

વસ્તીનીતિ (2000) ના સંદર્ભમાં ભારતની વસ્તી નિયંત્રણ અંગેની નીતિની ચર્ચા કરો.

46) સ્થળાંતરનો અર્થ આપો. સ્થળાંતરની નકારાત્મક અસરો સમજાવો.

અથવા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

ભારતની વસ્તીમાં સ્ત્રી-પુરુષનું પ્રમાણ તથા તેના સૂચિતાર્થોની ચર્ચા કરો.

47) શહેરની વ્યાખ્યા આપો. ભારત સરકારની શહેરીકરણની નીતિ સમજાવો.

48) ગુજરાતમાં સાક્ષરતા વિષયક નીચેની માહિતીને સામયિક શ્રેણી આલેખમાં રજૂ કરી વિશ્લેષણ કરો.

વર્ષ	1951	1971	1991	2001
સાક્ષરતા (%)	21.69	35.79	61.29	67.97

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ - A

જવાબ - 1	(B) 0 થી 1 ની વચ્ચે
જવાબ - 2	(D) આર્થિક વૃદ્ધિ
જવાબ - 3	(C) 1850 પછી
જવાબ - 4	(A) આરોગ્ય
જવાબ - 5	(C) ઈ-કોમર્સ
જવાબ - 6	(C) સાધારણ ફુગાવો
જવાબ - 7	(A) ચીની
જવાબ - 8	(C) પરદેશની
જવાબ - 9	(A) 0-1 ફેરફાર
જવાબ - 10	(D) સીમેન્ટ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ - B

જવાબ - 11

અર્થશાસ્ત્રના નિયમો અને વિશ્લેષણને સમજવા ગણિત અને ભૂમિતીનું જ્ઞાન જરૂરી છે.

જવાબ - 12

"ગ્રાહક જનતાની માંગને કેટલા વર્ષ સુધીનું આયુષ્ય લાગવી શકશે તે અંગેની અપેક્ષાને અપેક્ષિત આયુષ્ય કહે છે."

જવાબ - 13

ભારતમાં ONGC ની સ્થાપના ઈ.સ. 1959માં થઈ.

જવાબ - 14

ગરીબી એ ગુણાત્મક ખ્યાલ છે.

જવાબ - 15

"જે વ્યક્તિને સીધે સીધે રોજગારી આપવામાં આવતી નથી પરંતુ ભવિષ્યમાં રોજગારી પ્રાપ્ત કરી શકે તેવી તાલીમ આપવાની પ્રક્રિયાને સ્વરોજગારી કહે છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - 16

"ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રે આવતા પરિવર્તનોને કારણે વ્યક્તિઓ જે ટૂંકા કે લાંબા સમય માટે કામ વિના બેસી રહેવું પડે તેને ઔદ્યોગિક બેરોજગારી કહે છે."

જવાબ - 17

ટૂંકાગાળાની બેરોજગારીની સ્થિતિ સાપ્તાહિક કે દૈનિક બેરોજગારી માપનની પદ્ધતિથી જાણી શકાય છે.

જવાબ - 18

પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ અંગે વિશ્વસ્તરે સૌ પ્રથમ જાગૃતિ ઈ.સ. 1972 માં આવી.

જવાબ - 19

સામાન્ય રીતે શહેરીકરણ ઉદ્યોગીકરણ અને આર્થિક વિકાસના કારણે પ્રાપ્ત છે.

જવાબ - 20

કૃષિ શ્રમિકદીઠ ઉત્પાદકતા = $\frac{\text{કુલ કૃષિ ઉત્પાદન}}{\text{કૃષિમાં રોકાયેલા કુલ શ્રમિકો}}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ - ૮

જવાબ - 21 :-

જીવનની ભૌતિક ગુણવતાના આંકમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થાય છે.

(1) અપેક્ષિત આયુષ્ય
(2) શિક્ષણ
(3) બાબમૃત્યુદર

અપેક્ષિત આયુષ્ય સરેરાશ આયુષ્યના આધારે જાણી શકાય છે. સાક્ષરતાના દરના આધારે શિક્ષણની પરિસ્થિતિ જાણી શકાય છે. જ્યારે બાબમૃત્યુદર દર દ્વારા જીવિત જન્મેલા બાબકોની સામે એક વર્ષ સુધીમાં મૃત્યુ પામતા બાબકોનું પ્રમાણ દર્શાવે છે.

જવાબ - 22 :-

ઈ.સ. 1750 થી ઈ.સ. 1830 દરમિયાન બ્રિટનમાં ઔદ્યોગિક ક્રાંતિ થઈ હતી. આ સમય દરમિયાન ભારતમાં ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની રાજકીય સત્તા મેળવવા સક્રિય બની હતી. બ્રિટનમાં ઔદ્યોગિક ક્રાંતિને કારણે આધુનિક ~~આધુનિક~~ ઉદ્યોગોનો વિકાસ થયો જેની અસર ભારતના ઉદ્યોગો પર પડી. પરિણામે ભારતના પરપરાગત ઉદ્યોગો બ્રિટનના કારખાના ઉદ્યોગ સામે ટકી શકયા નહિ. જેમકે, સુતરાઉ કાપડની આયાત થવાને લીધે દેશનો હાથસાળ ઉદ્યોગ ભાંગી પડયો આવી જ રીતે ઓઈલમિલો આવવાને લીધે તેલની ઘાણીનો ઉદ્યોગ પડી ભાંગ્યો. તાબા, પિતળ અને પતરાને ~~લીધે~~ મારોના વાસણ તથા નળિયાનો ઉદ્યોગ પડી ભાંગ્યો. પરિણામે ઉદ્યોગોમાં રોકાયેલા શ્રમિકો રોજગારી મેળવવા કૃષિ તરફ વળયા જેથી કહી શકાય કે અંગ્રેજોના

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

શાસનકાળ દરમિયાન ભારતીય ઉદ્યોગોની ઝડપથી પ્રગતિ થઈ હતી.

જવાબ - 23 :-

"ચોક્કસ ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે પ્રાપ્ય સાધનોને કામે લગાડવાની ચોક્કસ રીત એટલે આયોજનની વ્યૂહરચના."

આયોજનની વ્યૂહરચનામાં નીતિઓ ઘડીને તેને લગતા સાધનો કામે લગાડવામાં આવે છે.

જવાબ - 24 :-

વૈશ્વિકીકરણમાં નીચેની ચાર બાબતોનો સમાવેશ થાય છે.

(1) મુક્ત વેપાર
(2) મુક્ત મૂડીની ફેરફેર
(3) મુક્ત ટેક્નોલોજીની ફેરફેર
(4) મુક્ત શ્રમિકોની ફેરફેર

જવાબ - 25 :-

"કોઈપણ દેશમાં વસ્તીના કદ અને વસ્તીવૃદ્ધિદરમાં લાંબા સમય સુધી સતત અને ઝડપી વધારો પેદા કરે તો તેવી ઘટનાને વસ્તી વિસ્ફોટ કહે છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - 26 :-

નિરપેક્ષ ગરીબીનું ધોરણ નક્કી કરવા માટે વિશ્વબેંક દ્વારા "સમ ખરીદશક્તિ" ના સિદ્ધાંત મુજબ નિરપેક્ષ ગરીબીનું ધોરણ નક્કી કર્યું છે. જે વ્યક્તિની દૈનિક આવક 2 અમેરિકન ડોલર કરતાં ઓછી હોય તેને નિરપેક્ષ ગરીબ કહે છે અને જે વ્યક્તિની દૈનિક આવક 2 અમેરિકન ડોલર કરતાં વધારે હોય તેને 'અતિગરીબ' કે 'તલિયાના ગરીબ' કહે છે.

જવાબ - 27 :-

"જે વ્યક્તિએ ઓછામાં ઓછું માધ્યમિક શિક્ષણ મેળવેલું હોય છતાં તેને રોજગારી ન મળે તો તેને શિક્ષિત બેરોજગાર કહે છે અને આવી સામૂહિક પરિસ્થિતિને શિક્ષિત બેરોજગારી કહે છે."

ભારતમાં 18 થી 25 વર્ષના યુવાનોમાં આ પ્રકારની બેરોજગારી વધુ જોવા મળે છે. આવા યુવાનો ઝડપથી સારી રોજગારી મેળવવા વધુને વધુ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ તેઓને લાંબા સમય બાદ રોજગારી પ્રાપ્ત થાય છે. જેથી શિક્ષિત બેરોજગારીનું પ્રમાણ વધે છે. જ્યારે ગ્રામ્યમાં અપૂરતા શિક્ષણને કારણે શિક્ષિત બેરોજગારીનું પ્રમાણ ઓછું જોવા મળે છે. તેથી ફાફરી વિસ્તારની બેરોજગારીને યુવાનોની બેરોજગારી કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - ૨૮ :-

માનવી અર્થતંત્રના વિકાસ માટે ઉત્પાદન અને ઉપભોગ જેવી પ્રવૃતિ કરે છે. આ પ્રવૃતિમાં કુદરતી સંસાધનો કે ઊર્જાનો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે ઉપયોગ થાય છે. જેમ કે કારખાનાનો ધુમાડો ગેરી ગેસ, ગંદુ પાણી વગેરે માનવજીવન માટે 100 % મુશ્કેલી ઊભી કરતો. તથા એરસે કે પ્રદૂષણ ઉભુ કરતો તથા કારણ કે આર્થિક પ્રવૃતિઓના અંતે પર્યાવરણનો કચરો પર્યાવરણમાં સમાય છે જેને પર્યાવરણની ખાખડુંડી કહે છે."

જવાબ - ૨૯ :-

શહેરીકરણની ફકારાત્મક અસરો નીચે મુજબ છે:

(1) રોજગારીની તકોનું સર્જન
(2) શિક્ષણ અને આરોગ્યની સેવા
(3) સામાજિક લાભ
(4) ગરીબીમાં ઘટાડો

જવાબ - ૩૦ :-

ભારતમાં કૃષિક્ષેત્રના જે પડકારો નીચે મુજબ છે:

(1) શહેરીકરણ :-

શહેરીકરણને કારણે કૃષિક્ષેત્રે ખેડવા લાયક જમીનમાં ઘટાડો થયો છે. જ્યારે વસ્તીવધારાને કારણે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

અનાજની માંગ સતત વધતી જાય છે. આ પરિસ્થિતિને કઈ રીતે પહોંચી વળવું તે મહત્વનો પ્રશ્ન બની રહે છે. તેથી ઈ.સ. 1998 માં સરકારે અનાજની પ્રક્રિયા કરતા ઉદ્યોગોને સૂર્યોદય ઉદ્યોગ તરીકે ઓળખાવ્યા છે.

(2) વૈશ્વિકીકરણ :-

વૈશ્વિકીકરણના કારણે ફરીફાઈમાં વધારો થયો તો ભારતના ખેડૂતોએ આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં ટકવા માટે ઓછામાં ઓછા ખર્ચે સારી ગુણવત્તાવાળી વસ્તુનું ઉત્પાદન કરવું પડે છે જે મહત્વનો પ્રશ્ન બની રહે છે.

જવાબ - 31 :-

જ્યારે દેશના તમામ વિસ્તારોમાં, તમામ પાકોમાં તથા તમામ ખેડૂતોમાં ક્રાંતિ આવે ત્યારે ત્યારે હરિયાળી ક્રાંતિ સફળ થઈ કહેવાય. હરિયાળી ક્રાંતિમાં રાસાયણિક ખાતર, સુધારેલા બિયારણ તથા સિંચાઈ પાછળ મોટો ખર્ચ કરવો પડે છે. જેથી ગરીબ તથા નાના ખેડૂતો આ ખર્ચ કરી શકતા નથી. તેથી જ રીતે હરિયાળી ક્રાંતિ ઘઉં, ચોખા જેવા અમુક ધાન્ય પાકોમાં જ આવી છે. ગુજરાત, પંજાબ, હરિયાણા જેવા વિકસિત રાજ્યોમાં હરિયાળી ક્રાંતિ આવી છે જ્યારે બિહાર, રાજસ્થાન જેવા વિસ્તારમાં હરિયાળી ક્રાંતિની અસર થઈ નથી. તેથી કહી શકાય કે હરિયાળી ક્રાંતિ સંપૂર્ણ સફળ થઈ નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ-૩૨ :-

અનાજ	મુદ્દા	રોકડિયા પાક
જે પાકનો સીધો ખોરાક તરીકે ઉપયોગ થઈ શકે તેને અનાજ કહે છે.	અર્થ	જે પાકનું ઉત્પાદન ~~મુખ્યત્વે~~ મુખ્યત્વે આવક સર્જનના હેતુથી કરવામાં આવે તેને રોકડિયા પાક કહે છે.
અનાજમાં ઘઉં, ચોખા, બાજરી જેવા ધાન્ય પાકોનો જ્યારે ~~શણ, શેરડી, તમાકુ~~ મગ, દાલ, ચણા જેવા કઠોળનો સમાવેશ થાય છે.	ઉદાહરણ	રોકડિયા પાકમાં શણ, શેરડી, તમાકુ જેવા પાકનો સમાવેશ થાય છે.
ભારતમાં અનાજનું ઉત્પાદનનું પ્રમાણ ~~વધતું~~ ~~છે~~ ઘટતું છે.	પ્રમાણ	ભારતમાં રોકડિયા પાકના ઉત્પાદનનો વિસ્તાર તથા ઉત્પાદન વધતું જાય છે.
અનાજના ઉત્પાદનનો હેતુ મુખ્યત્વે સ્વપરાશ માટેનો હોય છે.	હેતુ	રોકડિયા પાકનો હેતુ આવક સર્જનનો હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - 33 :-

"અર્થતંત્રમાં ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનમાં વધારો થાય તે હેતુથી ~~કરે~~ ઉદ્યોગમાં મૂડીરોકાણ અને આંતરમાળખાકીય સેવામાં વધારો થાય તેને ઉદ્યોગીકરણ કહે છે."

જવાબ - 34 :-

~~જ્યારે~~

* ઔદ્યોગિક મંદી :-

"જ્યારે ઉદ્યોગોમાં મંદી આવે કે કોઈ કારણોસર એકમના ઉત્પાદન તથા વેચાણમાં ઘટાડો થાય તેવી પરિસ્થિતિને ઔદ્યોગિક મંદી કહે છે."

* ઔદ્યોગિક ઝઘડા :-

"માલિકો તથા મજૂરો વચ્ચે થતા સંઘર્ષને ઔદ્યોગિક ઝઘડા કહે છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ - D

જવાબ - 35 :-

વિકાસશીલ દેશોની બે લાક્ષણિકતા નીચે મુજબ છે :

(1) નીચી માથાદીઠ આવક :-

વિશ્વ વિકાસ અહેવાલ 2004 મુજબ જે દેશની માથાદીઠ આવક 735 અમેરિકન ડોલર કે તેથી ઓછી હોય તે દેશને વિકાસમાન દેશ કહે છે. આ સંદર્ભમાં વર્ષ 2002માં ભારતની માથાદીઠ આવક 460 અમેરિકન ડોલર હતી. તેથી ભારત વિકાસમાન દેશ ગણાય. જ્યારે બીજુ બાજુ એશિયાખંડમાં આવેલા વિકસિત એવા જાપાનની માથાદીઠ આવક 33,3560 અમેરિકન ડોલર હતી. જાપાનની સરખામણીમાં ભારતની માથાદીઠ આવક 2% થી ઓછી છે. ઉપરાંત નીચી માથાદીઠ આવક ધરાવતા દેશોમાં ભારતનો ક્રમ 37 મો છે.

(2) લોકોનું નીચું જીવનધોરણ :-

નીચી માથાદીઠ આવકના કારણે લોકોનું જીવનધોરણ પણ નીચું હોય તે સ્વાભાવિક છે. જેમ કે ભારતમાં ઈ.સ. 1999-2000માં 26.1 % વસ્તી ગરીબીરેખા નીચે જીવતી હતી. નીચી આવકના કારણે લોકો શિક્ષણ, આરોગ્ય, કપડા, રહેઠાણ, પાણી વગેરે સેવા પૂરતા પ્રમાણમાં મેળવી શકતા નથી. વળી આ સેવા પણ ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ નબળી હોય છે. પરિણામે લોકોએ નીચા ધોરણ સાથે જીવન વિતાવવું પડે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ- 36 :-

* વ્યવસાયિક માળખાનો અર્થ :-

"અર્થતંત્રમાં થતી આર્થિક પ્રવૃત્તિના અભ્યાસ માટે કૃષિ, ઉદ્યોગ અને સેવા એમ મુખ્ય ત્રણ વિભાગમાં કરવામાં આવતા વર્ગીકરણને વ્યવસાયિક માળખું કહે છે."

(1) ઉદ્યોગ / દ્વિતીય વિભાગ :-

ઉદ્યોગ વિભાગમાં સમાવેશી દરેક પ્રવૃત્તિની સામ્યતા એ છે કે તેમાં યંત્રો, સાધનો તેમજ માનવશ્રમની મદદથી એક પદાર્થનું બીજા પદાર્થમાં રૂપાંતર કરવામાં આવે છે.

ઉદ્યોગ વિભાગમાં બાંધકામ ઉદ્યોગ, વીજળી, ગેસ, પાણીનું શુદ્ધીકરણ, મેન્યુફેક્ચરિંગ જેવા ઉદ્યોગોનો સમાવેશ થાય છે.

દા.ત., કપાસનું રૂ માં રૂપાંતર,
રૂનું કાપડમાં રૂપાંતર,
લોખંડનું યંત્રોમાં રૂપાંતર વગેરે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ-37 :-

* મિશ્ર અર્થતંત્રનો અર્થ :-

"જે અર્થતંત્રમાં ખાનગીક્ષેત્ર અને જાહેરક્ષેત્રને વિશિષ્ટ જવાબદારી સોંપવામાં આવે અને જેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ ઝડપી વિકાસ તથા સમાન વહેંચણીનો હોય તેને મિશ્ર અર્થતંત્ર કહે છે."

* મિશ્ર અર્થતંત્રની લાક્ષણિકતા :-

(1). જાહેરક્ષેત્ર અને ખાનગીક્ષેત્રનું સહઅસ્તિત્વ :-

"સરકાર સંચાલિત એકમોને જાહેરક્ષેત્ર કહે છે." જાહેરક્ષેત્રમાં રેલ્વે, ઊર્જાસંશાધનો, સેરામણ, ઝૉકિંગ, વીમો, પાઇનચપદકાર, સિમેન્ટ, લોખંડ પોલાદ વગેરે જેવી ~~પ્રવૃત્તિઓ~~ ઉદ્યોગોનો સમાવેશ થાય છે એટલે કે આ પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે.

"ખાનગી એકમો દ્વારા ચલાવાતા એકમને ખાનગીક્ષેત્ર કહે છે." ખાનગીક્ષેત્રમાં વીજળી સારવાર, કૃષિ વગેરે જેવી પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે.

આમ, મિશ્રઅર્થતંત્રમાં જાહેરક્ષેત્ર તથા ખાનગીક્ષેત્રનું અસ્તિત્વ જોવા મળે છે.

(2). સરકારની વિશિષ્ટ ભૂમિકા :-

મિશ્ર અર્થતંત્રમાં સરકારે વિશિષ્ટ ભૂમિકા ભજવવાની હોય છે. જેમ કે સરકારે જાહેરક્ષેત્રનું સંચાલન કરવાનું હોય છે. આ ઉપરાંત ખાનગીક્ષેત્ર દ્વારા જો વિકાસની પ્રક્રિયા પૂર્ણ ન થાય તો સરકાર લોકો તથા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દેશના કલ્યાણ માટે તે જાહેરક્ષેત્રનું રાષ્ટ્રીયકરણ કરશે. આ ઉપરાંત સરકાર દ્વારા લોકોને સમાજ માટે અત્યંત જરૂરી એવી સગવડ પૂરી પાડવામાં આવે છે.

(3). ઝમારતંત્રના ફાયદા :-

મિશ્ર અર્થતંત્રમાં નીચે મુજબ ઝમારતંત્રના ફાયદા થાય છે.

→ વપરાશી તથા જીવનજરૂરી વસ્તુઓ માટે સરકારે રોકેલા ભાવ બાંધી આપ્યા છે.

→ ખેડૂતોને તેમના ઉત્પાદનના પૂરા ભાવ મળે તેમજ તેમને પ્રોત્સાહન મળી રહે માટે સરકારે ટેકાના ભાવ બાંધી આપેલા છે.

→ શ્રમિકો તથા ગરીબોમાં માટે સરકારે લઘુતમ વેતનદર નક્કી કર્યા છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ- 38 :-

ભારતીય આયોજનની મર્યાદા નીચે મુજબ છે:

(1) માનવવિકાસ ઓછા પ્રમાણમાં :-

વિશ્વ વિકાસ અહેવાલ 2004 મુજબ ભારતની માથાદીઠ આવક વર્ષ 2002 માં 440 અમેરિકન ડોલર હતી જે અમેરિકા તથા જાપાન કરતાં ઘણી નીચી હતી. આ ઉપરાંત ભારત કરતાં નીચી માથાદીઠ આવક ધરાવતા દેશોમાં નેપાળ, માલદીવ તથા કંબોડિયાનો સમાવેશ થાય છે. આ ઉપરાંત નીચી માથાદીઠ આવકના કારણે ભારતનો ક્રમ 177 દેશોમાં 127 મો છે.

(2). ~~વિકાસ~~ નીચો વિકાસદર :-

ભારતમાં આયોજનકાળ દરમિયાન વિકાસદર ઘણો નીચો જોવા મળે છે. ભારતમાં શરૂઆતના 3 દાયકા સુધી 5 થી 6 % ના વૃદ્ધિદરના લક્ષ્યાંક સામે 3.5 % વૃદ્ધિદર રહેવા પામ્યો હતો. ભારતમાં ઈ.સ. 1991 બાદ આર્થિક સુધારા થયાના કારણે વૃદ્ધિદર 6 % કરતા વધુ રહ્યો હતો પરંતુ જે ચીનમાં 8 % ના વૃદ્ધિદરની તુલનાએ નીચો ગણાય છે. ભારતમાં દસમી પંચવર્ષીય યોજના સુધી 8 % નો લક્ષ્યાંક સિદ્ધ થઈ શક્યો નથી.

(3). ભાવવધારો :-

ભારતીય આયોજનનો એક ઉદ્દેશ "સ્થિરતા સાથે વિકાસ" કરવાનો હતો પરંતુ ભારતમાં ભાવવધારો સતત જોવા મળે છે. જેમ કે ભારતમાં ફુગાવાનો દર વાર્ષિક 6 % થી 7 % જોવા મળે છે. જે આયોજનની મર્યાદા ગણાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - 39 :-

* ઉદારીકરણનો અર્થ :-

"લોકોના તથા ખાનગીક્ષેત્રના વ્યવસાયોમાં રાખવામાં આવેલા નિયંત્રણો અને અંકુશમાં ઘટાડો કરવાની નીતિને ઉદારીકરણ કહે છે."

* ઉદારીકરણની અસર :-

(1). MRTP Act. નો કાયદાની જોગવાઈ રદ :-

ભારતમાં ઈ.સ.1991 પહેલા આર્થિક સત્તાનું કેન્દ્રીકરણ તથા ઇજારાશાહીને અટકાવવા MRTP Act કાયદાનો અમલ થતો હતો પરંતુ ઈ.સ.1991 માં ઉદારીકરણની નીતિને કારણે હાલમાં આ કાયદો રદ કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં ખાનગી એકમોએ ઉત્પાદનમાં ફેરફાર કરવા કે મૂડીરોકાણ વધારવા સરકારની પરવાનગી લેવી પડતી હતી.

(2). પરવાના પદ્ધતિ રદ :-

ભારતમાં ઈ.સ.1991 માં ઉદારીકરણના નીતિને કારણે પરવાના પદ્ધતિમાં ઘટાડો કરવામાં આવ્યો છે. હાલમાં માત્ર પર્યાવરણને તથા સ્વાસ્થ્યને નુકસાનરૂપ હોય તેવા ઉદ્યોગો સ્થાપવા માટે જ પરવાના મેળવવા જરૂરી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(3) મર્યાદિત જાહેરક્ષેત્ર :-

ઉદારીકરણની નીતિને કારણે જાહેરક્ષેત્રના અનામત ઉદ્યોગોની સંખ્યા 18 માંથી ઘટાડીને 3 કરવામાં આવી છે. એટલે કે બાકીના 15 ઉદ્યોગોમાં ખાનગીક્ષેત્રને પણ પ્રવેશવાની છૂટ આપવામાં આવી છે.

(4). નાના ઉદ્યોગોની અનામત યાદીમાં ફેરફાર :-

ઉદારીકરણની નીતિ પહેલા સરકારે નાના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે 800 થી વધુ વસ્તુના ઉદ્યોગો અનામત રાખ્યા હતા પરંતુ વર્ષ 2002 માં 14 અને વર્ષ 2002 માં 50 એમ મળીને કુલ 64 ઉદ્યોગો અનામત યાદીમાંથી ઘટાડવામાં આવ્યા છે એટલે કે આ 64 ઉદ્યોગોમાં મોટા ઉદ્યોગોને પણ પ્રવેશવાની છૂટ આપવામાં આવી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ-40 :-

* ખાનગીકરણનો અર્થ :-

"ખાનગીકરણ એટલે જાહેર સાહસ ઈકાઈની કંપનીની માલિકીના શેરનું સંપૂર્ણ કે અંશતઃ રીતે ખાનગીક્ષેત્રને કરાતું વેચાણ."

ભારતમાં ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા સંપૂર્ણપણે ધર્યા પામી નથી. જેના કારણો નીચે મુજબ છે:

→ ખાનગીકરણના કારણે મજૂરો તથા શ્રમિકોને મળતા લાભ અને નોકરીની સલામતી જવાનો ભય હોય છે. તેથી તેઓ ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા સ્વીકારતા નથી.

→ ખાનગીકરણ થતા ઉદ્યોગોને ઘણા ફેરફાર કરવા પડતા હોય છે જેના પરિણામે તેઓ ખાનગીકરણ સ્વીકારતા નથી.

→ ગ્રાહકો તથા રોકાણકારોને જાહેરસાહસની કામગીરી પર વિશ્વાસ હોતો નથી જ્યારે સરકાર પોતાના ઈક્વિટી શેરનું વધુ મૂલ્ય ઈચ્છતી હોય છે. જેથી રોકાણકારો ખાનગીકરણ માટે તૈયાર થતા નથી.

→ ખાનગીક્ષેત્રના ઉદ્યોગના માળખામાં પરિવર્તન થતા હોય છે તેથી ખાનગીક્ષેત્ર ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા માટે તૈયાર થતા નથી.

આમ, ઉપરોક્ત કારણોસર ભારતમાં ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા સંપૂર્ણપણે ધર્યા પામી નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ-41 :-

રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય યોજનાની શરૂઆત ઇ.સ. 1995 માં કરવામાં આવી હતી. આ યોજના હેઠળ જે કુટુંબના મુખ્ય વ્યક્તિનું આકસ્મિક અવસાન થયું હોય તે કુટુંબને આ યોજનાનો લાભ મળે છે. આ યોજનામાં નીચેની જે યોજનાનો સમાવેશ થાય છે.

(1). રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધાવસ્થા પેન્શન યોજના :-

→ ગામડામાં રહેતી એવી ગરીબ વ્યક્તિ કે જેની ઉંમર 65 વર્ષથી વધુ હોય તેવા વૃદ્ધોને આ યોજનાનો લાભ પેન્શન દ્વારા મળે છે.

→ જે વૃદ્ધ પાસે આવક કમાવાનું કોઈ સાધન ન હોય તેમજ કુટુંબના અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા નાણાકીય ટેકો ન મળતો હોય તેવા વૃદ્ધોનો આ યોજનામાં સમાવેશ થાય છે.

→ આ યોજનામાં સમાવેશ થતા વૃદ્ધોને ~~આ~~ ~~પેન્શન~~ દર મહિને રૂ. 75 પેન્શન આપવામાં આવે છે. કેરળ રાજ્યમાં આ રકમ વધુ હોય છે.

→ પેન્શનની આ રકમ દર 6 મહિને સાથે ચૂકવાય છે. આ રકમ રોકડ કે ચેક સ્વરૂપમાં ચૂકવાય છે.

(2). રાષ્ટ્રીય કુટુંબ લાભ યોજના :-

→ જે ~~વ્યક્તિ~~ કુટુંબના મુખ્ય વ્યક્તિનું આકસ્મિક અવસાન થયું હોય તે કુટુંબને આ યોજના દ્વારા આર્થિક સહાય મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ આ યોજનામાં કુટુંબને રૂ.10000 આર્થિક સહાય સ્વરૂપે મળે છે.

→ આ રકમ ચેક દ્વારા ચુકવવામાં આવે છે. તેમજ મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની ઉંમર 18 થી 65 વર્ષની વચ્ચે હોવી જોઈએ તેમજ આ કુટુંબ ગરીબીરેખા નીચે જીવતું હોવું જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

જવાબ - 42 :-

ભારતમાં ગ્રામીણ વિસ્તારની બેરોજગારી ઘટાડવા માટેના ઉપાયો નીચે મુજબ છે :-

→ જમીન ટોચમર્યાદાના કાયદાના અમલ દ્વારા પ્રાપ્ત ફાજલ કે વધારાની જમીનની વહેંચણી જમીનવિરોણા ખેડૂતો વચ્ચે કરવી.

→ બહુલક્ષી પાકપદ્ધતિનો ખેતીક્ષેત્રે પ્રચાર અને પ્રસાર કરવો.

→ સૂકી ખેતીને પ્રોત્સાહન આપી તેનો વ્યાપ વધારવો જોઈએ.

→ આધુનિક સાધનોના ઉપયોગ દ્વારા પડતર જમીનને ખેડાણ ફેઠળ લાવવી જોઈએ અને તેના પર ગ્રામ્ય વિસ્તારના બેરોજગારોને રોજગારી પૂરી પાડવી જોઈએ.

→ સિંચાઈ અને વોટરશેડના ઉપયોગ દ્વારા ખેતઉત્પાદકતા વધારવી જોઈએ.

→ રસ્તા, વીજળી, શિક્ષણ, પાઈનવ્યવહાર, તાલીમ કેન્દ્રો વગેરેનો વિકાસ કરવો જોઈએ જેથી બિનકૃષિક્ષેત્રે બેરોજગારોને રોજગારી મળી રહે.

→ આ ઉપરાંત ડેરી ઉદ્યોગ, પ્રોસેસિંગ ઉદ્યોગ જેવા કૃષિ પર આધારિત ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ. તેમજ મરઘા બતકાં ઉછેર, મત્સ્ય ઉદ્યોગ, પશુપાલન, કેનીંગ વગેરે જેવા ઉદ્યોગ કે પ્રવૃત્તિનો વિકાસ થાય તો ગ્રામીણ વિસ્તારના બેરોજગારોને રોજગારી મળી રહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ ગ્રામીણક્ષેત્રે ટૂંકાગાળાના વાસ્તવિક સંબંધી કાર્યક્રમો શરૂ કરવા જોઇએ જેથી બિનકૃષિક્ષેત્રે બેરોજગારોને રોજગારી મળી રહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

જવાબ - 4 :-

ભારતમાં નાના પાયાના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટેના પ્રોત્સાહક પગલાં નીચે મુજબ છે :-

(1) નાના પાયાના ઉદ્યોગોના વેચાણના પ્રશ્નના ઉકેલ માટે સરકાર સમય અનુસાર ખરીદી પર પસંદગીની જાહેરાત કરે છે.

જેમ કે, ખાદી પર પસંદગી

(2) આ પ્રકારના ઉદ્યોગોને કેટલાક વેરામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે.

(3) આ નાના ઉદ્યોગોને મજૂર કાયદાનું પાલન કરવું પડતું નથી.

(4) નાના પાયાના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે વિવિધ સંસ્થાની સ્થાપના કરવામાં આવે છે. જેમ કે લઘુ ઉદ્યોગ નિગમ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5) નાના પાયાના ઉદ્યોગને સહાય મળી રહે તે માટે ધિરાણ આપતી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરે છે.

(6) નાના પાયાના ઉદ્યોગોના ~~વેચાણ~~ ઉત્પાદનના વેચાણ માટે સરકાર દ્વારા બજાર પૂરું પાડવામાં આવે છે જેમ કે, સ્ટેનોસરખના માટે ખાદીની ખરીદી

(7) નાના પાયાના ઉદ્યોગોને સમયસર બાંધણી દ્વારે ધિરાણ મળી રહે તે માટે SIDBI (small Industries Development Bank of India) ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ- E

જવાબ - 44 :-

ભારતમાં આર્થિક ઝોનરમાળખાનું મહત્વ નીચે મુજબ રજૂ કરી શકાય.

(1) આર્થિક વિકાસને વેગ :-

દેશના આર્થિક વિકાસ અને પાયાની સવલતો વચ્ચે સીધો સંબંધ છે. જો દેશમાં પાયાની સેવાઓ પૂરતા પ્રમાણમાં પૂરી પાડવામાં ન આવે તો દેશનો આર્થિક વિકાસ સાધવો અને ટકાવી રાખવો મુશ્કેલ છે. વિશ્વ બેંકના અહેવાલ મુજબ જો પાયાની સવલતોમાં 1 % નો વધારો કરવામાં આવે તો તેના પરિણામ સ્વરૂપે દેશના કુલ ઉત્પાદનમાં 1 % નો વધારો થાય છે.

વિકસિત દેશોમાં ઈ.સ.1990 માં માથાદીઠ આવક 20000 ડોલર હતી જ્યારે પાયાની સેવા પાછળ ખર્ચાયેલી માથાદીઠ મૂડી 7000 - 9000 ડોલર હતી. જ્યારે ઝાંબિયા જેવા અલ્પવિકસિત દેશોમાં માથાદીઠ આવક 1000 થી 1200 ડોલર હતી જ્યારે પાયાની સેવા પાછળ ખર્ચાયેલી માથાદીઠ મૂડી 120 થી 200 ડોલર હતી.

આમ, જો પાયાની સગવડોમાં વધારો થાય તો આર્થિક વિકાસને વેગ મળે છે.

(2) સામાજિક લાભ :-

પાયાની સગવડોનો લાભ આર્થિક પ્રવૃત્તિમાં થાય જ છે પરંતુ તેમાં વધારો થાય તો તેના કારણે સામાજિક લાભ મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દા.ત., રસ્તા અને માર્ગ પરિવહનનો વિકાસ થતા ગામડા અને શહેરો વચ્ચેનો વેપાર વધે છે જેથી લોકોને જીવનજરૂરિયાતની વસ્તુ ઘર નજીકના સ્થળેથી મળી રહે છે.

(3) ખેતીક્ષેત્રે રોજગારી વધારવા :

જો પાયાની સગવડોમાં વધારો કરવામાં આવે તો તેના કારણે રોજગારી ખેતીક્ષેત્રે વધારી શકાય છે.

ચીનમાં પાયાની સગવડોમાં વધારો કરવામાં આવ્યો જેથી ત્યાંના કુલ શ્રમિકોમાં 16 % શ્રમિકોને વધારાની રોજગારી પ્રાપ્ત થઈ શકી છે.

આમ, ખેતીક્ષેત્રે રોજગારી વધારવા આર્થિક આંતરમાળખું મહત્વનું છે.

(4) જાહેર વિકાસના લાભ :-

પાયાની સગવડોમાં જેમ જેમ વધારો થતો જાય તેમ તેમ અમુક હદ સુધી તેનો એકમદીઠ ખર્ચ ઘટતો જાય છે. પરિણામે જાહેર વિકાસના લાભ લોકોને મળી રહે છે.

દા.ત., એક પછી ટેલિફોનસેવામાં રોકાણ કરવામાં આવે તે પછી જેમ જેમ ટેલીફોનધારકોની સંખ્યા વધતી જાય તેમ તેનો એકમદીઠ ખર્ચ ઘટે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

જવાબ - 45 :-

ભારતમાં ઉંચા જન્મદર માટેના કારણો નીચે મુજબ છે:

(1) શિક્ષણનું નીચું પ્રમાણ :-

ભારતમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ નીચું છે. તેમાં પણ સ્ત્રી શિક્ષણનું પ્રમાણ ઘણું નીચું છે. અપૂરતા શિક્ષણને કારણે સ્ત્રીઓ નાના કુટુંબનું મહત્વ ઓછું સમજી શકતી નથી. પરિણામે કુટુંબનું કદ મોટું રાખવાના વલણો જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ અને તેના બાળકોની સંખ્યા વચ્ચે વ્યસ્ત સંબંધ દુનિયાભરમાં જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત સામાન્ય રીતે ઓછા સ્ત્રીઓ કરતાં ભણેલી સ્ત્રીઓ ઓછા બાળકને જન્મ આપે છે. આમ, સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણના નીચા પ્રમાણને કારણે જન્મદર ઉંચો રહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(2). ઓછી આવક :-

ગરીબ કુટુંબમાં આવક ઓછી હોય ત્યારે વધારાના બાબકનો જન્મ એ કુટુંબ માટે જવાબદારી નહિ પરંતુ અસ્કયામત ગણાય છે. "ઝાઝા હાથ રળિયામણા" એ મુજબ આ બાબક પણ ભવિષ્યમાં કુટુંબની આવકમાં વધારો કરશે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. ભારતમાં ઘાસમાં આવા બાબકો ખેતીમાં, ચાની ટ્રેકડીએ, બુટ પોલિશ કરીને કે નાની હોટલમાં કામ કરીને કુટુંબની આવકમાં વધારો કરતા જોવા મળે છે. જેથી જન્મદર ઉંચો રહે છે.

(3). વસ્તીના વયજૂથનું સ્વરૂપ :-

વસ્તીના વયજૂથનું સ્વરૂપ એ પણ ઉંચા જન્મદર માટે એક કારણ છે. બાબકને જન્મ આપી શકે તેવી 14 થી 45 વર્ષની સ્ત્રીઓના સંદર્ભમાં આ હકીકત તપાસવામાં આવે છે. ઈ.સ. 1961 માં આ વયજૂથની સ્ત્રીઓમાં સરેરાશ બાબકોની સંખ્યા 6 જેટલી હતી જે ઘટીને 1991 માં 3 જેટલી થઈ છે. તેમ છતાં આ પ્રમાણ ઘણું ઉંચું છે. આ પ્રમાણ ઉંચુ રહેવાના બે ~~બાબકો~~ કારણો છે :

→ સ્ત્રીઓના લગ્ન નાની ઉંમરે થવાના કારણે તેઓમાં માતૃત્વ ધારણ કરવાનો સમયગાળો વધુ રહે છે.

→ ભારતમાં પરિણિત સ્ત્રીઓ કરતાં અપરિણિત સ્ત્રીઓનું પ્રમાણ ઘણું ઓછું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(4) પુત્ર પ્રાપ્તિની ઘેલછા :-

ભારત પુરૂષપ્રધાન દેશ છે. ભારતમાં પુત્ર પ્રાપ્તિ માટેની એવી સામાજિક અને ધાર્મિક માન્યતાઓ છે કે "યુ નામના નર્કમાંથી તારે તે પુત્ર". આમ, આવી સામાજિક અને ધાર્મિક માન્યતાઓને કારણે તેમજ પુત્રપ્રાપ્તિની ઘેલછાને કારણે જન્મદર ઉંચો રહે છે.

(5). કુટુંબ નિયોજનની માહિતીનો અભાવ :-

"કુટુંબ નિયોજન એટલે આયોજીત માતૃત્વ અને પિતૃત્વ."

ભારતમાં વ્યાપક ગરીબી, ઓછી આવક, સામાજિક તથા ધાર્મિક માન્યતાઓ વગેરેને કારણે જન્મદર ઉંચો રહે છે. આ ઉપરાંત કુટુંબ નિયોજનની માહિતીનો અભાવ તથા કુટુંબ નિયોજનના સાધનોના અપૂરતા પ્રમાણને લીધે જન્મદર ઉંચો રહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જવાબ - 46 :-

* સ્થળાંતરનો અર્થ :-

" જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કે કુટુંબ દૂરના સ્થળે લાંબા સમય સુધી વસવાટ કરે તેને સ્થળાંતર કહે છે."

* સ્થળાંતરની નકારાત્મક અસરો :-

(1) અપૂરતી આંતરમાળખાકીય સગવડો :-

શહેરી વિસ્તારમાં ગ્રામીણ વસ્તીનું સ્થળાંતર થવાના કારણે શહેરી વિસ્તારનું કદ વધી જાય છે. પરંતુ બધા લોકોને પાયાની સગવડો જેમ કે રહેઠાણ, વીજળી, પાણી, ગટર વગેરે જેવી સગવડો પૂરતા પ્રમાણમાં મળી શકતી નથી. પરિણામે લોકોને નીચા ધોરણ સાથે જીવન વીતાવવું પડે છે.

(2) ઝૂંપડપટ્ટી અને ગંદા વસવાટ :-

શહેરી વિસ્તારમાં સ્થળાંતર થયેલા બધા ગ્રામીણ વ્યક્તિઓને પૂરતા પ્રમાણમાં રહેવા માટેના મકાન મળી શકતા નથી. પરિણામે લોકો કારખાનાની નજીકમાં કે રેલ્વે લાઇનની બાજુમાં ઝૂંપડા બાંધીને રહે છે. આ રીતે ઝૂંપડપટ્ટી વિસ્તાર અસ્તિત્વમાં આવે છે પરંતુ આ ઝૂંપડપટ્ટીમાં શૌચાલય તથા સ્નાનઘર જેવી સુવિધા ન હોવાને કારણે ગંદકીનું પ્રમાણ વધે છે જેથી આરોગ્ય માટેની સમસ્યા ઉભી થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(3). સામાજિક દૂષણ :-

ગ્રામીણ લોકો રોજગારી મેળવવા શહેરી વિસ્તારમાં સ્થળાંતર કરે છે. પરંતુ બધા લોકોને પૂરતા પ્રમાણમાં રોજગારી મળી શકતી નથી જેથી ઘણા લોકો ચોરી, જુગાર, લૂંટફાટ વગેરે જેવી અસામાજિક પ્રવૃતિ કરવા પ્રેરાય છે. પરિણામે સમાજમાં આવી પ્રવૃતિનું પ્રમાણ વધતું જાય છે.

(4). ~~પરિવર્ત~~ પર્યાવરણીય પ્રદૂષણ :-

શહેરી વિસ્તારમાં સ્થળાંતર થયેલા લોકોને પૂરતા પ્રમાણમાં રહેવા માટેના મકાન મળી શકતા નથી. જેથી ઝૂંપડપટ્ટી અને ગંદા વસવાટને કારણે ગંદકીનું પ્રમાણ વધી જાય છે. આ ઉપરાંત લોકો નોકરી કે ધંધાના સ્થળોએ જવા માટે પોતાના ખાનગી વાહનોનો ઉપયોગ કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જેથી શહેરોમાં પ્રદૂષણનું પ્રમાણ વધી જાય છે જે પર્યાવરણ માટે હાનિકારક સાબિત છે. આમ, પર્યાવરણીય પ્રદૂષણમાં વધારો થવાને લીધે માનવસ્વાસ્થ્ય પર હાનિકારક અસરો ઉદ્ભવે છે.

જવાબ-47 :-

* શહેરનો અર્થ :-

"એવા બધા વિસ્તારો કે જ્યાં નીચેના ત્રણ માપદંડોનું પાલન થતું હોય

→ 5000 કે તેથી વધુ વસ્તી હોય

→ પ્રતિ ચોરસ કીમી. 400 કે તેથી વધુ વસ્તીગીચતા હોય

→ કાર્યશીલ પુરૂષ વસ્તીના 75 % કે તેથી વધુ બિનકૃષિ વિભાગમાં રોજગારી મેળવતા હોય

તેવા બધા વિસ્તારોને શહેર કહે છે.

* શહેરીકરણની નીતિ :-

ભારત સરકારે શહેરીકરણ માટે આર્થિક વિકાસલક્ષી નીતિ અપનાવી છે.

આ ઉપરાંત ધી નેશનલ કમિશન ઓન અર્બનાઇઝેશને શહેરીકરણ માટે નીચેના પગલાં સૂચવ્યા છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(1). પછાત વિસ્તારોમાં સાધન ફાળવવાને બદલે નાના તથા મધ્યમ કદના શહેરો વસાવવા જોઇએ જેથી તેમના વિકાસ માટે અનુકૂળતા સર્જાય અને તેનો વિકાસ શક્ય બને.

(2). નાના તથા મધ્યમ કદના જિલ્લા વસાવવા જોઇએ જેથી લોકોને તેમના ઘર નજીકના સ્થળોએથી રોજગારી મળી રહે અને તેમણે સ્થળાંતર ન કરવું પડે.

(3). પછાત વિસ્તારોમાં મુખ્ય શહેરોમાં ઔદ્યોગિક એકમો સ્થાપવા જોઇએ જેથી આંતરમાળખાકીય સગવડોમાં વધારો થતા લોકોને તેનો લાભ મળી રહે.

(4). ગ્રામીણ વસ્તીનું સ્થળાંતર નાના શહેરો પુરતું જ મર્યાદિત રહે તો શહેરોનો વિકાસ અલ્પ પ્રમાણમાં રાખી શકાય તેમજ શહેરીકરણની નકારાત્મક અસરોને અટકાવી શકાય.

(5). નાના તથા મધ્યમ કદના શહેરો હોવાના કારણે નિયમ તથા કાયદાની જોગવાઇનું પાલન થઇ શકે છે.

(6). પછાત રાજ્યોમાં ઔદ્યોગિક વિકાસ થાય તો લોકોને પૂરતા પ્રમાણમાં સગવડો મળી રહે છે જેથી ગ્રામીણ લોકોનું શહેરમાં થતું સ્થળાંતર અટકાવી શકાય છે.

(7). આમ, સરકારે શહેરીકરણની એવી નીતિ અપનાવવી જોઇએ કે જેથી શહેરીકરણની હકારાત્મક અસરોની તુલનામાં નકારાત્મક અસરો ઓછી ઉદ્ભવે પરંતુ ઘણીવાર રાજકીય પરિસ્થિતિમાં પરિવર્તન આવતા તેનો અસરકારક અમલ થઇ શકતો નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ભારતમાં બીજી અને ત્રીજી પંચવર્ષીય યોજનાથી શહેરીકરણે ફરજીયાત લીધો છે. તેથી શહેરી વસ્તીનું પ્રમાણ વધી જવાથી પ્રદૂષણ વધતા પર્યાવરણની જાળવણી થઈ શકતી નથી. તેથી ભારત સરકારે શહેરીકરણની આર્થિક વિકાસમાં એવી નીતિ અપનાવવી જોઈએ કે જેથી શહેરીકરણના નકારાત્મક અસરો ઓછી ઉદ્ભવે.

દા.ત., 10 લાખથી વધુ વસ્તી ધરાવતા શહેરોમાં ઉદ્યોગોની સ્થાપના પર નિયંત્રણ મૂકવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

જવાબ - 48 :-

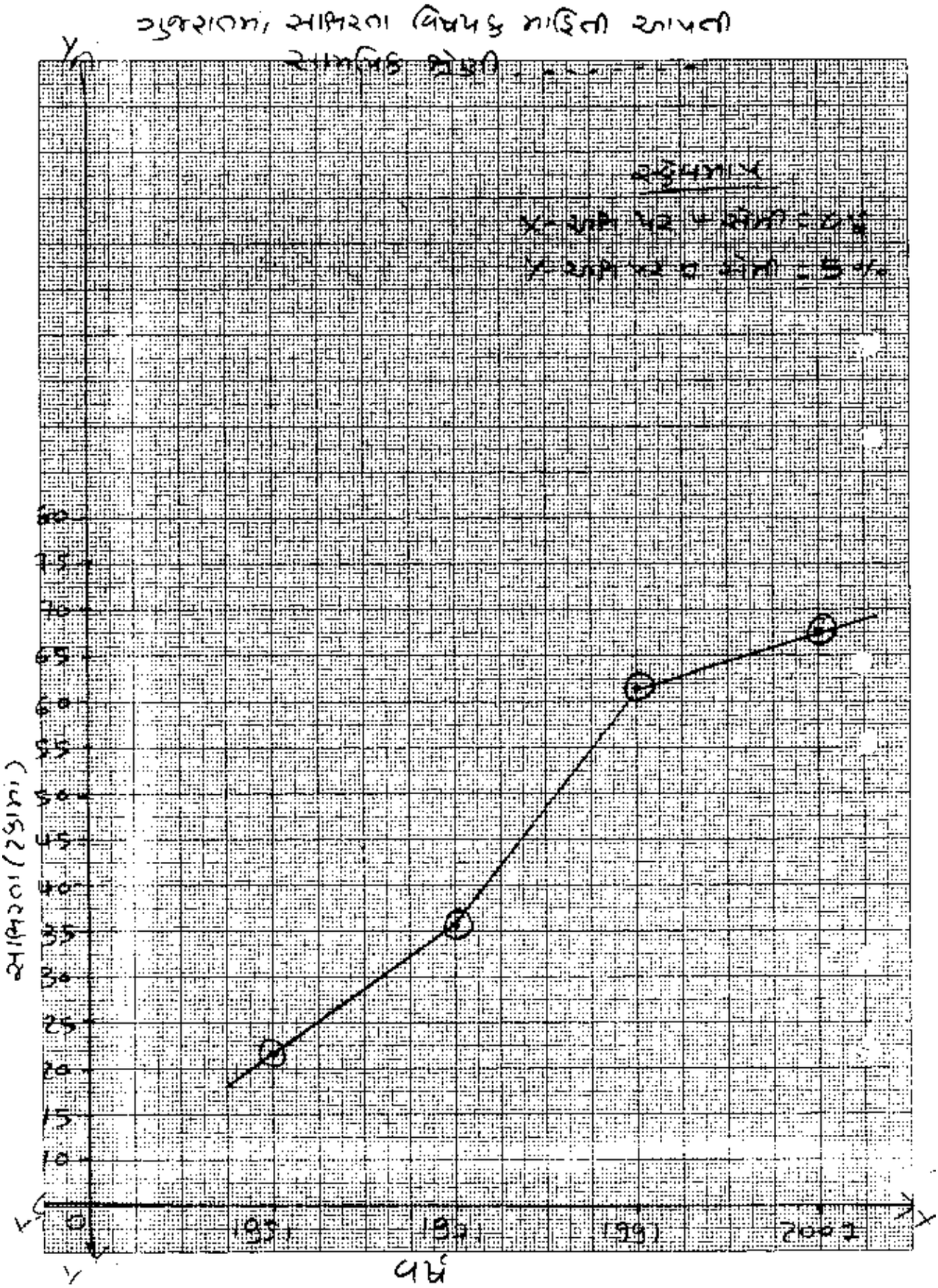

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* વિશ્લેષણ :-

(1). અહીં દર્શાવેલ આલેખમાં X-અક્ષ પર જુદા જુદા વર્ષ તથા Y-અક્ષ પર સાક્ષરતા દર્શાવવામાં આવી છે.

(2). ગુજરાતમાં ઈ.સ. 1951 માં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ માત્ર 21.69 % હતું. જે વધીને વર્ષ 2001 માં 67.97 % થયું છે.

(3). ગુજરાતમાં ઈ.સ. 1971 માં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ 35.79 % હતું જે વધીને ઈ.સ. 1991 માં 61.29 % થયું છે.

(4) ગુજરાતમાં ઈ.સ. 1991 અને વર્ષ 2001 વચ્ચે સાક્ષરતાનું પ્રમાણ સૌથી ઓછું 6.68 ટકાવારીબિંદુ રહ્યું હતું.

(5) જ્યારે ગુજરાતમાં ઈ.સ. 1971 અને વર્ષ 1991 માં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ સૌથી વધુ 25.5 ટકાવારીબિંદુ રહ્યું હતું.

(6). ભારતમાં વર્ષ 2001 માં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ 65 % થયું છે જે વર્ષ 1951 માં માત્ર 18.33 % હતું. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓમાં આ પ્રમાણ વર્ષ 2001 માં 54 % જેટલું થયું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section-A

A-1 [B] ⟶ 0 થી 1 ની વચ્ચે

A-2 [D] ⟶ આર્થિકવૃદ્ધી

A-3 [C] ⟶ 1850 પછી

A-4 [A] ⟶ આરોગ્ય

A-5 [C] ⟶ ઈ-કોમર્સ

A-6 [C] ⟶ સાયમન કુઝનેટ

A-7 [A] ⟶ ચીલી

A-8 [C] ⟶ પ્રસ્થાન

A-9 [A] ⟶ 0-1 ટેક્ટર

A-10 [D] ⟶ સીમેન્ટ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-B

[Ans-11]

→ અર્થશાસ્ત્રમાં નિયમો અને તેના વિશ્લેષણને સમજવા ગણિતશાસ્ત્ર અને ભૂમિતિનું જ્ઞાન જરૂરી છે.

[Ans-12]

• અપેક્ષિત આયુષ્ય:

"બાળક ના જન્મ સમયથી તે કેટલા વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવી શકશે તેવી અપેક્ષા ને અપેક્ષિત આયુષ્ય કહે છે."

[Ans-13]

→ ભારતમાં ONGC ની સ્થાપના ૧૯૬૬ માં થઈ હતી

[Ans-14]

→ ગરીબી એ સાપેક્ષ અને ગુણાત્મક ખ્યાલ છે

~~[Ans-15]~~

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-15]

• સ્વરોજગારી :-

" ગરીબો ને સીધે સીધી રોજગારી પુરી પાડવા ને બદલે ભવિષ્ય માં રોજગારી પ્રાપ્ત કરી શકે તે માટે તાલીમ, શિક્ષણ અને માળખાકીય સુવિધાઓ પુરી પાડવામાં આવે જેને સ્વરોજગારી કહે છે."

[Ans-16]

• ઔદ્યોગિક બેરોજગારી :-

" ઉદ્યોગો માં થતા ફેરફારો ને કારણે સર્મતી બેરોજગારી ને ઔદ્યોગિક બેરોજગારી કહે છે."

[Ans-17]

→ ટુંકાગાળાની બેરોજગારી સ્થિતિ સાપ્તાહીક બેરોજગારી માપનની પદ્ધતિ થી જાણી શકાય છે.

[Ans-18]

→ પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ અંગે વિશ્વસ્તરે સૌપ્રથમ જાગૃતિ 1972 માં આવી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-19]

→ સામાન્ય રીત શહેરીકરણ ઔદ્યોગિકરણ ને કારણે થાય છે.

[Ans-20]

• શ્રમિકની ઉત્પાદકતા:-

શ્રમિકની ઉત્પાદકતા = $\frac{\text{કૃષિનું કુલ ઉત્પાદન}}{\text{કુલ શ્રમિકોની સંખ્યા}}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-C

[Ans-21]

→ જીવનની ભૌતિક ગુણવત્તાના આંક માં સમાવિષ્ટ થતી બાબતો :-

1. શિશુ મૃત્યુદર
2. બાળમૃત્યુદર
3. અપેક્ષિત આયુષ્ય

[Ans-22]

• અંગ્રેજોના શાસન કાળ દરમિયાન ભારતીય ઉદ્યોગોની અવનતિ થઈ.

→ 17મી અને 18 મી સદી દરમિયાન ભારત ઔદ્યોગિક વસ્તુઓનું ઉત્પાદન કરતી ઔદ્યોગિક દેશ હતી

→ ભારત દેશમાં કાપડ, સુતર, ગળી, લાકડાની જેવી વસ્તુઓની નિકાસ કરતો હતો જ્યારે પ્રાથમિક અને અર્ધઉત્પાદિત વસ્તુઓની આયાત કરતો હતો.

→ 1850 માં ઈંગ્લેન્ડ જેવે કાપડ ની ઔદ્યોગિક ક્રાંતિ કરી થઈ તેની અસર દેશના ભારતમાં પણ ઉદ્યોગો સ્થપાયા.

→ કાપડ-વણાટનો ઉદ્યોગ સ્થપાતા વણકરનો કાપડ ઉદ્યોગ, સ્ટીલ-પત્થરનાં વાસણો બનાવતા ઉદ્યોગો સ્થપાતાં માટીનાં વાસણો બનાવતાં ઉદ્યોગો નાશ પામ્યા.

→ આમ, અંગ્રેજોના શાસનકાળ દરમિયાન ભારતીય ઉદ્યોગોની અવનતિ થઈ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

[Ans-23]

• આયોજનની વ્યુરચના:-

"આર્થિક આયોજનના ઉદ્દેશો ઝડપથી સિધ્ધ કરવા માટે ~~વિવિધ~~ કયા અને કેવા ઉપાયો યોજવા તેવા વિવિધ પ્રયાસોની ચરમાળા ને આયોજનની વ્યુરચના કહે છે."

→ આયોજન માં વ્યુરચના અગત્યની બાબત છે.
→ આયોજન ની વ્યુરચના માં સમય, શક્તિ, નાણાં અને ભવિષ્ય માં અપનાવવાની નીતિનો સમાવેશ થાય છે.
→ આયોજનની વ્યુરચાનાનો ઉદ્દેશ અપેક્ષિત ધ્યેયો સાથે સુસંગત થાય તેવી પરીસ્થિતિનું નિર્માણ કરવાનું છે.

[Ans-24]

• વૈશ્વિકીકરણ માં સમાવિષ્ટ થતી બાબતો:-

→ વિશ્વના દેશો વચ્ચે વેપાર અંકુશ મુક્ત બને તે માટે આયાત-નિકાસ પરના અવરોધો દૂર કરવા.

→ જુદાં-જુદાં દેશો વચ્ચે મુડીની ઈરફેર માટેનાં નિયંત્રણોને દૂર કરવા.

→ જુદાં-જુદાં દેશો વચ્ચે ટેક્નોલોમુની ઈરફેરને મુક્ત બનાવવી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

- જુદા-જુદા દેશો વચ્ચે શ્રમની હેરફેર ને પ્રોત્સાહન આપવું.

[Ans-25]

- વસ્તી વિસ્ફોટ :-

- "અતિશય" ઉંચા સમયગાળા માં વસ્તીના અતિશય વધારાને વસ્તી વિસ્ફોટ કહે છે".

- દેશમાં જન્મદર ઊંચો રહેવાથી અને મૃત્યુદર નીચો રહેવાથી વસ્તીવિસ્ફોટ ની સ્થિતિ નું સર્જન થાય છે.

- ભારતમાં વસ્તીવિસ્ફોટ ની સ્થિતિ આયોજનના શરૂઆતના તબક્કામાં સર્જાઈ હતી

- વસ્તીવિસ્ફોટ ને કારણે દેશની વસ્તીમાં ઉંચા સમયગાળામાં અતિશય વધારો થાય છે

[Ans-26]

- ગરીબી નું આંતરરાષ્ટ્રીય ધોરણ :-

- ગરીબી નું માપન કરવા માટે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે.

1. ગરીબ :-

"જે વ્યક્તિ ની દૈનિક આવક 2 અમેરીકન ડોલર કરતાં ઓછી હોય તેવી વ્યક્તિને ગરીબ કહે છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

૨. અતિગરીબ:-

"કે વ્યક્તિની દૈનિક આવક 1 અમેરીકન ડોલર કરતાં ઓછી હોય તેવી વ્યક્તિને અતિગરીબ કહે છે."

[Ans-27]

• યુવાનો ની બેરોજગારી:-

→ યુવાનો ની બેરોજગારી ને શિક્ષિત બેરોજગારી કહે છે.

"અપેક્ષામાં ઓછું માધ્યમિક શિક્ષણ મેળવનાર વ્યક્તિને કાર્ય શોધવાં છતાં કાર્ય ન મળે તો તેવી સ્થિતિ ને શિક્ષિત બેરોજગારી કહે છે."

→ આ બેરોજગારી માં નવી શિક્ષણ પામેલ વર્ગને શરૂઆત માં રોજગારી પ્રાપ્ત ન થતાં આ બેરોજગારી થી પીડાય છે.

→ આ બેરોજગારી માં મોટા ભાગે 18 થી 25 વર્ષના યુવાનો નો સમાવેશ થતો હોવાથી આ બેરોજગારી ને યુવાનો ની બેરોજગારી કહે છે.

→ શિક્ષિત બેરોજગારી એ દેશ માટે સૌથી ગંભીર અને પડકારરૂપ પ્રશ્ન છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-28]

• પર્યાવરણની ખાળકૂંડી :-

"ઉત્પાદન અને ઉપભોગ ની પ્રક્રિયા બાદ પર્યાવરણ માં કેટલીક કચરો ફેંકાય છે. પર્યાવરણ ના ઘટકો આ કચરાની આપોઆપ નિકાલ કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. જેને ખાળકૂંડી કહે છે"

ઉ.દા:-

કારખાનાં માંથી નીકળતી ધુમાડી વૃક્ષો દ્વારા શોષાઈ જાય છે. પ્રાણીઓના મૃતદેહો સૂર્યની ગરમી થી કુહાઈ જાય છે અને પવન દ્વારા વાતાવરણમાં ફેલાવાયા ફેંકાઈ જાય છે.

∴ આમ, પર્યાવરણીય ઘટકો પર્યાવરણ માંથી કચરાનો નિકાલ કરી ખાળકૂંડી તરીકે ની ભૂમિકા ભજવે છે.

[Ans-29]

• શહેરીકરણ ની એકાત્મક અસરો :-

1. રોજગારી ની તકોનું સર્જન
2. વસ્તીમાં ઘટાડો
3. શિક્ષણ અને આરોગ્ય ની સંસ્થાઓ માં વધારો
4. સામાજિક અસરો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

12

પ્રશ્ન ક્રમાંક

[Ans-30]

• ભારતમાં કૃષિક્ષેત્ર ના પડકારો:-

1. શહેરીકરણ:-

→ શહેરીકરણ થવાથી ગ્રામિણ વિસ્તારમાંથી વસ્તીનું શહેરો તરફ સ્થળાંતર થાય છે

→ શહેરની વસ્તી વધતાં પર્યાવરણ માં પ્રદુષણ વધે છે.

→ વધતી જતી માંગને પુરી કરવા માટે જંતુનાશક દવાઓ અને રાસાયણિક ખાતરનો ઉપયોગ કરીને ઉત્પાદન વધારવામાં પર ભાર મુકવામાં આવે છે. જે જમીનને નુકસાન કરે છે.

2. પર્યાવરણીય અવનતિ:-

→ કૃષિક્ષેત્ર માં ઉત્પાદન વધારવા રાસાયણિક ખાતર અને જંતુનાશક દવાનો ઉપયોગ થાય છે જેથી જમીન, જળ, વાયુ પ્રદુષિત થાય છે. તેથી પર્યાવરણીય અવનતિ થાય છે.

[Ans-31]

• હરીયાળીક્રાંતિ ની મર્યાદાઓ:-

→ હરીયાળીક્રાંતિ ના ઘટકો જેવાં કે રાસાયણિક ખાતર, જંતુનાશક દવાઓ, સુધારેલાં બિયારણનો ઉપયોગ કરવાથી જળ, જમીન અને વાયુનું પ્રદુષણ થાય છે.

→ રાસાયણિક ખાતર નાં ઉપયોગથી ઉત્પાદન વધે છે તે સંપૂર્ણ સત્ય નથી પરંતુ તેનાથી થતું નુકસાન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

13

છેવટે ખેતરી સુધી પહોંચે છે.

→ જંતુનાશક દવાના ઉપયોગથી માનવી ના આરોગ્યને હાનિ પહોંચાડે છે.

→ સુધારેલાં બિયારણો મોંઘા હોવાથી ખેડૂતોને તેની પૂરતી ભળકારી થવી જરૂરી છે.

[Ans-32]

→ "ભારતનો ખેડૂત દેવામાં જન્મે છે, જીવે છે અને મૃત્યુ પામે છે."

→ ભારતમાં ખેડૂતો નબળી આર્થિક પરીસ્થિતિ ધરાવે છે તેમની પાસે જમીન ની માલિકીનું પ્રમાણ ઓછું હોવાથી તેમની આવક નીચી રહે છે.

→ વળી, આવક નો મોટો ભાગ કુટુંબના ભરણપોષણ માં વપરાઈ જાય છે.

→ ખેડૂતને દૈનિક વાર નાણાની જરૂર પડતા તેઓ જમીનદારો અને શાહુકારો પાસેથી નાણાં ઊંચાં મેળવે છે. પરંતુ નીચી આવક ——→ નીચી ઉત્પાદકતા ——→ નીચી આવકના વિષચક્ર ને કારણે તેઓ નાણાં ચુકવી શકતા નથી પરીણામે દેવાદાર બને છે.

→ તેથી કહેવાય છે કે, ભારતનો ખેડૂત દેવામાં જન્મે છે, જીવે છે અને દેવાં માં જ મૃત્યુ પામે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-33]

• ઉદ્યોગીકરણ :-

"ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનમાં વધારો કરવા માટે મૂડીરોકાણ તેમજ અન્ય આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ નું અનુકૂળ વાતાવરણ પૂરું પાડવું જેને ઉદ્યોગીકરણ કહે છે"

→ ઉદ્યોગીકરણ એ દેશના આર્થિક વિકાસના પાયાના ઉદ્દેશોમાંનો એક ઉદ્દેશ છે.
→ ઉદ્યોગીકરણ એ માત્ર દેશના વિકાસ માટે જ નહી પરંતુ સમાજના વિકાસ માટે પણ ઉપયોગી છે.

[Ans-34]

• આંદોલનિક માંદગી અને આંદોલનિક ઝઘડા :-

• આંદોલનિક માંદગી

"લાંબા સમય સુધી કામ કરતાં એકમોને માંદા આંદોલનિક એકમો કહે છે"

→ દેશમાં ૧૯૯૦ માં માંદા આંદોલનિક એકમોની સંખ્યા ૨૫,૬૬૦ હતી તે ૧૯૯૯ માં વધીને ૩,૧૦,૦૭૧ થઈ છે. આંદોલનિક માંદગી એ મૂડીરોકાણને નિષ્ઉત્પાદકીય બનાવે છે.

"વ્યવસ્થાપકો અને શ્રમિકો વચ્ચે થતાં મતભેદોને આંદોલનિક ઝઘડા કહે છે"

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

15

- ઔદ્યોગિક ઝઘડાને પરીણામે કારીગરી હડતાલ પાડે છે અને માલિકો તાળાબંધી કરે છે. જેની વિપરીત અસર ઉત્પાદન, આવક અને રોજગારી પર પડે છે.
- આમ, દેશની આર્થિક તંદુરસ્તી માટે ઔદ્યોગિક શાંતિ અને ઔદ્યોગિક ઝઘડાનું નીચું પ્રમાણ જરૂરી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section-D

[Ans-35]

• વિકાસશીલ ભારતીય અર્થતંત્રની લાક્ષણિકતાઓ:-

1. બેરોજગારી:-

"પ્રવર્તમાન વેતનદરે વ્યક્તિ કાર્ય કરવાની ઈચ્છા, શક્તિ અને તત્પરતા ધરાવતો હોય તેમ છતાં કાર્ય શોધવાં છતાં કાર્ય ન મળે તો તેને બેરોજગાર કહે છે અને આવી સામુહિક સ્થિતિ ને બેરોજગારી કહે છે."

→ ભારત માં કુલ શ્રમશક્તિ ના 4.4% વ્યક્તિ બેરોજગારી થી પીડાય છે.

→ ભારતમાં માત્ર 10% લોકો સંગઠીત ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરે છે. જેમને નોકરીની સલામતી, પગાર, બઢતા, રજાઓ જેવા લાભ મળે છે જ્યારે 90% લોકો અસંગઠીત ક્ષેત્રો માં કામ કરે છે કે આ લાભો થી વંચિત રહે છે.

→ આમ, ભારત વિકાસશીલ રાષ્ટ્ર હોવાથી બેરોજગારી નું વધુ પ્રમાણ જોવા મળે છે.

2. દ્વીમુખી અર્થતંત્ર:-

"પરંપરાગત સાધનો અને પદ્ધતિઓની સાથે આધુનિક સાધનો અને પદ્ધતિઓના સહઅસ્તિત્વ ને દ્વીમુખી અર્થતંત્ર કહે છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દા.ત :-

ભારતમાં ઘોડાગાડી, ઊંડગાડી જેવા પરંપરાગત સાધનો ની સાથે, ટ્રેન, પ્લેન, બસ જેવા આધુનિક સાધનો પણ જોવા મળે છે. ભારતમાં ખેતી ક્ષેત્રે ટ્રેક્ટર, થ્રેશર જેવાં આધુનિક યંત્રો નો ઉપયોગ બળદ જેવા પરંપરાગત સાધનો ની સાથે થાય છે.

→ આમ, વિકાસશીલ ભારતનું અર્થતંત્ર ત્રીમુખી અર્થતંત્ર થયેછે.

[Ans-36]

• સ્વાતંત્ર્યપૂર્વે ભારતીય અર્થતંત્રમાં બેંકિંગ ક્ષેત્ર :-

→ ભારતમાં આધુનિક બેંકિંગ ક્ષેત્રની શરૂઆત 1770 માં શરૂ થઈ ભારતમાં સ્વદેશી અને વિદેશી મળીને 700 થી વધુ બેંકો હતી

→ 20 મી સદીના ઉત્તરાર્ધ માં ભારતમાં સ્ટેટ બેંક ઑફ ઈન્ડિયા, બેંક ઑફ ઈન્ડિયા, બેંક ઑફ બરોડા, પંજાબ નેશનલ બેંક જેવી બેંકો અસ્તિત્વ ધરાવતી હતી

→ ભારત માં મધ્યસ્થ બેંક તરીકે કાર્ય કરતી RBI રીઝર્વ બેંક ઑફ ઈન્ડિયા ની સ્થાપના 1 એપ્રિલ, 1935 માં થઈ. જે ખાનગી માલિકીની હતી

→ રીઝર્વ બેંક ઑફ ઈન્ડિયા ઈ.સ. 1949 માં સરકાર હસ્તક લેવામાં આવી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-37]

• મિશ્ર અર્થતંત્ર:-

→ મૂડીવાદી અને સમાજવાદી પદ્ધતિ ઓની ખામીઓને લીધે ભારતે જે વ્યવસ્થા સ્વીકારી તે મિશ્ર અર્થતંત્ર છે. બજાર પદ્ધતિ માં આવક અને સંપત્તિની અસમાન વહેંચણી ને કારણે મોટી આર્થિક અસ્થિરતા સર્જાય છે.

"એકબીજા થી પરસ્પર વિરુદ્ધ એવી સમાજવાદી અને મૂડીવાદી પદ્ધતિઓના મિશ્ર લક્ષણો ધરાવતો અર્થતંત્રને મિશ્ર અર્થતંત્ર કહે છે"

→ આવક અને સંપત્તિ ની અસમાન વહેંચણી, આર્થિક અસ્થિર, બેકારી, ભાવોની વધઘટ, ગ્રાહકોનું શોષણ, દેખરાખાદી વગેરે મૂડીવાદી પદ્ધતિ ની ખામીઓ છે.

→ કેન્દ્રિય આયોજનપ્રથામાં નોકરીની બલામતીને લીધે ઉત્પાદિત વસ્તુ કે સેવાની ગુણવત્તા જળવાતી નથી, કામદારો અને સંચાલકો નિષ્ઠાપૂર્વક કામ કરતાં નથી, ઉત્પાદકો નિશ્ચિત લક્ષ્યાંકો પાર પાડવા માટે ટુંકા માર્ગો અપનાવે છે, સ્તાવનો નો દુર્વ્યય થાય છે, લોકોની સ્વતંત્રતા પર તરાપ મૂકાય છે જેવી ખામીઓ આયોજન પ્રથાની છે

→ આમ, આવી મૂડીવાદી અને સમાજવાદી ખામીઓને નિવારવાના ભાગ રૂપે જે વ્યવસ્થા અસ્તિત્વમાં આવી તેવી મિશ્ર અર્થતંત્ર ભારતે સ્વીકારી છે

→ ખેતી, અર્ધ ઉત્પાદિત વસ્તુઓ અને કાચો માલ જેવી વસ્તુઓ ઉત્પાદન કરતાં ઉદ્યોગો, જથ્થાબંધ વેપાર અને છૂટક વેપાર, ઘરેલુ વસ્તુઓ અને માલસામાન ના દેશદેશ વચ્ચેની પરિવહન સેવાઓ,

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વગેરે જેવી સેવાઓ તેમજ ઉદ્યોગો ખાનગીક્ષેત્રને હસ્તક છે.

"સરકાર દ્વારા ચલાવવામાં આવતી આર્થિક પ્રવૃત્તિને મટેરક્ષેત્ર કહે છે."

→ રેલવે, રેલવે નાં ડબા, વેગનો, એન્જિન, યંત્રસામગ્રી, અણુ-ઉપાર્જન, ઍરક્રાફ્ટ, લોખંડ-પોલાડ ઉદ્યોગ, ઈજનેરી, રસાયણ ઉદ્યોગ, બેન્ક, વીમાકંપની, નાણા પ્રબંધક સંસ્થાઓ વગેરે જેવી સેવાઓ મટેરક્ષેત્ર દ્વારા ચલાવવામાં આવતી હતી

[Ans-38]

• આયોજન ની મર્યાદાઓ :-

1. નીચો વિકાસદર :-

→ ભારતમાં આયોજન ના શરૂઆત ની પંચવર્ષીય યોજના માં આર્થિક વિકાસ નો લક્ષ્યાંક 5% રાખવામાં આવ્યો હતો જે માત્ર 3.5% પ્રાપ્ત થયો છે.

→ ભારત નો રાષ્ટ્રીય આવકનો વૃદ્ધીદર અન્ય દેશો કરતાં નીચો હતો જ્યારે માથાદીઠ આવક નો વૃદ્ધીદર માત્ર 1.25% હતો.

→ આયોજન ના ત્રણ દાયકા પછી રાષ્ટ્રીય આવકનો વૃદ્ધીદર વચ્ચે 5.5% થયો જ્યારે માથાદીઠ આવક નો વૃદ્ધી દર 3.3% થયો છે.

→ ભારતમાં આર્થિક વિકાસ નો વૃદ્ધીદર 6% પ્રાપ્ત થયો છે. જ્યારે આ સમયગાળા દરમિયાન ચીનની વૃદ્ધી 8% હતો જે ગરીબી અને બેરોજગારી ઘટાડવા જરૂરી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

~~૨. કૃષિક્ષેત્ર પરનું અવલંબન :-~~

~~→ ભારતમાં ૮૦% કે તેથી વધુ વ્યક્તિ કૃષિ અને કૃષિ આધારીત~~

૨. ગરીબી:-

→ ભારતમાં દર પંચવર્ષીય યોજના નો ગરીબી ઘટાડાવાનો થેવાં છતાં ગરીબી માં ઘટાડો થઈ શક્યો નથી.

→ ભારતમાં આર્થિકવૃધ્ધી દર નીચો રહેવાથી ગરીબીમાં કંઈ ખાસ સુધારો થયો નથી.

→ ભારતમાં કૃષિક્ષેત્રે શ્રમનું ભારણ, નીચી આવક, શિક્ષણનું નીચું પ્રમાણ વગેરેને કારણે ગરીબીનું પ્રમાણ નીચું રહ્યું છે.

૩. ભાવવધારો:-

→ ભારતમાં દરેક પંચવર્ષીય યોજના માં 'ભાવસ્થિરતા' ને મહત્વ આપવામાં આવ્યું તેમ છતાં કેટલાંક વર્ષોને બાદ કરતાં ભાવો સતત વધતાં ગયાં છે.

→ ભાવવધારાને કારણે લોકોનો આયોજન પરથી વિશ્વાસ થટે છે અને લોકો પર ફુગાવાની થણી વિપરીત અસર પડે છે.

→ ભારત માં ફુગાવાનો દર એકંદરે ૬% થીઝ. હતો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-39]

• ઉદારીકરણ :-

" સરકારી અંકુશો અને નિયંત્રણો ને ક્રમશઃ ઘટાડતા જઈ બજાર તંત્ર દ્વારા આર્થિક નિર્ણયો લેવાય તેવી વ્યવસ્થા ને ઉદારીકરણ કહે છે."

• ઉદારીકરણ હેઠળ થયેલા આર્થિક સુધારાઓ :-

1. સરકારી ક્ષેત્ર માટે અનામત રાખવામાં આવેલ ઉદ્યોગો ની સંખ્યા 17 થી ઘટાડીને 3 કરવામાં આવી.
2. સંરક્ષણ, શસ્ત્ર સંરક્ષણ, અણુઉર્જા જેવા ઉદ્યોગો સિવાયના બાકીના બધા ઉદ્યોગો માટે પરવાના પદ્ધતિ નાબૂદ કરવામાં આવી.
3. કેટલાંક ક્ષેત્રમાંનાં અને પ્રદૂષણ કરતાં ઉદ્યોગો સિવાયના બાકીનાં બધાં ઉદ્યોગોને ઔદ્યોગિક પરવાના પદ્ધતિમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી.
4. આર્થિક સત્તાનું કેન્દ્રીકરણ અને દમનશાહી અટકાવવાના હેતુથી MRTP એક્ટ દ્વારા ઔદ્યોગિક વૃદ્ધિની લેવી પડતી મંજૂરી રદ કરવામાં આવી.
5. 800થી અધિક વસ્તુઓ નાના પાયાના ઉદ્યોગો માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી તેની સંખ્યા ઘટાડીને 836 કરવામાં આવી.

• ઉદારીકરણ ની ભારતીય અર્થતંત્ર પર અસરો :-

1. બજારતંત્ર સરકારી અંકુશો થી અંશતઃ મુક્ત બન્યું છે.
2. ખાનગી ક્ષેત્ર પર સરકારી અંકુશો ઘટવાની તેમની કાર્યક્ષમતા વધશે અને આર્થિક વધશે તેવી અપેક્ષા કરે છે.
3. વિશ્વના અનેક દેશોએ ઉદારીકરણ નીતિ અમલમાં મૂકી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

૫. ઉદારીકરણ ને લીધે ખાનગીક્ષેત્ર માં નવી નીતિઓનું સર્જન થયું છે.
૬. આર્થિક નિર્ણયો લેવામાં સરકારને બદલે બમરતંત્ર મહત્વની કાળો આપે છે.

[Ans-40]

A. ખાનગીકરણ:-

"ઔદ્યોગિક એકમો ની માલિકી અને સંચાલનની સત્તા નું સરકાર દ્વારા ખાનગી વ્યક્તિ, પેઢી ને સોંપવાની પદ્ધતિને ખાનગીકરણ કહે છે."

B. ખાનગીકરણના ઉદ્દેશો:-

1. જાહેરક્ષેત્રના એકમો ની કાર્યક્ષમતા વધારી નફાકારકતા ઊર્ધ્વ લઈ જવી છે.
2. એકમો એ કરેલાં દેવાં અને વ્યાજની ચુકવણી ઓ માંથી મુક્ત થવું છે.
3. અર્થતંત્ર પાસેથી જરૂરી નાણાંકીય સાધનો પ્રાપ્ત કરવા છે.

B. ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા:-

→ સરકારે અમુક એકમો ના કેટલાક શેર વેચીને તેનું સંપૂર્ણ સંચાલન પોતાના હસ્તક રાખ્યો છે. આમ, મૂડી વિનિવેશ કરી સરકારે ખાનગીકરણની પ્રક્રિયાને આગળ ધપાવી છે.
→ મૂડીવિનિવેશ કરવાની સરકારની ઉદ્દેશ રાજકીયે ખાદ્ય ઘટાડવાની હતી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ ભારતમાં 1999 માં 'મીર્ડન ફુડ ઇન્ડિયા લિમિટેડ' 2000 બ્રમિકી વાળી કંપની એ પોતાના 7 પ્ર.ટ. શેર હિંદુસ્તાન લિવર ને વેચ્યા ત્યાર બાદ હિન્દુસ્તાન જિંક, CPC અને મારુતિ ઉદ્યોગનું પણ ખાનગીકરણ થયું.

→ ભારતમાં ખાનગીકરણની પ્રક્રિયા ધીમી અને મર્યાદિત રહી છે તે માટે કેટલાક કારણો જવાબદાર છે.

1. સરકાર જાહેર સાહસના વધુ મુલ્ય મેળવવા માંગે છે જ્યારે જાહેરસાહસની અસંતોષકારક કામગીરીને લીધે રોકાણકારી મુલ્ય આપવા તૈયાર નથી.
2. સંગઠીત ક્ષેત્ર માં કામ કરતાં કામદારી ને મળતાં લાભો ગુમાવવાની ડર છે તેથી તે ખાનગીકરણ ની પ્રક્રિયા નો વિરોધ કરે છે.
3. બ્રમ અંગેનો કાયદા થી મજૂરીને ઈચ્છિત વેતનદર આપી શકાતી નથી, તેમને છૂટાં કરી શકાતા નથી કે તેમની ભરતી કરી શકાતી નથી.
4. વસ્તુઓના ભાવ નક્કી કરવા સરકારી અંકુશો લેવાથી રોકાણકારી રોકાણ કરવા માંગતા નથી.

[Ans-4I]

• રોજગાર બાંહેધરી યોજના :-

→ અમલ :-

1997-98 માં ગ્રામપંચાયતોમાં લાગુ કરાઈ.

→ ઉદ્દેશ :-

ગ્રામિણ વિસ્તારના કામ કરતાં મજૂરીને વધારાની રોજગારી પૂરી પાડવી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

24

→ રોજગારી :-

ટાનિકારક ધંધામાંથી દૂર કરવામાં આવેલ માતા-પિતા નાં બાળકો ને પ્રથમ પસંદગી.

→ કાર્યો :-

લઘુ સિંચાઈ, ભૂમિજળ, તળાવોમાંથી કાંપ દૂર કરવા વગેરે કાર્યો ટાચ ધરવા.

[Ans-42]

• ગ્રામિણ વિસ્તારની બેરોજગારી ઘટાડવાના ઉપયો :-

→ જમીન સુધારા અને જમીનટોર્ચ મર્યાદા ના કાયદા નો ઝડપી અમલ કરાવવો.

→ સાધન, પદ્ધતિ, બહુલક્ષી-પાક પદ્ધતિનો પ્રચાર અને પ્રસાર કરવો.

→ પડતર જમીન ખેડાણ હેઠળ લાવવી.

→ વરસાદવિનાની સૂકી ખેતીને પ્રોત્સાહન આપવું

→ ખેતી, મત્સ્ય, પશુપાલન, મત્સ્ય સંવર્ધન વગેરે સેવાઓને પ્રોત્સાહન આપવું.

→ સિંચાઈ ની સગવડો માં વધારો કરવા માટે પ્રયત્નો કરવા.

→ ગામડાં શહેરો વચ્ચે પાકાં રસ્તાં ની સુવિધા ઉપલબ્ધ બનાવવી જેથી નાનાં ઉદ્યોગો ને પ્રોત્સાહન મળે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

કક્ષીનાં નિર્માણ માં મજૂરી ને રોજગારી પ્રાપ્ત થાય

→ ગ્રામિણ વિસ્તાર ના યુવકો ને રોજગારી મળી રહેતી હોવાથી નાલીશ કેન્દ્રો શરૂ કરવા

[Ans-43]

• નાના પાયા ના ઉદ્યોગો ના વિકાસ માટે સરકારે લીધેલ પ્રોત્સાહક પગલાં:-

→ સરકારે નાના પાયાના ઉદ્યોગો નાં વિકાસ માટે અનેક વિધિ પગલાં લીધાં છે જેથી નાનાં પાયાના ઉદ્યોગો ને અનુકૂળ વાતાવરણ મળી રહે છે

→ નાના પાયાના ઉદ્યોગો ને કરવેરા માંથી મુક્તિ આપવામાં આવી

→ મજૂરસંઘ કડક કાયદાના પાલન માટે પણ કેરલીક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

છૂટછાટો આપવામાં આવી.

→ નાના પાયાના ઉદ્યોગોનાં વિકાસ માટે અનેકવિધ સંસ્થાઓ સ્થાપવામાં આવી.

→ ખાદી ઉદ્યોગ, ગ્રામોદ્યોગ, જેવી સંસ્થાઓ ગ્રામિણ વિસ્તારમાં નાના પાયાંના ઉદ્યોગો માટે કાર્ય કરે છે.

→ નાના પાયાના ઉદ્યોગોને ધિરાણ તેમજ અનેકવિધ સુવિધાઓ પુરી પાડવામાં સંસ્થાની સ્થાપના કરવામાં આવી

→ નાના પાયાના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે સરકાર કેટલી વસ્તુઓની ખરીદી પર વળતર બહેર કરે છે.
દા.તઃ-
ખાદીમાં વળતર.

→ નાનાં પાયાંના ઉદ્યોગોને સમયસર અને નિયમિત નાણાં પુરાં પાડવાં કે નાણાં સંબંધી સેવાઓ પુરી પાડવા સરકારી ક્ષેત્રે સંસ્થાઓ કાર્યરત છે.

→ SIDBI - Small Industries Development Bank of India આ માટે કાર્યરત છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section-E

Ans- ૫૫

A. આંતરમાળખાનો અર્થ :-

" દેશના આર્થિક વિકાસ માટે અત્યંત આવશ્યક હોય તેવી વ્યવસ્થા કે સગવડોના સમૂહનો નિર્દેશ કરતા માળખાને આંતરમાળખું કહે છે."

→ આંતરમાળખાનાં બે પ્રકારો છે.
1. આર્થિક આંતરમાળખું
2. સામાજિક આંતરમાળખું

B. આર્થિક આંતરમાળખાનું મહત્વ :-

1. આર્થિક વિકાસનો લાભ :-

→ કોઈ આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ બનાવતાં તેની શરૂઆત માં એકમદીઠ ખર્ચ વધુ લાગે છે પરંતુ તેની વ્યાપકતા વધતાં ખર્ચ ઘટે છે. આર્થિક વિકાસ માં મદદરૂપ થાય છે.

દા.ત. :-
જો ગામડાં કે શહેર વચ્ચે સડક વ્યવસ્થા ઉપલબ્ધ બનાવતાં શરૂઆત માં તેની એકમદીઠ ખર્ચ વધુ લાગે છે પરંતુ સમયાંતરે તેનો પર દોડતાં વાહનોની સંખ્યા વધતાં ખર્ચ ઘટે છે. આર્થિક વિકાસમાં સહાયરૂપ બને છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2. આર્થિક વિકાસનું ગતિબળ :-

→ વિશ્વ વિકાસ અહેવાલ મુજબ, કોઈ પણ દેશની પાયાની સવલતો માં 1% નો વધારો કરવામાં આવે તો રાષ્ટ્રીય આવક માં પણ 1% નો વધારો થાય છે.

→ ઇંગ્લેન્ડ જેવા વિકસિત દેશોમાં પાયાની સવલતો માટે ~~50~~ 7000 $ થી 9000 $ નું મુડીરોકાણ કરાયું પરીણામે તેવા દેશોમાં માથાદીઠ આવક 20000$ જેટલી થઈ જ્યારે બાંગ્લાદેશ જેવાં વિકાસમાન દેશે 120 $ થી 200$ જેટલું મુડીરોકાણ કર્યું પરીણામે તેની માથાદીઠ આવક 1000$ થી 1200$ જેટલી થઈ.

→ આમ, આર્થિક આંતરમાળખું આર્થિક વિકાસ ગતિબળ બને છે.

3. આર્થિક આંતરમાળખું :-

→ આર્થિક આંતરમાળખું માત્ર આર્થિક જ નહી પરંતું સામાજિક સુવિધા પણ પૂરી પાડે છે.

દૃષ્ટ :-

ગામડાં અને શહેરે વચ્ચે રસ્તા નું નિર્માણ થતાં ગામડાં ને અનેક આંતરમાળખાકીય સવલતો ઉપલબ્ધ થાય છે. ગામડાંનાં લોકો શહેરી વિસ્તારના સંપર્કમાં આવતાં તેમનાં વિચારો માં પરીવર્તન આવે છે.

4. ગરીબી ઘટાડવા :-

→ દેશમાં મોટા ભાગના ગરીબો અમુક ચોકકસ ભાગમાં કેન્દ્રિત થયેલા થેય છે. આવા વિસ્તારોમાં આંતરમાળખાકીય સવલતો ઉપલબ્ધ થતી નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

આવા વિસ્તારોમાં આંતરમાળખાકીય સવલતો વધારતાં તેમની કાર્યક્ષમતા માં વધારો થાય છે પરીણામે ગરીબી માં ઘટાડો થાય છે

5. પર્યાવરણની જાળવણી:-

→ આંતરમાળખાકીય સુવિધાની ઉપલબ્ધતા દ્વારા ઘન અને પ્રવાહી કચરાનું નિકાલ કરી શકાય છે. તેમજ ઘોંઘાટ ને લગતા અને પ્રદૂષણના પ્રશ્નોનો નિકાલ કરી પર્યાવરણની જાળવણી કરી શકાય છે

6. કૃષિ ઉત્પાદકતા નો પોષક:-

→ કૃષિક્ષેત્રે આંતરમાળખાકીય સવલતો સસ્તા દરે ઉપલબ્ધ બનાવાતાં કૃષિક્ષેત્ર ને પ્રોત્સાહન મળે છે. રીતમાં આવી સેવા સસ્તા દરે ઉપલબ્ધ બનાવતાં કુલ રોજગારીના 18% નવી રોજગારીનું સર્જન થયું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-45]

• ભારતમાં ઊંચા જન્મદર માટેનાં કારણો:-

1. શિક્ષણનું નીચું પ્રમાણ:-

→ ભારતમાં શિક્ષણ અને વસ્તીવૃદ્ધી વચ્ચેનો સંબંધ અત્યંત જટીલ છે.
→ સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણનું નીચું પ્રમાણની કારણે નાનાં કુટુંબ અગત્યતા સમજી શકાતી નથી. પરીણામે કુટુંબનું કદ મોટું રહે છે.
→ સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ અને તેમના બાળકોની સંખ્યાના પ્રમાણનું વ્યસ્ત સંબંધ દુનિયાભરમાં જોવા મળે છે.
→ અભણ સ્ત્રીની તુલનામાં પ્રાથમિક શિક્ષણ મેળવતી સ્ત્રી ઓછા બાળકને જન્મ આપતી માલુમ પડી છે. તેજ બાબત ઉચ્ચ શિક્ષણ, માધ્યમિક શિક્ષણ મેળવનારી સ્ત્રીચર લાગુ પડે છે
→ આમ, નિરક્ષર સ્ત્રીઓના ઊંચા પ્રમાણની લીધે જન્મદર ઊંચો જોવા મળે છે.

2. આવકની નીચી સપાટી:-

→ આવકની સપાટી નીચી હોવાથી વધારાના બાળકનું આગમન જવાબદારી નહી પરંતુ મદદગાર ગણાય છે.
→ "ઝાઝી વહુ રળીયામણાં" એ ન્યાયે ભવિષ્યમાં બાળક પણ કુટુંબ આવકમાં વધારો કરશે તેવી આશાએ જીવાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3. ઊંચો પ્રજનનદર :-

- ઊંચા જન્મદર માટેનું એક કારણ ઊંચો પ્રજનનદર છે.
- આ બાબત 15 થી 45 વર્ષ ની વયજૂથ ધરાવતી મહિલાઓ ના સંદર્ભમાં તપાસી શકાય.
- 1961 માં મહિલામાં સરેરાશ જુવિત બાળકોની સંખ્યા 6 થી જે ઘટીને 3 થઈ છે.
- મહિલાઓમાં સરેરાશ જુવીત બાળકો સંખ્યા ઘટી હોવા છતાં આ પ્રમાણ ઊંચું રહ્યું છે તેના માટે કેટલાંક કારણો જવાબદાર છે.
  1. નાની વયે થતાં લગ્ન ના કારણે મહિલાઓ માં માતૃત્વ ધારણ કરવાની સમયગાળો લાંબો મળે છે.
  2. માતૃત્વ ધારણ કરી શકે તેવી મહિલાઓ માં અપરણિત મહિલાઓનું પ્રમાણ ઓછું છે.

4. પુત્ર માટેની ઘેલછા :-

- ભારત પુરુષ પ્રધાન સમાજ છે "પુ નામના નર્કમાંથી તારે તે પુત્ર" એવી માન્યતા અહીં પ્રચલિત છે.
- પુત્ર માટેની ઘેલછાને કારણે કુટુંબ કદ મોટું રહેવાનું વલણ જોવા મળે છે.

5. કુટુંબનિયોજન કાર્યક્રમ ની અસરકારકતા :-

"આર્થીક્ત માતૃત્વ અને પિતૃત્વ દ્વારા કુટુંબના કદ ની સમજપૂર્વક મર્યાદિત રાખવું અને બે બાળકો વચ્ચેનો સમયમર્યાદા નક્કી કરવી તે."

- ભારતમાં વ્યાપક ગરીબી, અંધશ્રદ્ધા, અશિક્ષિત સામાજિક રીતરીવાજો, શિક્ષણના નીચા પ્રમાણને કારણે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કુટુંબનિર્યાજન સામે અવરોધો ઊભા થયા છે. જેનાથી જન્મ દ્રોંચી રહે છે

[Ans-46]

A. સ્થળાંતર:-

" વ્યક્તિનું એક ભૌગોલિક વિસ્તારમાંથી બીજા ભૌગોલિક વિસ્તારમાં જવું અને ત્યાં લાંબા ગાળા સુધી વસવાટ કરવો તે એટલે સ્થળાંતર."

B. સ્થળાંતરની નકારાત્મક અસરો:-

1. ઝૂંપડપટ્ટીમાં વસવાટ:-

→ ગ્રામિણ વિસ્તારના લોકોનું શહેરી વિસ્તારમાં થતાં સ્થળાંતર ને કારણે શહેરી વિસ્તારોમાં મકાન ની અછત વર્તાય છે પરીણામે નદી કિનારાનાં નમક, રેલવેનાં પાટાની નમક, ઔદ્યોગિક ગૃહો ની ખુલ્લી જગ્યામાં ઝૂંપડા બાંધીને વસવાટ કરે છે. પરીણામે ઝૂંપડી પટ્ટી અસ્તિત્વમાં આવે છે.

2. અપૂરતી આંતરમાળકીય સવલતો:-

→ સ્થળાંતર ના કારણે શહેરી વસ્તીમાં વધારો થાય છે. પરીણામે શહેરી વ્યવસ્થાતંત્ર 'તમામ લોકોને આંતરમાળખાકીય પૂરી પાડી શકતું નથી. પરીણામે આંતરમાળખાકીય સવલતો અપૂરતી જોવા મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

૩. પર્યાવરણીય પ્રદૂષણ:-

→ ઝૂંપડપટ્ટીના વિસ્તારોમાં સ્નાનઘર, શૌચાલય અને કચરાના નિકાલની વ્યવસ્થા ન હોવાથી તેમજ શહેર પરિવહન સેવાની લાભ ન મળતા લોકો ખાનગી વાહનનો ઉપયોગ કરે છે તેથી પર્યાવરણમાં પ્રદુષણ અને ગંદકીના પ્રશ્નો ઉદ્ભવે છે.

૪. સામાજિક દુષણો:-

→ ગ્રામિણ વિસ્તારમાંથી શહેરી વિસ્તારમાં સ્થળાંતર પામતાં લોકોને તેમની લાયકાત અનુસાર રોજગારી પ્રાપ્ત ન થતાં તેઓ હતાશ થાય છે પરીણામે ચોરી, લૂંટફાટ, વ્યસનો જેવી અસામાજિક પ્રવૃત્તિ એ તરફ વળે છે. પરીણામે સામાજિક દુષણોમાં વધારો થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[Ans-47]

A. શહેર નો અર્થ:-

→ પ્રાચીન સમયમાં ગ્રીક, રોમ, ઈજિપ્ત, ભારત, ચીન જેવાં દેશોમાં નગરી કે શહેરો હતાં અને ત્યાં લોકોનું ભુવનધારણ પણ ઊંચું હતું.

→ અમેરીકા, ઈંગ્લેન્ડ જેવાં વિકસિત દેશોમાં ૭૫ થી ૯૦ વસ્તી ગ્રુપ નગર વિસ્તારમાં વસે છે જ્યારે ભારત માં મોટા ભાગની વસ્તી ગામડાં વસે છે.

- એવા વિસ્તારો કે જ્યાં મ્યુનિસપાલિટી, કોર્પોરેશન કેન્ટોન્મેન્ટ બોર્ડ, નોટીફાઈડ ટાઉન્સ એરીયા કમિટી હોય.
- 5000 કે તેથી વધુ વસ્તી ધરાવતાં વિસ્તાર.
- કામકરતાં પુરુષ વર્ગના ૭૫% કે તેથી વધુ લોકો કૃષિ સિવાયના અન્ય ક્ષેત્ર માં રોકાયેલ હોય.
- દર ચોરસ કિલોમીટરે ૪૦૦ કે તેથી વધુ વસ્તીગીચતા હોય તો તેને નગર કે શહેર કહે છે.

B. ભારતમાં શહેરીકરણ નીતિ:-

→ શહેરીકરણની હકારાત્મક અસર કરતાં નકારાત્મક અસર વધી ન જાય વળી શહેરીકરણની પ્રક્રિયા વિકાસ વિરોધી ન બને તે માટે શહેરીકરણની નીતિ અમલ માં મુકવામાં આવી.

→ ભારતમાં શહેરીકરણની નીતિ આર્થિકવિકાસ લક્ષી છે.

→ દેશમાં નગરો નો વધુ પડતો વિકાસ રોકવા માટે 10,000 કે તેથી વધુ વસ્તી ધરાવતા નગરો માં નવા ઉદ્યોગો સ્થાપવા પર નિયંત્રણ મુકવામાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આવ્યો છે. અને શહેરીકરણની મર્યાદિત કર્યું છે.

→ ધી નેશનલ કમિટી અને અર્બનાઈઝેશને કરેલી ભલામણ મુજબ પછાત વિસ્તારો સાધનો ફાળવવાને બદલે નગર કે શહેરમાં સાધનો ફાળવવાં જોઈએ. જેથી નિર્ણયકીય નિર્ણય ક્ષમતાની સાનુકૂળતા સર્જાય.

→ ધી નેશનલ કમિટી અને અર્બનાઈઝેશને કરેલી ભલામણ મુજબ નીચ વસ્તી ધરાવતાં ગ્રામિણ વિસ્તારો ને નગર કે શહેર તરીકે વિકસાવવા જોઈએ જેથી કૃષિક્ષેત્ર રહેલ ફાજલ શ્રમને રોજગારી પૂરી પાડી શકાય.

→ ભારતમાં શહેરીકરણ અમુક વિસ્તારો પૂરતું મર્યાદિત છે તેથી ગંભીર સમસ્યાઓ સર્જાય છે. તેથી પછાત વિસ્તારો માં સાધનો ફાળવવામાં જોઈએ.

→ ભારતની શહેરીકરણ ની નીતિ ઉલટી નીતિ છે કે જે મોટાં નગરો ની વધુ મોટા થતાં રોકે તેમજ નાના અને મધ્યમ નગરોનો વિકાસ કરે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

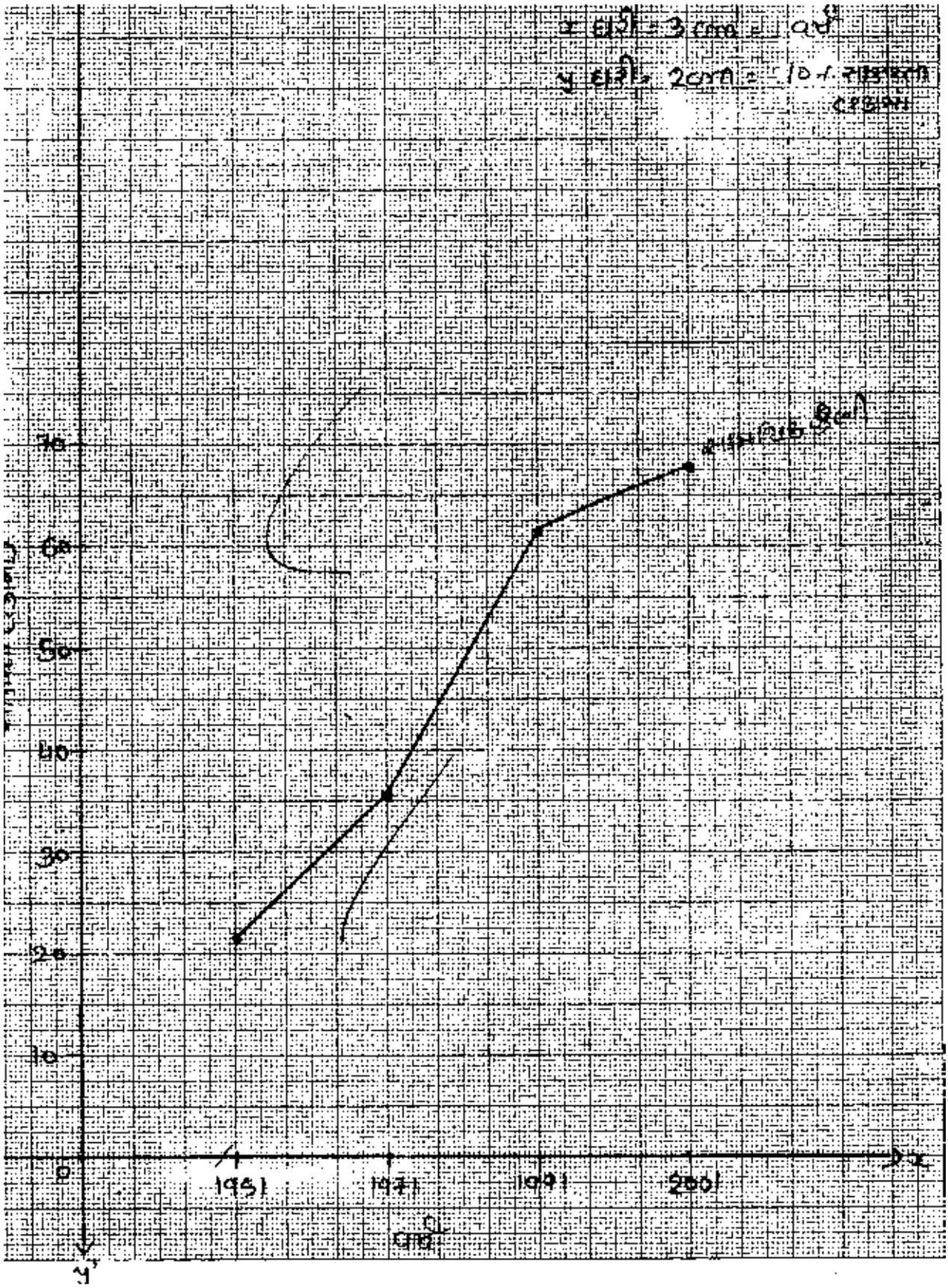

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* વિશ્લેષણ:-

→ ઉપરની આકૃતિ માં x દરી પર વર્ષ દર્શાવેલ છે જ્યારે y દરી પર સાક્ષરતા દરઆંક દર્શાવેલ છે

→ ગુજરાતમાં સાક્ષરતા વિષયક માહિતી તપાસતાં સાક્ષરતાનો પ્રમાણ 2001 માં 69% છે એટલે કે 1991 માં 61.29% હતો કે 6.68% વધીને 67.97% થયો

→ ગુજરાતમાં સાક્ષરતા વિષયક માહિતી તપાસતાં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ 1951 માં 21.69% હતો તેમજ 1961 માં 35.46% હતો કે 25.5% વધીને 1991 માં 61.29% થઈ

→ 1951 થી 2001 સુધીના 50 વર્ષમાં ગુજરાતમાં સાક્ષરતા વિષયક માહિતી તપાસતાં 1951 માં 21.69 હતા કે 2001 માં 46.28% વધી 67.97% થયો. આમ, 50 વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન સાક્ષરતામાં 46.28% વધી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ વિભાગ અને 49 પ્રશ્નો છે.
2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજીયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
4) પ્રશ્નની સૂચના મુજબ જવાબ લખો.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલ 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. દરેક પ્રશ્ન માટે આપેલા ચાર વિકલ્પ (A, B, C, D) પૈકી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી તેનો ક્રમ લખવો. દરેક પ્રશ્નનો 1ગુણ છે.** [10]

1) ધંધાકીય એકમની ધ્યેય સિધ્ધિમાટે ..... અનિવાર્ય છે.

(A) સંચાલન

(B) આયોજન

(C) વ્યવસ્થાતંત્ર

(D) દોરવણી

2) હેનરી ફેયોલે તેમના અનુભવોને આધારે ..... વર્ષમાં પુસ્તક લખ્યું.

(A) 1920

(B) 1925

(C) 1916

(D) 1918

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

3) કયા વ્યવસ્થાતંત્રને વ્યવસ્થાતંત્રના નક્શામાં સ્થાન નથી ?

(A) રૈખિક

(B) કાર્યાનુસાર

(C) સમિતી

(D) અવૈધિક

4) જવાબદારીની સોંપણી એ સત્તાસોંપણીની પ્રક્રિયાનું ..... સોપાન છે.

(A) પ્રથમ

(B) તૃતીય

(C) ચોથુ

(D) દ્વિતીય

5) "વધુ ઉત્પાદન અને શ્રેષ્ઠ પરિણામ" ..... વેતન પ્રથાનો સિધ્ધાંત છે.

(A) સમય

(B) કાર્યાનુસાર

(C) પ્રાચીન

(D) પરિવર્તનશીલ

6) ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા અન્ય વ્યક્તિઓમાં જાગ્રત કરવાની કળા એટલે .....

(A) દોરવણી

(B) અભિપ્રેરણ

(C) નેતૃત્વ

(D) નિરીક્ષણ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

7) કર્મચારી વ્યવસ્થાની સફળતાનો આધાર ..... પર છે.

(A) માહિતી સંચાર

(B) માહિતી પ્રેષણ

(C) નેતૃત્વ

(D) અંકુશ

8) પ્રયત્નો, પરિણામ તથા સાધનો અને ઉદ્દેશો વચ્ચે સંતુલન સાધવાનું કાર્ય એટલે ....

(A) આયોજન

(B) સંચાલન

(C) વ્યવસ્થાતંત્ર

(D) અંકુશ

9) સંચાલનના કાર્યવિસ્તારો ..... છે.

(A) ચાર

(B) ત્રણ

(C) બે

(D) એક

10) સમગ્ર વિશ્વમાં વ્યાપાર ઉદ્યોગ સંબંધી વિશ્વસમસ્તનો એકજ વ્યાપાર કરાર એટલે ?

(A) GATT

(B) CCC

(C) WTO

(D) WHO

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - B

■ **નીચેના 11 થી 20 અતિટૂંક જવાબી પ્રશ્નો છે. તેનો જવાબ 1 થી 10 શબ્દોની મર્યાદામાં આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

11) સંચાલન પ્રક્રિયામાં કયા કાર્યોનો સમાવેશ થાય છે ?

12) આયોજનનું મહત્વ સમજાવવા કેન્દ્ર સરકારે કોની રચના કરી છે.

13) કઇ સપાટીને કાર્યકારી સપાટી તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે ?

14) સમિતી વ્યવસ્થાતંત્રને સફળ બનાવવા કઇ બાબતો જરૂરી છે ?

15) પ્રોત્સાહનનું મુખ્ય સાધન કયું છે ?

16) પ્રતિભાશાળી નેતાના શારીરિક ગુણો જણાવો.

17) ક્યારે માહિતી સંચારના ઉદ્દેશો નિષ્ફળ બને છે ?

18) કામગીરીના માપન માટે કઇ પધ્ધતિઓ વપરાય છે ?

19) વૈશ્વિકીકરણના પગલે ક્યા ક્ષેત્રોનો ઝડપી વિસ્તાર થયો છે ?

20) વાજબી કિંમત એટલે શું ?

વિભાગ - C

■ **નીચેના 21 થી 35 સુધીના ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો છે. તેનો જવાબ 30 શબ્દોની મર્યાદામાં આપો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.** **[30]**

21) સંચાલનનું મહત્વ દર્શાવતા મુદ્દા જણાવો.

22) સંચાલન અને વહીવટનો તફાવત દર્શાવતી ફક્ત આકૃતિ દોરો.

23) હુકમની એક વાક્યતા શા માટે જરૂરી છે ?

24) નીતિનો અર્થ સમજાવો.

25) કેન્દ્રીકરણની મર્યાદા જણાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

26) કર્મચારીને છૂટા કરવાના કારણો જણાવો.

27) પ્રતિક્ષાયાદી એટલે શું ?

અથવા

પસંદગીની પ્રક્રિયામાં શારીરિક તપાસનો મુખ્ય હેતુ શું છે ?

28) "બીન નાણાકીય પ્રોત્સાહનો પણ નાણાકીય પ્રોત્સાહનો જેટલાજ અસરકારક હોય છે." સમજાવો.

29) નિરીક્ષક કોને કહેવાય ? અને તેનું કાર્યક્ષેત્ર જણાવો.

30) આધુનિક સમયના માહિતી સંચારના સાધનો જણાવો.

31) સંજ્ઞા સમજાવો : C.G.S.I., C.U.T.S.

અથવા

ગ્રાહકનું વિવિધરીતે થતુ શોષણ કયા મુખ્ય વિભાગોમાં વહેંચી શકાય ?

32) ધંધાકીય પ્રવૃત્તિઓના નિયમન માટેના વિવિધ કાનૂની પગલા જણાવો.

33) નીતિશાસ્ત્ર અને કાનૂની નિયમના વચ્ચે મુખ્ય તફાવત શું છે ?

34) સામાજિક જવાબદારી એટલે શું ?

35) ધંધાની સરકાર પ્રત્યેની જવાબદારી સમજાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - D

■ **નીચેના 36 થી 45 સુધી ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો છે. તેના 50 શબ્દોની મર્યાદામાં જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.** **[30]**

36) ઉચ્ચ સપાટી અને મધ્યસપાટી સંચાલન વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.

37) કાર્ય વિશ્લેષણના સિધ્ધાંતને વિગતે સમજાવો.

અથવા

સંચાલનના સિધ્ધાંતોનું મહત્વ સમજાવો.

38) સત્તા સોંપણીથી ધંધાકીય એકમને થતા લાભ જણાવો.

39) કર્મચારી વ્યવસ્થાના લક્ષણો જણાવો.

40) આદર્શ વેતનપ્રથાના તત્વો ચર્ચો.

અથવા

સમયવેતન પ્રથાની મર્યાદાઓ જણાવો.

41) જરૂરીયાતોનો અગ્રતાક્રમ સમજાવો.

42) માહિતી પ્રેષણનું મહત્વ જણાવો.

43) અંકુશની પ્રક્રિયાના ભાગરૂપ સુધારાલક્ષી પગલા વિષે ટૂંકનોંધ લખો.

44) 'માર્કેટીંગ મિક્સ' વિષે વિગતે ચર્ચા કરો.

45) ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વિકીકરણની વિધાયક અસરો જણાવો.

વિભાગ - E

■ **નીચેના 46 થી 49 સુધી વિસ્તૃત જવાબી પ્રશ્નો છે. તેના 100 શબ્દોની મર્યાદામાં જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.** **[20]**

46) આયોજનની વ્યાખ્યા આપી આયોજનના તબક્કા વર્ણવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અથવા

અંદાજપત્ર એટલે શું ? તેના ઘડતરની પ્રક્રિયાના તબક્કા જણાવો.

47) પસંદગીનો અર્થ આપી તેની વિધિ ચર્ચો.

48) વ્યવસ્થાતંત્રનો અર્થ આપી તેની રચના સમજાવો.

અથવા

સમિતી વ્યવસ્થા તંત્રનો અર્થ આપી તેના લાભ અને મર્યાદાઓ જણાવો.

49) ગ્રાહક સુરક્ષા એટલે શું ? તેની જરૂરીયાત સમજાવો.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

[redacted]

: વિભાગ-A :

(Ans-1) (A) સંચાલન

(Ans-2) ~~(D) 1918~~ (C) 1916

(Ans-3) (D) અટૌધિક

(Ans-4) (A) પ્રથમ

(Ans-5) (B) કાર્યાનુસાર

(Ans-6) (C) નેતૃત્વ

(Ans-7) (B) માહિતી પ્રેમાણ

(Ans-8) (D) અંકુશ

(Ans-9) (A) ચાર

(Ans-10) (C) WTO

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

: વિભાગ-B :

(Ans-11).

સંચાલન પ્રક્રિયામાં આયોજન, વ્યવસ્થાતંત્ર, ઈશ્વણી, કર્મચારી વ્યવસ્થા અને અંકુશનો સમાવેશ થાય છે.

(Ans-12)

આયોજનનું મહત્વ સમજવા કેન્દ્ર સરકારે આયોજનપંચની રચના કરી છે

(Ans-13)

નિમ્ન કે તડ સપાટીને કાર્યકારી સપાટી તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

(Ans-14).

સમીતી વ્યવસ્થાતંત્રને સફળ બનાવવા માટે સમીતીના કર્મચારીની કુશળતા અને આવડત પર રહેતી છે.

(Ans-15)

નાણું કે પ્રોત્સાહનનું મુખ્ય સાધન છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

5

(Ans-16)

પ્રતિભાશાળી નેતા એ તંદુરસ્ત હોવો જોઈએ. શક્તિશાળી હોવો જોઈએ. જો પ્રતિભાશાળી નેતા તંદુરસ્ત હશે તો જ તે દરેક પ્રવૃત્તિમાં સક્રિય ભાગ લઈ શકશે. આમ, પ્રતિભાશાળી નેતાની તંદુરસ્તી એ પૂર્વશરત છે.

(Ans-17)

માહિતી સંસ્થાના ઉદ્દેશો ભાષાંતરની ક્ષતિને લીધે નિષ્ફળ બની શકે છે.

(Ans-18)

ઉત્પાદનના માપન માટે સંખ્યાત્મક, ગુણાત્મક કે સંખ્યાત્મક અને ગુણાત્મક એમ બંને પદ્ધતિઓ વાપરાય છે.

(Ans-19)

તૌલિકીકરણના પગલે સેવા ક્ષેત્રનો ઝડપી વિસ્તાર થઈ રહ્યો છે.

(Ans-20) વાજબી કિંમત

"વાજબી કિંમત એટલે એવી કિંમત કે જેમાં સંસ્થાલક્ષી (ઉત્પાદકો) ને પૂરતો નફો મળી રહે અને ગ્રાહકોને પૂરતો સંતોષ મળી રહે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

: વિભાગ-C :

(Ans-21) સંચાલનનું મહત્વ.

સંચાલનનું મહત્વ :
(i) સાધનનો મહત્તમ ઉપયોગ કરી શકાય છે.
(ii) ધ્યેય સિદ્ધિ માટે.
(iii) નફામાં વૃદ્ધિ.
(iv) પડતર અંકુશ.
(v) પરિવર્તન અને વિકાસ, વગેરે.

(Ans-22)

સંચાલન અને વહીવટનો તફાવત દર્શાવતી આકૃતિ

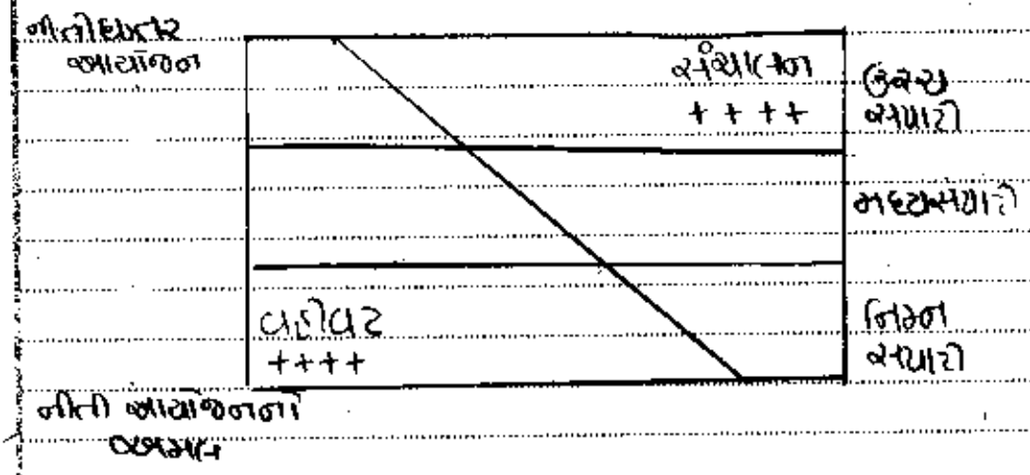

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-23) હુકમની એકવાક્યતા

"હુકમની એકવાક્યતા એટલે કર્મચારીઓને કોઈ એક જ અધિકારી પાસેથી હુકમો મળવા જોઈએ."

જો કોઈ જ અધિકારી પાસેથી હુકમો મળશે તો કર્મચારી પોતાની તે એક જ અધિકારી પ્રત્યે જવાબદાર બનશે. તેને કાર્ય કરવા માટે કોઈપણ પ્રકારની મુંઝવણ રહેશે નહીં. પરંતુ જો કોઈ એક કરતા વધુ કર્મચારી હુકમો આપે તો તે કોનું પાલન કરવું તેમાં મુંઝાય છે. આમ, તે યોગ્ય રીતે કાર્ય કરી શકે તેમજ દરેક કર્મચારી પરથી શિસ્ત જળવાય તે માટે હુકમની એકવાક્યતા ઉપયોગી છે.

(Ans-24) નીતિ

"ધ્યેયોને પાર પાડવા માટે સંસ્થાનો લીધેલા નિર્ણયો કે ધડેલ વ્યૂહરચનાને નીતિ કહે છે."

નીતિ એ ધંધાકીય એકમોએ નક્કી કરેલા ધ્યેયને કેવી રીતે પાર પાડવો તે દર્શાવે છે. તે એકમની એક પ્રકારની છાપ પણ દર્શાવે છે. આવી નીતિઓ ઉદ્દેશોની જેમ જ વ્યવહારમાં રાખી જોઈએ. જેની ધ્યેયોને કેવી રીતે પાર પાડવા તે જાણી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-25) કેન્દ્રિકરણની મર્યાદાઓ.

કેન્દ્રિકરણની મર્યાદાઓ નીચે મુજબ જણાવી શકાય છે.

(1) આપખુદશાહીનો ભય.
(2) અયોગ્ય અને મનસ્વી નિર્ણયો.
(3) કર્મચારીઓની સ્વતંત્રતા પર તરાપ.
(4) મુખ્ય અધિકારીના કાર્યબોજમાં વધારો.
(5) વિશિષ્ટીકરણનો અભાવ.

(Ans-26) છટણીના કારણો.

(1) જ્યારે એકમની આર્થિક પરિસ્થિતી નબળી પડે.
(2) કર્મચારીઓ બિનકાર્યક્ષમ નિવડે.
(3) કર્મચારી સંચાલન વિરુદ્ધની પ્રવૃત્તિઓ કરે.
(4) કર્મચારી વારંવાર નીતિ નિયમોનો ભંગ કરે.

વગેરે કારણો સર કર્મચારીઓને છૂટા કરવામાં આવતા હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-27) પ્રતિક્ષાયાદી

જ્યારે સ્કીમમાં જરૂર કરતા વધારે ભરતી મારેની અરજીઓ આવે ત્યારે જરૂર કરતા વધારે ઉમેદવારોને પસંદ કરી તેમની યાદી તૈયાર કરવામાં આવે છે. હવે જ્યારે સ્કીમમાં જગ્યા ખાલી પડે ત્યારે આ યાદી માંથી નિમણૂક કરી શકાય જેને (આવી યાદીને) પ્રતિક્ષાયાદી (Waiting list) કહે છે.

પ્રતિક્ષાયાદી એ એક બિનપ્રચાર માધ્યમ છે.

(Ans-28)

કર્મચારીઓની કાર્યક્ષમતામાં વધારો કરવા તેમજ તેમની કાર્ય પ્રત્યેની અભિરુચી જાળવી રાખવા માટે કર્મચારીઓને પ્રેરણા આપવામાં આવે છે જેને કર્મચારી પ્રોત્સાહન કહે છે. કર્મચારીને પ્રાથમિક કક્ષામાં નાણાંકીય પ્રોત્સાહનો પ્રેરણા આપી શકે છે.

પરંતુ ફરજીયાત સમય બાદ કર્મચારીઓને માત્ર નાણાંકીય પ્રોત્સાહનો પ્રેરીત કરતાં નથી. ત્યારબાદ તેને ફરજીયાત અન્ય પ્રોત્સાહનો જેવા કે કાર્ય પ્રશંસા, બઢતી, જવાબદારીની સોંપણી વગેરે પ્રેરણા આપે છે. આવા પ્રોત્સાહનો બિનનાણાંકીય હોવા છતાં કર્મચારીના ઉત્સાહ, જુસ્સો, અભિરુચી, રસ, ધગશ, લગન વગેરેમાં વધારો કરે છે. અને આમ પણ ઘણી જ સંસ્થાઓને એવું સાબિત થયું છે કે બિનનાણાંકીય પ્રોત્સાહનો કર્મચારીને પ્રોત્સાહીત કરે છે. આથી કહી શકાય કે, બિનનાણાંકીય પ્રોત્સાહનો પણ નાણાંકીય પ્રોત્સાહનો જેટલા જ અસરકારક હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-29). નિરિક્ષક

"કર્મચારીઓના કાર્ય પર રાખવામાં આવતી દેખરેખ એટલે નિરિક્ષણ. અને જે વ્યક્તિ આવી દેખરેખ રાખે તેને નિરિક્ષક કહે છે."

નિરિક્ષકનું કાર્યક્ષેત્ર માત્ર કર્મચારીઓની કામગીરી પર દેખરેખ રાખવાનું નથી પરંતુ કર્મચારીઓના મિત્ર, દાર્શનિક વગેરેનું પણ છે. તે કર્મચારીઓને સૂચનો આપીને કાર્યની સુધારણા કરાવે છે. તે તેમના કાર્યનું વિશ્લેષણ કરીને તેમની કાર્યક્ષમતા વધારે છે. તેમને કાર્યની પુરેપુરી સમજણ આપે છે. તે કાર્ય માટે તંદુરસ્ત વાતાવરણ પૂરૂં પાડે છે. આમ, નિરિક્ષક-પોતાનું કાર્યક્ષેત્ર ખૂબ જ વિશાળ હોય છે

(Ans-30) માહિતીસંચારના આધુનિક સાધનો

આધુનિક સમયમાં મોબાઈલ, ઈન્ટરનેટ, ટેલેક્સ યંત્રો, ફેક્સ, ગ્રુપ ડિસ્કશન, ટેલીકોનીક સંદેશાઓ વગેરે માહિતીસંચારના આધુનિક સાધનો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-31). સંકલ્પો :-

(i) C.G.S.I. = Consumer Guidence Society of India
(કન્ઝ્યુમર ગાઈડન્સ સોસાયટી ઓફ ઈન્ડીયા.)

(ii) C.U.T.S = Consumer Utility and Trust Society of India
(કન્ઝ્યુમર યુટીલીટી એન્ડ ટ્રસ્ટ સોસાયટી ઓફ ઈન્ડીયા.)

(Ans-32) ઔદ્યોગીક પ્રવૃત્તિના નિયમન માટેના કાયદાકીય પગલાઓ.

ઔદ્યોગીક પ્રવૃત્તિના નિયમન માટેના પગલા.

(1) નવા ઉદ્યોગની સ્થાપના માટે પરવાના લેવા.
(2) નિશ્ચિત ઉદ્યોગો માટે પરવાના લેવા.
(3) વિજળીના નિર્માણ અને પરવાનગી લેવી.
(4) કર્મચારીની સામાજીક સુરક્ષા પૂરી પાડવી
(5) નાના ઉદ્યોગોને ગુમાસ્તા ધારો.
(6) પ્રદૂષણ નિયમન અંગેના કાયદાઓ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-33). મુખ્ય તફાવત

નીતિશાસ્ત્ર અને કાનૂની નિયમનો વચ્ચે મુખ્ય તફાવત એ છે કે નીતિશાસ્ત્રના નિયમોનો અધિકૃત ઓફિસત્તા દ્વારા અમલ કરાવી શકાતો નથી જ્યારે કાનૂની નિયમનોમાં તે શક્ય બને છે.

(Ans-34) સામાજીક જવાબદારી.

"ધંધાના ઉદ્ભવ અને વિકાસમાં સમાજના જુદા જુદા અંગો ~~જેવા~~ એ આપેલ સેવાના બદલામાં ધંધાની સમાજ પ્રત્યેની ત્રણ ચૂકવવાની ફરજ એટલે સામાજીક જવાબદારી."

ધંધાએ સમાજ પ્રત્યેની જવાબદારી નિભાવવી કે નહીં એ પોતે નક્કી કરવાનું છે. સાવી સામાજીક જવાબદારી ધંધાએ મરજીયાત રીતે નિભાવવાની છે. ધંધાએ જે સમાજમાંથી સમૃદ્ધિ મેળવી છે તેને ત્રણ ચૂકવવાની ફરજ એટલે સામાજીક જવાબદારી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-35) સરકાર પ્રત્યેની જવાબદારી.

દરેકની સરકાર પ્રત્યેની જવાબદારી નીચે પ્રમાણે છે.

(1) સત્યનિષ્ઠાનું પાલન કરવું.

(2) કરવેરાઓ પ્રત્યે પ્રામાણિકતા દાખવવી.

(3) રાષ્ટ્રના વિકાસમાં સહકાર આપવું.

(4) સ્વૈચ્છિક નીતિનો અમલ કરવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

: વિભાગ-D :

(Ans-36) ઉત્તર :

ઉચ્ચસાહસી	મુદ્દા	મધ્યસાહસી
સંસ્થાના સંચાલન અંગેની સર્વોચ્ચ સત્તા ધરાવતી સાહસી એટલે ઉચ્চ સાહસી.	અર્થ	ઉચ્ચ સાહસી અને નિમ્ન સાહસી વચ્ચે કડીરૂપ કાર્ય કરતી સાહસી એટલે મધ્ય સાહસી
ઉચ્ચ સાહસીની સંચાલકોની સાહસી પણ કહે છે	નામ	આ સાહસીને અધિકારીઓની સાહસી પણ કહે છે.
આ સાહસીમાં સંચાલક મંડળ, જનરલ મેનેજર, M.D. અને C.E.O. વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.	સમાવેશ	આ સાહસીમાં વિવિધ વિભાગોના અધિકારીઓ સમાવિષ્ટ છે.
ઉચ્ચ સાહસી નીતિ વિષયક અને વ્યૂહાત્મક આયોજન કરે છે.	આયોજન	આ સાહસી પોતાના વિભાગ પૂરતું આયોજન કરે છે.
આ સાહસીમાં ઉચ્ચ અને સર્વોચ્ચ શિક્ષણ લાયકાત ધરાવતાઓનો સમાવેશ થાય છે.	લાયકાત	આ સાહસ સાહસીમાં પોતાના ક્ષેત્રનું જ્ઞાન ધરાવતાઓનો સમાવેશ થાય છે

=>

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આ સપાટીના અધિકારીઓ પાસે સમગ્ર એકમની સત્તા હોય છે.	સત્તા	આ સપાટીના અધિકારીઓ પાસે માત્ર પોતાના વિભાગ પૂરતી સત્તા હોય છે.

(Ans-37) સંચાલનના સિદ્ધાંતોનું મહત્વ.

(1) કાર્યદક્ષતા :-

સંચાલનના સિદ્ધાંતોનું કર્મચારીઓને શિક્ષણ આપવામાં આવતું નથી. કર્મચારીઓ, અધિકારીઓ બદલાતી જતી પરિસ્થિતિમાંથી કેવી રીતે રસ્તો કાઢવો તે સંચાલનના સિદ્ધાંતો દ્વારા નક્કી કરી શકે છે. આથી અધિકારીઓની કાર્યક્ષમતામાં વધારો થાય છે. અધિકારીઓ બદલાતી જતી પરિસ્થિતિમાં પણ ઝડપી નિર્ણયો લઈ શકે છે. આમ, સંચાલનના સિદ્ધાંતો કાર્યદક્ષતા વધારે છે.

(2) પ્રશ્નોનો ઉકેલ :-

જે તે વિભાગના અધિકારીઓ એ નિષ્ણાંતો હોય છે, તજજ્ઞો હોય છે. છતાં પણ ઘંઘાકીય એકમોમાં પ્રશ્નો તો ઉદ્ભવવાના જ છે. પરંતુ આ પ્રશ્નોનો ઉકેલ કેવી રીતે લાવવો તેમાં અધિકારીઓને સંચાલનના સિદ્ધાંતો મદદરૂપ બને છે. આમ, સંચાલનના સિદ્ધાંતો અધિકારીઓને પ્રશ્નોનો ઉકેલ મેળવતા શીખવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(3) સંશોધન કાર્ય કરી શકાય છે :-

ઉચ્ચ અધિકારીઓ એ ઉચ્ચ શૈક્ષણિક લાયકાતો મેળવી હોય છે. આવી લાયકાતો મહાવિદ્યાલયો (યુનિવર્સિટીઓ) માંથી તેમને શિક્ષણ દરમિયાન જ આપવામાં આવે છે. પરંતુ હવે ધંધાકીય એકમોમાં સંશોધન કરવાની તક પૂરી પાડે છે. આથી નવી ઉત્પાદન પદ્ધતિ, સ્વયંસંચાલીત યંત્રોનો ઉપયોગ વગેરેના સંશોધનો કરી શકે છે. પરિણામે એકમની પ્રતરમાં ઘટાડો થાય છે, નફો વધે છે. આમ, સંચાલનના સિદ્ધાંતો સંશોધનની તક પૂરી પાડે છે

(4) સામાજીક ઉદ્દેશોની પ્રાપ્તિ :-

કોઈપણ ધંધાકીય એકમનો મુખ્ય ઉદ્દેશની ચર્ચા કરીએ તો એ નફો કમાવવાનો જ હોય છે. પરંતુ કેટલીક વાર ધંધાકીય એકમોએ સમાજને પણ લાભ થાય તેવા કાર્યો કરવાના હોય છે. આવા સામાજીક ઉદ્દેશોને સિદ્ધ કરવા સંચાલનના સિદ્ધાંતો મહત્વના છે. કારણ કે ધંધો આખરે તો સમાજનો જ એક ભાગ છે.

આમ, સંચાલનના સિદ્ધાંતો મહત્વના છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

(Ans-38)

સત્તા સોંપણીના લાભો

(1) આંતરસંબંધોનો વિકાસ :-

કોઈ પણ અધિકારી પોતાના તમામ કાર્યો જાતે જ કરી શકતો નથી. આથી તે પોતાના તાબેદારને તે કાર્ય કરવાની સત્તા આપે છે અને જવાબદારી આપે છે. જેનાથી કાર્યો વિભાગો, અધિકારીઓ વચ્ચે આંતરસંબંધો વિકસે છે. આવા આંતરસંબંધોનો વિકાસ કર્મચારીઓને જાણ અપાવે છે કે પોતે કોને જવાબદાર છે અને પોતાને કોણ. આમ, સત્તા સોંપણીથી આંતરસંબંધો વિકસે છે

(2) કાર્યબોજ ઘટે :- (ઉચ્ચ અધિકારીઓના કાર્યબોજમાં ઘટાડો)

સત્તા સોંપણીની પ્રક્રિયા દ્વારા ઉચ્ચ અધિકારીઓના કાર્યબોજમાં ઘટાડો થાય છે. કારણ કે ઉચ્ચ અધિકારીઓ પોતાના કાર્યોમાંથી કેટલુંક કાર્ય પોતાના તાબેદારોને સોંપી દે છે. આથી ઉચ્ચ અધિકારીઓના કાર્યબોજમાં ઘટાડો થાય છે અને તે અન્ય વિકાસાત્મક કાર્યો તરફ ધ્યાન આપી શકે છે

(3) અભિપ્રેરણનું સાધન :-

સત્તા સોંપણી કરવી એ એક અભિપ્રેરણ (Motivation) નું સાધન પણ છે. કર્મચારીને સત્તા આપવાથી પોતે પણ એકમનો એક કર્મચારી છે તેવી લાગણી જન્મે છે. પરિણામે તે વધુ કાર્ય કરવા માટે પ્રોત્સાહીત થાય છે. તે એકમ પ્રત્યે વધુ વફાદાર બને છે. અને જુસ્સો વધતા કાર્યક્ષમતા વધે છે. આમ, સત્તા સોંપણી એ અભિપ્રેરણનું સાધન છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(4) વિશિષ્ટીકરણનો લાભ :-

સત્તા સોંપણી કરવાથી વિવિધ કર્મચારીઓને પોતાના જ્ઞાનનું કાર્ય કરવાથી તે વધુ સહમરથી કાર્ય કરે છે. અને તેના જ્ઞાનનું પણ લાભ મળે છે. આમ, સત્તા સોંપણી કરવાથી વિશિષ્ટીકરણનો પણ લાભ મળે છે.

(5) સંચાલકીય ગુણોનો વિકાસ :-

અધિકારીઓ કર્મચારીઓને કાર્ય કરવાની સત્તા આપે તો કર્મચારીઓમાં વિવિધ સંચાલકીય ગુણોનો પૂરતો વિકાસ શક્ય બને છે. જેમ કે કર્મચારીઓને કામધારે પણ દેખરેખ રાખવાની હોય છે, તેમને અભિપ્રેરણ આપવાનું હોય છે, તેને નેતૃત્વ આપીને કાર્ય કરાવવાનું હોય છે. આ ઉપરાંત પોતાના કાર્ય અંગેના નિર્ણયો લેવાના હોય, તેમાં સંચાલકીય ગુણો વિકસે છે.

(6) ઝડપી નિર્ણયો :-

કર્મચારીઓને પોતાના કાર્ય અંગેની સત્તા આપવામાં આવતા તે પોતાના નિર્ણયો પોતાની જાતે લઈ શકે છે. નાની બાબતો માટે સંચાલકોને પૂછવાની જરૂરિયાત નથી. આથી ઝડપી નિર્ણયો શક્ય બને છે પરિણામે આવેલ તકનો લાભ મળી શકે છે. આમ સત્તા સોંપણી દ્વારા ઝડપી નિર્ણયો લઈ શકાય

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-39)

કર્મચારી વ્યવસ્થાના લક્ષણો.

(1) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ સંચાલનનાં જ એક ભાગ છે.

(2) કર્મચારી વ્યવસ્થામાં માનવ કેન્દ્ર સ્થાને હોય છે.

(3) કર્મચારી વ્યવસ્થા સંચાલનમાટે અન્ય કાર્યો સાથે પણ સંકળાયેલ છે.

(4) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ સંચાલની ચાલતી પ્રક્રિયા છે.

(5) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ ગતિશીલ પ્રક્રિયા (પ્રવૃત્તિ) છે.

(6) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ માત્ર કર્મચારીઓના વિકાસની પ્રવૃત્તિ નથી પરંતુ તેમને મેળવવા, કેળવવા, જાળવવા વગેરેની પ્રવૃત્તિ છે.

આમ, કર્મચારી વ્યવસ્થાના લક્ષણો ઉપર મુજબ જણાવી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-40)

આદર્શ વેતન પ્રથાના તત્વો.

(1) પરિવર્તનશીલ :-

આદર્શ વેતનપ્રથા એ પરિવર્તનશીલ હોવી જોઈએ. જો વેતનપ્રથા પરિવર્તનશીલ ન હોય તો તે કર્મચારીના જુસ્સા પર વિપરીત અસર કરે છે.

(2) નિયમીત ચૂકવણી :-

આદર્શ વેતનપ્રથામાં વેતનની ચૂકવણી નિયમીત રીતે થવી જોઈએ. જેથી કર્મચારી તેના ખર્ચાઓનું આયોજન કરી શકે છે. આમ, નિયમીત ચૂકવણી એ આદર્શ વેતન-પ્રથાનું એક અંગ છે.

(3) લાયકાત આધારીત વેતન ચૂકવણી :-

આદર્શ વેતનપ્રથામાં નાણાં (વેતન) ની ચૂકવણી લાયકાતને ધ્યાનમાં લઈને થવી જોઈએ. કાર્યક્ષમ કર્મચારીને વધુ વેતન અને સામાન્ય કર્મચારીને ન્યૂનતમ વેતન મળે તે આદર્શ વેતનપ્રથા-નો સિદ્ધાંત છે. આમ, કાર્યક્ષમ કર્મચારીને વધુ કાર્યક્ષમ અને સામાન્ય ને ઓ કાર્યક્ષમ બનાવે તેવી રીતે વેતનપ્રથામાં લાયકાત આધારીત ચૂકવણી થવી જોઈએ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(4) લઘુતમ વેતનની ખાતરી :-

લઘુતમ વેતન એટલે એટલું કે જેથી કર્મચારી પોતાની જરૂરીયાતો સંતોષી શકે.

આદર્શ વેતન પ્રથામાં લઘુતમ વેતનની ચૂકવણી થતી જ હોય છે. જેનાથી કર્મચારી પોતાના વેતનની ચિંતા છોડી પોતાના અન્ય કાર્ય તરફ ધ્યાન આપી શકે છે

(5) પ્રોત્સાહક :-

આદર્શ વેતનપ્રથા પ્રોત્સાહક હોવી જોઈએ. એટલે કે તે કર્મચારીઓને પણ ઉત્પાદન કરવા માટે પ્રેરે તેવી હોવી જોઈએ. જો કર્મચારી કાર્યક્ષમ રીતે કાર્ય કરે તો તેને પણ વેતન ચૂકવાવું જોઈએ. જેથી કાર્યક્ષમ કર્મચારી પ્રેરાય અને સામાન્ય કર્મચારીને પણ પ્રોત્સાહન મળે.

(6) સરળ :-

આદર્શ વેતનપ્રથા એ સરળ હોવી જોઈએ. એટલે કે તેની ગણતરી સરળ હોવી જોઈએ. કર્મચારી વેતનની ગણતરી જાતે સમજીને કરી શકે તેવી હોવી જોઈએ. જેથી પોતે કરેલ કાર્યના વેતનની ગણતરી કરી શકે છે.

આમ, આદર્શ વેતનપ્રથાના તત્વો ઉપર મુજબ જણાવી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-41) જરૂરિયાતોનો અગ્રતાક્રમ.

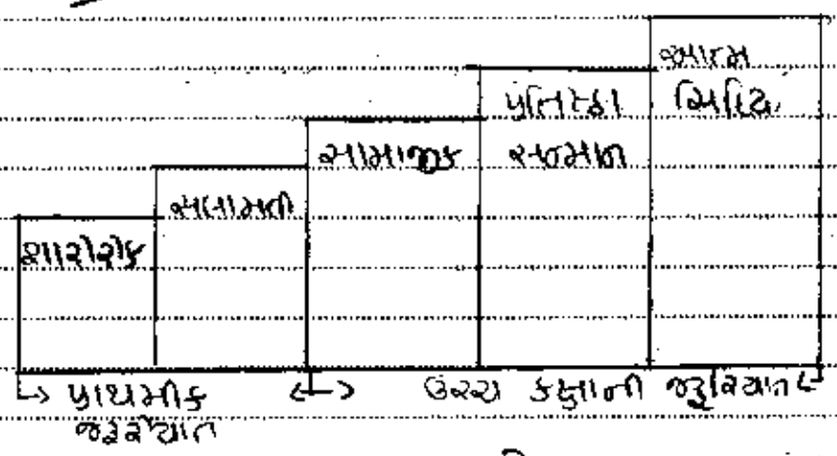

(જરૂરિયાતોનો અગ્રતાક્રમ)

એબ્રાહમ માસ્લોએ જરૂરીયાતનો અગ્રતાક્રમ આ પ્રમાણે છે.

(1) શારીરીક જરૂરિયાતો :-

આ એક પ્રાથમીક જરૂરિયાત છે. શારીરીક જરૂરિયાતોમાં ખોરાક એ સૌથી અગ્રતાક્રમ પર છે. એ પછી ત્યાર બાદ કપડા, રહેઠાણ, પીવાનું પાણી આવે છે.

(2) સલામતીની જરૂરિયાતો :-

શારીરીક જરૂરીયાત સંતોષાઈ જાય ત્યાર બાદ સલામતીની જરૂરિયાતો ઉદ્ભવે છે. આ જરૂરિયાતોમાં શારીરીક સલામતી, ભોગમ સામે રક્ષણ, રોગ, નોકરીની સલામતી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આવી જરૂરિયાતો માનસીક શાંતી માટે જરૂરિ હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૩) સામાજીક જરૂરિયાતો :-

ઉપરની બે જરૂરીયાત સંતોષાય જાય ત્યારબાદ માનવીની સામાજીક જરૂરિયાતો ઉદ્ભવે છે. પ્રત્યેક માનવી પોતાને સમાજમાંથી પ્રેમ, માન મળે તે ઈચ્છે છે. આ માટે તેને કુટુંબી જનો, સમાજના લોકો, સહકાર્યકરતાઓ દ્વારા માન, આદર, પ્રેમ મળે તેવું તે ઈચ્છે છે.

(૪) પ્રતિષ્ઠા કે સન્માનની જરૂરિયાત :-

ત્રણ જરૂરીયાતો સંતોષાય જાય ત્યારબાદ કર્મચારીને પ્રતિષ્ઠા, સન્માનની જરૂરીયાત ઉદ્ભવે છે. તેનાથી પોતે સમાજમાં યોગ્ય દરજ્જો દરાવે છે તેવું તે દર્શાવવા માટે છે. આ માટે પ્રતિષ્ઠા, આત્મસન્માન, આત્મવિશ્વાસ, હોદ્દો પ્રાપ્તિ વગેરેની જરૂરિયાતો તેને ઉદ્ભવે છે.

(૫) આત્મસિદ્ધિની જરૂરીયાત :-

આ પ્રકારની જરૂરીયાતો ઉચ્ચ કક્ષાની છે. માનવીની સૌથી અંતિમ જરૂરીયાત પોતાના ક્ષેત્રમાં પોતાની પ્રવિણતાની મહિમા ગવાય તેવી હોય છે. પોતાના ક્ષેત્રમાં પોતાનું નામ ઉચ્ચ કક્ષામાં, આદરભેર લેવામાં આવે તેવું તે ઈચ્છે છે. જેને આત્મસિદ્ધિની જરૂરીયાત કહે છે.
દા.ત. સંગિતક્ષેત્રે લતામંગેશકર, ક્રિકેટ ક્ષેત્રે સચીન તેંદુલકર.

આમ, મનોવિજ્ઞાનીક અબ્રાહમ માસ્લોની જરૂરિયાતોનો અગ્રતાક્રમ ઉપર મુજબ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-42)

માહિતી પ્રેષણનું મહત્વ :-

(1) અહેવાલો દ્વારા સંપર્ક :-

અધિકારીઓ જો નાનું એકમ હોય તો પોતે રૂબરૂ મુલાકાત લઈને સંપર્કમાં રહી શકે છે. પરંતુ તો જો મોટું એકમ હોય, કાર્યક્ષેત્ર વિશાળ હોય ત્યારે તે શક્ય નથી. આવા સંજોગોમાં અહેવાલ પ્રેષણ દ્વારા મળેલ અહેવાલ દ્વારા જ અધિકારી દરેક કર્મચારીના સંપર્કમાં રહે છે.

(2) નિર્ણયો લેવામાં મદદરૂપ :-

અહેવાલ પ્રેષણ દ્વારા મળેલ માહિતી સંચાલકોને એકમ અંગેના યોગ્ય નિર્ણયો લેવામાં અતિશય મહત્વના છે. આ માટે અહેવાલની માહિતી પુરતી વિશ્વાસપાત્ર હોય છે. જેથી સંચાલન અંગેના પૂરતા અને મહત્વના અહેવાલો લેવા માટે માહિતીપ્રેષણ મહત્વનું છે.

(3) સુધારાલક્ષી પગલા લેવા :-

અધિકારી દરેક વિભાગની પ્રત્યક્ષ દેખરેખ દ્વારા પરિસ્થિતિ પર નજર રાખી શકતો નથી. પરંતુ અહેવાલ પ્રેષણ દ્વારા તે ક્યાં કેવી મુશ્કેલીઓ છે, વિચલનો છે તે જાણી શકે છે પરિણામે ત્યાં સુધારાલક્ષી પગલાઓ લેવા સક્ષમ બને છે. આમ, માહિતીપ્રેષણ એ સુધારાલક્ષી પગલાઓ લેવા મહત્વનું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(4) મુશ્કેલીઓ જાણવા :-

એકમના સંચાલકો સમક્ષ કર્મચારીઓ અઠવાડિયા રજૂ કરે છે. જ્યા અઠવાડિયામાં પોતાની પડતી મુશ્કેલીઓ જણાવે છે. આવી મુશ્કેલીઓ સંચાલકોને માહિતીપ્રેષણ દ્વારા જાણી શકાય છે એમ. માહિતી પ્રેષણ મુશ્કેલી જાણવા મહત્વનું છે.

(5) કર્મચારી વ્યવસ્થામાં મદદરૂપ :-

કર્મચારી વ્યવસ્થાનો આધાર સચોટ માહિતી પ્રેષણ પર રહેલો છે. સંચાલકોને ક્યાં વિભાગો, હોદ્દાઓ માટે કેવા કર્મચારીની આવશ્યકતા છે તે હકીકત પરંતુ અઠવાડિયા પ્રેષણ દ્વારા જાણી શકાય છે. એમ અઠવાડિયા પ્રેષણ કર્મચારી વ્યવસ્થામાં મહત્વનું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૬) સંચાલનના અન્ય કાર્યોમાં મદદરૂપ :-

માહિતી તો સંચાલનના દરેક કાર્યમાં મહત્વની છે.

"માહિતી વગરનું સંચાલન શસ્ત્ર વગરના સૈન્ય જેવું છે."

માહિતીપ્રેષણ વગર સંચાલનને યોગ્ય આયોજનમાં મદદ મળતી નથી. તેના પરથી વ્યવસ્થાતંત્રની રચનામાં પણ માહિતી અત્યંત જરૂરી છે. ત્યારપછી ક્યાં બદલી, બઢતી, અપકર્ષ જરૂરી છે તે માહિતી વડે જાણી શકાય. આમ. માહિતીપ્રેષણ સંચાલનના અન્ય કાર્યોમાં પણ ઉપયોગી છે.

આમ. માહિતીપ્રેષણનું મહત્વ ઉપર મુજબ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans - 43)

સુધારાત્મક પગલાંઓ

આયોજન મુજબ કાર્ય થાય છે કે નહીં તે જોવાના કાર્યને જ શરૂઆત કહે છે. શરૂઆતમાં ધોરણો સ્થાપાય છે. ત્યારબાદ સામગ્રીનું માપન થાય છે. ત્યારપછી પ્રાપ્ત સામગ્રીની ધોરણો સાથે સરખામણી થાય છે. હવે જો વિચલનો ઉદ્ભવે તો સુધારાત્મક પગલાં જરૂરી છે. જો વિચલનો સામાન્ય હોય તો સ્વીકાર્ય છે પરંતુ અસામાન્ય વિચલનો માટે નીચેના સુધારાત્મક પગલાં લેવા પડે છે.

(i) પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર ન કરવો :-

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે જો વિચલનો સામાન્ય છે તો સુધારાત્મક પગલાં લેવાની જરૂર નથી. પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર નથી.

(ii) પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર કરવો :-

જો અસામાન્ય વિચલનો પ્રાપ્ત થાય તો પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર જરૂરી છે. જો અસામાન્ય વિચલન હોય તો તેનું પૃથક્કરણ કરીને તેના કારણો શોધીને તેને દૂર કરવામાં આવે છે. આમ, પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર થાય છે.

(ચાલુ)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(iii) ધોરણોમાં ફેરફાર કરીને ધોરણો નવા સ્થાપવા :-

જો વિચલનો અતિશય મોટા હોય તો અને કદી ધ્યેય પ્રાપ્ત ન થાય તો ધોરણો ઉંચા સ્થપાયા છે તેમ ગણાય છે. તો તેમાં ધોરણોને નીચા સ્થાપીને નવા ધોરણો સ્થપાય છે. આવા ધોરણો પણ વ્યવહારૂ હોવા જોઈએ.

કેટલીક વખત ધોરણો કરતાં ઊંચા પરિણામો મળે છે. ત્યારે આવા ધોરણો નીચા સ્થપાયા છે તેમ ગણાય છે. આવા ધોરણો ફેરફાર કરીને નવા ધોરણો સ્થાપવામાં આવે છે.

આમ, અંકુશ પ્રક્રિયામાં સુધારાલક્ષી પગલા વિશે ઉપર મુજબ નોંધ લખી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(Ans-44) "માર્કેટીંગ મિક્સ"

માર્કેટીંગ મિક્સમાં નીચેની ચાર બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. "સામાન્ય રીતે બજારસંચાલન સંસ્થાને ઇચ્છીત રીતે નિશ્ચિત ગ્રાહકો સાથે વિનિમય કરવી"

(1) પેદાશ / પેદાશ મિક્સ :- (Product)

પેદાશ એટલે નિર્ણયોમાં પેદાશના રંગ, રૂપ, સાઈઝ, કદ, પેકીંગ, આકર્ષક દેખાવ વગેરેની નિર્ણયો લેવામાં આવતા હોય છે. પેદાશમિક્સ એટલે પેદાશનું ઉત્પાદન અને તેને લગતા નિર્ણયો લેવા. આમ, પેદાશ મિક્સ એ બજાર સંચાલનનું મહત્વનું પરિબળ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(2) કિંમત :- (Price)

"કોઈ પણ વસ્તુ કે સેવાના વિનિમય માટેની નાણાંકીય માગદંડ એટલે કિંમત."

કિંમત અંગેના નિર્ણયોમાં વેચાણ નીતિ, કિંમત નિર્ધારણ, શામ નિતિ વગેરે અંગેની સમાવેશ કરી શકાય છે કિંમત વીશેના નિર્ણયો બજાર સંચાલનમાં લેવાય છે

(3) વિતરણ (ભૌતિક વિતરણ) :- (Physical distribution)

ઉત્પાદીત થયેલ માલ ગ્રાહકો સુધી પહોંચાડવા એટલે ભૌતિક વિતરણ. જેમાં વાહનવ્યવહાર, અન્ય માધ્યમો, જથ્થાબંધ વેપારી, છૂટકવેપારી વગેરે અંગેના નિર્ણયોની સમાવેશ થાય છે. આમ. વિતરણ પ્રક્રિયા પણ બજારસંચાલનમાં સમાવિષ્ટ છે.

(4) અભિવૃદ્ધિ :- (Price) (Promotion)

ગ્રાહકોને ઉત્પાદન અંગે માહિતગાર કરવા એટલે અભિવૃદ્ધિ. જેમાં અભિવૃદ્ધિ માટે જાહેરાતો તથા અન્ય માધ્યમોનો નિર્ણય લેવામાં આવે છે. જેથી વધુમાં વધુ ગ્રાહકો પેદાશનો માલ ખરીદવા પ્રેરાય છે.

આમ. માર્કેટીંગ મિક્સમાં ઉપરના 4P ની સમાવેશ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans-45).

ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વિકીકરણની વિધાયક (હકારાત્મક) અસરો :-

(1) આજે સમગ્ર વિશ્વ એક ગામડું બની ગયું છે. પરિણામે સીધી કિંમતી વસ્તુઓ પણ સરળતાથી ઉપલબ્ધ બની ગઈ છે.

(2) આજે હવે સમાજ ઘોમે ઘોમે તુમારશાહી અને અમલદારશાહી માંથી બહાર આવી રહ્યો છે.

(3) વિશાળ કક્ષાએ ઉત્પાદન કરવું શક્ય બની ગયું છે. પરિણામે વિશાળ માંગને પહોંચી વળવા માટે પ્રવૃત્તિ પૂરતી છે.

(4) હરિફાઈ વધતા ગુણવત્તા સુધરી છે અને કિંમત ઘટી છે.

(5) વેપારધંધા અંગે નવી નીતિઓ અમલમાં આવી છે. માળખાગત સેવાઓમાં પણ વધારો થયો છે.

(6) નવીનીકરણ અને આધુનીકીકરણને લીધે નવી નવી શિક્ષણ મેળવવાની તક વધી છે.

(7) રોજગારી અને સ્વરોજગારી તેમ જ નવી નવી તકો ઉદ્ભવી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

: વિભાગ-E :

(Ans-46)

આયોજનની વ્યાખ્યા :-

"અપેક્ષીત પરિણામોને હાંસલ કરવા માટે હકીકતોની પસંદગી કરી, તેમની વચ્ચે આંતરસંબંધો સ્થાપવા અને જરૂરી પ્રવૃત્તિના ઘડતર અને અવલોકન માટે પૂર્વાનુમાન કરવું એટલે આયોજન."

આયોજનના તબક્કા :-

(૧) હેતુ નિર્ધારણ :-

આયોજનનો સૌપ્રથમ તબક્કો એ હેતુ નિર્ધારણનો છે. આયોજન કરવા માટે સૌપ્રથમ ધંધાના મુખ્ય, ગૌણ ઉદ્દેશોની સ્પષ્ટતા થવી જરૂરી છે. અને આવી સ્પષ્ટતા વગર કરેલું આયોજન નિષ્ફળ જાય છે. ધંધાના વિવિધ હેતુઓ જેવા કે વેચાણમાં વધારો, ઉત્પાદનમાં વધારો, માર્કેટમાં હિસ્સો વધારવો, બજાર પર છવાઈ જવું વગેરે આધારે આયોજન નક્કી થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(૨) આધારો સ્પષ્ટ કરવા :-

હેતુ નિર્ધારણ બાદ આયોજનના આધારોની સ્પષ્ટતા જરૂરી છે. આવા આયોજનના આધારો એ ધોરણો કે પૂર્વાનુમાનો હોય છે. જેમાં પૂરતી ચોક્કસ માહિતીને આધારે પૂર્વાનુમાન કરવામાં આવે છે. જો આધાર સ્પષ્ટ ન હોય તો આયોજન શક્ય નથી.

(૩) માહિતી એકઠી કરવી અને તેનું પૃથ્થકરણ કરવું :-

સૌપ્રથમ આધારો સ્પષ્ટ થઈ ગયા બાદ આયોજન માટે હેતુ મુજબની માહિતી પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સ્થાનેથી મેળવવી જોઈએ. અને આ માહિતી આધારભૂત પણ હોવી જોઈએ. અસ્પષ્ટ માહિતીને આધારે ઘડેલ આયોજન સફળ થવાની શક્યતા નથી. આમ, યોજનાની સફળતાનો આધાર માહિતી અને તેના પૃથ્થકરણ પર રહેલો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(4) વૈકલ્પીક યોજના ઘડવી :-

માહિતી એકઠી કર્યા બાદ તેનું પૃથક્કરણ કરવામાં આવે છે. આ પૃથક્કરણ પરથી આયોજન અંગેની એક વૈકલ્પીક યોજના તૈયાર કરવામાં આવે છે. આ યોજના માટે નિષ્ણાંતોની લાભ પણ લેવામાં આવે છે. આવી વૈકલ્પીક યોજનાનું ઘડતર પણ આધારભૂત રીતે કરવામાં આવે છે. આમ વૈકલ્પીક યોજના તૈયાર કરવામાં આવે છે.

(5) વિકલ્પોની વિચારણા કરવી :-

વૈકલ્પીક યોજનાના ઘડતર પછી વિકલ્પોની વિચારણા કરવામાં આવે છે. આવા વિકલ્પોની વિચારણામાં વિકલ્પો અનેક હોય છે. પરંતુ તેમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ ક્યો છે, તે વિચારવામાં આવે છે. વિકલ્પ વિચારવા માટે લેખો, પત્રો, સેમીનારો વગેરે જેવી બૌધિક પદ્ધતિઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આવા વિકલ્પોની વિચારણા કર્યા બાદ જ આયોજન આગળ ધપે છે.

(6) ચોક્કસ યોજના સ્વિકારવી :-

વિકલ્પોની વિચારણા કર્યા બાદ આ વિકલ્પોમાંથી ક્યો વિકલ્પ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે તે ગાણીતીક અને આંકડાકીય પદ્ધતિઓ દ્વારા ચકાસણી કરવામાં આવે છે. આ માટે O.R. = Operational Reserch - કાર્યાત્મક સંશોધન હાથ ધરવામાં આવે. મોટા ભાગના મોટા કદના એકમો O.R.નો ઉપયોગ કરતા જ હોય છે. ત્યાર બાદ ચોક્કસ યોજના સ્વિકારવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(7) ગૌણ યોજના ઘડવી :-

ચોક્કસ યોજના સ્વિમર્યા પછી તે અંગેની ગૌણ યોજના ઘડવી પડે છે. આ યોજના કેટલી રીતે, કેટલા અંશે સફળ જશે તેનો આધાર, ગૌણ યોજના પર છે. આવી ગૌણ યોજના ઘડવામાં આવે છે. મુખ્ય યોજના અમલમાં મૂક્તા પહેલાં આવી ગૌણ યોજના અમલમાં મૂકવામાં આવે છે. જેથી તેમાં રહેલી ખામીઓ શોધી શકાય છે. અને સુધારો થઈ શકે છે.

(૪) ગૌણ યોજનાની ચકાસણી કરવી :-

ગૌણ યોજનાના ઘડતર પછી હવે તેને બજારમાં પ્રાયોગિક ધોરણે પ્રવેશીને તેની ચકાસણી કરવી ફરજીયાત છે. જેથી વાસ્તવમાં યોજનાના અમલ વખતે કેવા પ્રશ્નો ઉભા થાય છે તે જાણી શકાય છે.

દા.ત. કોઈ કાર (મોટર) બનાવતી કંપની સ્કૂટર બનાવે તો તેણે સૌપ્રથમ સ્કૂટર બનાવીને બજારમાં પ્રાયોગિક રીતે પ્રવેશીને પ્રતિભાવો મેળવવા જોઈએ. પરિણામે મૂળ યોજનામાં જરૂરી ફેરફારો કરીને તેને યોગ્ય રીતે પાર પાડી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(9) મૂલ્યાંકન કરવું :-

હવે ગૌણ યોજનાની ચમસણી બાદ યોજનાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. યોજના જો ઓછામાં ઓછા સમયે અને ઓછામાં ઓછા ખર્ચે બરાર પડે તેવી યોજના યોગ્ય ગણાય છે.

યોજનાના મૂલ્યાંકન માટે Look and Leap નો સિદ્ધાંત અમલમાં મૂકાય છે. આ સિદ્ધાંતનો અર્થ 'જૂઓ અને આગળ વધો' તેવો થાય છે આ યોજનાના દરેક તબક્કે આ સિદ્ધાંત અપનાવીને તેની સફળતા વધારી શકાય છે.

(પાછળ)

=>

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(Ans-47)

પસંદગીનો અર્થ :-

"ભરતીમાંથી (માટે) પ્રાપ્ત ઉમેદવારોમાંથી હોદ્દાની જવાબદારીઓને નિભાવી શકે તેવો ઉમેદવાર પસંદ કરવાની પ્રક્રિયા એટલે પસંદગી."

તેની વિધિ પાછળ મુજબ દર્શાવી શકાય છે.

(પાછળ)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૧) અરજીઓ મેળવવી :-

સૌપ્રથમ તો સંભવીત ઉમેદવારો પાસેથી અરજીઓ મેળવવામાં આવે છે. આ અરજીઓમાંથી બિનજરૂરી અરજીઓ રદ કરીને યોગ્ય અરજદારોને અરજી ફોર્મ મોકલી આપવામાં આવે છે. બિનજરૂરી અરજીઓ રદ કરવામાં આવે છે.

(૨) અરજી ફોર્મ ભરાવવું અને ચકાસવું :-

જે ઉમેદવારોને અરજી ફોર્મ મોકલેલ હશે તેઓ તેમાં યોગ્ય વિગતો ભરીને પરત મોકલે છે. આવા અરજી ફોર્મ શક્ય હોય તો ટૂંકમાં જરૂરી માહીતી મંગાવી શકે તેવા હોવા જોઈએ. અરજીફોર્મમાંથી બિનજરૂરી ફોર્મ રદ કરીને આગળ વિધિ વધારવામાં આવે છે.

(૩) રોજગાર કસોટીઓ લેવી :-

અરજીફોર્મ મેળવાય ગયા પછી ઉમેદવારોની રોજગાર કસોટીઓ લેવામાં આવે છે. આવી કસોટીમાં બુદ્ધિ કસોટી (યાદશક્તિ, ચપળતા, સામાન્ય બુદ્ધિ જાણવા), દાંધામેય કસોટી (જે કામ કરવાનું છે તે અંગે) ઉપરાંત અભિરૂચી સહીતની મનોવૈજ્ઞાનીક કસોટીઓ, સામુહિક ચર્ચા વગેરે કસોટી લેવાય છે.

આવી કસોટીઓ પૂર્વગ્રહ યુક્ત લેવાય તો તેનો ઉદ્દેશ સરતો નથી. આથી પ્રમાણીત રીતે પૂર્વગ્રહથી મુક્ત કસોટીઓ લેવી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(4) ફબરૂ મુલાકત :-

અહીં સુધી સફળતા મળી હોય તેવા ઉમેદવારો હવે ફબરૂ મુલાકત બોલાવવામાં આવે છે. આ માટે ફબરૂ મુલાકત લેનારી પૂરતી પૂર્વતૈયારી કરવી જરૂરી છે. ફબરૂ મુલાકત માટે સમીતી રચાય છે જેમાં સંચાલકોના પ્રતિનીધી, વિભાગીય વા. કર્મચારી સંચાલક અને અન્યોનો સમાવેશ થાય છે. મુલાકત દરમિયાન પૂર્વગ્રહ યુક્ત મૂલ્યાંકન ન થવું જોઈએ. ઉમેદવારને શાંતીથી સાંભળવા. મુલાકત વખતે જ નોકરીની શરતો, લાભ વગેરેની ચર્ચા કરી લેવી.

(5) ભૂતકાળની વિગતો :-

ઉમેદવારે જ્યાં ભૂતકાળમાં કામ કરેલ હોય ત્યાંનો રેફરન્સ લેવામાં આવે છે. જેથી અરજી કર્મમાં યોગ્ય માહિતી મળી છે કે નહીં તે જાણી શકાય છે.

(6) શારીરીક તપાસ :-

ત્યારબાદ કર્મચારીની શારીરીક તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે. જેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ કર્મચારી જે માટે અરજી કરે તે કાર્ય કરવા સક્ષમ છે કે નહીં તેવો છે.

દા.ત. ડ્રાઈવરની નોકરી માટે ટ્રાફીની ચકાસણી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(7) પ્રાથમીક પસંદગી :-

કર્મચારીની ઉપરની સફળતા બાદ કર્મચારીની પ્રાથમીક ધોરણે પસંદગી થાય છે. આ પસંદગી વખતે કર્મચારીને પ્રાથમીક રીતે પસંદ કરવામાં આવે છે કે તાલિમાર્થી તરીકે તેની પસંદગી કરવામાં આવે છે. જેમાં કર્મચારીની કાર્યવાહી પર સતત દેખરેખ રાખવામાં આવે છે.

(૪) આખરી (અંતીમ) પસંદગી :-

જો કર્મચારીની પ્રાથમીક પસંદગી બાદ તેના વિભાગીય વડાની મંજૂરીથી યોગ્ય હોય તો કર્મચારીની અંતીમ પસંદગી થાય છે. જેમાં કર્મચારી સંચાલનના વડા નિષ્ણાંતની ભૂમિકા ભજવે છે. જે ઉમેદવારને કાર્યની સોંપણી કરીને નિમણૂક કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(Ans 48).

વ્યવસ્થાતંત્ર નો અર્થ :-

"સમાન હેતુની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયુક્ત થયેલા કર્મચારીઓ પરસ્પર સત્તા અને જવાબદારીની સોંપણી કરી મળીને રચેલ વ્યવસ્થાતંત્ર."

વ્યવસ્થાતંત્રની રચના :-

(1) હેતુઓની સ્પષ્ટતા :-

સૌપ્રથમ સંસ્થાના ધ્યેયો અને મર્યાદાના સંદર્ભમાં હેતુઓની સ્પષ્ટતા કરવામાં આવે છે. હેતુની સ્પષ્ટતા વગર રચેલ વ્યવસ્થાતંત્ર નિરર્થક જવાની શક્યતા છે. આથી સૌપ્રથમ હેતુઓની સ્પષ્ટતા થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૨) કાર્યોની યાદી :-

દયેયોને સિદ્ધ કરવા માટે કયા કયા કાર્યો કરવા પડશે તે માટે તેની યાદી તૈયાર કરવામાં આવે છે. જેથી કોઈ કાર્ય કરવાનું રહી જતું નથી કે કોઈ કાર્ય બેવડાતું નથી.

(3) કાર્યોનું વિભાગીકરણ :-

કાર્યોની યાદી બાદ તે કાર્યોને વિભાગીકરણ કરવામાં આવે છે. સરખા તેજ યોગ્ય, સરખા અને આધારીત (એકબીજા પર) કાર્યોને એક જ વિભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે જેનો મુખ્ય હેતુ શ્રમવિભાજન અને વિશિષ્ટીકરણનો છે.

આવું વિભાજન કાર્યવિસ્તાર, ઉત્પાદન પદ્ધતિ મુજબ થાય છે.

(4) વિભાગીય હોદ્દા નક્કી કરી તેની લાયકાત નક્કી કરવી :-

વિભાગો નક્કી થયાં બાદ તેના વડાની નિમણૂક થાય છે. જેને તેના વિભાગની સંપૂર્ણ સત્તા અને જવાબદારી મળે છે.
દા.ત. ઉત્પાદન વીભાગ માટે ઉત્પાદન વ્યવસ્થા

આ ઉપરાંત તેની લાયકાત અને તેની હાથ નીચેના હોદ્દાઓ પણ નક્કી થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5) સત્તા અને ફરજોની સોંપણી :-

અધિકારીઓને તેની ફરજ સોંપી તે માટેની સત્તા સોંપવામાં આવે છે. જેથી આંતરસંબંધોની સ્પષ્ટતા થાય છે. સત્તા અને જવાબદારી સમતોલ હોવા જરૂરી છે.

(6) આંતરસંબંધોની સ્થાપના :-

સત્તા અને જવાબદારી સોંપાઈ ગયા બાદ કર્મચારીમાં કોણ ઉપરી, કોણ તાબેદાર, કોણ હુકમો આપે, કોણ અમલ કરે, કોણ સમજાવે વગેરે આંતરસંબંધો સ્થપાય છે જેથી જવાબદારી નક્કી થઈ શકે.

(7) વ્યવસ્થાતંત્રનો નકશો :-

કર્મચારી એમ્બમાં પોતે ક્યાં સ્થાન ધરાવે છે જે જાણી શકે તે માટે વ્યવસ્થાતંત્ર અંગે આકૃતિ સ્વરૂપે તૈયાર કરેલ ચાર્ટ એટલે વ્યવસ્થાતંત્રનો નકશો. આવો નકશો એમ્બના નોટીસ બોર્ડ પર મૂકવો.

→ અંકુશ મર્યાદા :-

કોઈપણ કર્મચારી ગમે તોલો કુશળ ફર્મ ન હોય પરંતુ તે કોલાક જ કર્મચારી પર અંકુશ રાખી શકે છે. જેને અંકુશ મર્યાદા કહે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(Ans 49)

ગ્રાહક સુરક્ષા :-

"ગ્રાહકોના હીતો અને હકોનું રક્ષણ કરતી પદ્ધતિ એટલે ગ્રાહક સુરક્ષા."

જરૂરીયાતો :-

(1) ગ્રાહકો પર ધંધાનો ઘણો જ પ્રભાવ હોય છે :-

ગ્રાહકો પર ધંધો પોતાની જાહેરાતો અને અન્ય સાધનોથી ઘણો જ પ્રભાવ જન્માવે છે. આવી જાહેરાતો રહેણીકરણી, રીતભાત, કપડા પહરવાની રીતો વગેરે જેવી રહેણીકરણી પર પ્રભાવ પાડે છે. આથી ગ્રાહકોનું શોષણ થાય તેવી જાહેરાતો ન કરવી જોઈએ.

(2). ધંધો સમાજ પાસેથી નાણાં મેળવે છે :-

ધંધો વિવિધ બૈંક નાણાંકીય સંસ્થા પાસેથી નાણાં મેળવે છે. અંતે આ સંસ્થા જાહેરજનતા પાસેથી જ નાણાં મેળવે છે. જેથી ધંધામાં સમાજના નાણાં હોય છે તેની તેનું શોષણ ન કરવું તે ધંધાના હીતમાં છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 5

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(ઉન્નતીનું)

(3) ધંધો એ સમાજની પ્રગતિનું સાધન છે :-

ધંધો એ સમાજની પ્રગતિનું સાધન છે. ગ્રાહકોને જરૂરી ગુણવત્તા યુક્ત વસ્તુઓ પહોંચાડીને ધંધો ગ્રાહકોની જરૂરીયાત સંતોષે છે. પરીણામે ધંધો એ સમાજની પ્રગતિ (ઉન્નતી) માટે જવાબદાર છે. આથી ગુણવત્તા યુક્ત વસ્તુ પૂરી પાડીને ઉન્નતી કરવી એ ધંધાની જવાબદારી છે.

(4) ધંધા એ સમાજનો જ એક ભાગ છે :-

ધંધો એ સમાજમાં જ રહીને કાર્ય કરે છે. આથી ધંધાર્થીએ પોતાના પર અને અન્ય વેપારી પર વિશ્વાસ વધે તેમજ તે માટે ગ્રાહકો, કર્મચારી, રોકાણકારો, સરકારને મદદરૂપ થઈને કાર્ય કરવાનું હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5) સામાજીક ન્યાય સાથે ધંધાની પ્રગતિ :-

સામાજીક ન્યાય સાથે ધંધાની પ્રગતિ એ ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાની વિશેષતાઓનું મહત્વનું પાસું છે સામાજીક રીતે ભારત એ એક સોશ્યલીસ્ટ, લોકશાહી, સમાજવાદી દેશ છે.

(6) ગ્રાહકનું સ્થાન એ ધંધાના હૃદયમાં છે :-

ગ્રાહકની પાસે જઈ અને ઇચ્છિત વસ્તુ પૂરી પાડવી એ ધંધાનો મુખ્ય સીદ્ધાંત હોવો જોઈએ. જો કોઈ ધંધાથી આ બાબત ન સમજે તો ગ્રાહક બીજાના ઉત્પાદનો ખરીદે છે. આમ ગ્રાહકનું સ્થાન ધંધાના હૃદયમાં છે.

(7) ટ્રસ્ટીશીપનો સિદ્ધાંત ગ્રાહકનું સ્થાન સ્વરૂપે :-

ગાંધીજીના સિદ્ધાંત મુજબ સમાજે જેને જે સંપત્તિ આપી છે તેનો લોક ગરીબોને અને જરૂરીયાત વાળાઓને પણ મળવો જોઈએ.

ગાંધીજી ગ્રાહક માટે જણાવે છે કે,

=>

વિભાગ.....

(1) ગ્રાહક એ ધંધાના સ્થળે આવતાં સૌથી મહત્વની વ્યક્તિ છે

(2) ગ્રાહક આપણા પર આધારીત નથી. આપણે તેના પર આધારીત છીએ.

(3) ગ્રાહક ધંધામાં દખલ નથી પરંતુ તે આપણા ધંધાનો હેતુ છે

(4) ગ્રાહક એ જ ધંધાનો જ એક ભાગ છે

(5) ગ્રાહક આપણી વસ્તુ ખરીદીને આપણી તરફેણ કરે છે. આપણે તેને વસ્તુ પૂરી પાડી તેની તરફેણ કરતા નથી.

આમ, ગ્રાહક રાજાના મૂડ જ જરૂરી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[redacted]

વિભાગ - A

[1] A = સંચાલન

[2] C = 1916

[3] D = ઔદ્યોગિક

[4] A = પ્રથમ

[5] B = કાર્યાનુસાર

[6] ~~[illegible]~~ C = નેતૃત્વ

[7] B = માહિતીપ્રેષણ

[8] D = અંકુશ

[9] A = ધાર

[10] C = WTO

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ-B

[11] સંચાલનની પ્રક્રિયામાં
- આયોજન
- વ્યવસ્થાતંત્ર
- દેખરેખ
- ધ્યેયો નો સમાવેશ થાય.

[12] આયોજન નું મહત્વ સમજાવવા કેન્દ્ર સરકાર રાષ્ટ્રીય આયોજનપંચ ની રચના કરી છે.

[13] તળસપાટીને કાર્યકારી સપાટી તરીકે પણ ઓળખાય છે.

[14] સમિતિ વ્યવસ્થાતંત્રને સફળ બનાવવા,
- સમિતિનું કદ મર્યાદીત રાખવું
- સમિતિનું કાર્યક્ષેત્ર મર્યાદીત રાખવું
- સમિતિના સભ્યો જેતે વિષયનો જાણકાર હોવા જોઈએ.
- જરૂર પડ્યે પેટા સમિતિ રચી શકાય.

[15] પ્રોત્સાહન નું મુખ્ય સાધન નાણું છે.

[16] પ્રતિભાશાળી નેતા ના શારીરીક ગુણો

- પ્રતિભાશાળી નેતામાં શારીરીક તુંદરસ્તી એ આવશ્યક છે.

- જો નેતા સક્રિય રહ્યા શારીરીક રીતે તુંદરસ્ત રહે તો જ સક્રિય રીતે નેતાગીરી કરી શકશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

5

~~[17] જ્યારે માહિતી સંચાર સ્પષ્ટ આયોજન વગરચાલ ત્યારે તેનો તેનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ જાને.~~

[18] કામગીરીના માપન માટે સંખ્યાત્મક કે ગુણાત્મક પદ્ધતિ વપરાય

[19] વૈશ્વીકરણના પગલે સેવા ક્ષેત્રો નો વિકાસ થયો. જેમકે - વાહનવ્યવહાર
- બેંકીંગ
- વીમો
- સંદેશાવ્યવહાર

[20] વાજબી કિંમત એટલે એવી કિંમત જે ગ્રાહકને મહત્તમ સંતોષ અને ઉત્પાદકને મહત્તમ નફો આપે.

[17] જ્યારે માહિતી સંચારમાં વિવિધ અવરોધો સમાયેલા હોય ત્યારે માહિતી સંચારનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ નિવડે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ-C

[21] **સંચાલનનું મહત્વ દર્શાવતા મુદ્દા**

- સંચાલનથી ધ્યેય સિદ્ધી થાય છે.
- સંચાલનથી ઉપલબ્ધ સાધનો નો મહત્તમ ઉપયોગ થાય છે.
- સંચાલનથી ઉત્પાદન પ્રકાર પર અંકુશ આવે.
- સંચાલનથી સંશોધન અને વિકાસ થાય છે.
- સંચાલનથી નફામાં વૃદ્ધિ થાય છે.
- વિકાસશીલ દેશોમાં સંચાલન મહત્વનું છે.

[22]

નિલિઘડતર	વહિવર <	સંચાલન	ઉચ્ચ સપારી
	વહિવર =	સંચાલન	મધ્ય સપારી
નિલિઅમલ	વહિવર >	સંચાલન	તળ સપારી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[23] હુકમની એકવાક્યતાના કારણે કર્મચારીને ભણ રોય છે કે તે કોને જવાબદાર છે, તેમજ તેને કોના ઉદ્દેશો નું પાલન કરવાનું છે.

- હુકમની એકવાક્યતાથી કર્મચારીને ફક્ત એકજ વ્યક્તિના ઉદ્દેશોનો પાલન કરવાનો હોવાથી હુકમને લગતી મુશ્કેલીને નીવારી શકાય છે.

- આથી હુકમની એકવાક્યતા જરૂરી છે.

[24] નીતિ

- આયોજન દ્વારા ધંધાના ઉદ્દેશો નક્કી થાય છે.

- આ ઉદ્દેશોને સિદ્ધ કરવા જે વ્યુહરચના ઘડવામાં આવે છે, તેને નીતિ કહેવાય છે.

- નીતિ કર્મચારીઓ તેમજ અન્ય વર્ગકારો માં કંપનીની છાપ ઉભી કરે છે.

[25] કેન્દ્રીકરણની મર્યાદા

- તેનાથી મનસ્વી નિર્ણયો લેવાય છે.
- લોચકુદ્યતને પ્રોત્સાહન મળે.
- લાગવગને પ્રોત્સાહન મળે.
- કર્મચારીઓનો અસહકારનું વલણ પેદા થાય છે.
- વિશીષ્ટીકરણનો લાભ લઈ શકતો નથી.
- મુખ્ય અધિકારીનો ભાર વધે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

8

પ્રશ્ન ક્રમાંક

[26] કર્મચારીને દૂર કરવાના કારણો

- કર્મચારીની ગૈરવર્તણુક કે ચિસ્ત ભંગના કારણે
- તેની પ્રવૃત્તિ સંચાલનના હિત વિદ્રુધ્ધની હોય.
- કર્મચારી સંપૂર્ણ નિષ્ફળ નિવડ્યો હોય.
- આર્થિક મંદીના કારણે એકમની આર્થિક પરિસ્થિતિ કથળતા

[27] "ઘણાઉ મહેરાત દ્વારા કર્મચારીઓની ભરતી કરવામાં આવી હોય ત્યારે જરૂર કરતા વધારે કર્મચારીઓની પસંદગી કરી, તેમની યાદી બનાવવામાં આવે છે. જેને પ્રતિજ્ઞાચારી કહેવાય."

- પ્રતિજ્ઞાચારીને કારણે ભવિષ્યમાં ભરતીની પ્રક્રિયા કરવી પડતી નથી.
- પ્રતિજ્ઞાચારી માંથી યોગ્ય લાયકાત ધરાવતા કર્મચારીની પસંદગી કરી રાકાય.

ઉમેદવાર

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[28] જે પ્રોત્સાહનો નાણામાં આપવા છે, તેને નાણાકીય પ્રોત્સાહન કહેવાય.

- જે પ્રોત્સાહનો નાણામાં આપવામાં આવતા નથી, તેને બિનનાણાકીય પ્રોત્સાહનો કહેવાય.

- ઘૂત, બઢતી, પ્રશંસા, સારા ગુણોને સન્માન, જવાબદારીની સોંપણી વગેરે.

- નાણાકીય પ્રોત્સાહનો કર્મચારીને પ્રોત્સાહન પૂરું પાડે છે.

- પરંતુ જ્યારે કર્મચારીની પ્રાથમીક જરૂરીયાતો સંતોષાઈ જ્યારે નાણાકિય પ્રોત્સાહનો અસરકારક રહેતા નથી.

- આ સંજોગોમાં બિનનાણાકીય પ્રોત્સાહનો અનુકૂળ રહે છે.

- બીનનાણાકીય પ્રોત્સાહનો કર્મચારીની કુશળતામાં વધારો કરે છે. આવું અનેક રીતે પુરવાર થયું છે.

- આમ, "બીનનાણાકીય પ્રોત્સાહનો પણ નાણાકીય પ્રોત્સાહન જેટલાજ અસરકારક છે."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[૨૯] કર્મચારીઓના કાર્યપર દેખરેખ રાખનાર વ્યક્તિને "નિરીક્ષક કહેવાય."

* **કાર્યક્ષેત્ર**

- નિરીક્ષણનું કાર્યક્ષેત્ર એકમના આંતરિક ભાગ સાથે સંકળાયેલું છે.
- તેને બાહ્યપરીબળો સાથે મતલબ નથી.
- કારણ કે કર્મચારીઓ એ એકમની અંદરનો ભાગ છે.

[૩૦] **આધુનિક સમયના માહિતી સંચારના સાધનો**

- ઈન્ટરનેટ
- મોબાઈલ
- કમ્પ્યુટર
- SMS (Short Message Service)
- ફેક્સ

[૩૧] **ગ્રાહકનું વિવિધ રીતે થતું શોષણ**

i) શારીરીક અને માનસીક શોષણ

- ઓછી ગુણવત્તાવાળી વસ્તુઓ આપવાથી ગ્રાહકને થતું શારીરીક નુકશાન અને જન્મતી ભાવના.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(ii) આર્થિક શોષણ

- ગ્રાહક ને ઘાપેલી કિંમત કરતા વધુ કિંમતે માલ આપી તેને થતું આર્થિક નુકશાન.

(iii) ભેદરહિતો ને નુકશાન

- પર્યાવરણ ને નુકશાનકારક વસ્તુ કે સેવાનું ઉત્પાદન અને વેચાણ.

[32] ધંધાકીય પ્રવૃત્તિઓના નિયમન માટેના પગલા

- ધંધાની સ્થાપના કરતા પહેલા પરવાનો લેવો.
- ચોક્કસ ઉદ્યોગ માટે પરવાનો
- ધંધા / ઉદ્યોગ ની નોંધણી કરાવવી
- વિજળી ના વપરાશ અંગે પરવાનગી અને નિયંત્રણ
- નાના ઉદ્યોગ માટે ગુમાસ્તા ધારો.

[33] નીતિશાસ્ત્ર અને કાનુની નિયમો વચ્ચે મુખ્ય તફાવત એ છે કે નીતિશાસ્ત્ર ના સિદ્ધાંતોનો અધિકૃત ભેદરસત્તા દ્વારા અમલ થઈ શકે છે. જ્યારે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

12

પ્રશ્ન ક્રમાંક

[33] નીતિશાસ્ત્ર અને કાનુની નિયમ વચ્ચે મુખ્ય તફાવત એ છે કે નીતિશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતોનો અમલ અધિકૃત મહેરસત્તા વડે થઈ શકતો નથી.

- કાનુની નિયમમાં એ શક્ય છે.

[34] ધંધાના ઉદ્ભવ અને વિકાસમાં સમાજના જુદા-જુદા ઘણો અને સંસ્થાઓ એ કાળો આપ્યો રોય છે. ધંધાની ઉત્તરદાયીત્વ સ્વરૂપે તેમના પ્રત્યેની ઋણ ચુકવવાની જવાબદારી એટલે સામાજિક જવાબદારી."

- ધંધાની સામાજુક જવાબદારી ચાર સ્તર પર હોય છે.

[35] ધંધાની સરકાર પ્રત્યેની જવાબદારી

i) કાયદાનું પાલન

- સરકારે ધંધાને નિયમણ માં રાખેલા કેવલાક મહેરદિત ને લગતા કાયદાનું પાલન

ક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[35] ઈંધાની સરકાર પ્રત્યેની જવાબદારી

i) પ્રમાણીકપણે કરવેરા ભરવા

- સરકારના વિકાસ કાર્યક્રમોનો પાયો વિવિધ કરવેરા છે. આથી ઈંધા સરકારે લાદેલા વિવિધ કરવેરા ભરવા એ ઈંધાની સામાજીક જવાબદારી છે.

ii) ઔદ્યોગીક નીતિના પાલન અને વિકાસ કાર્યક્રમોમાં મદદરૂપ

- સરકાર સમયાંતરે ઔદ્યોગીક નીતિ ઘડે છે. તેમજ ઈંધા અને અન્ય પક્ષકારોના વિકાસ માટે કાર્યક્રમો ઘડે છે. તેના પાલન માં મદદરૂપ થવું એ ઈંધાની સામાજીક જવાબદારી છે.

iii) કાયદાનું પાલન

- સરકારે ઘડેલા કાયદાનું પાલન કરવું એ ઈંધાની સામાજીક જવાબદારી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ-D

[36] તફાવત

ઉચ્ચસપારી	મધ્યસપારી
- ધંધાના સંચાલન બીજો સર્વોપરી સત્તા ધરાવતી સપારી ને ઉચ્ચસપારી કહેવાય.	- ધંધાની ઉચ્ચસપારી અને મધ્યસપ તળસપારી વચ્ચે સંકલન સાધનવાનું કાર્ય કરીની સપારી ને મધ્યસપારી કહેવાય.
- ઉચ્ચસપારીના કાર્યોમાં નીતિઘડતર અને વ્યુહાત્મક આયોજનનો સમાવેશ થાય છે.	- મધ્યસપારીના કાર્યોમાં ઉચ્ચસપારીના નિર્ણયોનો તળસપારી વડે અમલ કરાવવાનો સમાવેશ થાય છે.
- ત્યાં વ્યક્તિઓ ઓછી અને સત્તા સવિશેષ હોય છે.	- ત્યાં વ્યક્તિઓ ઉચ્ચસપારી કરતા થોડી વધુ અને સત્તા થોડી ઓછી હોય છે.
- તેમાં જનરલ મેનેજર, ડાયરેક્ટરો વગેરે વહિવરી અધિકારીઓનો સમાવેશ થાય છે.	- તેમાં વિભાગ અધિકારી, પ્રોટ અધિકારી વગેરે વિભાગીય અધિકારીઓનો સમાવેશ થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[37] સંચાલનના સિદ્ધાંતોનું મહત્વ

→ સંચાલનના સિદ્ધાંતો નીચે પ્રમાણે મહત્વના છે.

i) નિર્ણય શક્તિમાં વધારો

- સંચાલકોને આ સિદ્ધાંતો અંગે સંચાલનની કોઈ સંસ્થા તાલીમ આપતી નથી. આ સિદ્ધાંતો સુચવે છે કે, જટલાતી જતી પરિસ્થિતિમાં સંચાલકો એ કેવી રીતે વર્તવું.

- જેથી ઉચ્ચ અધિકારીઓની નિર્ણય શક્તિની કસોટી થાય છે.

ii) સંચાલકીય પ્રશ્નોનો ઉકેલ

- ઉચ્ચ અધિકારીઓ તજ્ઞ એટલે કે નિષ્ણાતો હોય છે.

- આથી સંચાલનમાં આવતા તમામ પ્રશ્નોને તે તેમની મારે કોયડા સમજુ ઉકેલી આપે છે.

- આથી તાજેદારો સફળતાપૂર્વક શાંતિથી કામ કરી શકે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

iii) જ્ઞાનનો વધારો

- કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં વિશીષ્ટ પ્રકારનું જ્ઞાન અને કૌશલ્ય હોય છે.

- આ જ્ઞાનનો વિકાસ થવો જોઈએ. દરેક અધિકારીઓ શૈક્ષણીક અભ્યાસદરમિયાન કુલત શૈક્ષણીક જ્ઞાન મેળવે છે.

- આ જ્ઞાનમાં વધારો થવો જોઈએ.

- જેમકે, - ઘડતર ઘડે
  - સ્વયંસંચાલન આવે

iv) સામાજીક ધ્યેયની પ્રાપ્તિ

- ધંધો એ સમાજનો ભાગ છે. નફાભાવૃદ્ધિ એ ધંધાનો ધ્યેય છે. સમાજની ઉન્નતિ અને વિકાસ એ સંચાલકોનો ધ્યેય છે.

- જેથી સામાજીક ધ્યેયની પ્રાપ્તિ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

17

(38) સત્તાસોંપણીથી થતા લાભ

i) ઉચ્ચઅધિકારીના કાર્યભારમાં ઘટાડો

- સત્તાસોંપણીથી ઉચ્ચઅધિકારીઓના કાર્યભારમાં ઘટાડો થાય છે.

- આથી તે સંચાલનના અગત્યના કાર્યો જેવાકે આયોજન, અંકુશ, સંશોધન અને વિકાસમાં પુરતું ધ્યાન આપી શકે.

ii) વિશીષ્ટીકરણનો લાભ

- દરેક વ્યક્તિમાં અલગ અલગ જ્ઞાન હોય છે.

- સત્તાસોંપણીના કારણે કર્મચારીને તેની લાયકાત અનુસાર કામ સોંપીને વિશીષ્ટીકરણનો લાભ મેળવી શકાય છે.

iii) આંતરસંબંધોનો વિકાસ

- સત્તાસોંપણીથી તાબેદારોને તેમના કાર્યોને લગતા નિર્ણયો લેવાની સ્વતંત્રતા અપાય છે.

- તેમની સફળતા અને સુચનોની નોંધ લેવાય છે.

- મિટીંગ દ્વારા તેમના અભિપ્રાયો મેળવાય છે.

- જેથી આંતરસંબંધોનો વિકાસ થતા આંતર માળખું મજબુત બને છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

18

iv) અભિપ્રેરણ

- તળ સપારીના કર્મચારીઓને તેમનું કાર્ય વધુ કાર્યક્ષમ રીતે પાર પાડવા માટે સ્વતંત્રતા અપાય છે.

- સ્વતંત્રતાને કારણે તેમનું મહત્વ વધે છે.

- તેમને કાર્ય પ્રત્યે સભાનતા આવે છે.

- જુસ્સામાં વધારો થાય છે.

v) સંચાલકીય ગુણોનો વિકાસ

- તળ સપારીના કામદારો ને તેમના કાર્ય અંગેનો નિર્ણય લેવાની સ્વતંત્રતા અપાય છે.

- તેઓને તાલેદારોને નેતૃત્વ-દેખણી આપવાની તથા સોંપાયેલ કાર્યનો જવાબ આપવાની જવાબદારી ઉદ્ભવે છે.

- આથી કામકરવાની ઘણાય, નેતૃત્વ, દેખણી, અંકુશ જેવા સંચાલકીય ગુણો વિકસે છે.

vi) જડપી નિર્ણયો

- જે-તે નિર્ણયો જે-તે સપારીને લેવાની સત્તા હોવાથી જડપથી નિર્ણયો લેવાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

19

[39] કર્મચારી વ્યવસ્થાના લક્ષણો

i) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ સંચાલનનું પાયાનું કામ છે.

ii) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ માનવી સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

iii) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ વ્યાપક પ્રક્રિયા છે.

iv) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ કાયમી પ્રક્રિયા છે.

v) કર્મચારી વ્યવસ્થા સંચાલનના બધા કાર્યો સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

vi) કર્મચારી વ્યવસ્થા એ કંઈ મજૂરો ને મેળવવાનું કાર્ય કરતી નથી, પરંતુ મેળવવાનું અને જાળવવાનું પણ કામ કરે છે.

[40] સમય વેતન પ્રથાની મર્યાદાઓ

i) કાર્યક્ષમ કામદારને પ્રોત્સાહનનો અભાવ

– આ વેતનપ્રથામાં બધાજ કર્મચારીઓને સમાન વેતન ચૂકવવાનું હોવાથી, કાર્યક્ષમ કામદારને પ્રોત્સાહનનો અભાવ જોવા મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ii) નિરીક્ષણનો ખર્ચ

- આ વેતનપ્રથામાં કર્મચારીએ કરેલ ઉત્પાદનને ધ્યાનમાં લેવાતું નથી આથી નિરીક્ષક રાખવા પડે છે. આથી નિરીક્ષણનો ખર્ચ થાય છે.

iii) કાર્ય ઉત્પાદન પ્રત્યે બેદરકાર

- આ વેતનપ્રથામાં કાર્ય કરવાનું પ્રોત્સાહન મળતું ન હોવાથી કાર્ય ઉત્પાદન પ્રત્યે કર્મચારીઓ બેદરકાર રહે છે.

iv) ઘોંઘાટ અને ગુસ્સા પર વિપરીત અસર

- આ વેતનપ્રથામાં દરેક કામદારને સરખું વેતન મળતું હોવાથી, કાર્યક્ષમ કામદારો અને અનકાર્યક્ષમ કામદારો વચ્ચે ઈર્ષા અને દ્વેષનું વાતાવરણ જન્મે છે.

- આથી ઘોંઘાટ અને ગુસ્સા પર વિપરીત અસર પડે છે.

v) કામચોરીને ઉત્તેજન

- દરેક કર્મચારીને સરખું વેતન મળતું હોવાથી કામચોરીને ઉત્તેજન મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ii) નિરીક્ષણનો અભાવ

- આ વેતનપ્રથામાં કર્મચારીઓ કરેલ ઉત્પાદનને ધ્યાનમાં લેવામાં નથી આવતી નિરીક્ષક રાખવા પડે છે. આવી નિરીક્ષણનો અભાવ રહે છે.

iii) કાર્ય ઉત્પાદન પ્રત્યે બેદરકાર

- આ વેતનપ્રથામાં કાર્ય કરવાનું પ્રોત્સાહન મળતું ન હોવાથી કાર્ય ઉત્પાદન પ્રત્યે કર્મચારીઓ બેદરકાર રહે છે.

iv) ચોકસાઈ અને ગુણવત્તા પર વિપરીત અસર

- આ વેતનપ્રથામાં દરેક કામદારને સરખું વેતન મળતું હોવાથી, કાર્યક્ષમ કામદારો અને નિર્કાર્યક્ષમ કામદારો વચ્ચે દ્વેષ અને દ્વેષનું વાતાવરણ જન્મે છે.

- આથી ચોકસાઈ અને ગુણવત્તા પર વિપરીત અસર પડે છે.

v) કામચોરીને પ્રોત્સાહન

- દરેક કર્મચારીને સરખું વેતન મળતું હોવાથી કામચોરીને પ્રોત્સાહન મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

iii) સામાજીક જરૂરીયાતો

- માનવીને શારીરીક અને સલામતીની જરૂરીયાતો સંતોષાઈ ગય એટલે સામાજીક જરૂરીયાતો ઉદ્ભવે છે.

- માનવીએ સામાજિક પ્રાણી છે.

- આથી તે કુટુંબના સભ્યો, સદ્ભાવકર્તાઓ તથા સમાજના લોકો તરફથી પ્રેમ અને લાગણીમળે તેમ ઈચ્છે છે.

iv) પ્રતિષ્ઠા અને સન્માનની જરૂરીયાતો

- માનવીની ઉપરની ત્રણ જરૂરીયાતો સંતોષાઈ જાય ત્યારે પ્રતિષ્ઠા અને સન્માનની જરૂરીયાત ઉદ્ભવે છે.

- તેમાં હોદ્દો, પ્રતિષ્ઠા, સન્માન, આત્મસન્માન, આત્મસિદ્ધીનો સમાવેશ થાય છે.

v) આત્મસન્માન અને આત્મસિદ્ધીની જરૂરીયાતો

- માનવીની ઈચ્છા પોતાના ક્ષેત્રમાં નિપુણતા પ્રાપ્ત કરવાની હોય છે.

- આથી જરૂરીયાતોના અગ્રતાક્રમમાં આત્મસન્માન અને આત્મસિદ્ધીની જરૂરીયાતો ઈચ્છામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ દા.ત. સંગીતક્ષેત્ર નૌષાદ
ક્રિકેટક્ષેત્ર સચીન

માનવીની શારીરીક, સામાજ સલામતીની જરૂરીયાતો એ પ્રાથમીક જરૂરીયાતો છે. જ્યારે પ્રતિષ્ઠા, સન્માન, આત્મસન્માન, આત્મસિધ્ધી, સામાજુક જરૂરીયાતો એ ઉચ્ચકક્ષાની છે.

[૫૨] માહિતીપ્રેષણનું મહત્વ જણાવો

i) માહિતીપ્રેષણથી ઉચ્ચ અધિકારીઓ અહેવાલથી કર્મચારીઓ સાથેના સંપર્ક માં રહી શકે.

ii) ચોક્કસ અને વિશ્વાસપાત્ર માહિતીના આધારે મહત્વના નિર્ણયો લઈ શકાય.

iii) પ્રાપ્તમાહિતીના આધારે સુધારાલક્ષી પગલા લઈ શકાય.

iv) કર્મચારીઓના પ્રશ્નો અંગે ખ્યાલ આવે છે, જેથી નિરાકરણ લાવી શકાય છે.

v) માહિતીપ્રેષણથી સંચાલનના અન્ય કાર્યો જેવાકે વ્યવસ્થાતંત્ર, દોરવણી, સંકલન થઈ શકે છે.

vi) કર્મચારી વ્યવસ્થાની સફળતાનો આધાર માહિતીપ્રેષણ છે. કર્મચારીઓની ભરતી, પસંદગી, તરુતી, બદલી માં મદદરૂપ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[43] સુધારાલક્ષી પગલા

- અંકુશની પ્રક્રિયાનો છેલ્લો તબક્કો છે.
- તેમાં નીચેના મુખ કાર્યો થાય છે.

i) પરીસ્થિતિમાં ફેરફાર ન કરવો

- જ્યારે આવેલા વિચલનો સામાન્ય હોય ત્યારે તેને સ્વીકારી પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર કરવામાં આવતો નથી.

ii) પરીસ્થિતિમાં ફેરફાર કરવો

- જે આવેલા વિચલનો અસ્વીકૃત હોય તો પરીસ્થિતિમાં ફેરફાર કરી વિચલનો દૂર કરાય છે.

iii) ધોરણોમાં ફેરફાર

- જે સ્થાપેલ ધોરણો કરતા મળતું પરીણામ ટેમેલા ઓછું હોય તો સ્થાપેલ ધોરણો જરૂ મહત્વકાંક્ષી છે. આથી તેમાં સુધારો કરાય છે.
- જે સ્થાપેલા ધોરણો કરતા મળતા પરીણામો વધુ ઉંચા હોય તો ધોરણો જરૂ નીચા છે, આથી તેમાં સુધારો કરાય છે.

→ સુધારાલક્ષી પગલા લેતી વખતે ઉત્પાદનમાં જઈ વિચલનો ના કારણ શોધી તેને દૂર કરવામાં આવે છે. જેથી ફરી ન ઉદ્ભવે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

[44] માર્કેટીંગ મિક્સ

- જાહેર સંચાલન એટલે એવા કાર્યક્રમોનું વિશ્લેષણ, આયોજન, અમલીકરણ, અંકુશ જેનો હેતુ નિયત વ્યક્તિઓ સાથે પરસ્પર ઈચ્છીત રીતે વિનીમય કરવા નો છે.

- જાહેર સંચાલનના કાર્યોને માર્કેટીંગ મિક્સ કહેવાય છે.

- જેને 4P તરીકે પણ ઓળખાય છે.

  - પેદાશ મિશ્ર
  - કિંમત
  - વિતરણ
  - અભિવૃદ્ધિ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

2

પ્રશ્ન ક્રમાંક

i) પેદાશ મિશ્ર

- તેમાં રંગ, રૂપ, કદ, આકાર, વજન, ઘાટ, પેકીંગ, ખાતરી, પેચાણ પછીની સેવા જો, અન્ય ગુણધર્મોનો સમાવેશ થાય છે.

ii) કિંમત

- કિંમત ઓળેના નિર્ણયમાં કિંમત નિર્ધારણ, વેચાણનીતિ, શાખનીતિ, વટાવ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

iii) વિતરણ

- વિતરણ ઓળેના નિર્ણયમાં જથ્થાબંધ વેપાર, ચૂટક વેપાર, ભૌતિક વિતરણ, વાહનવ્યવહારનો સમાવેશ થાય છે.

iv) અભિવૃદ્ધિ

- અભિવૃદ્ધિ ઓળેના નિર્ણયમાં વ્યક્તિગત વેચાણ, પ્રસિદ્ધી, વેચાણવૃદ્ધિ, મદેશનનો સમાવેશ થાય છે.

→ જંમર સંચાલન એ ઝડપથી વિકસતું વિજ્ઞાન છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

[૫૬] ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વીકીકરણની વિધાયક અસરો

i) વિપુલ પ્રમાણમાં ઉત્પાદન શક્ય બન્યું છે, આથી વિશાળ માંગને પહોંચી શકાય તેટલો જથ્થો આપણે ઉત્પાદિત કરી શક્યા છે.

ii) વિપુલ પ્રમાણમાં ઉત્પાદન સાથે ગુણ વિવિધતા પણ આવી છે. જેમકે રંગ, રૂપ, કદ આકારમાં પસંદગી કરવી પડે છે.

iii) સ્પર્ધા વધતા ગુણવત્તા સુધરી છે. આથી વિવિધ સેવાઓનો ઉપયોગ બધા કરી શક્યા છે. જેમાં ઈલેક્ટ્રોનીક સેવાઓનો આમો ઉપયોગ વધ્યો છે.

iv) અમલદારશાહી અને તુમારશાહીના વિલંબીત ચક્રમાંથી મુક્ત બન્યા છે.

v) બજારમાં ખાનગી શક્તિ દેશમાન બની છે. જે જડપથી પુસરી રહી છે. આથી ઉદ્યોગોનો વિકાસ જડપી બન્યો છે.

vi) ખાનગીકરણથી રોજગારીની તકો વધી છે. જેમાંય સ્વરોજગારીમાં વધારે વધારો થયો છે.

vii) વૈશ્વીકીકરણને કારણે વિશ્વ ચરઓગણે આવી ગયું છે. આપણે વિકસીત દેશોમાં વપરાતી વસ્તુઓ વાપરી શકીએ છીએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

viii) સ્થાયી વધતા વસ્તુઓના ભાવ ખાસા ઘટ્યા છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ

વિભાગ-E

[૪૬] ખંડાજપત્ર

- મોટા ખેડમમાં ભવિષ્યમાં કેટલી આવક થશે અને ખર્ચ થશે તે મળવા માટે ખંડાજપત્ર તૈયાર કરવામાં આવે છે.

- મોટા ખેડમમાં ખંડાજપત્ર એ અંકુશનું સાધન છે.

* વ્યાખ્યા

- "ખંડાજપત્ર એટલે ભવિષ્યની આવક સવક ખોવતું પત્રક"

- "ખેડમની કેટલીક અથવા બધીજ પ્રવૃત્તિને આવરી લેતો ભાવિ જરૂરીયાતોનો વ્યવસ્થિત

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

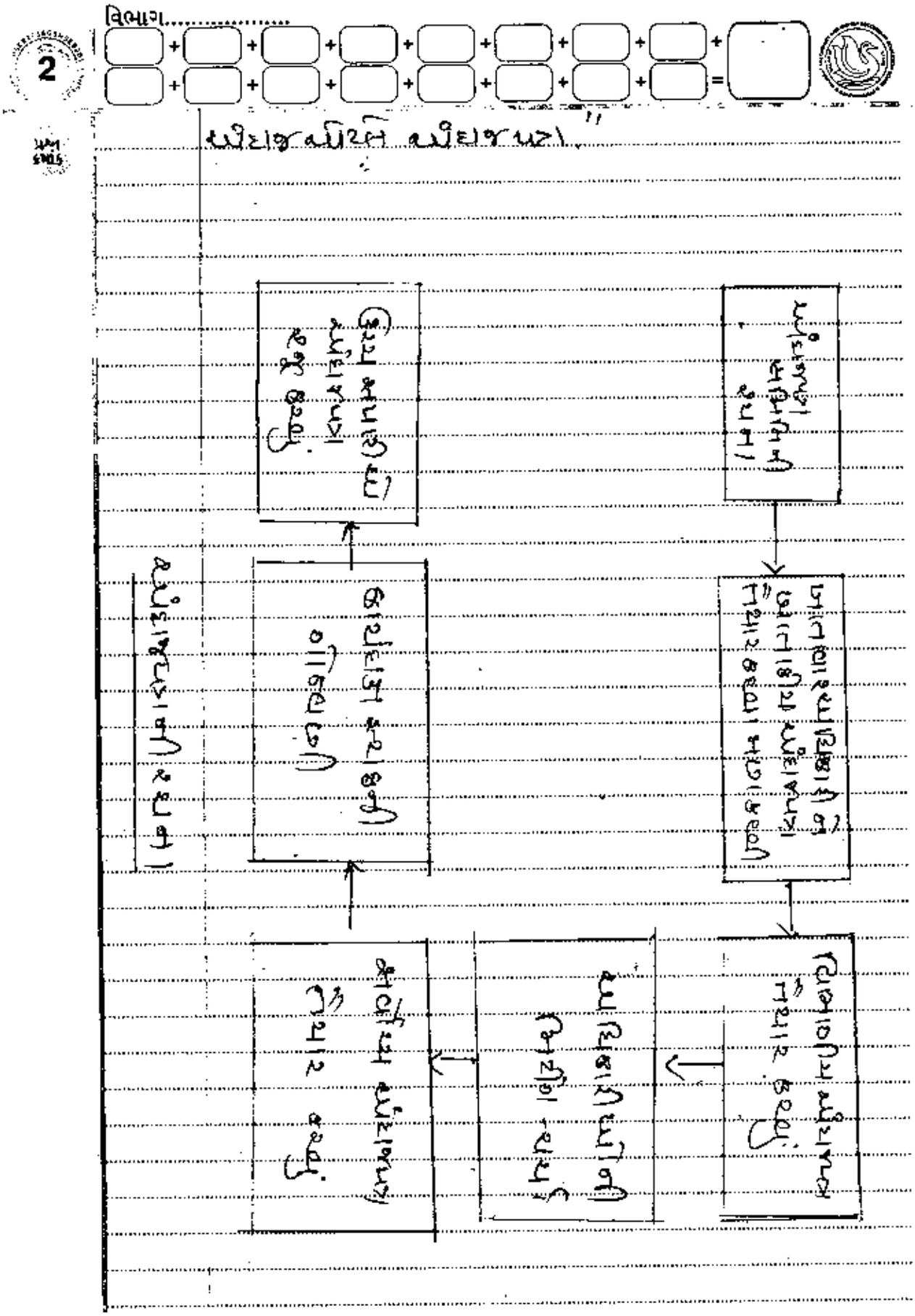

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

- સૌપ્રથમ ઓદાજ્યત્ર સમીતીની રચના થાય છે. જે સંચાલક મંડળની નીતિ અનુસાર ઓદાજ્યત્ર તૈયાર કરવાની કામગીરી કરે છે.

- ઓદાજ્યત્ર સમિતિ વિભાગીય અધિકારીઓને ઓદાજ્યત્ર બનાવવા જાણ કરે છે.

- વિભાગીય અધિકારીઓ પ્રાપ્ત માહિતીને આધારે વિભાગીય ઓદાજ્યત્ર બનાવે છે.

- ત્યારબાદ અધિકારીઓની મિર્ચેન નોકવાય છે. જેમાં ચર્ચા વિચારણા કરાય છે.

- ત્યારબાદ જુદા-જુદા વિભાગીય ઓદાજ્યત્રોને આધારે સર્વોચ્ચ ઓદાજ્યત્ર તૈયાર કરાય છે.

- ઓદાજ્યત્રની સફળતાનો આધાર કાર્યક્ષમ સ્થક ઉપર રહેલો છે. જે અડચણો આવે તો તે માટે વૈકલ્પીક વ્યવસ્થાપણ રોય છે.

- ત્યારબાદ ઉચ્ચસપારીએ ઓદાજ્યત્ર રજૂ કરી મંજૂર કરાવાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[47] પસંદગી

- "પસંદગી એટલે આવેલ અરજુઓમાંથી યોગ્ય ઉમેદવારની જે-તે હોદ્દા માટે પસંદગી."

- આમ, પસંદગીએ ભરતીની પ્રક્રિયાનો જ એક ભાગ છે.

- પસંદગીની પ્રક્રિયાનો આધાર કર્મચારીના ઉમેદવારના પ્રકાર ઉપર રહેલો છે.

- જો ઉમેદવાર તળસપારીનો હોય તો પસંદગીની વિધિ સાદી અને સરળ હોય છે.

- જો ઉચ્ચસપારી માટે પસંદગી કરવાની હોય તો વિધિ આયોજકીય હોય છે.

* વિધિ

i) અરજુઓ મેળવવી

- જાહેરાતને આધાર સંભવીત કર્મચારીઓ અરજુ કરે છે. જે કોરા કાગળ પર પણ હોય છે.

- જેના પરથી પ્રાથમીક પસંદગીની યાદી તૈયાર થઈ. લાયક ઉમેદવારોને અરજુપત્રો મોકલાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

ii) ખરજુપત્ર મરાવવા અને ચકાસવા

- ખરજુપત્રો ને ચકાસીને જીન જરૂરી ખરજુઓ રદ કરાય છે.

- જેથી જથા ઉમેદવારોને પસંદગી માટે જોગાવવા થતો ખર્ચ ખરકાળી શકાય.

- ખરજુપત્રક સ્પષ્ટ અને જરૂરી માહિતી ટૂંકમાં મળી તેવું હોવું જોઈએ.

iii) રોજગાર કસોટીઓ

- તેમાં ત્રણ કસોટીઓનો સમાવેશ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

1) બુદ્ધિ કસોટી

- તેમાં સામાન્ય, બુદ્ધિ, ડહાપણ, યાદશક્તિની કસોટી થાય.

2) દૃષ્ટિકોણ કસોટી

- તેમાં જે કાર્ય કરવાનું છે, તેમાં કેટલી ક્ષમતા છે. તેની કસોટી થાય.

3) વ્યક્તિની કસોટી

- તેમાં કર્મચારીનો સ્વભાવ, વર્તણૂક, રૂચિ, સરકારની ભાવના તપાસાય.

iv) ઉમેદવાર મુલાકાત

- ઉપરની પ્રક્રિયામાં સફળ થનારને ઉમેદવાર મુલાકાત માટે બોલાવાય છે.

- ઉમેદવાર મુલાકાત માં મુલાકાત લેનારે પૂર્વતૈયારી કરેલી હોવી જોઈએ અને પૂર્વગ્રહરહીત મૂલ્યાંકન કરવું.

- આ મુલાકાત સમિતિમાં સંચાલકોના પ્રતિનિધી, કર્મચારી વિભાગના વડા, વિભાગીય વડા અને અન્ય અધિકારીઓ હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

vi) ભૂતકાળની માહિતી

- ઉમેદવાર જ્યાં કામ કરતો હોય અને જ્યાં કામ કરવું હોય, ત્યાંથી માહિતી મેળવી અરજુ પત્રક સાથે રાખવાય છે.

vi) શારીરીક તબીબી તપાસ

- ઉપરની પ્રક્રિયામાં સફળ થનારની શારીરીક તબીબી તપાસ કરાય છે.

- તપાસનો મુખ્ય હેતુ ઉમેદવાર જે-તે કાર્ય માટે લાયક છે કે નહિ તે તપાસવાનો છે.

vii) પ્રાથમીક પસંદગી

- ઉપરની પ્રક્રિયામાં સફળ થનારની પ્રાથમીક પસંદગી કરાય છે.

- તેને અજમાયશી ધોરણે કામે રખાય છે. અને મૂલ્યાંકન કરાય છે.

viii) અંતિમ પસંદગી

- વિભાગીય કર્મચારીની ભલામણને આધારે ઉમેદવારની અંતિમ પસંદગી થાય છે.

- તેમાં કર્મચારી વિભાગમાં વડા નિષ્ણાતની ભૂમિકા ભજવે છે અને કાર્ય સોંપી અંતિમ પસંદગી કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ]
[ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] = [ ]

[૫૪] વ્યવસ્થાતંત્ર

- વ્યવસ્થાતંત્ર એટલે સમાન ધ્યેય સિદ્ધ કરવા પ્રવૃત્ત થયેલા કર્મચારીઓ વચ્ચે કાર્યની સોંપણી એવી રીતે કરવી જેથી તે મહત્તમ કાળો આપી શકે છે.
- વ્યવસ્થાતંત્રની રચના વૈજ્ઞાનીક રીતે થાય છે.
- જ્યાં સુધી એકમનું અસ્તિત્વ હોય, ત્યાં સુધી વ્યવસ્થાતંત્રનું અસ્તિત્વ રોય છે.
- વ્યવસ્થાતંત્રનું ચોકક સમાળવું હોતું નથી. દરેક એકમ પોતાની જરૂરીયાત અનુસાર તેને રચે છે.

રચના

i] ઉત્તમ નિયમિત

- સૌ પ્રથમ વ્યવસ્થાતંત્રના મુખ્ય અને ગૌણ હેતુઓ નક્કી થાય છે.
- વ્યવસ્થાતંત્ર એ ધ્યેયના સંદર્ભમાં છે.
- ધ્યેયવગર રચના પામેલું વ્યવસ્થાતંત્ર નિષ્ફળ ભય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

ii) કાર્યોની ચાદી તૈયાર કરવી

- દરેક સિદ્ધ કરવા જે કાર્યો કરવા પડશે તેની ચાદી તૈયાર કરાય છે.
- જરૂર પડ્યે કાર્યોની ત્યાજ્યા આપવી પડે.

iii) કાર્યોનું વિભાગીકરણ

- કાર્યોની ચાદી તૈયાર કરી એકસરખા કાર્યોને એક વિભાગમાં ગોઠવી વિભાગીકરણ કરવું.
- દા.ત. વેચાણ વિભાગ, ખરીદ વિભાગ
- આવું વિભાગીકરણ ભૌગોલીક વિસ્તાર અનુસાર થઈ શકે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

પ્રશ્ન ક્રમાંક

iv) વિભાગીય ટોચની લાયકાત નક્કી કરવી

- વિભાગની જોમણીરી ને ન્યાય આપી શકે તેવા વિભાગીય વડાની રોચો નક્કી કરવો. ઘ.ત. વેચાણ અધિકારી.

- વળી, આ રોચેની લાયકાત પણ નક્કી કરવી.

v) સત્તાઓને જવાબદારી ની વહેંચણી

- દરેક કર્મચારીને જવાબદારી ની સોંપણી કરવી જોઈએ. તેઓ આ કાર્યને સ્વસરકારક રીતે પાર પાડી શકે તે માટે અનુરૂપ સત્તા સોંપવી જોઈએ.

- જવાબદારીને સમતોલ સત્તાસોંપણી કરવામાં આવે છે.

vi) આંતરસંબંધો સ્થાપવા

- એકમના કર્મચારીઓ વચ્ચે આંતરસંબંધ સ્થાપવા.

- જેથી કોણ ઉપરી?
  કોણ તાબેદાર?
  કોણ સમકક્ષ?
  વગેરેનો ખ્યાલ આવે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

viii) વ્યવસ્થાતંત્રનો નકશો તૈયાર કરવો

- દરેક કર્મચારીને પોતાના રોદા એવો ખ્યાલ મળે આમારે વ્યવસ્થાતંત્રનો નકશો તૈયાર કરી નોટીસ બોર્ડ પર એવી રીતે મુકવો જેથી દરેક જોઈ સમજે.

→ અધિકારીના હાથ નીચે વધુમાં વધુ કેટલા કામદારો રાખવા જેથી તે દેખાવણી આપી શકે તેવી એકુશ મર્યાદાનો પણ વિચાર કરાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[૮૫] ગ્રાહક સુરક્ષા

- ગ્રાહક સુરક્ષા એટલે ગ્રાહકનો હક્કનું રક્ષણ કરવું અને શોષણ થતું અટકાવવું.
- આજના મુક્તવાદી જમાનામાં ગ્રાહક એ ભગવાનનો દરજ્જો છે.
- આથી તેના હક્કનું રક્ષણ કરવું અનિવાર્ય છે.
- આથી ગ્રાહક સુરક્ષાની જરૂરીયાત ઉદ્ભવી.

ગ્રાહક સુરક્ષાની જરૂરીયાત

i) ધંધો એ સમાજની ઉન્નતિનું સાધન છે.

- ધંધો એ ફક્ત નફો રળવાનું સાધન નથી. ગ્રાહકને યોગ્ય જરૂરીયાત પૂરી પાડી તેમ સમાજની ઉન્નતિનું સાધન છે.
- આથી સમાજના લોકોનું જીવન ધોરણ ઉંચુ આવે છે.

ii) સામાજિક ન્યાય સાથે ધંધાની પ્રાપ્તિ

- ભારત તેના બંધારણ પ્રમાણે લોકશાહી, સમાજવાદી અને બિનસાંપ્રદાયીક દેશ છે.
- ભારતના બંધારણની માન્યતા પ્રમાણે સામાજિક ન્યાય સાથે ધંધાની પ્રાપ્તિ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 5

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

iii) ધંધાએ સમાજનો ચીક ભાગ છે.

- ધંધાએ સમાજનો ભાગ છે. દરેક વેપારી અન્ય વેપારી સામે તો ગ્રાહક જ છે. આથી પોતાના માં અને અન્ય માં વિશ્વાસ વધારવા વેપારીએ શોષણ ન અપનાવવું.
- તેમજ અન્યત્ર થતા શોષણ ને અટકાવવું.
- ધંધાએ તેમાં રસ લેતા તમામને કાયદો ભાગ તેવી પદ્ધતિ અપનાવવી જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

પ્રશ્ન ક્રમાંક

iv) ધંધાની સમાજપર અસર રોચ છે

- ધંધો ભદ્રિયતઅને અન્ય સાધનો વડે સમાજની રહેણીકરણી, ખાણીપીણી, કપડાપેડરવાની રેવ પર અસર ઉપભવે છે.

- આથી ધંધાની નૈતિક જવાબદારી છે કે ઠીકમાર્ગે ધોરતી ભદ્રિયત ન કરવી.

v) ધંધામાં સમાજના નાણા રોચ છે.

- ધંધામાં નાણાકીય સંસ્થાના નાણા રોચ છે.

- નાણાકીય સંસ્થામાં સમાજના નાણા રોચ છે.

- ટૂંકમાં ધંધામાં સમાજના નાણા રોચ છે, આથી શોષણ ન અપનાવવું.

vi) ગ્રાહકનું ક્ષણ ધંધાના હિતમાં છે.

- આજના ટરીકાઈ યુક્ત જમાનામાં ગ્રાહક પાસે જવું એને તેને ભેટીની વસ્તુ આપવી એ ધંધાનો પાયાનો સિદ્ધાંત છે.

- એ કોઈ ઉત્પાદક આ નહિ સમજે તો ગ્રાહક અન્યથી વસ્તુ ખરીદશે.

- આમ, ગ્રાહકનું ક્ષણ ધંધાના હિતમાં છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

vii) ટ્રસ્ટીપણાનો સિદ્ધાંત ગ્રાહકનું રક્ષણ સૂચવે છે.

- ગાંધીજીના ટ્રસ્ટીપણાના સિદ્ધાંત મુજબ સમાજે જેને જે સંપત્તિ આપી છે, તેનો ઉપયોગ તેને સમાજની જરૂરીયાત વાળી વસ્તી માટે કરવો.

* ગ્રાહક એટલે ગાંધીજીના વિચારો

- ગ્રાહકએ ધંધાના સ્થાને આવતી સૌથી અગત્યની વ્યક્તિ છે.

- તે આપણા કાર્યમાં દખલ કરી નથી, પણ આપના કાર્યનો જ એક ભાગ છે.

- તે આપણને આપને તેને જોઈતી વસ્તુ આપીને તેની તરફેણ કરતા નથી, પરંતુ તે આપણને તેમ કરવાની તક આપીને આપણી તરફેણ કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

સૂચનાઓ :

૧) પ્રશ્નપત્રમાં પાંચ વિભાગ છે. દરેક વિભાગ વીસ (૨૦) ગુણનો છે.

૨) દરેક પ્રશ્નના જવાબો આપવા ફરિજયાત છે. વિકલ્પ આંતરિક છે.

૩) જમણી બાજુ પ્રશ્નનાં ગુણ આપેલા છે.

सूचनाएँ :

१) इस प्रश्नपत्र में पाँच विभाग हैं। प्रत्येक विभाग के लिए बीस (20) गुण हैं।

२) सभी प्रश्नों के उत्तर लिखना अनिवार्य है। विकल्प आंतरिक हैं।

३) दाहिनी ओर प्रश्नों के गुण दिए गए हैं।

Instructions :

1) **This question paper contains FIVE sections. Each section carries Twenty (20) marks.**

2) **All questions are compulsory. Options are internal.**

3) **Marks are indicated at the right side of the question paper.**

विभाग - A

■ अधोलिखितस्य गद्यखण्डस्य अनुवादम् कुरुत :

નીચે આપેલ ગદ્યખંડનું ભાષાંતર કરો :

निम्नलिखित गद्यखण्डों का अनुवाद कीजिए :

Translate the following :

1) चरैवेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणोऽवोचत्। इति ह पञ्चमं संवत्सरमरण्ये चचार। सोऽरण्याद् ग्राममेयाय। तमिन्द्रः पुरुषरूपेण पर्येत्योवाच। [4]

चरन् वै मधु विन्दति चरन् स्वादुमुदुम्बरम्।

सूर्यस्य पश्य श्रेमाणं यो न तन्द्रयते चरन्॥

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

2) कर्ण : — महत्तरां भिक्षां भवते प्रदास्ये। [4]

श्रूयन्तां मद्विभवाः।

गुणवदमृतकल्पक्षीरधाराभिवर्षि

द्विजवर! उचितं ते तृप्तवत्सानुयात्रम्।

तरुणमधिकमर्थिप्रार्थनीयं पवित्रं

विहितकनकशृङ्गं गोसहस्रं ददामि॥

અથવા अथवा Or

अत्रान्तरे एतां वार्तां ज्ञात्वा ग्रामाधिकारी

काञ्चनलालः तानसेनस्य दर्शनाय आगतवान्।

सः तानसेनस्य रुग्णतायाः कारणं ज्ञात्वा तम्

उक्तवान् - "श्रीमन! मम यमले पुत्र्यौ स्तः

ताना-रीरी इति। ताभ्यां सुदीर्घः सङ्गीताभ्यासः

कृतः अस्ति। अहं तयोः मल्हाररागालापनाय

व्यवस्थां कारयामि।

■ **अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानां संस्कृत भाषायाम् उत्तराणि लिखित :**

નીચેનો ગદ્યખંડ વાંચી પ્રશ્નોના જવાબ સંસ્કૃતમાં આપો :

निम्नलिखित अनुच्छेद पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :

Answer the question from the following paragraph in Sanskrit :

एवं तस्य ब्रुवतो द्वितीयमुखेनाभिहितम् -

"भो यद्येवं तन्ममापि स्तोकं प्रयच्छ येन

जिह्वासौख्यमनुभवामि।" ततो विहस्य प्रथम -

वक्त्रेणाभिहितम् - "आवयोस्तावदेकमुदरमेका

तृप्तिश्च भवति। ततः किं पृथग्भक्षितेन।

वरमनेन शेषेण प्रिया तोष्यते।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

3) द्वितीय मुखेन किम् अभिहितम्? [1]

4) प्रथम वक्त्रेण किम् अभिहितम्? [1]

5) शेष फलं कस्मै तोष्यते? [1]

6) 'स्तोकं' शब्दस्य किमर्थः? [1]

■ अधोलिखितानां संस्कृत प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृते दीयन्तम् :
નીચે આપેલા સંસ્કૃત પ્રશ્નોના ઉત્તર સંસ્કૃતમાં લખો :
निम्नलिखित संस्कृत प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :
Answer the following Sanskrit questions in Sanskrit language :

7) कस्य पाद रजसा तु पवित्र मौलिः? [2]

8) कीदृशः एष मार्गः? [2]

અથવા अथवा Or

पर्यावरणमेव हि किम्?

■ अधोलिखित वाक्यानि कथानक क्रमानुसारं पुनः लिखित :
નીચે આપેલા વાક્યોને કથાનકના ક્રમ પ્રમાણે ફરીથી લખો :
निम्नलिखित वाक्यों को कथानक के क्रमानुसार फिर से लिखिए :
Write the following sentences according to the sequence of story :

9) तेन हि जित्वा पृथिवीं ददामि। [1]

10) गज इति मुहूर्तकमारोहामि। [1]

11) अश्व इति मुहूर्तकमारोहामि। [1]

12) गोसहस्त्रमिति मुहूर्तकं क्षीरं पिबामि। [1]

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग - B

■ निम्नलिखितानाम् पद्यानाम् अनुवादं कुरुत :
નીચે આપેલ પદ્યખંડોનો અનુવાદ કરો :
निम्नलिखित पद्यखण्डों का अनुवाद कीजिए :
Translate the following verses :

13) तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि [4]
धेहि बलमसि बलं मयि धेहि ओजोऽस्योजो मयि
धेहि मन्युरसि मन्युं मयि धेहि सहोऽसि सहो मयि धेहि ॥

14) न तेन वृद्धो भवति येनास्य पलितं शिरः। [4]
यो वै युवाप्यधीयानस्तं देवाः स्थविरं विदुः॥
यथा काष्ठमयो हस्ती यथा चर्ममयो मृगः।
यश्च विप्रोऽनधीयान स्त्रयस्ते नाम बिभ्रति॥

अथवा

ऊर्जां विना किं नु विभाति विश्वम्?
ऊर्जां विना किं प्रभवन्ति लोकाः?
ऊर्जां विना किन्नु चलेज्जगच्च?
ऊर्जैव सौरी ननु सैव शक्तिः॥

■ निम्नलिखितानां संस्कृत वैकल्पिकानां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृते दीयन्तम् :
નીચ આપેલા વિકલ્પોમાંથી પ્રશ્નોના ઉત્તર સંસ્કૃત માં લખો :
निम्नलिखित विकल्पों में से प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :
Choose the correct Sanskrit answer from the options :

15) कस्मात् माम् मुक्षीय? [1]
(क) मृत्योः माम् मुक्षीय।
(ख) अमृतात् माम् मुक्षीय।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

16) अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च कः संश्रिता? [1]

(क) अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च असुरः संश्रिता।

(ख) अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च देवः संश्रिता।

17) नलकूबरः कोऽस्ति? [1]

(क) नलकूबरः नलस्य पुत्रोऽस्ति।

(ख) नलकूबरः रम्भायाः भर्ता अस्ति।

18) केशवं पतितं दृष्ट्वा काः हर्षमागताः? [1]

(क) केशवं पतितं दृष्ट्वा पाण्डवाः हर्षमागताः।

(ख) केशवं पतितं दृष्ट्वा कौरवाः हर्षमागताः।

■ निम्नलिखितानां शब्दानां उपरि विवरणात्मकं टिप्पणीं लिखत :

નીચે આપેલા શબ્દો પર વિવરણાત્મક નોંધ લખો :

निम्नलिखित शब्दों पर विवरणात्मक टिप्पणी लिखिए :

Write an explanatory note on the following words :

19) रावणः અથવા अथवा Or प्रज्ञा [2]

20) नगाधिराजः અથવા अथवा Or भगः [2]

■ अधोलिखितानां श्लोकानां अंशानां संलग्नं कुरुत :

નીચે આપેલા શ્લોકાંશોને જોડો :

निम्नलिखित श्लोकांशों को जोड़िए :

Join the following verses :

(क)		(ख)	
21) अध्यापयामास	—	विनिपातः शतमुखः।	[1]
22) शिरः शार्वं	—	न कर्म लिप्यते नरे।	[1]
23) दृष्ट्वा च तं राजसुतं	—	पुत्रका इति उवाच।	[1]
24) कुर्वन्नेह कर्माणि	—	धन्यास्य भार्या।	[1]

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग - C

■ निम्नलिखितानां उपरि समीक्षात्मक टिप्पणी लिखतु :
નીચે આપેલ વિશે સમીક્ષાત્મક નોંધ લખો :
निम्नलिखित विषय पर समीक्षात्मक टिप्पणी लिखिए :
Write a critical note on the following :

25) ત્યાગ સમર્પણ પ્રતિક દેવી ઔશિનરી. [3]
त्याग - समर्पण प्रतीक - देवी औशिनरी।
Aushinari - the symbol of sacrifice.

26) 'સંયમથી શોભે યૌવન'. સમજાવે. [3]
'संयम से यौवन शोभायमान' समझाइए।
'Youth glitters with discipline.' Explain.

અથવા अथवा Or

તાના-રીરી પ્રત્યે તાનસેનની કૃતજ્ઞતા.
ताना-रीरी के प्रति तानसेन की कृतज्ञता।
Tansen's gratefulness to Tana-Riri.

27) સુખદા - નર્મદા દેવી નર્મદે. [3]
सुखदा - नर्मदा देवी नर्मदे।
Explain : सुखदा - नर्मदा देवी नर्मदे।

અથવા अथवा Or

આદિ ગુરૂ શંકરાચાર્યના મતે 'शिवोऽहम्'.
आदि गुरु शंकराचार्य का 'शिवोऽहम्'।
The first preceptor Shankaracharya's 'शिवोऽहम्'।

28) રાવણની રાજસભામાં માતામહ માલ્યવાન. [3]
रावण की राजसभा में मातामह माल्यवान।
Malyavan in the court of King Ravana.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ निम्नलिखितं न्यायं स्पष्टं कुरुत :
નીચે આપેલા ન્યાય સમજાવો :
निम्नलिखित न्याय समझाइए :
Explain the maxims :

29) दग्धबीजन्यायः। [2]

30) रज्जूसर्पन्यायः। [2]

■ निम्नलिखितानां भाषाप्रयोगः कुरुत :
નીચે આપેલા શબ્દોનો ભાષાપ્રયોગ કરો :
निम्नलिखित शब्दों का भाषाप्रयोग कीजिए :
Explain the usages of the following :

31) दूरी कर्तुम् [2]

32) उदरं जज्ञे [2]

અથવા अथवा Or

एवम् कृते

विभाग - D

■ अधोलिखित ससंदर्भः स्पष्टीकरणं कुरुत :
નીચે આપેલા સસંદર્ભ સમજાવો :
निम्नलिखित ससंदर्भ स्पष्ट कीजिए :
Explain with reference to the context :

33) हुतं च दत्तं च तथैव तिष्ठति। [3]

અથવા अथवा Or

सर्वासां प्रवृत्तीनां मूलमादरणीया श्रीमाता एव।

34) हा हन्त हन्त, नलिनीं गज उज्जहार। [3]

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અથવા अथवा Or

यत्र च परशिवपद सेवा।

■ 35) अधोलिखितैः पदैः वाक्यानि प्रपूर्य कथासूत्रं योजयत :

નીચે આપેલા પદોને વાક્યોમાં મૂકી કથાસૂત્ર પૂર્ણ કરો :

निम्नलिखित पदों को वाक्य में रखकर कथासूत्र पूर्ण कीजिए :

Fill up the gaps in the sentences with the help of the following words and complete the story:

[कः, त्वाम्, मार्जारः, दृष्टवा, प्रणमामि, दीर्घकर्णो, खगशावकानां, अपसर] [4]

अथ कदाचित् ..... नाम मार्जारः ..... भक्षणाय तत्रागतः। गृध्रं ..... सः अवदत्, आर्य ..... त्वाम्। गृध्रः अभाषन ..... त्वम्? सः प्रत्यभाषत ..... अहम्। गृध्रः अवदत्, दूरम् ..... , नो चेत् हनिष्ये ..... ॥

■ निम्नलिखितानां श्लोकानां पूर्ण कुरुत :

નીચે આપેલા શ્લોકો ને પૂર્ણ કરો :

निम्नलिखित श्लोक पूर्ण कीजिए :

Complete the following verses :

36) आशापाश शतैः ..... न्यायेनार्थसंचयान्॥ [3]

37) मनोबुद्धय ..... शिवोऽहं शिवोऽहम्॥ [3]

■ निम्नलिखितानां वाक्यानां संस्कृतं अनुवादं कुरुत :

નીચેના વાક્યોનો સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો :

निम्नलिखित वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद कीजिए :

Translate the following sentences in Sanskrit :

38) સોનાના પાત્રથી ઢંકાયેલું છે. [1]

सुवर्ण पात्र से ढँका हुआ है।

Covered with golden vessel.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

39) ચિદાનંદસ્વરૂપ હું શિવ છું. [1]

चिदानंदरूप से मैं शिव हूँ।

In the form of consciousness and delight, I am Shiva.

40) વૃક્ષ છેદનથી ઉનાળો વધે છે. [1]

वृक्ष छेदन से ग्रीष्म बढ़ता है।

By cutting trees the heat increases.

41) ગ્રામદેવતા સમક્ષ ગાય છે. [1]

ग्रामदेवता के सामने गाती है।

Sing before Gram-devta.

विभाग - E

■ निम्नलिखितानां उपरि परिचयात्मकं टिप्पणीं लिखत :
નીચે આપેલા વિશે પરિચયાત્મક નોંધ લખો :
निम्नलिखित विषय पर परिचयात्मक टिप्पणी लिखिए :
Write introductory notes on the following:

42) उरुभङ्ग અથવા अथवा Or शिशुपालवधम् [4]

43) हेमचन्द्राचार्य [4]

■ निम्नलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि लिखत :
નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ ટૂંકમાં લખો :
निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षिप्त में लिखिए :
Answer the following questions in short :

44) આયુર્વેદ એટલે શું ? [1]

आयुर्वेद किसे कहा गया है?

What is the meaning of Ayurveda?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

45) ભારદ્વાજ શાના પ્રવર્તક છે ? [1]

भारद्वाज किसके प्रवर्तक हैं?

Whose propounder was Bharadwaja?

46) દિવોદાસ કોણ હતા ? [1]

दिवोदास कौन थे?

Who was Divodasa?

47) 'षटपंचाशिका' (षट्पञ्चाशिका) ગ્રંથનું નિર્માણ કોણે કરેલું છે ? [1]

'षटपंचाशिका' (षट्पञ्चाशिका) ग्रंथ का निर्माण किसने किया है?

Who is a creator (author) of Book 'षटपंचाशिका' (षट्पञ्चाशिका)?

અથવા अथवा Or

આયુર્વેદ કયા વેદનો ઉપવેદ મનાય છે?

आयुर्वेद को कौन-से वेद का उपवेद कहा गया है?

Ayurveda is a part of which veda?

■ **निम्नलिखितानां छन्द अलङ्कारस्य सदृष्टान्त स्पष्टीकुरुत :**

નીચે આપેલા છંદ અને અલંકાર વ્યાખ્યા અને ઉદાહરણ સહિત સમજાવો :

निम्नलिखित छंद और अलंकार को सदृष्टांत समझाइए :

Explain with an illustration the following metre and figure of speech :

48) वसन्ततिलका [2]

49) उत्प्रेक्षा [2]

■ **निम्नलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि लिखत :**

નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

Answer the following questions :

50) શ્લેષ અલંકારના બે પ્રકાર લખો. [2]

श्लेष अलंकार के दो प्रकार लिखिए।

Which are two kinds of श्लेष अलंकार:?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

51) शार्दूलविक्रीडितम् છંદનું ગણ બંધારણ લખો. [2]

शार्दूलविक्रीडितम् छंद की गण रचना लिखिए।

Write गण-रचना of शार्दूलविक्रीडितम् metre.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ :- A

વિભાગ :- A

ગુજરાતીમાં ભાષાંતર :

1) "કર્યાંકર, કર્યાંકર એમ પારેખર બ્રાહ્મણે ગને કહ્યું ;" એમ તે પાંચમું વર્ષ વનમાં કર્યો. તે વનમાંથી ગામમાં આવવાં નીકળ્યો. ત્યાં પુરુષવેશે ઈન્દ્રએ તેમની પાસે આવીને કહ્યું –

"જેમ સૂર્યની તેજસ્વીતા નિહાળીને ઉદ્યમશીલ માણસ થાકતો નથી તેમ કરનારને સ્વાદિષ્ટ ઉમરડાના ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે."

2) કર્ણ : હું (આપને) ઘણી મોટી ભિક્ષા આપીશ. મારા વૈભવો વિશે સાંભળો –

હે શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણ ! ગુણોવાળી, અમૃતતુલ્ય દૂધની ધારાઓ વહાવતી, વમને ગણે તેવી, ઘરઘેલાં વાછરડાંઓથી અનુસરાતી, એકદમ યુવાન, પાશકો વડે

વિભાગ.....

ગાવ્યાયોગ્ય, પવિત્ર અને શોનેમહેલાં શિગડાંવાળી હજાર ગાયો (તમને) આપીશ.

ગદ્યાર્થગ્રહણ :

3) દ્વિતીય મુખેન અભિહિતમ્ - " ભો યદ્યેવં તન્મમાપિ સ્તોકં પ્રયચ્છ યેન ખિદ્વા સૌખ્યમનુભવામિ ।

4) પ્રથમ વક્ત્રેણ અભિહિતમ્ - " આવયોસ્તાવદેકમ્ ઉદરમ્ ઉભા તૃપ્તિશ્ચ ભવતિ । તત્ર: કિં પૃથગ્ભાજનેન ? વરમનેન શેષેણ પ્રિયા તોષ્યતે ।

5) શેષ ધનં સ્વપ્રિયાયૈ ભાષ્યાયૈ તોષ્યતે ।

6) 'સ્તોકં' શબ્દસ્ય ઇતિ અલ્પ: વા ~~[illegible]~~: ઇતિ ।

સંસ્કૃત પ્રશ્નોના સંસ્કૃતમાં ભ્યાબ :

7) વિપેન્દ્રઃ યાદ રવાસા તુ પવિત્ર ગૌભિઃ ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

8) પર્યાવરણમેવ હિ અસ્માકમ્ આશ્રયણમ્ ।

ઉત્થાનકના ક્રમાનુસાર વાક્યોની ગોઠવણી :

9) ગોસહસ્રમિતિ મુહુર્તકં તીરં પિબામિ ।

10) અશ્વ ઇતિ મુહુર્તકમારોહામિ ।

11) ગજ ઇતિ મુહુર્તકમારોહામિ ।

12) તેન હિ ખિત્વા પૃથિવીં દદામિ ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ - B

ગુજરાતીમાં અનુવાદ :

13) (હે અમૃતમય પ્રભુ !) તું તેજ છે, મારામાં તેજને ધારણ કરાવ ; તું વીર્ય છે, મારામાં વીર્યને ધારણ કરાવ ; તું બળ છે, મારામાં બળને ધારણ કરાવ ; તું ઓજસ છે, મારામાં ઓજસને ધારણ કરાવ ; તું મન્યુ છે, મારામાં મન્યુને ધારણ કરાવ અને તું સહઆપત્તિઓને સહન કરવાની શક્તિ છે, મારામાં સહિષ્ણુતા ને ધારણ કરાવ.

14) જેનાથી તેનું માથું ધોળા વાળા વાળું થયું છે, તેનાથી તે વૃદ્ધ થઈ જતો નથી. જે બાળક હોવા છતાં જ્ઞાની છે તેને દેવો વૃદ્ધ માને છે.

જેમ લાકડાંનો બનાવેલો હાથી ; ચામડે મઢેલું હરણ અને વેદ-વેદાંગનો અભ્યાસ ન કરેલો બ્રાહ્મણ આ ત્રણે માત્ર નામ ધારણ કરે છે.

વૈકલ્પિક પ્રશ્નોના જવાબ :

15) મૃત્યોઃ માર્ગ ગુહ્યીય !

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

16) અહંકારં બલં દર્પં કામં ક્રોધં ચ અસુરઃ સંશ્રિતા ।

17) નલકૂબરઃ રમ્ભાયાઃ ભર્તા અસ્તિ ।

18) કેશવં પતિતં દૃષ્ટ્વા પાણ્ડવાઃ હર્ષમાગતાઃ ।

વિધરણાત્મક નોંધ :

19) પ્રસા : :-

શૂર જુરિ, સમજ, સુગ્ર, કામ, ક્રોધ, લોભ વગેરે વિકારોની પ્રસા પર અસર થતી નથી. તે માત્ર સાનનું કાર્ય કરનારી ઝવરદ જુરિ છે. પ્રસા હંમેશા તટસ્થ હોય છે. પ્રસા શસ્ત્ર કરતાં પણ વધારે ધારદાર અને તીક્ષ્ણ હોય છે. શસ્ત્ર માણસના શરીરનો જ હણે છે જ્યારે પ્રસા શત્રુનાં કુળ, વૈભવ અને વશનો પણ નાશ કરે છે. તેથી કહેવાય છે;

શસ્ત્રં નિહન્તિ પુરુષસ્ય શરીરમેકં ।
પ્રસા કુલં ચ વિભવં ચ વશશ્ચ હન્તિ ॥

20) ભણ : :-

નગાધિરાજ : :-

ન ગચ્છતિ ઇતિ નગ : - નગ
ઉપપદ તત્પુરુષ સમાસ : નગાનામ્ અધિરાજ : - પરદી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તત્પુરુષ : પર્વતરાજ હિમાલય. કવિકુલગુરુ કાલિદાસે પોતાના કુમારસમ્ભવમ્ ગ્રહાકાવ્યમાં હિમાલયનું સુંદર અને વિસ્તૃત વર્ણન કરતાં હિમાલયને નગાધિરાજ કહ્યો છે: અસ્ત્યુત્તરસ્યાં દિશિ દેવતાત્મા હિમાલયો નામ નગાધિરાજ:।

શ્લોકાંશોની મેડળી :

	ક		ખ
21)	અધ્યાયવાગાસ	→	પુત્રકા ઇતિ ઉવાચ।
22)	શિરઃ શાવં	→	વિગયાતઃ શતમુખઃ।
23)	દૃષ્ટ્વા ચ તં રાજસુતં	→	ધન્યાસ્ય માર્યા।
24)	કુર્વન્નેહ કર્માણિ	→	ન કર્મ લિખ્યતે નરો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ : C

અભિપ્રાયાત્મક નોંધ :

25) ત્યાગ અર્પણ પ્રસંગ દ્વારા ઉર્વશીનું :-

→ પ્રસ્તુત વાક્ય મહાકવિ કાલીદાસ રચિત વિક્રમોર્વશીયમ્ ના ૨ અંકમાંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલું છે. જેમાં રાજા ના રાજ દીકરીની પુત્રી આવવા બાકુમારી રાણી ઔશીનરીની પ્રણાલિકા વર્ણવવામાં આવેલી છે. આ કથામાં મુખ્ય પાત્ર તરીકે રાજા પુરૂરવા, ઉર્વશી અને ઔશીનરી ની કથા વર્ણવવામાં આવેલી જોવા મળે છે. જેમાં કાલીદાસે આત્યંત રોમાંચક વર્ણન કરેલું જોવા મળે છે. જે આ પ્રમાણે આપવામાં આવેલું છે.

→ રાજા પુરૂરવા સ્વર્ગની અપ્સરા ઉર્વશીના પ્રેમમાં પડે છે. આમ, આ બેઉ ઉર્વશીની અને પુરૂરવા ની કથા વર્ણવવા પહેલા તે એક પોતાની ત્યાગભાવના તરીકે આર્યપુત્રને અનુસૂયાને કોઈ એક વ્રત કરવાની વાત કરે છે. તો આમ આ બંનેને બેઉ દેવીને દોષારોપણ થાય છે. આથી તે આર્યપુત્રને પોતાના વ્રત વિશે જણાવે છે. અને આર્યપુત્રને કહે છે. આજે તમારે અનુસૂયાને કોઈ એક પ્રકારનું વ્રત કરવાનું છે. તો થોડી વાર્તા સરજ કરજો. પણ "આર્યપુત્ર કહે છે; તે ખરેખર કયા છે વાર્તા જણાવ!" આમ, બંનેની વાત ચાલતી હોય ત્યારે વચમાં અનેક જાત પણ કથાઓ ચાલતી હોય છે. અને ઉર્વશી સ્વર્ગની અપ્સરા હોવા છતાં પણ, જવાબ દેવાભાવ રાખતી નથી. આમ, સ્વર્ગના વસ્ત્રો કરતાં પ્રેમનાથી આવતીના વસ્ત્રો વધારે જોવા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

બાળકે છે. આમ, ઉર્વશી એમ પણ કહે છે 'પ્રશ્નોત્તર આ દેવી શબ્દ વડે અલંકારવા કે ન બોલવા કે કારણ કે ને અહિં દેવદાસી કરતાંપણ જાય સૌંદર્યમાં ઉતરતી નથી. આમ, આમાં માનવીના ભાવનાની આસક્તિ અથવા અભીપ્સાનું પ્રગટ થતી જોવા મળે છે. આમ, ત્યારે વાત્સાં કરી પણાક આવે છે. અને દેવી જા આ પ્રતનું નામ શેષ પૂછે છે ત્યારે ચિત્રલેખા જણાવે છે કે આ વ્રતનું નામ પ્રિયાનુપ્રસાદન વ્રત છે (અર્થાત્ - પ્રિય વ્યક્તિને પ્રસન્ન કરવા માટેનું વ્રત છે) આમ આમાં સૌંદર્યની ઘણા ભાવના જોવા મળે છે. આવી રીતે આ વ્રત પુરુષની આગળ જઈને પોતે પૂજન-અર્ચન કરવા માટે મહાદેવની અગાશી પર જાય છે. ત્યારે અન્ય કોઈક બોલે છે કે, "અન્યના પ્રેમમાં પડેલા નાગરિકો વધારે વિનયી થાય છે" આવી વાત કરવામાં આવેલી છે.

→ આમ, ઘણા સભર્યત્વની પ્રતિક તરીકે દેવી સૌંદર્યની આલેખવામાં આવેલા જોવા મળે છે જે આ ઉપર પ્રમાણે વર્ણવેલો છે.

26) 'સંદેશથી શોભે યૌવન' સમજાવો :

→ પ્રસ્તુત વાક્ય બાણભટ્ટ રચિત કાદંબરી માંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલું છે. જેવાનીના અનેક પ્રસંગો વર્ણવવામાં આવેલા જોવા મળે છે. જેમાં વર્ણવેલી વિગતો આ પ્રમાણે છે.

→ યૌવન અત્યંત મોહ ઉત્પન્ન કરવાનું હોય છે. જુવાનીમાં માણસે ખોટી રીતે વર્તવું જોઈએ. તોફાની શેરીમાં ઉડાવે, સમાજ તેમને ધિક્કારે નહિ, ગુરુજનો તેમને ધિક્કારે નહિ, પિતા તેમને ઠપકો ન આપે, વિદ્વાનો તેમની નિંદા ન કરે. આમ આવા જેવા અનેક પ્રસંગો વર્ણવેલા હોય છે. તેવા પરથી જુવાનીની ચંચળ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કહેવત યાદ આવે છે કે,

"ઘડપણ થોડા શણગારને ચોળવા તીર્થે પોચ
ચાળીશીલી ભોગ પછ યૌવન ગાંડે ચાંચ."

→ પ્રસ્તુત પંક્તિના આધારે જુવાનીનું વર્ણન કરવામાં આવેલું કે. તેમાં કોઈપણ ચીજ થવા નથી જ્યાં જુવાન આવસ પહોંચી ન શકે એવી વાત કરવામાં આવેલી કે. આમ જુવાનીના આવેગ ઉમંગમાં વળીવેગે તેવા ચાંદા થઈ પડે છે. આમ જુવાન વિશે કહેવામાં આવે છે.

"જુકાન જો દકરાતે હૈ વો પ્રહાર હોતે હૈં
ઔર પ્રહાર જો દકરાતે હૈ વો જુવાન હોતે હૈં."

→ જુવાનીમાં આવસ દિલની લાલસામાં તણાઈ જતો એવા બને છે. પરિણામે તેમનું ગળું વાહન કરવું પડે છે. આવા પરિણામે લોકો તેના પર વધારે આકર્ષણની લાગણી ધરાવતાં એવા બને છે. આજને પાંખાને પ્રસન્ન કરી શકે એવી રીતે વર્તન કરવું જોઈએ. જે તેમની માનસિકતા વળોવવામાં આવે છે. કોઈને દુઃખ પહોંચાડી પોતાને પ્રસન્ન રહેવું તે યૌવન આરોગ્ય પણ ઘરકતાં હોતા નથી.

→ જુવાનીમાં ધનદોલત સંચય સ્વભાવવાળાને તથા આસાનીને પ્રશ્નેન્મુખ કરે છે. આવિનથી લક્ષ્મી વિદ્વાનને, શૌર્યવાળાને, સાહસીને, કુલીનને અને ઉદારને પણ કલંક બનાવે છે. તેથી યુવકોએ સંયમથી રહેવું જોઈએ. લક્ષ્મીના મદમાં અંધ ન બનવું, વિવેકહીન ન થવું ખરેખર, યૌવન તો સંયમથી જ શોભે છે.

યૌવન અવસ્થા એક ઉત્સવ કરવાનું છે. જુવાનીમાં આવસે વિવેકપૂર્વક વર્તન કરવું જોઈએ. આ રીતથી આજના જુવાનો માટે ઉપયોગી અને પ્રેરણાદાયક છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

27) ~~સુખદા - નર્મદા દેવી નર્મદે.~~

→ આ પ્રસ્તુત વાક્ય "સાધુમિકં પદ્યમાધુર્યમ્" નામના "નમામિ દ્વૈપ નર્મદે" માંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલું છે. આમ નર્મદાનું માનવજીવનમાં અને આપ્યા વિશ્વમાં શું સ્થાન છે? તેની પ્રસિદ્ધિ આપતું વર્ણન કરવામાં આવતાં નર્મદાના આ વાક્યો આપેલા છે તે પ્રસ્તુત થાય છે.

→ નર્મદા આજના ગુજરાતની જીવાદોરી છે. 'નર્મ' એટલે કે સુખ અને 'નર્મદા' એટલે સુખ-આનંદ આપનારી. આદિ શંકરાચાર્ય નમામિ દ્વૈપ નર્મદે કહીને નર્મદાની પ્રાર્થના કરી છે. આજનો કવિ નર્મદાને 'લોકપાવની' કહે છે. 'સંજીવની' કહે છે અને ગુજરાતની ધરતીનો નકશો બદલવા માટે સમર્થ ગણાવે છે. પાવનકારિણી નર્મદાનાં જળથી ખેતરો સમૃદ્ધ બન્યાં છે. આ નદી માત્ર જળનો સ્તોત જ નથી, પરંતુ શક્તિનો સ્તોત પણ છે એમ કવિએ કહ્યું છે.

→ મધ્યપ્રદેશમાં મંડલ પર્વતની તળેટીમાં આવેલા અમરકંટક નામના વિશાળ સરોવરમાંથી નર્મદા નીકળે છે અને સાગરને મળે છે. પુરાણોમાં નર્મદાનું વિસ્તૃત વર્ણન છે. નર્મદાનું બીજું નામ 'રેવા' છે. નર્મદાતટે અનેક તીર્થસ્થાનો અને મંદિરો આવેલા છે. ગુજરાત સ્થાનમાં નર્મદાનું ખૂબ મહત્વ છે. ભરૂચ જિલ્લામાં નવાગામની નજીક નર્મદા નદી ઉપર બંધ નું નિર્માણકાર્ય થયું છે. આ બંધ વડે વિશાળ 'સરદાર સરોવર' તૈયાર થયું છે. તેમાં નર્મદા નદીના પાણીનો સંચય કરવામાં આવે છે. એમાંથી પાણી અને વીજળી બંને મળશે. આ રીતે 'જીવાદોરી' નર્મદા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

28) રાવણની રાજસભામાં બાલ્યાવડ, બાલ્યવાન ?

→ આ પ્રસ્તુત કુમારદાસ રચિત "જાનકીહરણના 25માં "સર્ગમાંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલું છે. તેમાં બાલ્યવાને રાવણને આપેલો ઉપદેશ કેવો પ્રસંગ વર્ણવેલો છે. તેમાંથી રાવણના જ્ઞાની બાલ્યવાન તેમને ઉપદેશ આપવા માટે રાજસભામાં આવે છે. તેમનું વર્ણન કરવામાં આવેલું છે. તે આ પ્રમાણે છે.

→ રાજનીતિના જ્ઞાનને લીધે શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા, જેમાં કરણો એટલે કે ઇન્દ્રિયો કબજામાં અસુધારા બની ગયા છે એવા તેમની બાજુમાં બેસેલા બાલ્યવાને આ વચનો તેમને કહ્યાં. તેમાં હવે, આદર્શ ઉદાસ્ય ધરાવતા અને ઇન્દ્રિયોની અસુધારા બની રહ્યો છે એવા રાવણને સમજાવવા આ કહ્યાં. જે વાત હિત કરવા આ આપ્તિ વચનો કહ્યાં છે. જેવાને ન ગમે તો બળે મગ કરજે. ઔષધો ભલે કડવાં હોય પણ તેમાં વૈદ્યનો પરાભવ ઇચ્છતો જ્ઞાની થતો નથી. હિતકારી વચનો મૃદુ અને મિત્ર બંને બોલવા હોય છે પણ તેમાં મડાવવા કે કે પહેલો આક્રોશ કરવા માટે બોલે છે. જેમાં જાણે તેવાને સમજાવવામાં બોલવાનો હોય છે. પ્રગતિ જાણીને જેને ખુશી થાય છે અને ઇચ્છેલી જાણીને કોને દુઃખ થાય છે તેમાં પણ મડાવવા હોય છે. કારણકે કર્ણપ્રિય આત્યંતિક વચન તો કોઈક જ બોલે છે. આમ, રાજનીતિના કારણે આવા વચનો વર્ણવેલા જોવા મળે છે. સ્વાર્થ, આસક્તિ અને અનુરાગના નિમિત્તોમાં શુદ્ધ બુદ્ધિવાળાં અને આશા નથી. દશરથ પુત્ર રામ જ્યારે વનવાસ પર્વત પર હતાં ત્યારે તેમની સાથે ત્યાં જઈને સીતા કરી લીધ હોત તો આજે આ મુશ્કેલીમાં ન આવી પડી હોત. આમ, ન ઓળંગી શકાય એવા અલંઘનીય આવેલા કુલ આપને તું જાણતો નથી. આમ, વિભીષણ રાવણની પાસે તે આવતા તું મોતની પાસે આવી રહ્યો છે. આમ, રાવણની રાજસભામાં બાલ્યવાન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

અને ન ઓળંગી શકાય એવા શાપના પણ દુષ્ટ વાક્યોનું વર્ણન કરવામાં આવેલું છે. આમ. આશ્ચર્ય ધરાવનાર અને શુદ્ધ બુદ્ધિ વાળા માલ્યવાને આવા અનેક વચનો રાજસભામાં કહ્યાં.

→ આમ, કુમારદાસે પોતાની અત્યંત આકર્ષિત શૈલીમાં આમનું વર્ણન કરેલું છે તેમ મેવા મળે છે. તેઓના વચનો પરથી મેવા મળે છે. આ હતો. રાવણની રાજસભામાં ગાતા મહ માલ્યવાનનો ઉપદેશ.

ન્યાયોની સમજુતી :

29) **ક્રંધબીજન્યાય :**

ક્રંધ - બળેલું , બીજ : બીજ.

બળેલું બીજ ઊગે નહિ. જો બીજ બળેલું હોય તો તેની અંકુરિત થવાની ક્ષમતા નાશ પામતી હોય છે. જીવનમાં ચિંતા, શોક, બળતરા જેવી બાબતો વ્યક્તિના વિકાસને અવરોધે છે. જ્યારે વધુ પડતી ચિંતા કરવામાં આવે ત્યારે મનપરનું ભારણ વ્યક્તિના વિકાસની ક્ષમતાને ખતમ કરે છે. આથી હંમેશા પ્રસન્ન રહેવું જોઈએ. આનંદ અને પ્રસન્નતા વિકાસ માટેની જરૂરી શરત બને છે. આથી આ ન્યાય ક્રંધબીજન્યાય : બને છે.

30) **રજ્જુસર્પન્યાય :**

રજ્જુ : દોરડું.
સર્પ : સાપ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રજ્જુ એટલે દોરડું અને સર્પ એટલે સાપ. અંધારામાં રસ્તા પર પડેલા દોરડાને ભટાતીત થયેલો માણસ સાપ માની બેસી ભય છે. કારણકે ભયને લીધે તેમને સાપના વિચારો આવતા હોય છે. આથી અંધારામાં પડેલું દોરડું તેને સાપ લાગે છે. આપણે કોઈની રાહ જોતા હોઈએ ત્યારે દૂરથી આવતી દરેક વ્યક્તિ આપણે જે વ્યક્તિની રાહ જોતા હોઈએ તેના જેવી જ દેખાય છે. મનના વિચારોના પ્રક્ષેપણથી સર્જની ભ્રાન્તિ દર્શાવવા માટે આ ન્યાય પ્રયોજાય છે.

ભાષાપ્રયોગો :

31) દૂરીકર્તુમ્ :

દૂર કરવા

દૂર + કૃ (૮.૩) ધાતુનું ચિત્ર રૂપ હેત્વર્થક ધાતુ સાધિત તુમની અવ્યય છે.

32) ઉદરં ભરો :

જલોદરનો રોગ થયો.

જલોદરનો રોગ થયો હોય તેને તેમનું પેટ ફુલી જાય છે. પેટમાં પાણી ભરાતું જાય છે. અને પેટ મોટું ને મોટું થતું જાય છે. જ્યારે કોઈ વરુણ દેવની અવજ્ઞા કરે છે ત્યારે વરુણ દેવ કોપાયમાન થાય છે. અને જે અપરાધી હોય છે તેને આ સજા કરે છે. ઉદરં ભરો નો અર્થ પેટ થાય છે. ભરો – ભન્ ધાતુનું પરોક્ષ ભૂતકાળ ત્રિટ લકાર અન્યપુરુષ એકવચન થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ : D

સંદર્ભ સમજૂતી :

33) કૃતં ચ દૃતં ચ તથૈવ તિષ્ઠતિ ।

અનુવાદ : હોમેલું અને દાનમાં આપેલું એમનું એમ જ રહે છે.

સ્પષ્ટીકરણ :

પ્રસ્તુત વાક્ય ભાસ્વર્શયત કર્ણભારમ્ ના એકાંકી માંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલું છે. તેમાં આ વાક્ય કર્ણ દાસ બોલાવેલું છે. અર્થાત્ શલ્યરાજને ઉદ્દેશીને કહેવામાં આવે છે. તે આ પ્રમાણે છે.

→ આમાં ઇન્દ્રબ્રાહ્મણના વેશમાં કર્ણ પાસે કવચ અને કુંડળની યાચના કરવામાટે છે. કર્ણ પણ દાનવીર હોવાથી તેમને અનેક દાન આપી દેવા માટે તત્પર થાય છે. તે એક પણ રૂપીકાર તે કરતો નથી. આગ, દાનવીર વીશે કહેવામાં આવે છે કે આકાશની જેમ દાન કરનારનું સ્થાન ઊંચે હોઈ છે અને તેનો સંગ્રહ કરનારનું સ્થાન સમુદ્રની જેમ નીચે હોઈ છે. આગ, કર્ણ છે કે, ગાયો, ઘોડા, હાથી, સોનું, પૃથ્વી, અગ્નિવ્યોમ યજ્ઞનું ફળ, મસ્તક વગેરે આવા અનેક દાનો આપવામાં માટે તૈયાર થઈ જાય છે. આગ, અંતે કર્ણ કવચ અને કુંડળ પણ આપી દેવા તૈયાર થાય છે. ત્યારે શલ્યરાજ અટકાવે છે. ત્યારે તેમને કર્ણ આ પ્રમાણે કહે છે. શલ્યરાજ મને

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આરંભાવશે નહિ. વખત વિતતા કેળવણી નાશ પામે છે. અજ્ઞાન મૂળ વાળાં મૂળો પડી જાય છે. અજ્ઞાનતા વાળી મૂકાઈ જાય છે પણ હીનેલું અને દાબાયું યાપેલું એમનું એવું જ રહે છે. આમ, આખી વાત આ પ્રસ્તુત રીતિથી કરવાની આવેલી છે.

૩) हा दग्ध दैव, भगिनी गेव उपहार !

અનુવાદ : અરેરે, નસીબ નસીબ ! શરીરે કમનિલીને ઉખાડી નાખી !

સ્પષ્ટીકરણ :

પ્રસ્તુત વાક્ય "અન્યોક્તિ" ગાંધી લેવામાં આવેલું છે. તેમાં આ ભગવાના વાસ્તવ વિચારોની અન્યોક્તિ-ઓરી લેવામાં આવેલું છે. તેમાં આશીને પ્રસ્તુત વાત કરવામાં આવેલી છે. "સૂર્યોદય થશે, કમળોની શોભા ખીલી ઉઠશે, સૂર્ય ઊગશે, આમ ઉગતા કિરણોમાં ખીલતાં કમળોનો ભમરો વિચાર કરતો હતો ત્યાં નસીબ નસીબ ! શરીરે કમળિનીને ઉખાડી નાખી." આમ, ભ્રમર આ વિચારો થકી માનવીની વાત કરવામાં આવેલી છે. જીવું તેવાનું નાટ્યાર્થ જેવા મળે છે. કારણકે ચન્દ્રનો કહેવા માટેની આ વાત છે. તેમાં પ્રાણીઓના ઉદાહરણ દ્વારા માનવીની સંભાવના રજૂ કરવામાં આવે છે.

→ આ પ્રસ્તુત વાક્યની આધારે અનેકોનો મહિમા તારવી શકાય કે કારણકે એકના ઉદાહરણો અનેક હોઈ છે. જ્ઞાનના પાસે અનેક સુખ સંપત્તિ અને અગવડો હોઈ છે પણ આદતવશે જ્ઞાનથી જ મુક્ત થાય તો આ કોઈ કામનું રહેતું નથી. એવી વાત આના આધારે કરી શકાય. આમ, ભ્રમરના વિચારો પણ આવા જ કંઈક જેવા મળતાં હતાં. તેના આધારે આવા અનેક વિચારો કુદરત પતાં હોવાનું આ નાટ્યાર્થ જોવા મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

→ આમ, આ સંદર્ભનું વિસ્તૃત વર્ણન કરવામાં આવેલું મેવા મળે છે તે અન્યને કહેવામાટેની અન્યોક્તિ થયેલી છે કારણકે હાથી દાસ ભ્રમરના કોશને ઉખેડી નાખવામાં આવેલો છે તે તેમનું તાત્પર્ય છે. આ સમજતી પ્રસ્તુત થાય છે આ વાક્ય પરથી.

કથાસત્ત પ્રતિ :

35) अथ कदाचित् दीर्घकर्णौ नाम मार्जारः खगशावकानां भक्षणाय तत्रागतः । गृध्रं दृष्ट्वा सः अवदत्, आर्य प्रणमामि त्वाम् । गृध्रः अगायन् कः त्वम् ? सः प्रत्यगायत् मार्जार अहम् । गृध्रः अवदत्, दूरम् अपसर, नो चेत् हनिष्ये त्वाम् ॥

શ્લોક પ્રતિ :

36) आशापाशशतैः बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ।
ईहन्ते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् ॥

37) मनोबुद्ध्यहङ्कारचित्तानि नाहं
न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योमभूमिर्न तेजो न वायु-
श्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ગુજરાતી વાક્યોનું સંસ્કૃતમાં અનુવાદ :

38) હિરણ્મયેન પાત્રેણ અભિહિતમ્ ।

39) શ્વિદાનન્દસ્ય: શિવોઽહં શિવોઽહમ્ ।

40) વૃક્ષૈર્દનૈર્ન ઉજ્જાકામ વર્ધન્તે ।

42) ગ્રામદેવતાયા: નમસ્કારં ગાયત્ ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ : E

પરિચયાત્મક નોંધ :

42) ઉરુભઙ્ગ ।

ઉરુ - સાથળ ,
ભઙ્ગ - ભાંગવું

→ પ્રસ્તુત નોંધ ભાસરચિત મહાભારત પર આધારિત કથા છે.

→ આ એકાંકી પ્રકારનું નાટક છે. ઉરુભંગનો અર્થ સામાન્ય રીતે આ પ્રમાણે થાય છે. ઉરુ એટલે સાથળ અને ભંગ, ભાગવી એટલે સાથળ ભાંગવી. આ કથાવસ્તુમાં મુખ્યપાત્ર દુર્યોધન છે.

→ મહાભારતનું યુદ્ધ 18 દિવસ ચાલ્યું હતું, તેમ 99 કૌરવોનો નાશ થયો હતો. એક માત્ર દુર્યોધન જ જીવતો રહ્યો હતો. દુર્યોધન અને ભીમ વચ્ચે ગદાયુદ્ધ થાય છે. વ્યાસ, વિદુર, બલરામ અને શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં હાજર હોય છે. ગદાયુદ્ધમાં ભીમને માથા ઉપર ઘા પડે છે અને ભીમ નીચે પડી જાય છે. પાંડવો ચિંતામાં હોય છે. આ સમય દરમિયાન ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પોતાની સાથળની ઈશારો કરે છે. ભીમમાં ફરીથી ઉત્સાહ થાય છે. ભીમ ગદાથી દુર્યોધનના સાથળ ઉપર પ્રહાર કરે છે. જેમાં ભીમ ગદાયુદ્ધના નિયમોનો ભંગ કરે છે. દુર્યોધનના ઉરુનો ભંગ થાય છે. અને તે નીચે પડી જાય છે. ત્યારપછી દુર્યોધનના સાથ્યો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રણભૂમિ પર પર આવે છે. આરીતે બધા વિલાપ કરતા જોવા મળે છે. દર્યોધનના મૃત્યુ સાથે આ એકાંકી કરુણાન્તિકામાં પરિણમે છે.

→ આ એકાંકીમાં મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે રંગભૂમિ પર નાટકમાં મૃત્યુ બતાવવામાં આવ્યું છે. ભરતના નાટ્યશાસ્ત્રના નિયમનું ઉલ્લંઘન થતું જોવા મળે છે. દુર્યોધનને ઉદાત્ત વ્યક્તિત્વવાળો ચિત્રિત કરવામાં આવ્યો છે. એક ઉદાર રાજા, આદર્શપુત્ર, પતિ અને પિતા તરીકે એમું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. આ એકાંકીમાં શરૂઆતમાં આ ગદ્યયુદ્ધ વાસ્તવિક જોવા મળે છે.

43) હેમચંદ્રાચાર્ય :

→ હેમચંદ્રાચાર્યનો જન્મ ઈ.સ. 1089 માં અમદાવાદ જિલ્લાના ધંધુકામાં થયો હતો. તેઓ વણિક શાસ્ત્રના હતાં. તેઓનું મૂળ નામ ચાંગદેવ હતું. તેમની માતાનું નામ પાહિણીદેવી હતું. પિતાનું નામ ચાંચદેવ હતું.

→ તેઓ તેજસ્વી, બુદ્ધિપ્રતિભાવંત અને પૂર્ણપણે ધર્માભિમુખ હતાં. ભ્રાતૃભાવ અને દયાવગેરે સદ્ગુણો તેમનામાં હતાં. ગુજરાતની સાંસ્કૃતિક ચેતના ઘડવામાં આ પ્રખર જૈનાચાર્યનો ફાળો અમૂલ્ય છે. ગુરુ દેવચંદ્રસૂરીના મૃત્યુબાદ આચાર્ય હેમચંદ્રાચાર્ય પાટણ આવ્યાં હતાં. તે વખતે પાટણ ગુજરાતની રાજધાની હતી. આ સમય દરમિયાન ચાલુક્ય વંશના સિદ્ધરાજ જયસિંહ પાટણની રાજગાદી શોભાવતા હતાં. સિદ્ધરાજ જયસિંહ તેમનો વધારે આદર કરતાં હતાં. સિદ્ધરાજને ગુજરાત એક સંસ્કાર કેન્દ્ર બનાવવાની ઇચ્છા હતી. આગ હેમચંદ્રાચાર્ય લેખિત 'સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસનમ્' નામના વ્યાકરણ ગ્રંથને હાથીની અંબાડી પર મૂકીને તેમની શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવી હતી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

→ હેમચંદ્રાચાર્યએ વિપુલ પ્રમાણમાં સાહિત્ય સર્જન કર્યું છે. વિશ્વના બધા ક્ષેત્રોનો તેમની કૃતિઓમાં સમાવેશ થાય છે. તથી તેમને 'કલિકાસર્વજ્ઞ' ની પદવી પ્રાપ્ત થઈ હતી. તેઓ ઈ.સ. 1173 માં અવસાન પામ્યાં હતાં.

→ હેમચંદ્ર ચાર્યની કૃતિઓ આ પ્રમાણે છે.

1) ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિતમ્ :

આ કૃતિમાં હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન ધર્મના 24 તીર્થંકરો, 12 ચક્રવર્તીઓ, 9 વાસુદેવો, 9 પ્રતિવાસુદેવો અને 9 બલદેવો મળીને કુલ 63 શલાકાપુરુષોના જીવન ચરિત્ર અનુષ્ટુપ છંદમાં કાવ્યાત્મક શૈલીમાં આલેખ્યા છે.

2) દ્વ્યાશ્રયકાવ્યમ્ :

આ 28 સર્ગનું મહાકાવ્ય છે. આમા બે વિષયો એક સાથે હોવાથી તેને દ્વિસંધાનકાવ્ય અથવા દ્વ્યાશ્રયકાવ્ય કહેવાય છે. આમાં 20 સર્ગમાં ગાલુક્ય વંશનું વર્ણન છે. આ ભાગનો વિષય સિદ્ધહેમ વ્યાકરણમાં ઉદાહરણ આપવાનો છે. એટલે કે તેમનો બીજો વિષય છે.

→ આ ઉપરાંત તેમના ત્રણ ગ્રંથો છે.

1) કાવ્યાનુશાસનમ્,
2) શબ્દાનુશાસનમ્ અને
3) છંદોનુશાસનમ્

→ સમાપન :

આમ, હેમચંદ્રાચાર્ય સંસ્કૃત,

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

અને અપભ્રંશ ભાષાના વિદાન ઉપ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. એમની પ્રસિદ્ધિ ને લીધે ઉતર ગુજરાતની યુનવર્સિટીનું નામ 'હેમચંદ્રાચાર્ય યુનવર્સિટી' રાખવામાં આવ્યું છે. એ એમની પ્રસિદ્ધિ છે.

સંસ્કૃત ઇતિહાસના ટૂંકા પ્રશ્નો :

44) આયુર્વેદ એટલે પ્રાચીન ભારતીય વૈદ્ય શાસ્ત્ર અથવા તબીબીવિજ્ઞાન. આયુ એટલે આયુષ્ય સુખમય તંદુરસ્ત, જીવન જીવવા માટેનું શાસ્ત્ર એટલે આયુર્વેદ.

45) ભારદ્વાજ કાયચિકિત્સાના પ્રવર્તક છે.

46) દિવોદાસ ધનવન્તરીના અવતાર હતાં.

47) આયુર્વેદ અથર્વવેદનો ઉપવેદ મનાય છે.

છંદ અને અલંકાર :

48) વસન્તતિલકા છંદ :

વ્યાખ્યા :

ઉક્તા વસન્તતિલકા તભજા જગૌ ગ :

જે છંદના દરેક ચરણમાં ત, ગ, જ અને જ ગણ આવેલા હોય અને છેલ્લા જ અક્ષરો ગુરૂ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ચતા હોય ત્યારે વસન્તતિલકા છંદ બને છે. આ છંદમાં 14 અક્ષર થાય છે.

ઉદાહરણ :

त, भ, ज, ज
રાત્રિર્ગમિષ્યતિ ભવિષ્યતિ સુપ્રભાતં ।

ઉપરના ઉદાહરણમાં त, भ, ज અને ज ગણ આવેલા છે. એટલે ચાર ત્રિક થાય છે છેલ્લા બે અક્ષરો ગુરૂ થાય છે અને 14 અક્ષર થાય છે આથી આ "વસન્તતિલકા" છંદ બન્યો છે.

ગણ : त – – – ∪
भ – – ∪ ∪
ज – ∪ – ∪
ज – ∪ – ∪

49) ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર :

વ્યાખ્યા :

સમ્ભાવનમથોત્પ્રેક્ષા પ્રકૃતસ્ય સમેન યત્ ।

જ્યારે ઉપમેય એ ઉપમાન છે, એવી સંભાવના વ્યક્ત કરવામાં આવે ત્યારે આ ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર બને છે. આનો અર્થ બતાવવા માટે 'જાને, જાનાતિ, ગન્યે, શઙ્કે, ધ્રુવમ્, પ્રાયઃ, નૂનમ્" અને કોઈકવાર 'ઇવ' શબ્દ પ્રયોજાય છે.

ઉદાહરણ :

દમયન્ત્યાઃ વદનં ચન્દ્ર મન્યે ।

દમયંતીનું મુખ ચંદ્ર માનવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

આમ બધા લક્ષણોનો સમાવેશ થતો હોવાથી આ 'ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર' બને છે.

પ્રશ્નોના જવાબ :

50) શ્લેષ અલંકારના બે પ્રકાર પડે છે.
1) શબ્દ શ્લેષ અને
2) અર્થ શ્લેષ છે.

51) શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્ છંદનું ગણ બંધારણ :

ગણ - મ, સ, જ, સ, ત અને ત.

આમાં કુલ 19 અક્ષર થાય છે. અને કુલ 6 તિક થાય છે. તેમાં ગણ આ પ્રમાણે છે અને છેલ્લો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

બધાર ગુરૂ હોય છે. બંધારણ આ પ્રમાણે છે.

ગ - – – –

સ - ∪ ∪ –

ળ - ∪ – ∪

સ - ∪ ∪ –

ત - – – ∪

ન - – – ∪

X – X – X – X

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ-A

Ans:1

→ ફરતી રહે, ફરતી રહે, તેવું મને બ્રાહ્મણે કહ્યું છે. આમ, પાંચમું વર્ષ પણ વનમાં વીતાવ્યું. તે વનમાંથી ગામ તરફ આવવા નીકળ્યો. માર્ગમાં તેને પુરૂષનાં રૂપમાં ઇન્દ્રજી આવીને કહ્યું કે-

'સૂર્યનાં તેજની માફક જે મનુષ્ય સતત પરિશ્રમ કરે છે અને ફરતી રહે છે, તેને મધ અને મધુર ફળોની પ્રાપ્ત થાય છે.'

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 2

→ એટલામાં એ વાત ભાગીને ગ્રામાધિકારી (સરપંચ) કાંચનલાલ તાનસેનને મેવા માટે ત્યાં આવ્યો. તેણે તાનસેનની જિમારીનું કારણ ભાગીને તેને કહ્યું કે - "શ્રીમાન, મારી બે ભેડકા પુત્રીઓ તાના-રારી છે. તે જેનેએ સંગીતની ખૂબ ઊંડો અભ્યાસ કર્યો છે. હું તે જેનેના મલ્હાર રાગનાં આલાપની વ્યવસ્થા કરાવું છું.

Ans: 3

→ દ્વિતીય મુખેન અભિહિતમ્ - "ભી યદ્યેવં તન્મમાપિ સ્તોત્રં પ્રયચ્છ યેન ત્રિકૃવાસૌખ્યમનુભવામિ।"

Ans: 4

→ પ્રથમ વર્ણેણ અભિહિતં - "આવયો-સ્તાવદેકમુદરમેકા વૃત્તિશ્ચ ભવતિ। તતઃ કિં પૃથગ્ભક્ષિતેન। વરમનેન ઈર્ષિણ પ્રિયા તાપ્યતે।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 5

→ शेष फलं स्वप्रियार्थैः तोष्यते।

Ans: 6

→ 'स्तोमं' शब्दस्य अर्थः इति - 'शेषं'।

Ans: 7

→ विपन्द्रस्य पाद रजसा तु पवित्र भौतिः।

Ans: 8

→ शुद्धजनाः एष मार्गः।

* Ans: 12 → गोसहस्रमिति मुहूर्तमं क्षीरं पिबामि।

Ans: 11 → अश्व इति मुहूर्तमारोहामि।

Ans: 10 → वज्र इति मुहूर्तमारोहामि।

Ans: 9 → तेन हि जित्वा पृथिवीं ददामि।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ-B

Ans: 14

→ જેનું માથું સફેદ થઈ ગયું છે તે વૃદ્ધ નથી. પરંતુ જે યુવાન હોવા છતાં પણ જ્ઞાની છે તેને દેવો વૃદ્ધ ગણે છે.

→ જેમ લાકડામાંથી બનેલો હાથી, ચામડામાંથી બનેલું હરણ અને વેદ-વેદાંગનો અભ્યાસ ન કરેલો બ્રાહ્મણ, માત્ર નામ જ ધારણ કરે છે.

Ans: 13

→ હે ઈશ્વર! તું તેજ છે, મને તેજ આપ. તું વીર્ય છે, મારામાં વીર્યને ધારણ કરાવ. તું બળ છે મારામાં બળ ધારણ કરાવ. તું ઓજસ છે, મારામાં ઓજસને ધારણ કરાવ. તું મન્યુ છે, મારામાં મન્યુ ધારણ કરાવ. તું સહન કરવાની શક્તિ છે, મારામાં સહનશક્તિ ધારણ કરાવ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans:15

→ (ક) મૃત્યોઃ માગ્ મુઞ્ચીય ।

Ans:16

→ (ક) અહંકારં બલં દર્પં કામં ક્રોધં च
असुरः संश्रिता ।

Ans:17

→ (ख) નલમૂષરઃ રમ્ભાયાઃ ભર્તા અસ્તિ ।

Ans:18

→ (ક) કેશવં પતિતં દૃષ્ટ્વા પાણ્ડવાઃ
ઇર્ષમાગતાઃ ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans:19

→ રાવણ :

રાવણ એ પુલસ્ત્ય વંશનો વિશ્રવસ અને માલ્યવાનની પુત્રી

Ans:19

→ પ્રજ્ઞા :-

પ્રજ્ઞા એટલે તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ, મેધાવી બુદ્ધિ. જેની બુદ્ધિ પ્રજ્ઞા જેવી હોય છે તે વિદ્યાભ્યાસમાં ખૂબ જ કુશળતા પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્રજ્ઞા એ એવા પ્રકારની બુદ્ધિ છે કે તેને સંસારનાં કોઈ જ પ્રકારનાં ભય- મોહ, માયા, રૂપ- સંપત્તિ ડગાવી શકતા નથી. પ્રજ્ઞાને કઠિન અધ્યયન કાર્ય સાથે નિસ્બત હોય છે. વિદ્યાભ્યાસનું કામ પ્રજ્ઞા દ્વારા કરાય તો ક્રમ- ખૂબ સફળતા પ્રાપ્ત થાય છે-

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 20

→ નગાધિરાજ : –

નગ: એટલે પર્વત અને
અધિરાજ: એટલે તેમાની શ્રેષ્ઠ. આમ,
નગાધિરાજ: એટલે પર્વતોમાં શ્રેષ્ઠ
એવો પર્વત. આમ, ભારતનાં જ આવેલા
તે હિમાલયની પર્વતોનો સ્વામી એમ
કહેવામા આવે છે

શ્રી અરવિંદ ઘોષની પોતાનું બાળપણનું
શિક્ષણ ત્યાં મેળવતી વખતે હિમાલયના
પ્રત્યે ખૂબ આકર્ષણ થયુ હતું.

હિમાલય એ અનંત રત્નોની અને
ખનીજોની ભંડાર માનવામાં આવે છે.
આમ, પર્વતોમા શ્રેષ્ઠ એવો તેનો સ્વામી.
એટલે નગાધિરાજ: ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(क)	(ख)
(21) अध्यापयामास	पुत्रमा इति उवाच।
(22) शिरः शार्वं	विनिपातः शातमुखः।
(23) दृष्ट्वा च ते राजसुतं	धन्यास्य भार्या।
(24) कुर्वन्निह कर्माणि	न कर्म लिप्यते नरे।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ-C

Ans: 25

ત્યાગ સમર્પણ પ્રતિક દેવી ઔશિનરી :-

પ્રસ્તાવના:

પ્રસ્તુત સમીક્ષાત્મક નોંધ એ સંસ્કૃત સાહિત્યના કાવ્યકુલગુરુ એવા કાલિદાસ રચિત, એમને જૂજ જ ખ્યાતિ પામેલ શ્રેષ્ઠ નાટક 'વિક્રમોર્વશીયમ્' માંથી લેવામાં આવેલા એક એક અંશ એટલે પાઠ્યપુસ્તકનો ગદ્યપાઠ 'પ્રિયાનુપ્રસાદમ્' માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

મુખ્ય આલેખન:

તેમાં એક દેશના રાજા ઉશીનરની પુત્રી તથા વિક્રમ રાજાની પરણેલી એવી તેમની પ્રથમ પત્ની ઔશીનરીની વાત છે.

તે જૂજ જ સમ્માનપૂર્વક જીવવાવાળી સ્ત્રી હતી. તે કુલટા ના હતી. તે ઉપરાંત પતિવ્રતા નારી પણ હતી. ઔશીનરી સ્વભાવે જૂજ નરમ હતી એકવાર તેણે પોતાની દાસી નિપુણિકા પાસેથી સ્વર્ગની અપ્સરા ઉર્વશી અને પોતાના આર્યપુત્ર એને પ્રેમમાં છે એવી વાત સાંભળી અને તે મારે વિચારવા લાગી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સ્વભાવગત સ્ત્રી હોવાના કારણે તેને પણ ઉર્વશીથી થોડીવાર ઈર્ષ્યાની લાગણી થયી. પરંતુ તેને ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતા ~~છ~~ તે તેમાં નિષ્ફળ જ ગઈ. આથી તેને પ્રયત્ન, કરવાનું મૂકી દાઘુ અને રામની તે જાળલને પણ સ્વીકારી લીધા.

આમ તેણે મણિકર્ણ મહેલની અગાસી પર જઈને સહિણી તથા ચંદ્ર એમ દેવી યુગલની હાજરીમાં પ્રિયાનુપ્રસાદન્ પ્રત કર્યું ને જણાવ્યું કે જે ~~સ્ત્રી~~ સ્ત્રી મારા પતિને ફંજે છે અને જેની મારા પતિ ચાહે છે તેની પર સાથે હું પ્રેમભર્યો વ્યવહાર કરીશ.

આ રીતે જોઈ શકાય છે કે રાણી ઓશીનરી ખૂબ જ નરમ સ્વભાવની અને ગૌરવભેર જીવન જીવવાળી સ્ત્રી હતી આ રીતે ખરેખર તેણે ત્યાગ અને સમર્પણ કર્યો હતો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 26

⊙ 'સંયમથી શોભે યૌવન' –

→ પ્રસ્તાવના:

ખરેખર યૌવન સંયમથી જ શોભાયમાન બને છે. આ વાત એ સંસ્કૃત સાહિત્યનાં શ્રેષ્ઠ કવિવર એવા, હર્ષચરિતનાં કર્તા એવા બાણભટ્ટ દ્વારા નિર્મિત કૃતિ કાદંબરીમાંથી લેવામાં આવેલી સમીક્ષાત્મક નોંધ છે

→ મુખ્ય બાબત:

તેમાં પુંડરિક અને મહાશ્વેતા જેને એકજીવનાં પ્રેમમાં પડી ભય છે. અને પુંડરિક એક સંયમશીલ સાધુ પુરૂષ હોવા છતા તે મહાશ્વેતાને મેળા પોતાનું ભગ્નતા જોઇ બેસે છે.

આવા સમયે તેનો મિત્ર કપિંજલ પુંડરિકને તે તુચ્છ જ્યોથી સેવાયેલા માર્ગમાંથી પાછો લાવવા ઉપદેશ આપે છે. તે મુજબને પાઠ છે- ધૈર્યધનાઃ હિ સાધવઃ ॥ આમ, યુવન વ્યક્તિએ જો પોતાનામાં સંયમને ધારણ ન કર્યો હોય તો તે પોતાનું ઓજસ જોઇ બેસે છે. આથી જ, યૌવન એવું રાખવું મેઇએ કે જે સ્ત્રીઓની કામવાસના સુધી ન લઇ ભય, પુરૂષોની નજરની રોકા ન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

થાય, વૃદ્ધોથી જરાજ ન ગણાવાય, ઋષિમુનિઓ, સાધુ-સંતો વગેરેથી 'મલિન કરાય' તેવું ન કહેવાય, વડીલો દ્વારા જરાજ વચનો ન સાંભળવા પડે, મિત્રની ઘણી ટીકા ન સહન કરવી પડે તે પ્રકારનું એક પુરૂષ કે સ્ત્રીએ પોતાનું યૌવન રાજવું જોઈએ નહિ.

પોતાનું યૌવન તો શિસ્ત અને સંયમ રૂપી લક્ષ્મણ રેખાથી ઓળંગ થયેલું હોવું જ જોઈએ જેથી સમાજની ટીકાનો સામનો ન કરવો પડે.

આમ, આપણે આપણા યૌવનને સંયમથી જ પૂર્ણ કરવો જોઈએ. તેમ જ સંયમથી વર્તન કરતા યૌવનને લાવણ્યમાં ઘણી સફળતા પણ મળી શકવાની સંભાવના વધી જાય છે. આ રીતે યૌવન સંયમથી જ શોભાયમાન બને છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 27

⊙ આદિગુરુ શંકરાચાર્યનો મતે 'શિવોઽહમ્' :-

પ્રસ્તાવના:

પ્રસ્તુત ઉપરોક્ત સમીક્ષાત્મક નોંધ એ અદ્વૈતવાદને જગત સમક્ષ લાવનાર અને કલ્યાણ કરવામાં જ જીવનનો ઉપયોગ માનનારા આદિગુરુ શંકરાચાર્ય દ્વારા સજવામાં આવેલ નિર્વાણષટકમ્ મોક્ષી લીધામાં આવ્યો છે.

મુખ્ય ભાગ:

આ પાઠમાં જ આદિગુરુ શંકરાચાર્ય એ જીવનનું કલ્યાણકારી અને શુદ્ધ આપનારી શિવરૂપી આત્મા જ માને છે. કારણ કે આત્મા એ અજર-અમર છે.

મનના મતે તે મન, બુદ્ધિ, અહંકાર કે ચિત્ત નથી. મન છે તે સારા-નરસાનો વિચાર કરે છે. બંધ માનસને કાર્ય મન કરે છે. બુદ્ધિ વિવેકનો વિચાર કરે છે. જ્યારે માનસ શુદ્ધ અહંકારમાં હોય છે ત્યારે તેની ઉર્ધ્વગતિ થાય છે પરંતુ અશુદ્ધ અહંકારમાં હોય તો તેની અધોગતિ થાય છે. ચિત એ ચેતનાની શક્તિ છે.

તેઓ કાન, નાક, જીભ કે આંખ નથી તેઓ ભૂમિ, જળ, આકાશ અને વાયુ પણ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

નથી. તેઓ કેવલ ચૈતન્ય અને આનંદરૂપ શિવ જ છે.

તેઓને પુણ્ય નથી, પાપ નથી, સુખ નથી, દુઃખ નથી, કોઈ પણ પ્રકારનો ભોગ નથી તીર્થોની યાત્રા નથી, વેદોનો અભ્યાસ નથી તથા યજ્ઞ પણ નથી. તેઓ ભોજન કનારા પણ નથી કે ભોજન પણ નથી. તેઓ કેવલ ચૈતન્ય અને આનંદરૂપ શિવ છે.

તેને માતા-પિતા, મિત્ર, સ્નેહીજનો નથી તેને જન્મ કે મરણ નથી, તે નિર્વિકલ્પ છે અને સમતાયુક્ત વિચાર વર્તન કરનારા છે કે માત્ર ને માત્ર ચૈતન્ય અને આનંદરૂપ શિવ છે, શિવ છે.

આ રીતે અદ્વૈતવાદનું સમર્થન કરનાર આદિગુરુ શંકરાચાર્ય પોતાની કલ્યાણકારી આત્મા જ ઘોષિત કરે છે. આમ, તે નિર્વાણ મણિમાલા રચી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 28

⊙ રાવણની રાજસભામાં માતામહ માલ્યવાન

પ્રસ્તાવના:

ઉપરોક્ત સમીક્ષાત્મક નોંધ એ કુમારપાળ રચિત એવા ખ્યાતિ પામેલા એવા 'જાનકીહરણ' નો પંદરમા અધ્યાય માંથી લેવામાં આવેલું એક પદ્યપાઠ - 'માલ્યવાન: રાવણોપદેશ' માંથી લેવામાં આવી છે

મુખ્ય બાબત:

અહિં, માલ્યવાન એ રાજનીતિમાં ખૂબ જ ભણકાર એવો ભયંકર રાક્ષસ હતો. તેમણે માલી અને સુમાલીનો વધ કર્યો હતો. તે ખૂબ જ નીતિમતાપૂર્ણ વાત રાવણને ભગાવતા. પરંતુ અહંકારમાં જતો રહેતો રાવણ તેમને ન અનુસરતો

રાવણે સીતાનું અપહરણ કરી રાજભવનમાં રાખી, ત્યારે માલ્યવાને તેને છોડી મૂકવાની વાત કરી. અને કહ્યું કે, 'જો તને મારી વાત ખોટી લાગી હોય તો મને માફ કરજે પણ તને પરશુરામનો ત કુબેરનો શ્રાપ તો સ્મરણ છે ને! અને તેવું કરવા જતા તેના દસ માથા કાપી જવાના હતા. છતા તે સીતાને મૂકત ન હતો કરતો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

માલ્યવાને જગાવ્યુ કે આમ પરસ્ત્રીને પોતાની પાસે ન રખાય. અને જગાવ્યુ કે કટુ વચનો હેમેશા હીતકારીઓ જ કહે છે. જાકી સારા વચનો તો બધા કહે છે.

માટે વેદ પણ કડવા ઓસડ માટેની દુર કરવા આપતો હોય છે આથી નામિમાં ભાગકાર એવા મારી વાત માની લેવી મેઈએ અથવા તો ઋષભર પર્વત પર જઈને દશરથપુત્ર સાથે સંધિ કરી લીધા હોત તો આ દિવસ ન આવત. કારણ કે રામનો સેવક અંગદ રાવણની સભામાં આવી ખૂબ આકરા વચનો કહ્યા હતા. મેઈ બધા હાસ હતા.

હતા ક્રોધ અને અહંકારમાં આવીને રાવણે પોતાની માતાનો પિતા અર્થાત્ પોતાના નાના, નીતિજ્ઞ એવા માલ્યવાનની વાત ન સાંભળી. અને ખરાબ પરિણામ આવ્યું.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 29

* દગ્ધબીજન્યાય:

દગ્ધ એટલે જળી ગયેલું. અને બીજ એટલે બી. જળી ગયેલું બીજ કદી વિકાસ પામતું નથી તેની અંકુરિત થવાની ક્ષમતા નાશ પામી હોય છે. આમ, ભુવનમાં પાગ રહેલા નકારાત્મક તત્વો એવા યિતા, શોક અને જળતરા હોય તો ભુવનમાં વિકાસ કરવાની ક્ષમતા રહેતી નથી.

માટે ભુવનમાંથી યિતા, શોક અને જળતરાં કેવા નિષેધાત્મક પદાર્થો કાઢી નાખીને, ફક્ત ખુશ રહેવું મેઈએ અને પ્રસન્ન થવું મેઈએ. આવો જાળત ભગાવવા આ ન્યાયનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 30

* રજ્જુસર્પન્યાય:

આ ઉપરોક્ત ન્યાયમાં રજ્જુ: એટલે દોરડુ અને સર્પ: એટલે સાપ, આમ અંધારામાં જતા હોઈએ અને અચાનક દોરડુ પડેલુ હોય તો કોઈ પણ માણસ તેને સાપ જ માની લેશે છે.

આમ, તેના મનમાં સાપની ડર હોવાથી દોરડામાં પણ સાપનો ભાસ થાય છે. આમ જ આપણે કોઈ વ્યક્તિની રાહ જોતા હોઈએ તો અવનારી દરેક વ્યક્તિમાં આપણને તે જ વ્યક્તિનો ચહેરો દેખાય છે.

આમ જ્યારે આપણા મનમાનાં વિચારોનું પ્રક્ષેપણ કોઈ બાબત કે પદાર્થ પર કરી છીએ તે દર્શાવવા આ ન્યાયનો ઉપયોગ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 31

* दूरी कर्तुम् :-

दूरी कर्तुम् એટલે દૂર કરવામાટે.- આવો અર્થ થાય છે આ ભદ્ ભકાર પ્રકારનું કર્તરી વર્તમાનકાળનું રૂપ છે તેમાં 'कर्तुम्' માં લાગેલું 'तुम' એ એક પ્રકારે ફેત્વર્થ કૃદંત તરીકેના શબ્દ સૂચવે છે જેમાં કંઈક હેતુ સિદ્ધ કરવાની જાળવ હોય છે આમ, દૂર કરવા માટે- તેવો વર્તમાનકૃદંતનો અર્થ અહિં સિદ્ધ થાય છે

Ans: 32

* उदरं जज्ञे :-

અહિં જલાદર થયો તેવો અર્થ કાઢવામાં આવે છે. ઉદર એટલે પેટ, ઇન્દ્ર એ અમરાવતી નગરીનાં પતિ છે અને તે પર્જન્ય દેવ પણ છે. જ્યારે કોઈ તેની પૂજા-યજ્ઞમાં વિલંબ કરે છે ત્યારે તેના પેટમાં પાણી ભરાય છે અને જલાદર થાય છે

આ વર્તમાનકાળનું નામ દર્શાવતું એવું વદ છે અને તેમાં શું થયું છે તે દર્શાવતું છે તે કર્મણિ વાક્ય પ્રયોગ પાગ છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ..... 0.5 39.5

વિભાગ - D

Ans: 33

* हुतं च दत्तं च तथैव तिष्ठति।

* ભાષાંતર :-

હોમેલું અને દાનમાં આપેલું તેમનું તેમ રહે છે

* સંદર્ભ :-

પ્રસ્તુત વાક્ય એ મહાભારતનાં પાત્ર અને કુંતીનાં પ્રથમ જ પુત્ર એવા દાનવીર કર્ણનું છે અને તે પોતાના સારથિ શલ્યરાજને જણાવે છે. આ વાક્ય મહાભારતનાં વાતમાંથી લેવામાં આવ્યું છે જેનો ગદ્યપાઠ છે - 'हुतं च दत्तं च तथैव तिष्ठति।'

* સ્પષ્ટીકરણ :-

તેમા દેવરાજ ઇન્દ્ર પોતાના પુત્ર અર્જુનને યુદ્ધમાં કર્ણ સામે જુતાડવા માંગે છે. આથી, તે બ્રાહ્મણ વેશ ધારણ કરીને કર્ણ પાસે જાય છે અને ખૂબ જ મોટી ભિક્ષાની યાચના કરે છે આમ કર્ણ પોતાના વ્રત પ્રમાણે આપવા તૈયાર થાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ઇન્દ્ર પણ માગે છે અને કર્ણ તેને ધણુ આપવાની વાત કરે છે તેમા ગાય, અશ્વો, રાથી, સોનુ, અગ્નિસ્તોમ યજ્ઞનું ફળ, સોનુ વગેરે પણ છેલ્લે કવચ કુંડળ જોલતા તે પણ આપી દે છે

તે સમયે શલ્યરાજ તેને આપતા અટકાવે છે. કારણ કે તેના વગર અર્જુન તેને મારી નાખશે પણ તે સમયે કર્ણ કરે છે કે- પિછા પણ સમય વીતતા નાશ પામે છે, ઝાડ જ મજબૂત મૂળવાળા વૃક્ષ પણ નાશ પામે છે. અને જ્યાશયમાં રહેલુ પાણી પણ ન સમયે સૂકાય જાય છે પરંતુ ફક્ત રીમિલુ અને દાનમાં અપેલુ જ તેમનુ તેમ રહે છે

આ રીતે દાનવીર કર્ણ ફરી પોતાની દાનવીરતા દર્શાવે છે અને પોતાના કવચ અને કુંડળ પણ આપી દે છે. આમ, તે સમયે શલ્યરાજને સામે આ વાક્ય કર્ણ જોલે છે કે દાનમા આપેલુ અને રીમિલુ ભૂલાતુ નથી. આ સિદ્ધ થાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans:34

* हा इन्त हन्त नलिनी गज उज्जहार)

* ભાષાંતર :-

ત્યાં તો અરેરે! અરેરે! હાથી એ કમલીનીને ઉખાડી નાખી

* સંદર્ભ :-

પ્રસ્તુત વાક્યએ એક પંક્તિમાંથી લેવામાં આવ્યું છે તે ~~અન્યોક્તિ~~ માંથી ભ્રમરાની અન્યોક્તિમાંથી લેવામાં આવ્યું છે. તેમાં એક દ્વારા જીભ વ્યક્તિને કહેવામાં આવે છે તેના દ્વારા માનવસ્વભાવનો મર્મ પણ સિદ્ધ થાય છે તેને ~~અન્યોક્તિ~~ કહે છે

* સ્પષ્ટીકરણ :-

આ પંક્તિ ને શ્લોકમાંથી લેવામાં આવી છે તેનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર આ પ્રમાણે થાય છે - 'રાત્રિ પસાર થઈ ગઈ, સુંદર સવાર પડી, બધા કમળો ખીલી ઉઠ્યા' આવા વિચારો રમુ કમળનાં પાનમાં બિડાયેલો ભમરો કરતો હોય છે ત્યાંતો હાથી તે કમલીનીને ઉખાડી નાખે છે અને તે ભ્રમરાનાં બધા સ્વપ્નો રોળાય જાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

જા ભમરાની અન્યોક્તિ દ્વારા આપણને સંદેશો પાઠવવામાં આવ્યો છે કે માણસ એ જા ભમરા- ફિરફ જેવો જ હોય છે તે હંમેશા 'કાલે સુજમય સવાર થશે' તે વિચારમાં જ રહે છે અને પોતાનું જીવન પસાર કરે છે.

આમ કરતા કરતા કાળરૂપી હાથી આવીને કમલીની રૂપી પોતાનું જીવન હણી નાખે છે અને માનવીનું જીવન રહેતુ નથી માનવી સંસારની મોહમાયામાં જ રચ્યો પચ્યો રહીને સારા દિવસોની રાહ જ જુતો રહે છે અને કાળરૂપી હાથી આવીને બહુ સમાપ્ત કરી જાય છે

આવી ભમરાની અન્યોક્તિ દ્વારા આપણને સારી વાતનો શુભ સંદેશ પાઠવવામાં આવ્યો છે અને જે ઝરેજર જીવનમાં ઉતારવા લાયક યોગ્ય પણ છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 35

* अथ कदाचित् ~~अपसर~~ दीर्घकर्णो नाम मार्जारः खगशावकानां भक्षणाय तत्रागतः। गृध्रं दृष्ट्वा सः अवदत्, आर्य प्रणमामि त्वाम्। गृध्रः अभाषत कः त्वम्? सः प्रत्यभाषत मार्जारः अहम्। गृध्रः अवदत्, दूरम् अपसर दीर्घकर्णो, नो चेत् इनिष्ये त्वाम्

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 36

→ आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ।
ईहन्ते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसञ्चयान् ॥

Ans: 37

→ मनोबुद्ध्यहंकारचित्तानि नाहं
न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योमभूमिर्न तेजो न वायु-
श्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥

Ans: 38

→ ~~सुवर्णेन पात्रेण अपिहितम्~~ ।
सुवर्णस्य पात्रेण अपिहितम् ।

Ans: 39

→ चिदानन्दरूपः अहं शिवः अस्मि ।

Ans: 40

0.8 → वृक्षः छत्रेण उन्नतां वर्षति ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 41

→ ग्रामदेवतायाः समक्षः गायति ।

Ans: 37

→ मनोबुद्ध्यहङ्कारचित्तानि नाहं
न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योमभूमिर्न तेजो न वायु-
श्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

વિભાગ- E

Ans: 44

→ આયુર્વેદ એ પ્રાચીન તબીબીવિજ્ઞાનનો ગ્રંથ છે આયુ એટલે આયુષ્ય, લાંબુ, તંદુરસ્ત, સ્વાસ્થ્યપૂર્ણ જીવન જીવવા માટેની વિવિધ ઉપયોગોનો શાસ્ત્રને આયુર્વેદ કહે છે

Ans: 45

→ ભારતના એ કાયચિકિત્સાનો પૂર્વજ છે એનો ગ્રંથ ચરકસંહિતા છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 46

→ સુશ્રુતસંહિતા ની વિશ્વ સમક્ષ લાવનાર તેમજ પ્રચારક એવા કાશીપતિ દિવોદાસ છે.

Ans: 47

→ 'ઘટપેચાશિમા' ગ્રંથનું નિર્માણ વરાહમિહિરનાં પુત્ર પૃથુયશસે કરેલુ છે.

Ans: 50

→ શ્લેષ અલંકારનાં બે પ્રકાર છે:
1) શબ્દશ્લેષ
2) અર્થ શ્લેષ

→ જે શ્લેષમાં શબ્દનો પર્યાય શબ્દ મૂકતા શ્લેષ ઝવાતો નથી તે શબ્દશ્લેષ છે.

→ જે શ્લેષમાં શબ્દનાં અર્થ પર ભાર મૂકવામાં આવે છે તે અર્થશ્લેષ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Ans: 51

→ शार्दूलविक्रीडितम् छंदनुं गण जोधारण :-

म-गण, स-गण, ज-गण, स-गण, त-गण, तथा त-गण आम १९ अक्षरी अने छेल्ला अक्षर गुरु होय छे आम कुल १९ अक्षरो भणाय छे.

Ans: 48

वसन्ततिलका :-

→ लक्षण : उक्ता वसन्ततिलका तभजा जगौ गः ।

→ अर्थात् तेमां कुल १४ अक्षरो होवा मळे छे अने छेल्ला बे अक्षरो गुरु भणाय छे. तेना गणमां त-गण, भ-गण, ज-गण अने ज-गण छे.

→ उदाहरण :

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं
भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ।
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे
हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 49

ઉત્પ્રેક્ષા :-

→ લક્ષણ : સમ્ભાવનમથોત્પ્રેક્ષા પ્રકૃતસ્ય સમેન યત્ ।

→ અર્થાત્ જ્યાં પ્રકૃતની તેના સમાન સાથેના તાદાત્મ્યની ભાવનાને ઉત્પ્રેક્ષા કહે છે. જ્યાં ઉપમેય માગે કે ઉપમાન છે તેવી રચનાને ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર કહે છે. તેમાં સમાનતાનું તત્ત્વ તો હોય છે પરંતુ અભેદ સંભાવનાનું તત્ત્વ હોય છે તેના શબ્દો તરીકે ઇવ, મન્યે, ધ્રુવમ, નૂનમ, શઙ્કે વગેરે છે

→ ઉદાહરણ :

સ્ત્રીણાં વિરેજુર્મુખપઙ્કજાનિ ।
સક્તાનિ ઇર્મ્યોસ્વવ પઙ્કજાનિ ॥

આમ સ્ત્રીઓનાં મુખ કમળો માગે કે મહેલ પર જડેલા કમળો હોય તેમ લાગે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Ans: 42

શિશુપાલવધમ્ :-

→ પ્રસ્તુત પરિચયાત્મક નોંધ શિશુપાલવધ એ સંસ્કૃત સાહિત્યમાં ઘાગી જ નોંધપાત્ર ગણાતી પામેલી અને અનેક વિવેચકો દ્વારા વખાણાયેલી કૃતિ છે.

શિશુપાલવધમાં તેની રચના સમ્બન્ધે કહે છે કે માઘ એ સંસ્કૃત સાહિત્યનાં ખૂબ જ વિદ્વાન કવિઓમાંના એક કવિ હતા. તેમની એ માત્ર એક જ કૃતિ મળેલ છે છતાં તેમની કૃતિને પાંચ સર્વશ્રેષ્ઠ કૃતિમાં સ્થાન મળી શક્યું

વિભાગ.....

માઘે જઘા રીત પોતાને ભારવિથી ઉણો જતાવવા માટે પ્રયત્ન કર્યા છે ભારવિ એ સૂર્યનો તેજ સમું પોતાનું નામ પ્રતિષ્ઠા માટે રાખ્યું છે તો માઘ આવતા ભારવિ ઠંડી પડે છે તેમ માઘે પોતાનું નામ શ્રેષ્ઠ દર્શાવ્યું છે

માઘનાં જીવન વિશે વધારે તો માહિતી પ્રાપ્ત થતી નથી. પરંતુ એમ જરૂર કહી શકાય કે માઘ શ્રીમાળમાં રહેતા હોવાથી તેને 'શ્રીમાલી' પણ કહેવાયા હતા

આ ઉપરાંત પોતાની એકમાત્ર કૃતિ - શિશુપાલવધમાં તેમણે રૈવતક પર્વતને ઘોડી સાથે તથા સૂર્ય અને ચંદ્રને ઘંટ સાથે સરખાવ્યા છે અને ખૂબ જ સુંદર વર્ણન કર્યું છે આથી તેમને 'ઘંટામાઘ' પણ કહેવાયા.

શિશુપાલવધનું કથાવસ્તુ મૂળ તો શ્રેષ્ઠ મહાકાવ્ય મહાભારતનાં ૩૩ થી ૪૬ ભાગમાંથી લેવામાં આવ્યું છે. તેમાં તેનો મુખ્ય કથાનકમાં શ્રી કૃષ્ણ પોતે શિશુપાલનો વધ કરે છે આથી તેનું નામ શિશુપાલવધ એવું રાખવામાં આવ્યું છે આમ શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરીને શિશુપાલવધમાં પણ કુદરતી તત્વોનો અને વગેરે પદાર્થોનું ખૂબ જ ગહન અને સુંદર વર્ણન કરતું દેખાયું છે ડૉ. યાકોબી એ પણ આનાં ખૂબ જ વખાણ કર્યા છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* કથાવસ્તુ :-

તેમાં વસુદેવનાં ઘરમાં શ્રીકૃષ્ણ રહેતા ફીપ છે. તેટલામાં નારદજી આવે છે અને આવવાનું પ્રયોજન ઇન્દ્રનો સંદેશો છે તેમ જણાવે છે તે જણાવે છે કે હવે શિશુપાલની કનડગત વધ ગઇ છે તો તેનો વધ કરવો ઘટે. તેટલામાં યાદ આવે છે કે યુધિષ્ઠિર તેના યજ્ઞમાં પણ આમંત્રણ આપ્યું છે તો ત્રીમાં જ્યુ તે વિશે દ્વિધામાં પડે છે અને જલરામ તથા ઉદ્ધવ ચર્ચા કરે છે અને છેવટે યજ્ઞમાં જ્યાનું નક્કી થાય છે

આ એકથી કૃતિનાં કર્તાને પ્રકૃતિની સુંદરતા આલેખવાનો અને પંક્તિઓ રચવાનો જહોજો રસ્તો ખૂલી જાય છે અને વચ્ચે તો સોજ, સવાર, રૈવતક પર્વત નદી, અને તે વસુદેવનાં ઘરેથી નીકળે છે ત્યારે તેમા વખાણ થાય છે આમ, મોકળુ મેદાન મળી જાય છે

ત્યારે કવિ રૈવતક પર્વતનું ખૂબ જ સુંદર વર્ણન કરે છે અને પ્રકૃતિ જણાવે છે તે જ્યારે ઇન્દ્રપ્રસ્થમા પ્રવેશે છે ત્યારે તેને જોવા માટે આવેલી સ્ત્રીઓનું વર્ણન ડો. કીથે ખૂબ જ સુંદર કર્યું છે ત્યારે યુમુના પાર તેને યુધિષ્ઠિર લેવા આવે છે અને તેનું વર્ણન છે.

યજ્ઞમાં સૌ પ્રથમ શ્રી કૃષ્ણને અગ્રસ્થાન કરાય છે. તે વાતથી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રોષે ભરાયેલો શિશુપાલવધ સભાનો ત્યાગ કરે છે અને મેદાનમાં જઈને તેના સંદેશાવાદક દ્વારા ગુપ્ત સંદેશો મોકલાવે છે કે યુદ્ધ પસંદ છે કે રાસગાગતિ.

છેવટે યુદ્ધ સ્વીકારાય છે. અને શિશુપાલ અને જધા વચ્ચે યુદ્ધ થાય છે અને છેવટે ગુસ્સે થયેલા શ્રી કૃષ્ણ પોતાનું સુદર્શન ચક્ર ચલાવે છે અને તેમાથી શિશુપાલનો વધ કરે છે આમ તેમાથી નીકળેલા પ્રકાશને શ્રી કૃષ્ણ પોતાનામાં સમાવી લે છે આમ શિશુપાલનો અંત થાય છે

આમ ચવાથી સ્વર્ગના જધા દ્વારા શ્રી કૃષ્ણ ઉપર ફૂલનો વર્ષ કરે છે અને આમ આ ફૂલનો અંત આવે છે જે સુજાદ અંત મૂગાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Ans: 43

ઈમચન્દ્રાચાર્ય :-

→ ઈમચંદ્રાચાર્ય એ પ્રખર વિદ્વાન વ્યક્તિ હતા. તેમણે ઘણું કર્યું હતું અને સાહિત્યના ક્ષેત્રને ઉમગર કર્યું હતું. આ સાથે તે સેકળાયેલા રહ્યા હતા અને તેમું કામ ઘણું સરાહનિય હતું.

ગુજરાતનાં પ્રદેશમાં સંસ્કૃત સાહિત્ય માટે જે વ્યક્તિઓ ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ છે- એક ભદ્રી અને જામ ઈમચંદ્ર સૂરીજ.

ઈમચંદ્રાચાર્યનો જન્મ અમદાવાદનાં ધંધુકા તાલુકામાં થયો હતો. તેમનું મૂળ વતન ચોડાદેવ હતું. તેમનાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પિતાનું નામ ચાંચદેવ અને માતાનું નામ પાહિણી દેવી હતું. તેણે બાર વર્ષની નાની વયે જ દિક્ષા ગ્રહણ કરી હતી આ સાથે જ સાહિત્ય તરફનો ઝોક વધ્યો હતો.

તેમને સંસ્કૃત સાહિત્યને ફેલાવવામાં ખૂબ જ મોટું પ્રદાન આપ્યું હતું. તેમના જન્મ 1089 માં થયો હતો અને તેમની મહાસમાધિ 1173 માં થયી હતી

તે સમયમાં ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ ચાલુક્ય વંશનો રાજા સિદ્ધરાજ- જયસિંહ શાસન હતું. સિદ્ધરાજને હેમચંદ્રાચાર્ય અતિ પ્રીય હતા. અને તેમાથી જ તેમને પાટણ જેવી રાજધાની બનાવી હતી.

હેમચંદ્રાચાર્યને માળવાની જેમ ગુજરાતને પણ સંસ્કૃત સાહિત્ય અને ઇતિહાસની ઓઠ ભૂમિ બનાવવી હતી. તેમના પ્રખ્યાત સંસ્કૃત ગ્રંથ 'સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસનમ્' ખૂબ જ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતો.

સિદ્ધરાજનો સેવક - પ્રજાપતિ કુમારપાળ પણ તેમના વ્યક્તિત્વથી ઓમઈ મૂક્યો હતો. તેણે જૈન ધર્મને અપનાવીને, ગુજરાતમાં જૈન ધર્મનો કુમારપાળે ઘણો પ્રચાર પ્રસાર કર્યો હતો. જે તેનું ઘણું મોટું યોગદાન ગણાય છે આમ હેમચંદ્રાચાર્ય એ 21 માં વર્ષે આચાર્યની પદવી પ્રાપ્ત કરી હતી અને ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ બન્યા હતા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

હેમચંદ્રાચાર્યએ ઘણા શાસ્ત્રોનું નિર્માણનું કાર્ય કર્યું હતું. જે ઘણું વિરાટમય કાર્ય છે અને આ બધા ગ્રંથો ગુજરાતની ઉન્નતિ મૂલ્યવાન 'ધરોહર' સમાન ગણવામાં આવ્યા છે જે ધરોહર છે

તેમનાં મુખ્ય પ્રશંસનીય ત્રણ ગ્રંથોમાં નીચેના ગ્રંથોના સમાવેશ કરવામાં આવે છે – શબ્દાનુશાસનમ્, અર્થાનુશાસનમ્ અને નાટ્યાનુશાસનમ્। આ ગ્રંથો ખૂબ જ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતા. આમ, હેમચંદ્રાચાર્ય એ સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રસિદ્ધ આચાર્ય તરીકેની ઉત્તમ ગણના પામ્યા હતા. અને ગુજરાત પ્રદેશમાં સોલંકી સાહિત્ય ક્ષેત્રે પાયાનું અગત્યનું પ્રદાન આપ્યું હતું, જે ખૂબ જ મોટા કાર્ય સમાન છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધા જ પ્રશ્નો ફરજીયાત છે. વિકલ્પો આંતિરક છે.
3) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખો.
4) વિદ્યાર્થી Logarithm Table, Z-table અને Calculator નો ઉપયોગ કરી શકશે.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચે આપેલા 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રશ્નોનાં દરેકનો 1ગુણ છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને લખો. [10]

1) કયા સૂચક આંકની મદદથી સંબંધિત વર્ગનાં લોકો માટે નાણાંની સાચી ખરીદશક્તિની જાણકારી મેળવી શકાય છે ?

(A) આયાત-નિકાસનાં સૂચક આંક (B) કાચા માલનાં સૂચક આંક

(C) ધંધા રોજગારનાં સૂચક આંક (D) જીવન નિર્વાહનાં સૂચક આંક

2) જે તે નિદર્શન પધ્ધતિમાં હાથ ધરેલ નિદર્શ તપાસનાં તારણો સાથે કઈ બાબતોનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી હોય છે ?

(A) સમષ્ટિનું કદ અને વિસ્તાર (B) સમષ્ટિનાં ઘટકો અને સંખ્યા

(C) નિદર્શન યાદી અને સંદર્ભ સમય (D) પૂરવણી સહિત કે રહિતની વિધિ

3) યાદચ્છિક ચલો X અને Y વચ્ચેનાં રૈખિક સંબંધની ઘનિષ્ઠતાનાં માપને શું કહેવામાં આવે છે ?

(A) કાર્ય-કારણનો સંબંધ (B) ગણિતક સંબંધ

(C) નિશ્ચાયકતાનો અંક (D) સહસંબંધાંક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

4) નિયત સંબંધ રેખાનું અન્વાયોજન કરવાની ન્યૂનતમ વર્ગની રીત કોણે આપી હતી ?

(A) સર ફ્રાન્સિસ ગાલ્ટન (B) પ્રો. કાર્લપિયર્સન

(C) સી. એફ. ગૉસ (D) પ્રો. ચાર્લ્સ સ્પિયરમેન

5) સંભાવનાનાં વૈજ્ઞાનિક અભિગમની શરૂઆત કોણે કરી ?

(A) ફિશર અને યેટ (B) સર ફ્રાન્સિસ ગૉલ્ટન

(C) પાસ્કલ અને ફર્મા (D) સ્મિથ અને કેન્ડાલ

6) દ્વિપદી વિતરણમાં વિચરણની કિંમત તેના મધ્યક થી હમેંશા કેવી હોય છે ?

(A) વધુ (B) ઓછી

(C) સરખી (D) સરખી કે તેથી વધુ

7) પ્રમાણિત પ્રામાણ્ય વિતરણમાં પ્રથમ ચતુર્થકની અંદાજિત કિંમત કેટલો હોય છે ?

(A) – 0.625 (B) – 0.645

(C) – 0.675 (D) – 0.685

8) ચક્રીય ઘટક શોધવામાટે કયા સૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે ?

(A) $C_t = y_t - y_t' - S_t - R_t$ (B) $C_t = y_t - y_t' + S_t - R_t$

(C) $C_t = y_t - (y_t' + S_t + R_t)$ (D) $C_t = y_t' + S_t - R_t - y_t$

9) જ્યારે $S_n = na$ થાય ત્યારે r ની કિંમત કેટલી હોય છે ?

(A) 0 (B) – 1

(C) 1 (D) < 1

10) અંતર્વેશન અને બહિર્વેશનનાં અધ્યયનમાં કયા અંતરોનો ખ્યાલ મૂળભૂત છે ?

(A) મૂળભૂત (B) પરિમિત

(C) સામાન્ય (D) અપરિમિત

વિભાગ - B

■ **નીચેના 11થી 20 પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. દરેકનો 1ગુણ છે. જેના ઉત્તર એક કે બે વાક્યોમાં આપો.** **[10]**

11) પરમ્પરિત આધારનાં સૂચક આંકનું અચલ આધારનાં સૂચક આંકમાં પરિવર્તન કરવાનું સૂત્ર લખો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

12) જો $n = 3$ કદનાં યાદચ્છિક નિદર્શો પૂરવણી સહિત $N = 100$ ની સમષ્ટિનાં અવલોકનોમાં થી પસંદ કરવાના હોય તો યાદચ્છિક નિદર્શોની સંખ્યા કેટલી હશે ?

13) સહસંબંધાંકનો ગણતરી માટે કાર્લપિયર્સને મૂળભૂત રીતે કયું સૂત્ર આપેલ છે ?

14) જો $u = \left(\frac{X - B}{C}\right)$ તથા $v = \left(\frac{Y - D}{A}\right)$ લઈએ જ્યાં $A > 0$ તથા $C > 0$ હોય તો b_{yx} મેળવવાનું સૂત્ર લખો.

15) જો U એ સાન્ત નિદર્શાવકાશ હોય અને A અને B તેમાં આવેલી બે ઘટનાઓ હોય તો ઘટના (A – B) દર્શાવતી વેન આકૃતિ દોરો.

16) અસતત યાદચ્છિક ચલ વાસ્તવિક સંખ્યાનાં ગણ R ની કઈ કિંમતો ને ધારણ કરી શકે છે ?

17) જો $P(Z \geq z_1) = 0.3409$ હોય તો $P(0 \leq Z \leq z_1)$ ની કિંમત શોધો.

18) સામયિક શ્રેણીની વ્યાખ્યા આપો.

19) ગુણોત્તર શ્રેણી સંબંધી 5 પદોના સ્વરૂપની ધારણા લખો.

20) દ્વિતીય કક્ષાના અંતરોનો અર્થ આપી સંકેતમાં લખો.

વિભાગ - C

નીચેના 21 થી 32 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. દરેકના 2 ગુણ છે. માંગ્યા મુજબ જવાબ લખો. **[24]**

21) માસિક વેતન અને જીવન નિર્વાહનાં ખર્ચનાં સૂચક આંક અંગેની નીચેની માહિતી પરથી વાસ્તવિક વેતન શોધો.

વર્ષ	2002	2003	2004	2005
જીવન નિર્વાહ ખર્ચનો સૂચક આંક	140	150	200	220
માસિક વેતન (રૂ.માં)	3,000	3,200	4,000	5,000

22) N એકમો ધરાવતી એક સમષ્ટિમાંથી ત્રણ એકમોનાં પૂરવણી રહિત શક્ય નિદર્શોની સંખ્યા 54740 હોય, તો N ની કિંમત શોધો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અથવા

સ્તરિત યાદચ્છિક નિદર્શન પધ્ધતિનાં બે ફાયદા જણાવો.

23) વસ્તી અને વસ્તી વધારાનાં દર વચ્ચેનું ક્રમાંક સહસંબંધાંક $\left(-\frac{3}{7}\right)$ છે. જો તેમના ક્રમાંકનાં તફાવતોના વર્ગોનો સરવાળો 50 હોય તો લીધેલા નિદર્શમાં એકમોની સંખ્યા કેટલી હશે ?

24) બે નિયત-સંબંધ રેખાઓ સંબંધી ગુણધર્મો જણાવો (કોઈપણ ચાર).

25) એક વ્યક્તિ બે પાસા એક સાથે ફેંકે છે. તો બન્ને પાસા પરની સંખ્યાઓનો સરવાળો 8 કરતાં મોટો હોય તેની સંભાવના શોધો.

26) યાદચ્છિક પ્રયોગનાં નિદર્શાવકાશમાં આવેલી બે ઘટનાઓ A અને B માટે $P(A) = 0.80$, $P(B) = 0.30$ અને $P(A \cap B) = 0.15$ હોય તો $P(A' \cap B')$ શોધો.

અથવા

યાદચ્છિક પ્રયોગ એટલે શું? તેના લક્ષણો જણાવો.

27) એક યાદચ્છિક ચલ X નું સંભાવના વિતરણ નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત હોય તો અચલ C શોધો.

$$P(x) = C(2x^2 + 3x + 4); \quad x = -1, 0, 1$$

28) એક રાજ્યનાં ધોરણ - 12 નાં સામાન્ય પ્રવાહનું કોઈપણ વિષયનું પરિણામ 90% છે. જો ધોરણ - 12 નાં સામાન્ય પ્રવાહનું 7 વિષયો હોય તો કોઈ વિદ્યાર્થી બધાજ વિષયોમાં પાસ થાય તેની સંભાવના શોધો.

29) નીચે જણાવેલ વિધાન સાચા છે કે ખોટા તે જણાવો (કારણ આપો)

(i) એક p પ્રાચલ વાળા દ્વિપદી સંભાવના-વિતરણમાટે જો $3q - p = 3p + q$ હોય તો $p - q = 0$ થાય.

(ii) એક દ્વિપદી સંભાવના-વિતરણમાં $pq = \frac{6}{25}$ તો હમેંશા $p \neq q$ થાય.

અથવા

એક દ્વિપદી સંભાવના વિતરણમાટે $n = 6$ છે અને $p = \frac{2}{5}$ હોય તો $p(2)$ અને $p(3)$ ની કિંમત શોધો.

30) એક પ્રમાણિત પ્રમાણ્ય ચલમાં $P(0.80 \leq Z \leq 1.80)$ નાં ગાળાની સંભાવના શોધો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

31) એક કારખાનામાં વર્ષવાર ઉત્પાદિત થતા પંખાની સંખ્યા (હજાર માં) આપેલ તે પરથી સામયિક શ્રેણીની વલણરેખા $\hat{y}_t = 679.2 + 84.5(t-3)$ મળેલ છે જ્યાં $t = 1, 2, 3, 4$ માટેની વલણ કિંમતો શોધો.

અથવા

વલણરેખાના અન્વાયોજનની ન્યૂનતમ વર્ગ પધ્ધતિના 2 ગુણ અને 2 દોષ જણાવો.

32) જો a, b, c, d, e ગુણોત્તર શ્રેણીમાં હોય, તો બતાવો ae = bd થાય.

વિભાગ - D

■ **નીચેનાં 33 થી 40 સુધીનાં પ્રશ્નોનાં માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.** **[24]**

33) નીચે આપેલ માહિતી પરથી કુલ ખર્ચની રીતે 2005 માટે સૂચક આંક શોધો :

વસ્તુઓ	A	B	C	D	E
આધાર વર્ષનો જથ્થો (2000)	30	45	20	35	4
આધાર વર્ષ 2000 નો ભાવ	4	2	60	50	10
ચાલુ વર્ષ 2005 નો ભાવ	5	3	100	90	20

34) નીચેની માહિતી પરથી સ્તરિત મધ્યકનાં આગણક અને તેના વિચરણનો આગણક શોધો.

સ્તર	સ્તરનું કદ	સ્તરનાં નિદર્શનું કદ	નિદર્શ મધ્યક	નિદર્શ - પ્રમાણિત વિચલન
1	140	10%	100	30
2	60	10%	80	8

35) 1000 પાનાનાં એક પુસ્તકમાંથી 100 પાનાનો એક યાદચ્છિક નિદર્શ લેવામાં આવ્યો છે. નિદર્શમાં પસંદ થયેલા પાના પર મુદ્રણ દોષની સંખ્યા નોંધવામાં આવી છે. જેની માહિતી નીચે મુજબ છે.

મુદ્રણ દોષની સંખ્યા	0	1	2	3	4	5
પાનાની સંખ્યા	51	23	16	6	3	1

આ નિદર્શ માહિતી પરથી પુસ્તકમાં કુલ મુદ્રણ-દોષની સંખ્યાનો આગણક શોધો અને આ આગણકના પ્રમાણિત વિચલનનું આગણન કરો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

36) આઠ કંપનીઓમાં નફા અને શેર ડિવીડંડ વચ્ચેનાં સંબંધનો અભ્યાસ કરવા મેળવેલા એક નિદર્શ માહિતી નીચે આપી છે. આ માહિતી પરથી કંપનીના નફા અને શેર ડિવીડંડ વચ્ચેનો સહસંબંધાંક ગણો.

$\Sigma(X-12)(Y-15)=80,\ \Sigma(X-12)^2=400,\ \Sigma(Y-15)^2=80,$

$\overline{X}=13.5, \overline{Y}=16.5$ જ્યાં X = કંપનીનો વાર્ષિક નફો (રૂ. કરોડમાં) તથા Y = કંપનીએ આપેલું ડિવીડંડ (% માં) છે.

37) જો $\overline{x}=82, \overline{y}=180, S_x^2=64, S_y^2=225$ તથા $r_{xy}=0.82$ હોય તો યોગ્ય નિયતસંબંધ રેખા મેળવી $x=60$ માટે y ની કિંમતનો અંદાજ મેળવો. .

અથવા

નિશ્ચાયકતાનાં આંકની વ્યાખ્યા આપી તેનો ઉપયોગ સમજાવો.

38) બે સમતોલ પાસાને ફેંકવામાં આવે છે. આ બન્ને પાસાઓની બાજુઓ પર 1, 2, 3, 4, 5, 6 સંખ્યાઓ અંકિત કરેલી છે. જો બન્ને પાસા પર જુદી-જુદી સંખ્યા હોય, તો બે માંથી ઓછામાં ઓછા એક પાસા પર 6 હોય તેની સંભાવના શોધો.

39) એક પેટીમાં 3 લાલ અને 2 સફેદ દડા છે. બીજી પેટીમાં 4 કાળા અને 2 લાલ દડા છે આ બેમાંથી એક પેટી યાદચ્છિક રીતે પસંદ કરી એક દડો લેવામાં આવે છે. આ દડો લાલ હોય તેની સંભાવના ગણો.

અથવા

એક હરોળમાં ચાર છોકરાઓ અને ચાર છોકરીઓ યાદચ્છિક રીતે જગ્યા પસંદ કરીને બેસે છે. ચારેય છોકરીઓ એક સાથે બેઠી હોય તેની સંભાવના શોધો.

40) અંતર્વેશન અને બહિર્વેશનની જરૂરિયાત જણાવો.

વિભાગ - E

■ **નીચે આપેલા 41 થી 43 સુધીના પ્રશ્નોના માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 4 ગુણ છે.** [12]

41) એક પ્રોવિઝન સ્ટોર્સનાં કાયમી ગ્રાહકોનાં માસિક બિલની રકમ પ્રમાણ્ય વિતરણ ને અનુસરે છે. જો 7.78% ગ્રાહકોનું માસિક બિલ રૂ. 359 થી ઓછું હોય અને 94.52% ગ્રાહકોનું માસિક બિલ રૂ. 510 થી ઓછું હોય, તો તે પ્રમાણ્ય-વિતરણનાં મધ્યક અને પ્રમાણિત વિચલન શોધો.

અથવા

10,000 વિદ્યાર્થીઓએ આપેલ 70 ગુણની પ્રતિભા કસોટીમાં વિદ્યાર્થીઓએ મેળવેલ ગુણનું વિતરણ પ્રામાણ્ય છે. વિતરણના મધ્યક અને પ્રમાણિત વિચલન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અનુક્રમે 30 ગુણ અને 10 ગુણ છે. આ કસોટીમાં 25 કે તેથી ઓછા ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની અંદાજિત સંખ્યા શોધો. જો 45 ગુણ થી વધુ ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને ઊચ્ચ અભ્યાસ અર્થે શિષ્યવૃત્તિ આપવાની હોય તો શિષ્યવૃત્તિ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા શોધો.

42) એક દૂધની ડેરીમાં સપ્તાહનાં દરેક દિવસે વેચાતી દૂધની કોથળીની સંખ્યા (હજારમાં) નીચે પ્રમાણે છે :

$y_t = 125, \quad t = 1, 2$

$= 185, \quad t = 3, 4$

$= 200, \quad t = 5$

આ સામયિક શ્રેણીની વલણ-રેખાનું અન્વાયોજન કરો અને સપ્તાહના છટ્ઠા અને સાતમાં દિવસે દૂધનાં વેચાણનું પૂર્વાનુમાન કરો.

43) એક ગુણોત્તર શ્રેણીનાં પ્રથમ ચાર પદો એવા છે કે બીજા અને ત્રીજા પદનો ગુણાકાર $\frac{1}{125}$ છે. જો પ્રથમ પદ 1 હોય તો પ્રથમ અને ચોથા પદનો ગુણાકાર શોધો.

અથવા

ગુણોત્તર શ્રેણીમાં આવેલ ત્રણ ક્રમિક સંખ્યાઓનો ગુણાકાર 512 અને સરવાળો 28 છે તો તે સંખ્યાઓ શોધો.

વિભાગ - F

■ **44 થી 47 સુધીના પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. દરેકના 5 ગુણ છે. માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો.** **[20]**

44) નીચે જણાવેલ માહિતી પરથી લાસ્પેયર, પાશે અને ફિસરનો સૂચક આંક શોધો.

વસ્તુઓ	આધાર વર્ષ		ચાલુ વર્ષ	
	એકમ દીઠ ભાવ (રૂ.માં)	કુલ ખર્ચ (રૂ.માં)	એકમ દીઠ ભાવ (રૂ.માં)	કુલ ખર્ચ (રૂ.માં)
A	40	440	80	960
B	100	700	80	1200
C	30	390	90	990
D	130	1950	200	3600

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

45) લેખિત પરીક્ષાનાં ગુણ (X) અને પ્રાયોગિક પરીક્ષાનાં ગુણ (Y) વચ્ચે સહસંબંધાંક શોધો. બીજી માહિતી નીચે મુજબ છે :

X	45	32	22	36	40	35	42
Y	18	16	16	19	21	21	22

46) નીચેની માહિતી પરથી પિતાની ઊંચાઈ (X) અને તેના પુત્રની ઊંચાઈ (Y) વચ્ચે યોગ્ય શ્રેષ્ઠ નિયત સંબંધ રેખાનું અન્વાયોજન કરી જ્યારે પિતાની ઊંચાઈ 150 સે.મી. હોય ત્યારે પુત્રની ઉંચાઇનો અંદાજ મેળવો.

X (સેમી.માં)	155	175	170	150	155	175	180
Y (સેમી.માં)	152	180	160	145	160	170	180

47) નીચે આપેલ કોષ્ટકની માહિતીનાં આધારે વર્ષ 2005 નો મોંઘવારી ભથ્થાનાં આંકનો અંદાજ દ્વિપદી વિસ્તરણની રીતે મેળવો.

વર્ષ	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
મોંઘવારી ભથ્થાનો આંક	691	720	750	773	785	?

અથવા

નીચેના કોષ્ટકમાં x અને y ની કિંમતો પરથી ન્યૂટનનાં અંતર્વેશન-સૂત્રની મદદથી જ્યારે $x = 0.5$ હોય ત્યારે y ની અંદાજિત કિંમત શોધો.

x	0	1	2	3	4	5
y	1	2	5	10	17	26

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section - A

(1) D, જીવન નિર્વાહનાં સૂચક આંક

(2) C, નિદર્શન યાદી અને સંદર્ભ સમય

(3) D, સહસંબંધાંક

(4) C, સી. એફ. ગૉસ

(5) C, પાસ્કલ અને ફર્મા

(6) B, ઓછી

(7) C, -0.675

(8) C, $C_t = y_t - (y'_t + S_t + R_t)$

(9) C, 1

(10) B, પરિમિત

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - B

(11) સાંકળ આધારે સૂચકઆંક =

$$= \frac{\text{આલુ વર્ષનો પરંપરિત આધારે સૂચક આંક} \times \text{અગાઉના વર્ષનો સાંકળ આધારે સૂચક આંક}}{100}$$

(12) $n = 3$

$N = 100$

$$m = N^n$$
$$= (100)^3$$
$$= 10,00,000$$

(13) કાર્લ પિયર્સનનું સૂત્રનુ સૂત્ર :-

$$r_{xy} = \frac{\Sigma(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\Sigma(x-\bar{x})^2} \cdot \sqrt{\Sigma(y-\bar{y})^2}}$$

(14) $$b_{yx} = \frac{n\Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{n\Sigma u^2 - (\Sigma u)^2} \times \frac{A}{C}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(15)

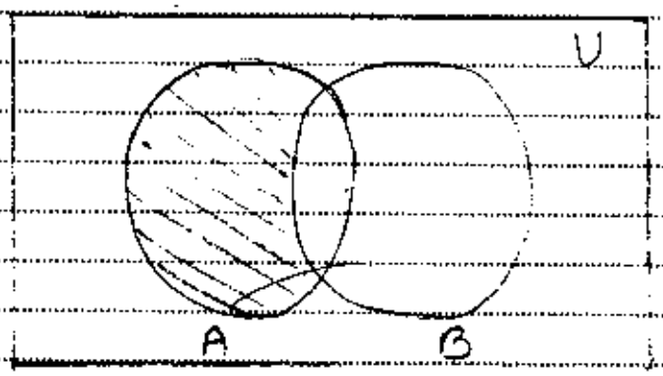

$A \cdot B = \{x ; x \in A$ પરંતુ $x \notin B\}$

(16) અસતત યાદચ્છિક ચલ વાસ્તવિક સંખ્યાના ગણ R ની "ગણની શકાય" તેવી કિંમતો ધારણ કરી શકે છે.

(17) $P(Z \geq z_1) = 0.3409$

$$\boxed{P(0 \leq Z \leq z_1) = 0.1591}$$

(18) સામયિક શ્રેણી :-

કોઈ ચોક્કસ ઘટના સાથે સંકળાયેલ ચલરાશિ (y_t) ની જુદા જુદા સમય (t) ની કિંમત / કિંમતોના સમૂહને સામયિક શ્રેણી કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દા.ત., કોઈ પેઢીનો ઊત્પાદન ખર્ચ, ઉત્પાદન, વેચાણ વગેરેની માહિતી.

(19) 5 પદોના શ્રેઢીની ઘાત :-

$$\frac{a}{r^2}, \frac{a}{r}, a, \cancel{ar}, ar^2$$

જ્યાં, સામાન્ય ગુણોત્તર $= r$

(20) પ્રથમ ક્રમના સંગતીના સંગતીને દ્વિતીય ક્રમના સંગતી કહે છે. તેને સંકેતમાં "$\Delta^2 y_{n-1}$" વડે દર્શાવવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - C

(21)

~~જીવન નિર્વાહ~~

$$\text{વાસ્તવિક વેતન} = \frac{\text{નામિક વેતન}}{\text{જીવન નિર્વાહ ~~માર્ગો~~ સૂચકાંક}} \times 100$$

વર્ષ	જીવન નિર્વાહનો સૂચકાંક	નામિક વેતન	વાસ્તવિક વેતન
2002	140	3000	2142.86
2003	150	3200	2133.33
2004	200	4000	2000
2005	220	5000	~~2272~~.73

(22) $N = (?)$

$n = 3$

$m = 54740$

$$m = {}^{N}C_{n}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$54740 = \frac{N(N-1)(N-2)}{3\times2\times1}$$

$$328440 = N(N-1)(N-2)$$

$$70\times69\times68 = N(N-1)(N-2)$$

$$\boxed{N = 70}$$

(23) $r = -\frac{3}{7}$

$\Sigma d^2 = 50$

$n = (?)$

$$r = 1 - \frac{6\Sigma d^2}{n(n^2-1)}$$

$$-\frac{3}{7} = 1 - \frac{6(50)}{n(n^2-1)}$$

$$-\frac{3}{7} = \frac{300}{n(n^2-1)}$$

$$n(n^2-1) = \frac{300\times7}{-3}$$

$$n(n^2-1) = -700$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$\cancel{n(n+1)(n-1) = -700}$

$\cancel{(n+1)n(n-1) =}$

(23) $r = -3/7$

$\Sigma d^2 = 50$

$n = (?)$

$$r = 1 - \frac{6\Sigma d^2}{n(n^2-1)}$$

$$-\frac{3}{7} = 1 - \frac{6(50)}{n(n^2-1)}$$

$$\frac{300}{n(n^2-1)} = 1 + \frac{3}{7}$$

$$\frac{300}{n(n^2-1)} = \frac{10}{7}$$

$$\frac{300 \times 7}{10} = n(n^2-1)$$

$$210 = (n+1)n(n-1)$$

$$7 \times 6 \times 5 = (n+1)n(n-1)$$

$$\boxed{n = 6}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(24)

→ b_{yx} અને b_{xy} ના ઉંનેના ચિહ્નો સમાન તેમના સહવિચરણના ચિહ્ન જેવા જ હોય છે.

→ b_{yx} અને b_{xy} ઉંને માંથી કોઈ એકની કિંમત 1 કરતાં મોટી અને બીજાની કિંમત 1 કરતા નાની હોય છે.

→ $R^2 = r^2 = 1$ હોય તો ઉંને નિયતસંબંધ રેખાઓ એક-બીજાને એકાકાર થાય છે. તેમના ગુણ્યો પરસ્પર ધ્યસ્ત હોય છે.

→ $R^2 = r^2 = 0$ હોય તો ઉંને નિયતસંબંધ રેખાઓ એક બીજાને કાટખૂણે છેદે છે.

(25) બે પાસા ફેંકવાના કુલ બનાવ $n = 36$

ઘટના A = બન્ને પાસા પરની સંખ્યાઓનો સરવાળો 8 કરતાં મોટો હોય

ઘટના A ને સાનુકુલ બનાવ

$m = 10$ (3,6) (4,5) (4,6) (5,4) (5,5) (5,6) (6,3) (6,4) (6,5) (6,6)

$P(A) = \frac{m}{n}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$= \frac{10}{36}$

$= \frac{5}{18}$

(26) $P(A) = 0.80$

$P(B) = 0.30$

$P(A \cap B) = 0.15$

$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$

$= 0.80 + 0.30 - 0.15$

$= 0.95$

$P(A' \cap B') = 1 - P(A \cup B)$

$= 1 - 0.95$

$= 0.05$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

27) $P(x) = C(2x^2 + 3x + 4)$

$x = -1, 0, 1$

$P(-1) = C(2(-1)^2 + 3(-1) + 4)$
$= C(2 - 3 + 4)$
$= C(3)$
$= 3C$

$P(0) = C(2(0)^2 + 3(0) + 4)$
$= C(0 + 0 + 4)$
$= C(4)$
$= 4C$

$P(1) = C(2(1)^2 + 3(1) + 4)$
$= C(2 + 3 + 4)$
$= C(9)$
$= 9C$

$\Sigma P(x) = P(-1) + P(0) + P(1)$

$\therefore 1 = 3C + 4C + 9C$

$1 = 16C$

$\therefore C = \frac{1}{16}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(28) $p =$ ખરા થાય તેવી સંભાવના

$p = 0.90$

$q = 1 - p$

$= 1 - 0.90$

$= 0.1$

$n = 7 \quad , \quad x = 7$

$P(x) = {}^{n}C_{x} \cdot p^{x} \cdot q^{n-x}$

$P(7) = {}^{7}C_{7} \times (0.9)^{7} \times (0.1)^{7-7}$

$= 1 \times 0.48 \times 1$

$\boxed{= 0.48}$

(29) $n = 6$

$p = 0.4$

$P(2) = (?)$

$P(3) = (?)$

$q = 1 - p$

$= 1 - 0.4$

$= 0.6$

$P(x) = {}^{n}C_{x} \cdot p^{x} \cdot q^{n-x}$

$P(2) = {}^{6}C_{2} \times (0.4)^{2} \times (0.6)^{6-2}$

$= 15 \times 0.16 \times 0.13$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

~~P(2) = 0.1~~

$P(2) = 0.312$

$P(x) = {}^{n}C_{x} \cdot p^{x} \cdot q^{n-x}$

$P(3) = {}^{6}C_{3} \times (0.4)^{3} \times (0.6)^{6-3}$

$= 20 \times 0.064 \times 0.216$

$P(3) = 0.28$

(30) $P(0.80 \leq z \leq 1.80) = (1)$

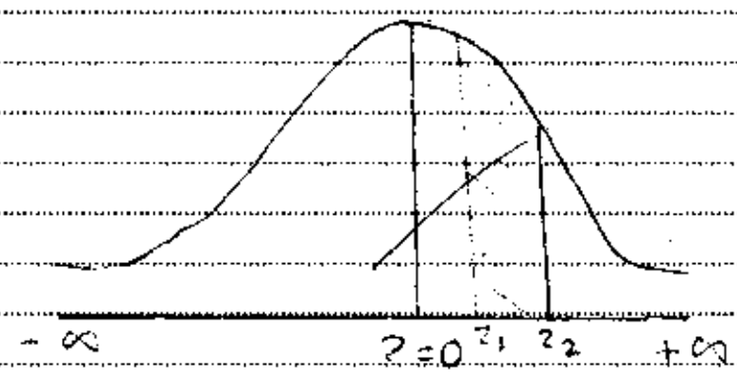

$P(z_1 \leq z \leq z_2) = (1)$

$P(0 \leq z \leq z_1) = 0.2881$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$P(0 \le z \le z_2) = 0.4641$

$P(z_1 \le z \le z_2) = P(0 \le z \le z_2) - P(0 \le z \le z_1)$
$= 0.4641 - 0.2881$

$\boxed{= 0.176}$

(31) ~~વલણ રેખા~~

t	વલણરેખા $\hat{Y}_t = 679.2 + 84.5(t-3)$	વલણ કિંમતો
1	$= 679.2 + 84.5(1-3)$	$= 510.2$
2	$= 679.2 + 84.5(2-3)$	$= 594.7$
3	$= 679.2 + 84.5(3-3)$	$= 679.2$
4	$= 679.2 + 84.5(4-3)$	$= 763.7$

(32) $T_1 = a = a$
$T_2 = ar = b$
$T_3 = ar^2 = c$
$T_4 = ar^3 = d$
$T_5 = ar^4 = e$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$S_1.G_1 = ae$

$= a \times ar^4$

$\boxed{= a^2r^4}$

$\sigma.G_1 = bd$

$= ar \times ar^3$

$\boxed{= a^2r^4}$

$S_1.G_1 = \sigma.G_1$. હોવાથી કહી શકાય કે $ae = bd$ થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - D

(33)

	2000		2005		
વસ્તુ	q_0	p_0	p_1	p_1q_0	p_0q_0
A	30	4	5	150	120
B	45	2	3	135	90
C	20	60	100	2000	1200
D	35	50	90	3150	1750
E	4	10	20	80	40
				5515	3200

કુલ કિંમતી રીતે સૂચકાંક $= \frac{\Sigma p_1q_0}{\Sigma p_0q_0} \times 100$

$= \frac{5515}{3200} \times 10$

$= 172.34$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(34) $N_1 = 140$ $n_1 = 14$ $\bar{y}_1 = 100$ $s_1 = 30$

$N_2 = 60$ $n_2 = 6$ $\bar{y}_2 = 80$ $s_2 = 8$

$$s_1^2 = 900$$
$$s_2^2 = 64$$

$$\bar{y}_{st} = \frac{N_1 \cdot \bar{y}_1 + N_2 \cdot \bar{y}_2}{N_1 + N_2}$$

$$= \frac{(140 \times 100) + (60 \times 80)}{140 + 60}$$

$$= \frac{14000 + 4800}{200}$$

$$= \frac{18800}{200}$$

$$\boxed{\bar{y}_{st} = 94}$$

$$\hat{Y} = \bar{y}_{st}$$

$$\boxed{\hat{Y} = 94}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$V(\hat{\bar{y}}_{st}) = \frac{1}{N^2}\left[\frac{N_1(N_1-n_1)S_1^2}{n_1} + \frac{N_2(N_2-n_2)S_2^2}{n_2}\right]$$

$$= \frac{1}{(200)^2}\left[\frac{140(140-14)900}{14} + \frac{60(60-6)64}{6}\right]$$

$$= \frac{1}{40000}\left[11,34,000 + 34560\right]$$

$$= \frac{11,68,560}{40000}$$

$$\boxed{V(\hat{\bar{y}}_{st}) = 29.21}$$

(35) $N = 1000$

$n = 100$

y_i	f_i	f_iy_i	$f_iy_i^2$
0	51	0	0
1	23	23	23
2	16	32	64
3	6	18	54
4	3	12	48
5	1	5	25
	100	90	214

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$\bar{y} = \frac{\Sigma f_i y_i}{n}$$

$$= \frac{90}{100}$$

$$= 0.9$$ અંદાજ થાય

$$\hat{T} = N \cdot \bar{y}$$

$$= 1000 \times 0.9$$

$$= 900$$ અંદાજ થાય

$$S^2 = \frac{\Sigma f_i y_i^2 - n(\bar{y})^2}{n-1}$$

$$= \frac{214 - 100(0.9)^2}{100-1}$$

$$= \frac{214 - 81}{99}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$= \frac{133}{99}$$

$$\cancel{= 1.34}$$

$$= \sqrt{1.34}$$

$$\boxed{S = 1.16}$$

$$\sqrt{V(\hat{T})} = \sqrt{\frac{N(N-n)}{n}} \cdot S$$

$$= \sqrt{\frac{1000\,(1000-100)}{100}} \times 1.16$$

$$= \sqrt{9000} \times 1.16$$

$$\cancel{= 110.05}$$

$$\boxed{= 110.04}$$

$$\boxed{\approx 110 \text{ મુદ્દા દોષ}}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(36) $n = 8$

$\Sigma(x-12)(y-15) = 80$

$\Sigma(x-12)^2 = 400$

$\Sigma(y-15)^2 = 80$

$\bar{x} = 13.5$

$\bar{y} = 16.5$

ધારો કે $x-12 = u$ અને $y-15 = v$

$\bar{x} = a + \frac{\Sigma u}{n}$

$13.5 = 12 + \frac{\Sigma u}{8}$

$1.5 = \frac{\Sigma u}{8}$

$1.5 \times 8 = \Sigma u$

$\boxed{\Sigma u = 12}$

$\bar{y} = b + \frac{\Sigma v}{n}$

$16.5 = 15 + \frac{\Sigma v}{8}$

$1.5 \times 8 = \Sigma v$

$\boxed{\Sigma v = 12}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$\Sigma uv = 80$

$\Sigma u^2 = 400$ $\Sigma v = 12$

$\Sigma v^2 = 80$ $\Sigma v = 12$

$\bar{x} = 13.5$

$\bar{y} = 16.5$

$$r = \frac{n\Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{\sqrt{n\Sigma u^2 - (\Sigma u)^2} \cdot \sqrt{n\Sigma v^2 - (\Sigma v)^2}}$$

$$= \frac{8(80) - (12)(12)}{\sqrt{8(400) - (12)^2} \cdot \sqrt{8(80) - (12)^2}}$$

$$= \frac{640 - 144}{\sqrt{3200 - 144}\ \sqrt{640 - 144}}$$

$$= \frac{496}{\sqrt{3056}\ \sqrt{496}}$$

$$= \frac{496}{1231.17}$$

$$\boxed{= 0.40}$$

સહસંબંધાંક એ ઉગમબિંદુ અને સ્કેલ માપના પરિવર્તનથી મુક્ત છે

$\therefore r(u, v) = r(x, y)$

$\boxed{\therefore r(x, y) = 0.40}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(37) $\bar{x} = 82$, $S^2_x = 64$ $S_x = 8$

$\bar{y} = 180$, $S^2_y = 225$ $S_y = 15$

$r = 0.82$

$b_{yx} = r \cdot \frac{S_y}{S_x}$

$= 0.82 \times \frac{15}{8}$

$= 1.54$

$a = \bar{y} - b_{yx} \cdot \bar{x}$

$= 180 - 1.54 \times (82)$

$= 180 - 126.28$

$= 53.72$

શ્રેષ્ઠ સમાશ્રયી રેખાનું સમીકરણ

$\hat{Y} = a + b_{yx} \cdot x$

$= 53.72 + 1.54\,x$

$x = 60$, $Y = (?)$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

$y = 53.72 + 1.54(60)$

$= 53.72 + 92.4$

$\boxed{= 146.12}$

(38) જે સમતોલ પાસા એક સાથે ફેંકવાના કુલ ઘટાવ $n = 36$

ઘટના A = બન્ને પાસા પર જુદી-જુદી સંખ્યા હોય

ઘટના A ને સાનુકૂલ ઘટાવ

$m = 30$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$P(A) = \frac{m}{n}$

$= \frac{30}{36}$

$= \frac{5}{6}$

ઘટના B = બે માંથી ઓછામાં ઓછા એક પર 6 હોય.

ઘટના B ને અનુકૂળ ગણાય

$m = 11$ (1,6)(2,6)(3,6)(4,6)(5,6)
(6,1)(6,2)(6,3)(6,4)(6,5)
(6,6)

$P(B) = \frac{m}{n}$

$= \frac{11}{36}$

ઘટના $A \cap B$ = ઘટના A અને ઘટના B બંને સાથે બને
ઘટના $A \cap B$ ને અનુકૂળ ગણાય

$m = 10$

$P(A \cap B) = \frac{m}{n}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$= \frac{10}{36}$$

$$= \frac{5}{18}$$

$$P(B/A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}$$

$$= \frac{5/18}{5/6}$$

$$= \frac{5}{18} \times \frac{6}{5}$$

$$= \frac{6}{18}$$

$$= \frac{1}{3}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(39) 8 વ્યક્તિઓને બેસાડવાના કુલ બનાવ $n = {}^8P_8$

$= 8!$

$= 40320$

ઘટના A = બધેય છોકરીઓ એક સાથે બેઠી હોય

ઘટના A ને અનુકૂળ બનાવ

$m = {}^5P_5 \times {}^4P_4$

$= 5! \times 4!$

$= 120 \times 24$

$= 2880$

$P(A) = \frac{m}{n}$

$= \frac{2880}{40320}$

$= \frac{1}{14}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(40) અંતર્વેશન અને ગર્ભવેશન ની જરૂરિયાત :-

→ કેન્દ્ર સરકાર અને રાજ્ય સરકાર ~~તેમજ~~ ના વિવિધ વિભાગો તેમજ ખાનગી ઔદ્યોગિક ગૃહો અને વેપારી સંસ્થાઓને વિવિધ ક્ષેત્રોમાં સમય સાધારિત ~~કેશકારનો~~ અભ્યાસ કરવા માટે આંકડાકીય માહિતી મેળવવા અંતર્વેશન અને ગર્ભવેશન ની પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે.

→ દેશમાં દર દસ વર્ષે વસ્તી ગણતરી થાય છે. તેના આંકડા પરથી ભવિષ્યમાં વસ્તીનો અંદાજ મેળવવા માટે ગર્ભવેશનનો ઉપયોગ થાય છે.

→ જુદા-જુદા ક્ષેત્રોમાં વાર્ષિક ધોરણે એકત્ર થતી માહિતીમાં અમુક વર્ષ કે વર્ષોની માહિતી ખૂટતી હોય અથવા નષ્ટ થઇ ગઇ હોય તો તેની માહિતીનો અંદાજ મેળવવા માટે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તેનો ઉપયોગ થાય છે.

→ દેશના આયોજન પંચને દેશના જુદા-જુદા ક્ષેત્રોના આંકડા પ્રાપ્ત કરી ભવિષ્ય માટેના ગ્રહાંકો અને વિકાસ યોજના તૈયાર કરવા માટે ઉપયોગી છે.

→ આવર્ગીકૃત માહિતીને જુદા-જુદા વિભાગોમાં વહેંચી તેમની મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપ જેવા કે મધ્યસ્થ, બહુલક, ચતુર્થક વગેરે આના પરથી શોધી શકાય છે.

→ અંતર્વેશન અને બહિર્વેશનની ઘણી જરૂરીયાતો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - E

(41)

$P(x \leq 359) = 7.78\%$

$P(x \leq 359) = 0.0778$

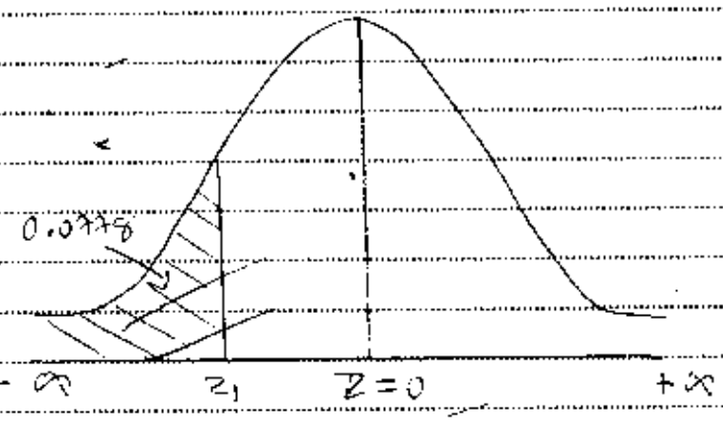

$P(z_1 \leq z \leq 0) = (l)$

$P(-\infty < z \leq z_1) = 0.0778$

$P(-\infty < z \leq 0) = 0.5000$

$P(z_1 \leq z \leq 0) = 0.5000 - 0.0778$

$= 0.4222$

કોષ્ટક માં ઊલટી શોધી જોતાં

$\boxed{z_1 = -1.42}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$z_1 = \frac{x_1 - \mu}{\sigma}$$

$$-1.42 = \frac{359 - \mu}{\sigma}$$

$$-1.42\sigma + \mu = 359 \quad --- (1)$$

$P(x \leq 510) = 94.52\%$

$P(x \leq 510) = 0.9452$

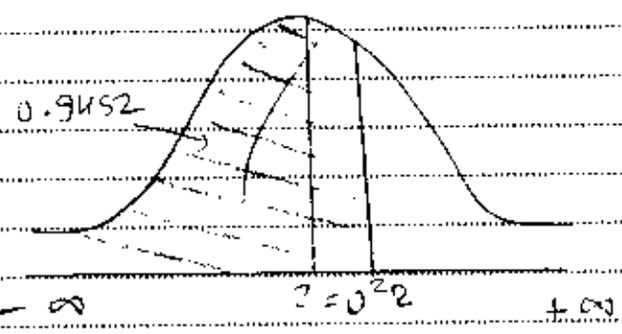

$P(0 \leq z \leq z_2) = (?)$

$P(-\infty \leq z \leq z_2) = 0.9452$

$P(-\infty \leq z \leq 0) = 0.5000$

$P(0 \leq z \leq z_2) = 0.9452 - 0.5000$

$= 0.4452$

કોષ્ટક માં ઊલટી રીતે જોતાં

$$\boxed{z_2 = 1.6}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

$$z_2 = \frac{x_2 - \mu}{\sigma}$$

$$1.6 = \frac{510 - \mu}{\sigma}$$

$$1.6\sigma + \mu = 510 \quad --- (2)$$

સમીકરણ (2) માંથી સમીકરણ (1) બાદ કરતાં

$$1.6\sigma + \mu = 510$$
$$-1.42\sigma + \mu = 359$$
$$+ \quad - \quad -$$

$$3.02\sigma = 151$$

$$\sigma = 50$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સમીકરણ (2) માં $\sigma = 50$ લેતાં

$1.6\sigma + \mu = 510$

$1.6(50) + \mu = 510$

$\mu = 510 - 80$

~~$\mu = 430$~~

$\mu = 430$

(42)

t	y_t	$w = t - \bar{t}$	$w \cdot y_t$	w^2
1	125	-2	-250	4
2	125	-1	-125	1
3	185	0	0	0
4	185	1	185	1
5	200	2	400	4
15	820		210	10

$\bar{t} = \frac{\Sigma t}{n} = \frac{15}{5} = 3$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$\bar{y}_t = \frac{\Sigma y_t}{n} = \frac{820}{5} \boxed{= 164}$$

$$b = \frac{\Sigma w \cdot y_t}{\Sigma w^2}$$

$$= \frac{210}{10}$$

$$\boxed{b = 21}$$

$$a = \bar{y}_t$$

$$\boxed{a = 164}$$

સામયિક શ્રેણીની વલણ રેખાનું સમાયોજન

$$\hat{y}_t = a + bw$$
$$= a + b(t - \bar{t})$$

$$\boxed{= 164 + 21(t - 3)}$$

$t = 6$, $\hat{y}_6 = (1)$

$$\hat{y}_6 = 164 + 21(6 - 3)$$

$$= 164 + 63$$

$$\boxed{= 1,\cancel{01}\,000 \text{ કાપલીઓ}}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$t = 7, \quad \hat{y}_7 = (?)$

$\hat{y}_7 = 164 + 21(7-3)$

$= 164 + 84$

$\boxed{= 248000 \text{ કોથળીઓ}}$

(43) ધારો કે ત્રણ ક્રમિક પદો $= \frac{a}{r}, a, ar$

ત્રણ ક્રમિક પદોનો ગુણાકાર $= \frac{a}{r} \times a \times ar$

$512 = a^3$

બંને બાજુ ઘનમૂળ લેતાં

$\sqrt[3]{512} = \sqrt[3]{a^3}$

$8 = a$

$\boxed{a = 8}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

ત્રણ ક્રમિક પદોનો સરવાળો $= \frac{a}{r} + a + ar$

$28 = \frac{a + ar + ar^2}{r}$

$28r = 8 + 8r + 8r^2$

$0 = 8r^2 + 8r - 28r + 8$

$8r^2 - 20r + 8 = 0$

$8r^2 - 16r - 4r + 8 = 0$

$8r(r-2) - 4(r-2) = 0$

$\therefore (8r-4)(r-2) = 0$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$8x - 4 = 0$ અથવા $x - 2 = 0$

$x = \frac{4}{8}$ અથવા $x = 2$

$x = \frac{1}{2}$ અથવા $x = 2$

ત્રણ ક્રમિક સંખ્યાઓ

$\frac{a}{x} = 16$ $\frac{a}{x} = 4$

$a = 8$ અથવા $a = 8$

$ax = 4$ $ax = 16$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - F

(44)

વસ્તુઓ	આધાર વર્ષ ભાવ P_0	આધાર વર્ષ જથ્થો q_0	ચાલુ વર્ષ P_1 ભાવ	ચાલુ વર્ષ q_1 જથ્થો	P_1q_0	P_0q_0	P_1q_1	P_0q_1
A	40	11	80	12	880	440	960	480
B	100	7	80	15	560	700	1200	1500
C	30	13	90	11	1170	390	990	330
D	130	15	200	18	3000	1950	3600	2340
					5610	3480	6750	4650

$$I_L = \frac{\Sigma P_1 q_0}{\Sigma P_0 q_0} \times 100$$

$$= \frac{5610}{3480} \times 100$$

$$= 161.21$$

$$I_P = \frac{\Sigma P_1 q_1}{\Sigma P_0 q_1} \times 100$$

$$= \frac{6750}{4650} \times 100$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$= 145.16$$

$$I_f = \sqrt{I_L \times I_P}$$

$$= \sqrt{161.21 \times 145.16}$$

$$= 152.97$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 5

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(45)

x	y	$(x-\bar{x})$	$(y-\bar{y})$	$(x-\bar{x})(y-\bar{y})$	$(x-\bar{x})^2$	$(y-\bar{y})$
45	18	9	-1	-9	81	1
32	16	-4	-3	12	16	9
22	16	-14	-3	42	196	9
36	19	0	0	0	0	0
40	21	4	2	8	16	4
35	21	-1	2	-2	1	4
42	22	6	3	18	36	9
252	133			69	346	36

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$\bar{x} = \frac{\Sigma x}{n} = \frac{252}{7} \quad \boxed{= 36}$$

$$\bar{y} = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{133}{7} \quad \boxed{= 19}$$

$$r = \frac{\Sigma(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\Sigma(x-\bar{x})^2}\sqrt{\Sigma(y-\bar{y})^2}}$$

$$= \frac{69}{\sqrt{346}\sqrt{36}}$$

$$= \frac{69}{111.61}$$

$$\boxed{r = 0.62}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(46)

x	y	u	v	uv	u^2
155	152	5	7	35	25
175	180	25	35	875	625
170	160	20	15	300	400
150	145	0	0	0	0
155	160	5	15	75	25
175	170	25	25	625	625
180	180	30	35	1050	900
1160	1147	110	132	2960	2600

$\bar{x} = \frac{\Sigma x}{n} = \frac{1160}{7}$ $\boxed{= 165.71}$

$\bar{y} = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{1147}{7}$ $\boxed{= 163.86}$

$u = x - b$ જ્યાં $b = 150$

$v = y - d$ જ્યાં $d = 145$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$b_{yx} = \frac{n\Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{n\Sigma u^2 - (\Sigma u)^2}$$

$$= \frac{7(2960) - (110)(132)}{7(2600) - (110)^2}$$

$$= \frac{20720 - 14520}{18200 - 12100}$$

$$= \frac{6200}{6100}$$

$$= 1.02$$

$$a = \bar{y} - b_{yx} \cdot \bar{x}$$

$$= 163.86 - 1.02(165.71)$$

$$= 163.86 - 169.02$$

$$= -5.16$$

શ્રેષ્ઠ નિયત કાંટલ રેખાનું સમીકરણ

$$\hat{y} = a + b_{yx} \cdot x$$

$$= -5.16 + 1.02x$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 6

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

$x = 150$, $y = (1)$

$y = -5.16 + 1.02(150)$

$= -5.16 + 153$

$= 147.84$ cm

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(47)

$n = 6 - 1$
$= 5$

$\Delta^n y_0 = 0$

$\Delta^5 y_0 = 0$

$1y_5 - 5y_4 + 10y_3 - 10y_2 + 5y_1 - 1y_0 = 0$

$y_5 - 5(785) + 10(773) - 10(750) + 5(720)$
$- 691 = 0$

$\therefore y_5 - 3925 + 7730 - 7500 + 3600$
$- 691 = 0$

$y_5 - 786 = 0$

$\boxed{y_5 = 786}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-A

A:1 (D) ભુવનનિર્વાહના સૂચકઆંક.

A:2 (C) નિદર્શનચાહી અને સંદર્ભસમય.

A:3 (D) સહસંબંધાંક.

A:4 (C) સી. એફ. ગૉસ.

A:5 (C) પ્રસ્કલ અને ફર્મા.

A:6 (B) ચોછી.

A:7 (C) -0.675.

A:8 (C) $C_t = y_t - (y'_t + S_t + R_t)$.

A:9 (C) 1.

A:10 (B) પરિમિત.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - B

A-11 અચલ આધારનો

સૂચકઆંક = ચાલુ વર્ષનું પરંપરિત અગાઉના વર્ષનું આધારનું સૂચકઆંક × અચલઆધારનું સૂચકઆંક / 100.

A-12 પુરવણીસહિત ઘાદરિઘક

નિદર્શોની સંખ્યા = $m = N^n$

$= (100)^3$

$\boxed{= 10,00,000}$

A-13 સહસંબંધાંકની ગણતરી માટે કાલ પિયર્સને મૂળભૂત રીતે નીચેનું સૂત્ર આપ્યું છે.

$$r = \frac{\Sigma(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\Sigma(x-\bar{x})^2}\sqrt{\Sigma(y-\bar{y})^2}}$$

A-14 $$b_{yx} = \frac{n.\Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{\sqrt{n.\Sigma u^2 - (\Sigma u)^2}\sqrt{n.\Sigma v^2 - (\Sigma v)^2}} \times \frac{A}{C}$$

A-15

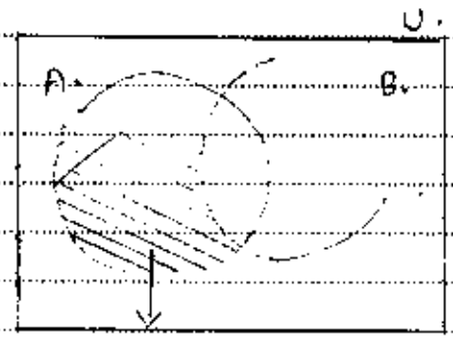

તફાવત ઘરના (A - B)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-16 અસતત યાદૃચ્છિક ચલ વાસ્તવિક સંખ્યાના ગણ રૂપની ગણી શકાય તેવી (ગણ્ય કિંમતો) કિંમતોને ધારણ કરી શકે છે.

A-17

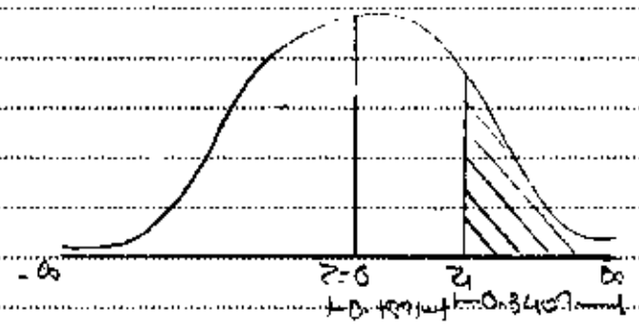

$\rightarrow P(0 \leq z \leq z_1) = P(0 \leq z < \infty) - P(z_1 \leq z < \infty)$

$= 0.5 - 0.3409$

$= 0.1591.$

$\therefore \boxed{P(0 \leq z \leq z_1) = 0.1591}$ થાય.

A-18 "કોઈ પણ ઘટના કે પ્રક્રિયાની સાથે સંકળાયેલ ચલરાશિની જુદી-જુદી સમયે મળતી કિંમતોના ગણને અથવા સમૂહને સામાયિક શ્રેણી કહે છે."

A-19 ગુણોત્તર શ્રેણીના ચોથ પદોના સ્વરૂપની ધારણા :-
$a/r^2, a/r, a, ar, ar^2$ છે.

A-20 પ્રથમ ક્રમના અંતરોના અંતરને દ્વિતીય ક્રમના અંતરો કહે છે.
તેને સંકેતમાં $\Delta^2 y_n$ વડે દર્શાવાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section - C

A-21 વાસ્તવિક વેતન = માસિક વેતન(₹) / ગ્રાહકનિર્દેશાંક સૂચકાંક ×100.

વર્ષ	વાસ્તવિક વેતન (₹).
2002.	$\frac{3,000}{140} \times 100 = 2142.86$
2003.	$\frac{3200}{150} \times 100 = 2133.33$.
2004.	$\frac{4000}{200} \times 100 = 2000$.
2005	$\frac{5,000}{220} \times 100 = 2272.72$.

A-22 પુરવણી રહિત નિરીક્ષણોની સંખ્યા = m = 54,740.

m = 3, N = ?

→ પુરવણીરહિત નિરીક્ષણોની સંખ્યા = m = N_{C_m}

$54740 = N_{C_3}$.

$\therefore 54,740 = \frac{N(N-1)(N-2)}{3 \times 2 \times 1}$.

$\therefore 54,740 \times 6 = N(N-1)(N-2)$

$\therefore 32,84,440 = N(N-1)(N-2)$

$\therefore 70 \times 69 \times 68 = N(N-1)(N-2)$

$\therefore \boxed{N = 70}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans:- શ્યામ, Nની કિંમત 70 થશે.

Ans23. $\gamma_1 = -3/7$, $\Sigma d^2 = 50$, $n = ?$

$\rightarrow \gamma = 1 - \frac{6\Sigma d^2}{n(n^2-1)}$

$-\frac{3}{7} = 1 - \frac{6(50)}{n(n^2-1)}$

$\frac{-3}{7} - 1 = \frac{-300}{n(n^2-1)}$

$-0.43 - 1 = \frac{-300}{n(n^2-1)}$

$-1.43 = \frac{-300}{n(n^2-1)}$

$\therefore n(n^2-1) = \frac{-300}{-1.43}$

$\therefore n(n-1)(n+1) =$

$1 - \frac{300}{3} \times 7$

$1 - 700$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-23 $r = -3/7$, $\Sigma d^2 = 50$, $n = ?$

$$r = 1 - \frac{6\Sigma d^2}{n(n^2-1)}$$

$$-\frac{3}{7} = 1 - \frac{6(50)}{n(n^2-1)}$$

$$-\frac{3}{7} = 1 - \frac{300}{n(n^2-1)}$$

$$\frac{300}{n(n^2-1)} = 1 + \frac{3}{7}$$

$$\frac{300}{n(n^2-1)} = \frac{10}{7}$$

$$n(n^2-1) = \frac{30\cancel{0} \times 7}{1\cancel{0}}$$

$$n(n-1)(n+1) = 210$$

$$(n-1)(n)(n+1) = 210$$

$$\cancel{5 \times 6 \times}$$

$$(n-1)(n)(n+1) = 5 \times 6 \times 7$$

$$\boxed{n = 6}$$

Ans:- આમ, નિદર્શના એકમોની સંખ્યા 6 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-24 બે નિયતસંબંધ રેખાઓ સંબંધી ગુણધર્મો :-

1. જો $R^2 = 0$ હોય તો બંને નિયતસંબંધરેખાઓ એકબીજાને કાટખૂણે છેદે છે.

2. જો $R^2 = 1$ હોય તો બંને નિયતસંબંધ રેખાઓ એકાકાર હોય છે.

3. b_{yx}, b_{xy} અને r ત્રણેયના ચિહ્નો એકસરખાં હોય છે.

4. બંને ચલ વચ્ચે સંપૂર્ણ સહસંબંધ હોય તો બંને નિયતસંબંધ એકબીજાના વ્યસ્ત હોય છે.

5. બંને નિયતસંબંધ રેખાઓ માટે નિરપેક્ષપદનો એક એકસરખો મળે છે.

A-25 $n = \{(1,1), (1,2), (1,3), (1,4), (1,5), (1,6),$
$(2,1), (2,2), (2,3), (2,4), (2,5), (2,6),$
$(3,1), (3,2), (3,3), (3,4), (3,5), (3,6),$
$(4,1), (4,2), (4,3), (4,4), (4,5), (4,6),$
$(5,1), (5,2), (5,3), (5,4), (5,5), (5,6),$
$(6,1), (6,2), (6,3), (6,4), (6,5), (6,6)\}$.

$\therefore n = 36$.

ઘટના-A = બંને પાસા પરની સંખ્યાનો સરવાળો 8 કરતાં મોટો હોય

$\therefore$ ઘટના-A ને સાનુકૂળ પરિણામો $= m = \{(3,6), (4,5), (4,6), (5,4), (5,5), (5,6)$
$(6,3), (6,4), (6,5), (6,6)\}$.

$\therefore m = 10$.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$\therefore P(A) = \frac{m}{n} = \boxed{\frac{10}{36}}$

Ans. આમ, $P(A) = 10/36$ થશે.

A-26 $P(A) = 0.80$, $P(B) = 0.30$, $P(A \cap B) = 0.15$,
$P(A' \cap B') = \_\_\_$.

$\rightarrow P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$
$= 0.80 + 0.30 - 0.15$
$\boxed{= 0.95}$

$\rightarrow P(A' \cap B') = 1 - P(A \cup B)$
$= 1 - 0.95$
$\boxed{= 0.05}$

Ans. આમ, $P(A' \cap B')$ ની કિંમત 0.05 થશે.

A-27 $P(x) = C(2x^2 + 3x + 4)$.
જ્યાં,
$x = -1$, $P(-1) = C[2(-1)^2 + 3(-1) + 4]$
$= C[2 - 3 + 4]$
$= C[-1 + 4]$
$\boxed{P(-1) = 3C}$

$x = 0$, $P(0) = C[2(0)^2 + 3(0) + 4]$
$= C[0 + 0 + 4]$
$\boxed{P(0) = 4C}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$x = 1$, $P(1) = c[2(1)^2 + 3(1) + 4]$

$= c[2+3+4]$

$\boxed{P(1) = 9c}$

→ દ્વિપદી સંભાવના વિતરણમાં,

$\Sigma P(x) = 1$

$\therefore P(-1) + P(0) + P(1) = 1$

$3c + 4c + 9c = 1$

$16c = 1$

$\boxed{c = 1/16}$

Ans:- અચળ c ની કિંમત $1/16$ થાય.

Ans:- $p = \frac{90}{100} = 0.9$, $q = 1 - p$

$= 1 - 0.9$

$= 0.1$.

$n = 7$, $x = 7$.

→ $P(x) = {}^nC_x \cdot p^x \cdot q^{n-x}$

$\therefore P(7) = {}^7C_7 \cdot p^7 (0.9)^7 \cdot (0.1)^{7-7}$

$= 1 \times 0.48 \times 1$.

$\boxed{P(7) = 0.48}$

Ans:- આમ, કોઈ વિદ્યાર્થી બધા 7 વિષયોમાં પાસ થાય તેની સંભાવના 0.48 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-29 (1) $3q - p = 3p + q$.

$3q - q = 3p + p$

$2q = 4p$.

$2(1-p) = 4p$.

$2 - 2p = 4p$

$2 = 4p + 2p$

$6p = 2$

$\therefore p = 2/6$

$\therefore \boxed{p = 1/3}$

$\rightarrow q = 1 - p$

$= 1 - 1/3$

$\boxed{= 3/4}$ $\boxed{q = 2/3}$

~~$p - q = 1/4 - 3/4 = -2/4$ થાય છે.~~

~~$\therefore$ આ વિધાન ખોટું છે.~~

~~કારણ કે, $p - q \neq 0$ થાય છે.~~

$\therefore p - q = \frac{1}{3} - \frac{2}{3} = -1/3$.

$\rightarrow$ $\therefore$ આ વિધાન ખોટું છે.

કારણ કે, $p - q \neq 0$ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(ii) $pq = 6/25$.

$p(1-p) = \frac{6}{25}$

$p - p^2 = \frac{6}{25}$

$25p - 25p^2 = 6$.

$25p^2 - 25p + 6 = 0$.

$25p^2 - 15p - 10p + 6 = 0$.

$5p(5p-3) - 2(5p-3) = 0$.

$(5p-3)(5p-2) = 0$.

$(5p-3) = 0$ અથવા $5p-2=0$

$\therefore \boxed{p = 3/5}$ $\therefore \boxed{p = 2/5}$

આમ, જો $p = 3/5$ હોય તો $q = 2/5$

અથવા

જો $p = 2/5$ હોય તો $q = 3/5$

તેથી આ વિધાન ખોટું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A:30. $P(0.80 \leq Z \leq 1.80) =$ _____

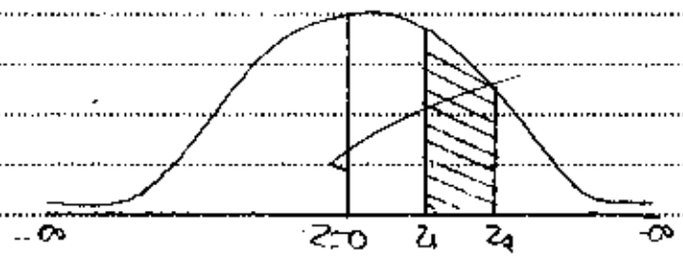

$\rightarrow P(0.80 \leq Z \leq 1.80) = P(z_1 \leq Z \leq z_2)$.

$\therefore P(z_1 \leq Z \leq z_2) = P(0 \leq Z \leq z_2) - P(0 \leq Z \leq z_1)$

$= P(0 \leq Z \leq 1.80) - P(0 \leq Z \leq 0.80)$

$= 0.4641 - 0.2881$

$\boxed{= 0.176}$

Ans:- આમ, $P(0.8 \leq Z \leq 1.8)$ વચ્ચેના ગાળાની સંભાવના 0.176 થાય છે.

A:31 $\hat{y}_t = 679.2 + 84.5(t-3)$

$t=1$, $\hat{y}_1 = 679.2 + 84.5(1-3)$

$\therefore \hat{y}_1 = 679.2 + 84.5(-2)$

$= 679.2 - 169$

$\boxed{\hat{y}_1 = 510.2}$

$t=2$, $\hat{y}_2 = 679.2 + 84.5(2-3)$

$= 679.2 + 84.5(-1)$

$= 679.2 - 84.5$

$\boxed{\hat{y}_2 = 594.87}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

$t=3,\quad y_3 = 679.2 + 84.5(3-3)$

$= 679.2 + 84.5(0)$

$\therefore \boxed{y_3 = 679.2}$

$t=4,\quad y_4 = 679.2 + 84.5(4-3)$

$= 679.2 + 84.5(1)$

$= 679.2 + 84.5$

$\therefore \boxed{y_4 = 763.7}$

આમ, $t = 1, 2, 3, 4$ માટે વસ્તીઅંદાજો,

$y_1 = 510.2,\quad y_2 = 594.7,\quad y_3 = 679.2,$

$y_4 = 763.7$ થશે.

A-32 a, b, c, d, e ગુણોત્તર શ્રેણીમાં છે.

$\therefore a = ar,\ b = ar^2,\ c = ar^3,\ d = ar^3,\ e = ar^4.$

$\longrightarrow ae = a \times ar^4$

$\boxed{= a^2r^4}$ —— (i)

$\longrightarrow bd = ar \times ar^3$

$\boxed{= a^2r^4}$ —— (ii)

આમ, સમી(i) અને (ii) પરથી કહી શકાય કે,

$ae = bd$ થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - D.

A:33.

વસ્તુ	q_0	p_0	p_1	p_1q_0	p_0q_0.
A	30	4	5	150	120
B	45	2	3	135	90
C	20	60	100	2000	1200
D	35	50	90	3150	1750
E	4	10	20.	80.	40.
				$\Sigma p_1q_0 = 5515$	$\Sigma p_0q_0 = 3200$

→ કુલ ખર્ચની રીતે

સૂચકાંક $= \frac{\Sigma p_1q_0}{\Sigma p_0q_0} \times 100$

$= \frac{5515}{3200} \times 100$

$\boxed{= 172.34}$

Ans:- કુલ ખર્ચની રીતે સૂચકાંક 172.34 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-34 $N_1 = 140,\ N_2 = 60,\ n_1 = 14,\ n_2 = 6.$

$\bar{y}_1 = 100,\ \bar{y}_2 = 80,\ S_1 = 36,\ S_2 = 8.$

સ્તરિત મધ્યકનો અંદાજક $= \hat{\bar{Y}}_{st} = \dfrac{N_1\bar{y}_1 + N_2\bar{y}_2}{N_1 + N_2}$

$$= \frac{140(100) + 60(80)}{140 + 60}$$

$$= \frac{14000 + 4800}{200}$$

$$= \frac{18,800}{200}$$

$$\boxed{\hat{\bar{Y}}_{st} = 94}$$

$\hat{\bar{Y}}_{st}$ ના વિચરણનો અંદાજક $= v(\hat{\bar{Y}}_{st}) = \dfrac{1}{N^2}\left[\dfrac{N_1(N_1 - n_1)}{n_1} S_1^2 + \dfrac{N_2(N_2 - n_2)}{n_2} S_2^2\right]$

$$= \frac{1}{(200)^2}\left[\frac{140(140-14)}{14} \times 900 + \frac{60(60-6)}{6} \times 64\right]$$

$$= \frac{1}{40,000}\left[\frac{140 \times 126 \times 900}{14} + \frac{60 \times 54 \times 64}{6}\right]$$

$$= \frac{1}{40,000}\left[11,34,000 + 34,560\right]$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

$$= \frac{11,68,560}{40,000}$$

$$\therefore \boxed{\hat{V}(\bar{y}_{st}) = 29.21}$$

Ans:- આમ, સ્તરિત મધ્યકનો આગણક 94 અને તેના વિચરણનો આગણક 29.21 થશે.

A-35 મુરૂણદોષની સંખ્યા = y_i
પાનાની સંખ્યા = f_i.

y_i	f_i	f_iy_i	$f_iy_i^2 = f_iy_i \times y_i$
0	51	0	0
1	23	23	23
2	16	32	64
3	6	18	54
4	3	12	48
5	1	5	25
	$n=100$	$\Sigma f_iy_i = 90$	$\Sigma f_iy_i^2 = 214$.

$\rightarrow \bar{y} = \frac{\Sigma f_iy_i}{n}$

$= \frac{90}{100}$

$\boxed{\bar{y} = 0.9}$

$\rightarrow s^2 = \frac{\Sigma f_iy_i^2 - n\bar{y}^2}{n-1}$

$= \frac{214 - 100(0.9)^2}{100-1}$

$= \frac{214 - 81}{99}$

$\therefore \boxed{s^2 = 1.34}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ કુલ મુદ્રણદોષની સંખ્યાનો
આગણક = $\hat{T} = N \cdot \bar{y}$
$= 1000 \times 0.9$
$\boxed{= 900}$ મુદ્રણદોષ.

→ $\hat{T}$ના પ્રમાણિતવિચલનનું
આગણક = $\sqrt{V(\hat{T})} = \sqrt{\frac{N(N-n)}{n} \cdot s^2}$

$= \sqrt{\frac{1000(1000-100)}{100} \cdot 1.34}$

$= \sqrt{\frac{1000 \times 900}{100}} \cdot 1.16$

$= \sqrt{9000} \cdot 1.16$

$= 94.87 \times 1.16$

$\boxed{= 110.05}$

આમ, કુલ મુદ્રણદોષની સંખ્યા = 900 અને
તેના પ્રાપ્તનો આગણક = 110.05 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-36 $n=8$; $\Sigma(x-12)(y-15)=80$, $\Sigma(x-12)^2=400$, $\Sigma(y-15)^2=80$, $\bar{x}=13.5$, $\bar{y}=16.5$.

$\rightarrow \Sigma(x-12)(y-15) = \Sigma uv = 80$.

$\Sigma(x-12)^2 = \Sigma u^2 = 400$

$\Sigma(y-15)^2 = \Sigma v^2 = 80$.

$\rightarrow \Sigma(x-12)^2 = \Sigma u^2$

$\therefore \Sigma u \text{ કે } \Sigma(x-12) = \Sigma x - \Sigma 12$

$= n.\bar{x} - 8\times12$

$= 8\times13.5 - 96$

$= 108 - 96$

$\boxed{\Sigma u = 12}$

$\rightarrow \Sigma v = \Sigma(y-15) = \Sigma y - \Sigma 15$

$= n.\bar{y} - 8\times15$

$= 8\times16.5 - 120$

$= 132 - 120$

$\boxed{\Sigma v = 12}$

$\rightarrow r = \dfrac{n.\Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{\sqrt{n.\Sigma u^2 - (\Sigma u)^2}\sqrt{n.\Sigma v^2 - (\Sigma v)^2}}$

$= \dfrac{8\times80 - (12)(12)}{\sqrt{8\times400 - (12)^2}\sqrt{8\times80 - (12)^2}}$

$= \dfrac{640 - 144}{\sqrt{3200 - 144}\sqrt{640 - 144}}$

$= \dfrac{496}{55.28\times22.27} = \dfrac{496}{1231.09} = \boxed{0.40}$

શ્યામ, સહસંબંધાંકની કિંમત 0.40 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-37 $\bar{x} = 82$, $\bar{y} = 180$, $S_x^2 = 64$, $S^2_y = 225$, $r = 0.82$.
$x = 60$, $\hat{y} = \_\_$

$\rightarrow b_{yx} = r \cdot \frac{S_y}{S_x}$

$= 0.82 \times \frac{15}{8}$

$= \frac{12.3}{8}$

$\boxed{b_{yx} = 1.54}$

$\rightarrow a = \bar{y} - b_{yx} \cdot \bar{x}$

$= 180 - 1.54(82)$

$= 180 - 126.28$

$\boxed{a = 53.72}$

$\rightarrow \hat{y} = a + b_{yx} \cdot x$

$= 53.72 + 1.54x$

$x = 60$ મૂકતાં,

$\hat{y} = 53.72 + 1.54 \times 60$

$= 53.72 + 92.4$

$\boxed{\hat{y} = \cancel{38.68}}$ $= 146.12$

આમ, $x = 60$ માટે, $\hat{y}$ ની અંદાજ ~~38.68~~ 146.12 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-38

બે સમતોલ પાસા ફેંકતા મળતો નિદર્શાવકાશ,

$U = \{(1,1), (1,2), (1,3), (1,4), (1,5), (1,6),$
$(2,1), (2,2), (2,3), (2,4), (2,5), (2,6),$
$(3,1), (3,2), (3,3), (3,4), (3,5), (3,6),$
$(4,1), (4,2), (4,3), (4,4), (4,5), (4,6),$
$(5,1), (5,2), (5,3), (5,4), (5,5), (5,6),$
$(6,1), (6,2), (6,3), (6,4), (6,5), (6,6)\}$.

$\therefore n = 36$.

→ ઘટના-A = બંને પાસા પર જુદી-જુદી સંખ્યા હોય.

∴ ઘટના-Aને સાનુકૂળ પરિણામો,

$m = (1,1), (2,2), (3,3), (4,4), (5,5), (6,6)$
સિવાયના 30 પરિણામો.

$\therefore P(A) = \frac{m}{n} = \boxed{\frac{30}{36}}$

→ ઘટના-B = ઓછામાં ઓછા એક પાસા પર 6 હોય.

ઘટના-Bને સાનુકૂળ પરિણામો,

$m = \{(1,6), (2,6), (3,6), (4,6), (5,6),$
$(6,1), (6,2), (6,3), (6,4), (6,5), (6,6)\}$

$\therefore m = 11$

$\therefore P(B) = \frac{m}{n} = \boxed{\frac{11}{36}}$

→ ઘટના-$A \cap B$ને સાનુકૂળ પરિણામો,

$m = \{(1,6), (2,6), (3,6), (4,6), (5,6),$
$(6,1), (6,2), (6,3), (6,4), (6,5)\}$

$m = 10$

$\therefore P(A \cap B) = \frac{m}{n} = \boxed{\frac{10}{36}}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

$\rightarrow P(B/A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}$

$= \frac{\frac{10}{36}}{\frac{30}{36}}$

$= \frac{10}{30}$

$\boxed{P(B/A) = 1/3}$

Ans:- જો બંને પાસા પર જુદી-જુદી સંખ્યા હોય તો ખોટામાં ખોટા એક પાસા પર 6 હોય તેની સંભાવના 1/3 થાય.

A:39 ચાર છોકરાઓ અને ચાર છોકરીઓ એમ કુલ 8 વ્યક્તિઓ ગોઠવણી 8P8 રીતે થાય.

$\therefore n = {}^8P_8 = 8!$

→ હવે, બધી છોકરીઓ એકસાથે બેઠે તેને ઘટના - A કહીશું

બધી છોકરીઓ એકસાથે બેસે છે. બધી છોકરીઓને એક જૂથ અને ચાર છોકરાઓ એમ કુલ 5 વ્યક્તિઓની ગોઠવણી 5P5 રીતે થાય.

તથા, બધી છોકરીઓની અંદરોઅંદર ગોઠવણી 4P4 રીતે થાય.

$\therefore m = {}^5P_5 \times {}^4P_4 = 5! \times 4!$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

→ $P(A) = \frac{m}{n}$

$= \frac{5! \times 4!}{8!}$

$= \frac{5! \times 4 \times 3 \times 2 \times 1!}{8 \times 7 \times 6 \times 5!} = \frac{5! \times 4 \times 3 \times 2 \times 1}{8 \times 7 \times 6 \times 5!}$

$\boxed{= \frac{1}{14}}$

શ્યામ, ચારેય છોકરીઓ એકસાથે બેઠે તેની સંભાવના $1/14$ થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-40 ખેતવેશન-બાડુવેશનની જરૂરિયાતો :-

1. વચગાળાની કે ભવિષ્યની વસ્તીનો અંદાજ મેળવવા :-
ભારતમાં દર 10 વર્ષે વસ્તીગણતરી થાય છે. તેથી ક્યારેક વચગાળાની કે ભવિષ્યની વસ્તીનો અંદાજ મેળવવા માટે ખેતવેશન અને બાડુવેશનની જરૂરિયાત ઉદ્ભવે છે.

2. મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો મેળવવા :-
અવર્ગીકૃત માહિતીને વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી તેના આધારે વિવિધ મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો જેવાં કે મધ્યક, મધ્યસ્થ, બહુલક, વિષમતાંક શોધવા ખેતવેશન-બાડુવેશન ઉપયોગી છે.

3. ખૂટતી કે નષ્ટ થયેલી માહિતી મેળવવા :-
કેટલીકવાર કેટલાક નિયંત્રણ બહારના કારણોસર કેટલીક માહિતી ખુસ્તી કે નષ્ટ થઈ ગયેલી હોય છે. આવી માહિતીનો અંદાજ ભૂતકાળની માહિતી પરથી મેળવવા ખેતવેશન બાડુવેશન ઉપયોગી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - E

A.41 અહીં, 7.78% ગ્રાહકોનું માસિક વિક્રય ₹ 35થી ઓછું છે.

∴ 7.78% ગ્રાહકોના વિક્રયનું ક્ષેત્રફળ $\frac{7.78}{100} = 0.0778$.

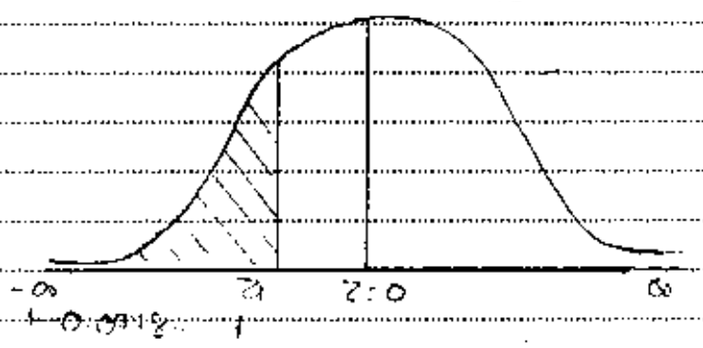

$\longrightarrow P(z_1 \leq z \leq 0) = P(-\infty \leq z \leq 0) - P(-\infty < z \leq z_1)$

$= 0.5 - 0.0778$

$= 0.4222$ નું ઉલટી રીતે કોષ્ટક જોતાં,

$z_1 = 1.42$ અને $z = 0$ ની ડાબી બાજુએ છે.

$\therefore z_1 = -1.42$.

$$z_1 = \frac{x_1 - \mu}{\sigma}$$

$$-1.42 = \frac{35 - \mu}{\sigma}$$

$$-1.42\sigma = 35 - \mu$$

$$\therefore \boxed{\mu - 1.42\sigma = 35} \quad \text{——(1)}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

94.52% ગ્રાહકોનું માસિક ખિસ ₹ 510 થી ચોછું છે.

∴ 94.52% ગ્રાહકોના ખિસનું ક્ષેત્રફળ $= \frac{94.52}{100} = 0.9452$.

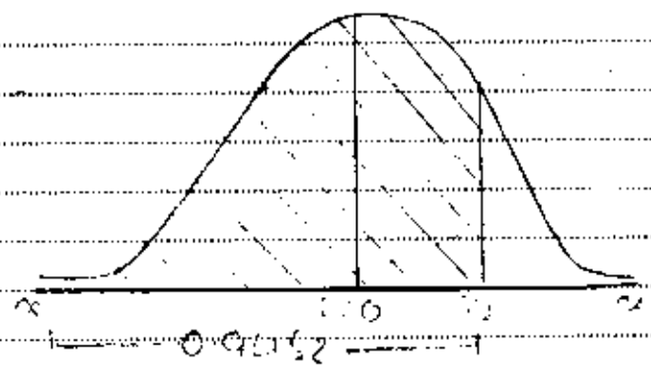

$P(0 \le z \le z_2) = P(-\infty < z \le z_2) - P(-\infty < z \le 0)$

$= 0.9452 - 0.5$

$= 0.4452$ નું ઉપરી રીતે કોષ્ટક જોતી,

$z_2 = 1.6$ એ $z_2 = 0$ ની જમણી બાજુએ છે.

∴ $z_2 = 1.6$.

$$z_2 = \frac{x_2 - \mu}{\sigma}$$

$$1.6 = \frac{510 - \mu}{\sigma}$$

$$1.6\sigma = 510 - \mu$$

$$\boxed{\mu + 1.6\sigma = 510} \text{ —— (ii).}$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

સમી(i) અને (ii) નો ઉકેલ મેળવતાં,

$\mu - 1.42\sigma = 359$

$\mu + 1.6\sigma = 510$

$-3.02\sigma = -151$

$\therefore \boxed{\sigma = 50}$

$\sigma = 50$ સમી(i)માં મૂકતાં,

$\mu - 1.42(50) = 359$

$\mu = 359 + 71$

$\therefore \boxed{\mu = 430}$

Ans :- આમ, મદ્દશ્રકની કિંમત 430 અને પ્રમાણિત વિચલન 50 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન 2

t	y_t	$w = t - \bar{t}$	w^2	wy_t
1	125	-2	4	-250
2	125	-1	1	-125
3	185	0	0	0
4	185	1	1	185
5	200	2	4	400
$\Sigma t = 15$	$\Sigma y_t = 820$	$\Sigma w = 0$	$\Sigma w^2 = 10$	$\Sigma wy_t = 210$

$\rightarrow \bar{y} = \frac{\Sigma y_t}{n} = \frac{820}{5}$ $\boxed{\bar{y}_t = 164}$

$\rightarrow \bar{t} = \frac{\Sigma t}{n} = \frac{15}{5}$ $\boxed{\bar{t} = 3}$

$\rightarrow b = \frac{\Sigma w y_t}{\Sigma w^2} = \frac{210}{10}$

$\boxed{b = 21}$

$\rightarrow a = \bar{y} = 164.$

$\rightarrow \hat{y}_t = a + bw$
$= 164 + 21(t - \bar{t})$
$= 164 + 21(t - 3).$

$t = 6$ લેતા,

$\hat{y}_6 = 164 + 21(6-3) = 164 + 21 \times 3 = 164 + 63 = 227 \times 100$
$\boxed{= 2,27,000}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ $t=7$ લેતાં,

$$\hat{y}_7 = 164 + 21(7-3)$$
$$= 164 + 21(4)$$
$$= 164 + 84$$
$$\boxed{= 248} \times 1000 \boxed{= 2,48,000}$$

Ans: આમ, સપ્તાહના છઠ્ઠા દિવસે દૂધનું વેચાણ. 2,27,000 કોથળી અને સપ્તાહના સાતમા દિવસે 2,48,000 કોથળીઓ હશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્ર.૫૩. ત્રણ ક્રમિક પદોનો ગુણાકાર 512 છે અને સરવાળો 28 છે.

→ ધારો કે,

ત્રણ ક્રમિક પદો $a/r, a, ar$ છે.

તેમનો ગુણાકાર 512 છે.

$\therefore \frac{a}{r} \times a \times ar = 512$

$\therefore a^3 = 512$

$\therefore \boxed{a = 8}$

→ તેમનો સરવાળો 28 છે.

$\therefore \frac{a}{r} + a + ar = 28$

$\frac{8}{r} + 8 + 8r = 28$

$\therefore \frac{8}{r} + 8r = 28 - 8$

$\therefore \frac{8}{r} + 8r = 20$

$\therefore \frac{8 + 8r^2}{r} = 20$

$\therefore 8 + 8r^2 = 20r$

$\therefore 8r^2 - 20r + 8 = 0$

$\therefore 4(2r^2 - 5r + 2) = 0$

$\therefore 2r^2 - 5r + 2 = 0$

$\therefore 2r^2 - 4r - r + 2 = 0$

$\therefore 2r(r-2) - 1(r-2) = 0$

$\therefore (r-2)(2r-1) = 0$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

$(x-2)(2x-1)=0$.

$(x-2)=0$ or $2x-1=0$

$\boxed{x=2}$ or $\boxed{x=1/2}$

→ જો $x=2$ અને $a=8$ હોય તો,

પ્રથમપદ $= a/x = 2/8 = 1/4$.

દ્વિતીયપદ $= a = = 8$.

તૃતીયપદ $= ax = 2\times 8 = 16$

અથવા

→ $x=1/2$ અને $a=8$ હોય તો,

પ્રથમપદ $= a/x = \cancel{\frac{1}{2}\times 8} = 8/1/2 = 16$.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ દ્વિતીય પદ = a = 8

તૃતીય પદ = ar² = 8r² = 24

Ans. આમ, ત્રણ ક્રમિક પદો 4, 8, 16 અથવા 16, 8, 4 હોઈ શકે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section - F

A:- 44

વપરાશ = ~~એકમદ~~ કુલ ખર્ચ / એકમદીઠ ભાવ.

વસ્તુ	P_0	q_0	P_1	q_1	P_1q_0	P_0q_0	P_1q_1	P_0q_1
A	40	11	80	12	880	440	960	480
B	100	7	80	15	560	700	1200	1500
C	30	13	90	11	1170	390	990	330
D	130	15	200	18	3000	1950	3600	2340
					$\Sigma P_1q_0 = 5610$	$\Sigma P_0q_0 = 3480$	$\Sigma P_1q_1 = 6750$	$\Sigma P_0q_1 = 4650$

$\longrightarrow I_L = \frac{\Sigma P_1q_0}{\Sigma P_0q_0} \times 100$

$= \frac{5610}{3480} \times 100$

$\boxed{I_L = 161.21}$

$\longrightarrow I_P = \frac{\Sigma P_1q_1}{\Sigma P_0q_1} \times 100$

$= \frac{6750}{4650} \times 100$

$\boxed{I_P = 145.16}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$\longrightarrow I_F = \sqrt{I_L \times I_P}$

$= \sqrt{161.21 \times 145.16}$

$= \sqrt{23401.24}$

$\boxed{I_F = 152.97}$

Ans :- આમ, લાસ્પેયરનો સૂચકાંક = 161.21,
પાશેનો સૂચકાંક = 145.16 અને
ફિશરનો સૂચકાંક = 152.97 થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Ans 45

X	Y	$(x-\bar{x})$	$(y-\bar{y})$	$(x-\bar{x})^2$	$(y-\bar{y})^2$	$(x-\bar{x})(y-\bar{y})$
45	18	9	-1	81	1	-9
32	16	-4	-3	16	9	12
22	16	-14	-3	196	9	42
36	19	0	0	0	0	0
40	21	4	2	16	4	8
35	21	-1	2	1	4	-2
42	22	6	3	36	9	18
$\Sigma x = 252$	$\Sigma y = 133$	$\Sigma(x-\bar{x}) = 0$	$\Sigma(y-\bar{y}) = 0$	$\Sigma(x-\bar{x})^2 = 346$	$\Sigma(y-\bar{y})^2 = 36$	$\Sigma(x-\bar{x})(y-\bar{y}) = 69$

$\bar{x} = \frac{\Sigma x}{n} = \frac{252}{7}$ $\boxed{\bar{x} = 36}$

$\bar{y} = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{133}{7}$ $\boxed{\bar{y} = 19}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$$\rightarrow r = \frac{\Sigma(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\Sigma(x-\bar{x})^2}\sqrt{\Sigma(y-\bar{y})^2}}$$

$$= \frac{69}{\sqrt{346}\sqrt{36}}$$

$$= \frac{69}{18.60 \times 6}$$

$$= \frac{69}{111.6}$$

$$\boxed{r = 0.62.}$$

Ans:- આમ, સહસંબંધાક rની કિંમત 0.62 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A:46

X	Y	u=x-160	v=y-160	u²	uv
155	152	-5	-8	25	40
175	180	15	20	225	300
170	160	10	0	100	0
150	145	-10	-15	100	150
155	160	-5	0	25	0
175	170	15	10	225	150
180	180	20	20	400	400
Σx=1160	Σy=1147	Σu=40	Σv=27	Σu²=1100	Σuv=1040

$\bar{x} = \frac{\Sigma x}{n} = \frac{1160}{7} = 165.71$

$\bar{y} = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{1147}{7} = 163.86$

$b_{yx} = \frac{n \cdot \Sigma uv - (\Sigma u)(\Sigma v)}{n \cdot \Sigma u^2 - (\Sigma u)^2}$

$= \frac{7 \times 1040 - (40)(27)}{7 \times 1100 - (40)^2}$

$= \frac{7280 - 1080}{7700 - 1600}$

$= \frac{6200}{6100} = 1.02$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ $a = \bar{y} - b_{yx} \cdot \bar{x}$

$= 163.86 - 1.02 \times 165.71$

$= 163.86 - 169.02$

$\boxed{= -5.16}$

→ $\hat{y} = a + b_{yx} \cdot x$

$\boxed{\hat{y} = -5.16 + 1.02x}$

$x = 150$ ફીટ,

$\hat{y} = -5.16 + 1.02(150)$

$= -5.16 + 1.02 \; 153$

$\boxed{= 147.84 \text{ સેમી}}$

→ Ans:- આમ, શ્રેષ્ઠ નિયતસંબંધ રેખા $-5.16 + 1.02x$ અને $x = 150$ સેમી માટે yની અંદાજિત કિંમત 147.84 સેમી થાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 5

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

A : 47

X	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Y	691	720	750	773	785	(?)
	y_0	y_1	y_2	y_3	y_4	y_5

$\rightarrow \Delta^5 y_0 = 0$

$1\, y_5 - 5\, y_4 + 10\, y_3 - 10\, y_2 + 5\, y_1 - 1\, y_0 = 0$

$y_5 - 5(785) + 10(773) - 10(750) + 5(720) - 691 = 0$

$y_5 - 3925 + 7730 - 7500 + 3600 - 691 = 0$

$\cancel{y_5 - 786 = 0}$ $\quad y_5 - 12116 + 11,330 = 0$

$\cancel{\boxed{y_5 = 786}}$ $\quad y_5 - 786 = 0$

$\therefore \boxed{y_5 = 786}$

Ans: આમ, 2005 ના વર્ષ માટે મોંઘવારી ભથ્થાનો ખાંક 786 થશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પ આંતરિક છે.
3) જમણી બાજુના આંકડા ગુણ દર્શાવે છે.

વિભાગ - A

■ નીચેના 1થી 10 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેકનો 1ગુણ છે. [10]

1) નીચેનામાંથી કયું વિધાન જટિલ શરતી વિધાન છે ?

(A) $\sim P \vee R$ (B) $\sim (P \vee \sim Q)$

(C) $\sim P \,\&\, \sim Q$ (D) $P \rightarrow \sim Q$

2) સોપાધિક સંવિધાનને લગતા નિયમને સંક્ષેપમાં શું કહે છે ?

(A) CD (B) DS

(C) HS (D) MT

3) કઈ આકૃતિમાં મધ્યપદ બંને આધાર વિધાનોમાં વિધેયના સ્થાને હોય છે?

(A) પહેલી (B) બીજી

(C) ત્રીજી (D) ચોથી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

4) કઇ વ્યાપ્તિરીતિમાં બે ઘટનાઓમાં પરિવર્તન થતુ હોવું જોઇએ ?

(A) સહ પરિવર્તન રીતિ (B) વ્યતિરેક રીતિ

(C) અન્વય રીતિ (D) અવશેષ રીતિ

5) ભારતીય અનુમાનની શાબ્દિક રજૂઆતમાં આવતા ચોથા વિધાનનું નામ શું છે ?

(A) નિગમન (B) પ્રતિજ્ઞા

(C) ઉપનય (D) હેતુ

6) નીચેનામાંથી કયું રાજકીય મૂલ્ય છે ?

(A) ગુરૂનો આદર (B) વાણી સ્વાતંત્ર્ય

(C) નિષ્ઠાપૂર્વકનો અભ્યાસ (D) નિવૃત્તિ પછીનું પેન્શન

7) સંસારમાં માનવીના દુઃખનું મૂળ કારણ કયું છે ?

(A) અભિમાન (B) દર્પ

(C) દંભ (D) અજ્ઞાન

8) ઇસ્લામ ધર્મનું ઉદ્ભવસ્થાન કયું છે ?

(A) ભારત (B) અરબસ્તાન

(C) ચીન (D) જાપાન

9) 'વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્' નો સિધ્ધાંત કયા ધર્મનો છે ?

(A) શીખ (B) હિન્દુ

(C) જૈન (D) બૌધ્ધ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

10) પવિત્ર શાસ્ત્ર ગ્રંથનું અધ્યયન એટલે શું ?

(A) સ્વાધ્યાય (B) યમ

(C) તપ (D) નિયમ

વિભાગ - B

■ નીચે આપેલા 11 થી 20 પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો. દરેકનો 1 ગુણ છે. [10]

11) તાર્કિક કારકની વ્યાખ્યા આપો.

12) M. T. ના નિયમનું રૂપ લખો

13) સંવિધાનની આકૃતિ એટલે શું ?

14) પર્યાપ્ત શરત એટલે શું ?

15) વ્યભિચારગ્રહ પદ્ધતિ એટલે શું ?

16) મૂલ્યની વ્યાખ્યા આપો.

17) ગીતાકારે કઇ ત્રણ આસુરી સંપત્તિને નર્કના દ્વાર ગણાવ્યા છે ?

18) ધાર્મિક જીવનનું હાર્દ શું છે ?

19) 'સેક્યુલર' (Secular) શબ્દનો અર્થ શું થાય છે ?

20) 'યોગસૂત્ર' ના રચયિતા કોણ છે ?

વિભાગ - C

■ નીચેના 21 થી 31 સુધીના પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્ત ઉત્તરો આપો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે. [22]

21) નીચેના જટિલ સંયુક્ત વિધાનની પ્રાતીક રજૂઆત કરી વિધાનનો પ્રકાર જણાવો.

એ વાત ખરાં નથી કે (અમારું ગામ રળિયામણું છે અને તમારું ગામ આબાદ છે)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

22) નીચે આપેલા પ્રત્યેક વિધાનના પ્રકારને અનુલક્ષીને પ્રત્યેક જટિલ સંયુક્ત વિધાનની પ્રાતીક રજૂઆતમાં જરૂરી કૌંસ ઉમેરો :

(1) સમુચ્ચય - $P \& Q \vee R$

(2) વિકલ્પન - $Q \rightarrow R \vee S$

(3) શરતી - $P \& Q \rightarrow Q \vee S$

(4) દ્વિશરતી - $\sim R \leftrightarrow P \vee Q$

23) નીચેની દલીલ પ્રમાણભૂત બને તે રીતે ખાલી જગ્યા પૂરો અને તે કયા પ્રમાણભૂત રૂપનું સ્થાનાપતિ નિદર્શન છે, તે રૂપ લખો.

$(M \& N) \vee \sim (E \& F)$

$\sim\sim (E \& F)$

$\therefore$ .....

24) નીચેની રૂપલક્ષી સાબિતીમાં ખાલી જગ્યા પૂરો

1.	$(P \& R) \vee \sim S$	P
2.	$(P \& R) \rightarrow \sim T$	P
3.	$M \rightarrow \sim\sim T$	P
4.	$\sim S \rightarrow (A \& B)$	P
5.	M	P / $\therefore$ A & B
6.	$\sim\sim T$	.....
7.	$\sim (P \& R)$	.....
8.	$\sim S$	.....
9.	$A \& B$	.....

25) નીચેના સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદ જણાવો.

સર્વ ગુજરાતી ભારતીય છે.

સર્વ ગુજરાતી સહિષ્ણુ છે.

$\therefore$ સર્વ સહિષ્ણુ વ્યક્તિ ભારતીય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

26) નીચેની પ્રાતીક રજૂઆત કઇ વ્યાપ્તિ રીતિ ની છે? તે ઓળખાવો.

[1] A B C D – a b c d
A E F G – a e f g
∴ a એ A નું પરિણામ છે.

[2] X Y Z – x y z
Y એ y નું અગાઉથી જાણેલું કારણ
Z એ z નું અગાઉથી જાણેલું કારણ
∴ Z એ z નું કારણ છે.

27) સ્વાર્થાનુમાન ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

અથવા

પરાર્થાનુમાન ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

28) આત્મલક્ષી અને પરલક્ષી સદ્‌ગુણો જણાવો.

અથવા

'અપૈશુન' અને 'મૃદુતા'નો અર્થ સ્પષ્ટ કરો.

29) ગુરૂ ગોંવિદસિંહની વ્યાપક ધર્મભાવના સમજાવો.

અથવા

હિન્દુ વર્ણાશ્રમ પ્રમાણે સમાજના મુખ્ય વર્ગો કે વર્ણોના નામ જણાવો.

30) 'વિહાર'નો અર્થ ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

અથવા

ચિત્તભૂમિની અવસ્થાઓ જણાવો.

31) અષ્ટાંગ યોગના અંતરંગો અને બહિરંગો જણાવો.

વિભાગ - D

■ **નીચ આપેલા 32 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર લખો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે. [33]**

32) સત્યતા કોષ્ટકની રીતનો ઉપયોગ કરી વિધાન માટેના રૂપનો પ્રકાર નક્કી કરો.

$(p \& q) \& \sim (p \vee q)$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

33) નીચેની રૂપલક્ષી સાબિતી રચો.

$(A \vee B) \rightarrow D$

$E \rightarrow \sim D$

$(G \leftrightarrow F) \rightarrow (E \& H)$

$G \leftrightarrow F$

$\therefore \sim (A \vee B) \& H$

34) નીચેની રૂપલક્ષી સાબિતી રચો.

$(A \vee B) \vee \sim C$

$D \rightarrow [(A \vee B) \rightarrow E]$

$F \rightarrow (\sim C \rightarrow G)$

$D \& F$

$\therefore (E \vee G) \vee H$

35) નીચેના સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદ દર્શાવી સંવિધાનના નિયમોને આધારે તેમના પ્રામાણ્યની તપાસ કરો.

કોઈપણ માણસ અમર નથી.

કોઈપણ પ્રાણી અમર નથી.

∴ કોઈપણ પ્રાણી માણસ નથી.

36) નીચેના સંવિધાનની આકૃતિ અને ભેદ દર્શાવી સંવિધાનના નિયમોને આધારે તેમના પ્રામાણ્યની તપાસ કરો.

યજ્ઞેશ પ્રજ્ઞેશનો મિત્ર છે.

જિજ્ઞેશ યજ્ઞેશનો મિત્ર છે.

∴ જિજ્ઞેશ પ્રજ્ઞેશનો મિત્ર છે.

37) કાર્યકારણ સંબંધનું સ્વરૂપ સમજાવો.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો - અનિવાર્ય શરત

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

38) નીચેના હેત્વાભાસના પ્રકાર ઓળખાવો.

(1) આ પોપટ બુધ્ધિશીલ છે, કારણ કે તે અર્થપૂર્ણ ભાષા બોલે છે.

(2) આ કબૂતર ચાંચવિહોણું છે, કારણ કે તેને બે પગ છે.

(3) આ બરફનો ટુકડો ગરમ છે, કારણ કે તેમાંથી વરાળ નીકળે છે.

39) ભૌતિકવાદી અને અધ્યાત્મવાદી જીવનદૃષ્ટિએ પસંદગી પામતા મૂલ્યો જણાવો.

અથવા

'મૂલ્યની વ્યક્તિલક્ષીતા સમજાવી મૂલ્ય વસ્તુલક્ષી પણ છે' એ વિધાન સ્પષ્ટ કરો.

40) ટૂંકનોંધ લખો - દાન.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો - અજ્ઞાન.

41) ઇસ્લામ, ખ્રિસ્તી અને તાઓ ધર્મના સ્થાપકોના નામ જણાવો.

42) હિન્દુ, જૈન અને બૌધ્ધ ધર્મના ધર્મગ્રંથો જણાવો.

વિભાગ - E

નીચેના 43 થી 47 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર વિસ્તારથી આપો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે. [25]

43) સત્યતા કોષ્ટકની મદદથી 'v'કારકનું લક્ષણ આપી તેના તાર્કિક સ્વરૂપનું વિશ્લેષણ કરો.

અથવા

નીચેની દલીલની પ્રાતીક રજૂઆત કરી સત્યતાકોઠાની પ્રત્યક્ષરીતનો ઉપયોગ કરી તેનું પ્રામાણ્ય નક્કી કરો.

જો વિદ્યાર્થી તર્કશાસ્ત્રમાં મહેનત કરશે તો વિદ્યાર્થી પ્રથમ વર્ગ પ્રાપ્ત કરશે.

વિદ્યાર્થી તર્કશાસ્ત્રમાં મહેનત કરશે તેથી, વિદ્યાર્થી પ્રથમ વર્ગ પ્રાપ્ત કરશે.

44) સહપરિવર્તન રીતિનું સૂત્ર, દૃષ્ટાંત, પ્રાતીક રજૂઆતની સમજૂતી આપો.

અથવા

સાદી ગણનામૂલક વ્યાપ્તિ અને સ્વરૂપનું સદૃષ્ટાંત સમજાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

45) સમવ્યાપ્તિ અને અસમવ્યાપ્તિ સદૃષ્ટાંત સમજાવો.

46) ઉત્પાદક મૂલ્યો અને અનુત્પાદક મૂલ્યો સદૃષ્ટાંત સમજાવો.

47) ધાર્મિક જીવનનું વિશ્લેષણ કરો.

અથવા

ધાર્મિક જીવનમાં ભક્તિનું સ્થાન જણાવો.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[વિભાગ - A]

1 -> $P \rightarrow \sim Q$

2 -> HS

3 -> બીજુ

4 -> સદ્યવિવર્તન રીતિ.

5 -> ઉપનય

6 -> નિવૃત્તિ પછેનું પંન્શન.

7 -> અજ્ઞાન

8 -> અવસ્થાન

9 -> દિક્કુ

10 -> સ્વાધ્યાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[વિભાગ- B]

11-> જે શબ્દ કે શબ્દજૂથના ઉપયોગ લીધે સાદા વિધાનમાંથી સંયુક્ત વિધાનની રચના કરવામાં આવે છે તેને તાર્કિક ત્રાસ તરીકે ઓળખાવે છે.

12-> M.T ના નિયમનું રૂપ :-

$p \to q$

$\sim q$

$\therefore \sim p$

13-> સંવિધાનની આકૃતિ એટલે સંવિધાનની અંદર બન્ને આધારવિધાનોમાં મધ્યપદ લિધેલા સ્થાન પરથી નક્કી થતું સંવિધાનનું રૂપ

14-> પર્યાપ્ત શરત એટલે એવો સંયોગ તે ડાજર ડોઢો તો ઘટના અવશ્ય-પણે બને જ

15-> ત્યાગવાદ પદ્ધતિ એટલે સર્વદેશી વિધાનને અસત્ય સાબિત તે તેવું વિરોધી દૃષ્ટાંત શોધી તારવું તે

16-> મુલ્ય એટલે માનવી જેને પોતાની જીવનદૃષ્ટી તરીકે જે પસંદ તે તે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

17-> ગીતાકારે કામ, ક્રોધ અને લોભ આ ત્રણ, આસુરી સંપત્તિને નર્કના દ્વાર ગણાવ્યા છે.

~~18-> દૈવીત્ત 'દૈવીતત્ત્વ' ને ઇશ્વરની~~

18-> ધાર્મિક ભવનનું ટ્રાઈ "દૈવીતત્ત્વ", ઇશ્વર' ને "પરમાત્માની" આરાધના કરવાની છે.

19-> સંકુલક શબ્દનો અર્થ થાય છે. "ધર્મનિરપેક્ષતા".

20-> યોગસૂત્રના રચયિતા મહર્ષિ પતંજલી છે.

10

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[વિભાગ-C]

૨૧-> સંકેતાવલી :-

અમારું ગામ રળિયામણું છે-N
તમારું ગામ આબાદ છે-S

પ્રા. રજૂઆત :- ~(N & S)

વિ. પ્રકાર :- જટિલ નિષેધવાચક વિધાન

૨૨->

1. સમુચ્ચય - P & (Q ∨ R)
2. વિકલ્પન - (Q -> R) ∨ S
3. શરતી - (P & Q) -> (Q ∨ S)
4. દ્વિશરતી - ~R <-> (P ∨ Q

૨૩->

1. (M & N) ∨ ~(E & F)
2. ~~(E & F)
3. ∴ (M & N)

આ D) ના રૂપનું સ્થાનાપત્તિ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રૂપ :- $P \vee q$
$\sim q$
$\therefore P$

24

1.	$(P \& R) \vee \sim S$	P
2.	$(P \& R) \rightarrow \sim T$	P
3.	$M \rightarrow \sim\sim T$	P
4.	$\sim S \rightarrow (A \& B)$	P
5.	M	P / $\therefore A \& B$
6.	$\sim\sim T$	3,5 MP
7.	$\sim(P \& R)$	2,6 MT
8.	$\sim S$	1,7 DS
9.	$A \& B$	4,8 MP

25 → આકૃતિ :- ભેદ :-

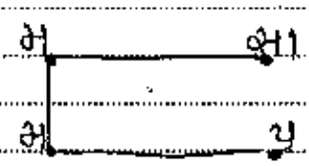

મ ——— સા
મ ——— પ
∴ પ ——— સા

મ (ડા) સા
મ (ડા) પ
∴ પ (ડા) સા

→ આ સંવિધાનની ત્રીજી આકૃતિ છે.

→ આ સંવિધાનનો ભેદ "ડાડાડા" છે.

26 →
→ 1. આ વ્યાપ્તિરીતી અન્વય રીતીની છે.
→ 2. આ વ્યાપ્તિરીતી અવશેષ રીતીની છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

27 -> સ્વાર્થાનુમાન એટલે વ્યક્તિએ પોતાના જ્ઞાન માટે પોતાના મનમાં તારવેલું અનુમાન છે.

-> સ્વાર્થાનુમાન એ અંગત કરેલી દલીલ છે.

-> સ્વાર્થાનુમાન સ્વ-અર્થ-અનુમાન. શબ્દનું બનેલું છે.

(ઉ.દ)

તે પર્વત પર અગ્નિ છે.
કારણ કે ત્યાં ધુમાડો છે.

-> સ્વાર્થાનુમાન એ શબ્દાત્મક નહી પરંતુ જ્ઞાનાત્મક છે.

28 અથવા

અપૈશુન :-

અપૈશુન એટલે વ્યક્તિએ કોઈ અન્યનો છિદ્રો પ્રકટ ન કરવા અથવા કોઈની છાડી કરવી ભેદીએ નહી.

મૃદુતા :-

મૃદુતા એટલે સ્વાભાવ અને આચારની કોમળતા.

29 અથવા

હિન્દુ વર્ણાશ્રમ પ્રમાણે મુખ્ય ચાર વર્ણો અને વર્ણો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

1. બ્રાહ્મણ - વિદ્યાપુરુષો
2. ક્ષત્રિય - રાજપુરુષો
3. વૈશ્ય - ધંધાધારી વ્યક્તિઓ, ખેડૂતો, વેપારીઓ.
4. શૂદ્ર - શ્રમજીવી વર્ગ

ઉ૦ → અથવા

ચિત્તભૂમિઓની કુલ પાંચ અવસ્થાઓ છે.

1. ક્ષિપ્ત
2. મૂઢ
3. વિક્ષિપ્ત
4. એકાગ્ર
5. નિરુદ્ધ

ઉ) અષ્ટાંગ યોગની અંતરંગો :-

1. ધારણા
2. ધ્યાન
3. સમાધિ

અષ્ટાંગ યોગની બહિરંગો :-

1. યમ
2. નિયમ
3. આસન
4. પ્રાણાયામ
5. પ્રત્યાહાર.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

[વિભાગ-D]

૩૨ $(p \& q) \& \sim(p \vee q)$

* સત્યતાર્થક :

	1 p	2 q	3 p&q	4 p∨q	5 ~(p∨q)	6 (p&q)&~(p∨q)
1	T	T	T	T	F	F
2	T	F	F	T	F	F
3	F	T	F	T	F	F
4	F	F	F	F	T	F
			1,2 (&)	1,2 (∨)	4 (~)	4,5 (&)

પ્રમાણ :
ઉપરના સત્યતાર્થકમાં સ્તંભ નં 6 ના તમામા સ્થાનાપત્તિનિર્દેશનો અસત્ય હોવાથી વિધાન નાટકું "સ્વ-વ્યાઘાતી રૂપ" બને છે.

૩૩ →

1.	$(A \vee B) \to D$	P
2.	$E \to \sim D$	P
3.	$(G \leftrightarrow F) \to (E \& H)$	P
4.	$G \leftrightarrow F$	P / ∴ ~(A∨B) & H
5.	$E \& H$	3,4 MP
6.	E	5, simp
7.	$\sim D$	2,6 MP
8.	$\sim(A \vee B)$	1,7 MT
9.	H	5, simp
10.	$\sim(A \vee B) \& H$	8,9 conj

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

34

1.	$(A \vee B) \vee \sim C$	P
2.	$D \to [(A \vee B) \to E]$	P
3.	$F \to (\sim C \to G)$	P
4.	$D \& F$	P / ∴ $(E \vee G) \vee H$
5.	F	4, simp
6.	$\sim C \to G$	3,5 MP
7.	D	4, simp
8.	$(A \vee B) \to E$	2,7 MP
9.	$E \vee G$	8,6,1 CD
10.	$(E \vee G) \vee H$	9, Add

35

આકૃતિ :-

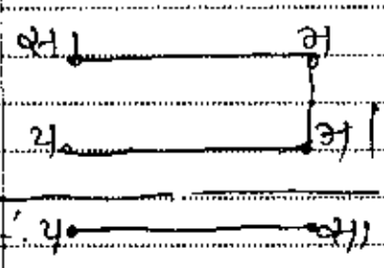

ભેદ :-

સા (ના) મ

પ (ના) મ

∴ પ (ના) સા

આ સંવિધાનની જીવ આકૃતિ છે.

આ સંવિધાનનો ભેદ "નાનાના" થાય છે

પ્રમાણ્ય :-

ઉપરના સંવિધાનમાં બંને આ.વિ નિર્ષેધવાચક રોવા છતાં પણ ફ.વિ તારવવામાં આવ્યું રોવાથી સંવિધાનમાં "વ્યાવર્તક આધાર-વિધાનનો ઈષ" થાય છે. અને સંવિધાન "અપ્રમાણભૂત" બને છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

36 આકૃતિ : ભેદ :

શક્ય નથી | સંવિધાનનો ભેદ "ડાડાડા" છે.

પ્રમાણ્ય :

ઉપરના સંવિધાનની અંદર તુલ ચાર પદો ~~ઉપાયો~~

1. યજ્ઞેશ
2. જિજ્ઞેશ
3. યજ્ઞેશનો મિત્ર
4. જિજ્ઞેશનો મિત્ર

ઉપાયો સંવિધાનમાં પદચતુષ્ટયનો દોષ થાય છે. અને સંવિધાન અપ્રમાણભૂત બને છે.

37 અથવા

અનિવાર્ય શરત :

અનિવાર્ય શરત જેટલે એવાં સંયોગ + જેના અભાવમાં ઘટનો બની શકે જ નહી.

નિયમ :

જો ઘટના S બનવા માટેની પર્યાપ્ત શરત G ગેરહાજર હોય તો G ના અભાવમાં ઘટના S બની શકે નહી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રૂપ :- ~S → ~G

ઉદાહરણ :-

પરીક્ષામાં નાપાસ થવું.

જો કોઈપણ વિદ્યાર્થી પરીક્ષા સમયે માંદગી, સમયસર ન પહોંચવું અથવા અન્ય કોઈ કારણોસર પરીક્ષામાં પહોંચી શકતો નથી.

જ્યારે વિદ્યાર્થી પરીક્ષામાં હાજર હોવા છતાં પણ પરિક્ષા ન આપે ત્યારે પણ તે નાપાસ થઈ શકે છે.

→ આમ, અનિવાર્ય કારણ જે ઘટના બનવા માટેનો અનિવાર્ય કારણ છે. તે પર્યાપ્ત કારણ છે પણ પુરતી નથી.

ઉઠ→ 1. આ પ્રકાર / અનૈકાન્તિક હેત્વાભાસનો છે

2. આ પ્રકાર / વિરુદ્ધ હેત્વાભાસનો છે.

3. આ પ્રકાર / બાધિત હેત્વાભાસનો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

34 મૂલ્યની ભુવનદૃષ્ટિએ બે પ્રકાર પડે છે.

1. ભૌતિકવાદી ભુવનદૃષ્ટિ
2. અધ્યાત્મવાદી ભુવનદૃષ્ટિ.

1. **ભૌતિકવાદી ભુવનદૃષ્ટિ :-**

→ પોતાના અને પોતાના કુટુંબીજનોનો ભોગ-વિલાસ.

→ સ્થાવર અને જંગમ મિલકતનું મહત્ત્વ.

→ સામાજિક અને રાજકીય સત્તા

→ પોતાના સ્વાર્થ માટે અન્યને - બદનામ કે ખતમ કરી દેવાની તત્પરતા.

→ ઉપરના વગેરે મૂલ્યોને ભૌતિક-ભુવનદૃષ્ટિ ધરાવવાને લીધે લાગુ પડે છે.

2. **અધ્યાત્મવાદી ભુવનદૃષ્ટિ :-**

→ પોતાના તથા અન્ય વ્યક્તિઓનો સાર્વ અધ્યાત્મિક વિકાસ.

→ પરમાર્થે પ્રધાન પ્રવૃત્તિ.

→ સત્યનું સર્વ પ્રકારે તત્યાગ થાય તેવી ભાવના.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

-> પોતાનો અન્ય સાથેનો પ્રેમભર્યો વ્યવહાર

ઉપર જણાવેલ લક્ષણો આધ્યાત્મિક ભુવનદૃષ્ટિ ધરાવનાર વ્યક્તિના હોય છે.

40 -> અથવા

અજ્ઞાન :-

-> અજ્ઞાન એ આસુરી સંપત્તિનો દુર્ગુણ છે.

-> અજ્ઞાન એટલે "જે સત્ય છે તે અસત્ય માનવું અને અસત્ય છે તે સત્ય માનવું."

-> અજ્ઞાની માણસ ડમ્બશા ક્રુર અને નિર્દયી વ્યક્તિ ગણાય છે. અજ્ઞાની માણસ પોતાના અડમનું ખૂબ અભિમાન હોય છે. માનવી ની અંદર, અજ્ઞાન ખૂબ મોટી આંતરીક શત્રુ જેવો મળે છે.

-> અજ્ઞાની માણસ આ જગતની અંદર એકજીવને ઉપસાવીને એકજીવ સાથે લડાઈ-ઝઘડા કરાવે છે જેના કારણે માનવી-માનવી વચ્ચેના લોકો વચ્ચે આંતરીક સંઘર્ષ પેદા થાય છે. અજ્ઞાની લોકો ખૂબ વધારે પડતા જોસજોસ કરતા હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

16

-> અજ્ઞાની માણસ ક્યારેય પણ સત્ય બોલતો નથી કારણ કે તે પોતાના કરતા અડિયાતું કાંઈ પણ સરન કરી શકતો નથી.

-> અજ્ઞાની માણસ જીવનની અંદર ખોટા કર્મો કરતો રહીને જીવને જીવવાની પદ્ધતીને અપનાવે છે.

-> આમ, કહેવામાં આવ્યું છે કે "જગતના દુઃખનું મુળ કારણ અજ્ઞાન છે."

41-> ધર્મ — સ્થાપકો

1. ઈસ્લામ — મોહમ્મદ પયગમ્બર
2. ખ્રિસ્તી — ઈસુ ખ્રિસ્ત
3. તાઓ — લાઓત્સુ

42-> ધર્મ — ધર્મગ્રંથો

1. હિન્દુ — શ્રુતિ અને સ્મૃતિ
2. જૈન — ગણિપિટક
3. બૌદ્ધ — ત્રિપિટક

133

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

[વિભાગ- E]

43→ પ્રસ્તાવના :-

પ્રતિનો તર્કશાસ્ત્રના બે વિભાગ પડે છે.

1. વિધાનપરક તર્કશાસ્ત્ર.
2. વિધેયપરક તર્કશાસ્ત્ર.

વિધાનપરક તર્કશાસ્ત્રના મૂળભૂત પાંચ તાર્કિક નાકરો આવેલા છે.

1. નિષેધ - ~
2. સમુચ્ચય - &
3. વિકલ્પન - V
4. શરતી - →
5. દ્વિશરતી - ↔

→ આ પાંચ તાર્કિક નાકરો વિધાન તર્કશાસ્ત્રમાં પ્રતિકોના સંદર્ભમાં ખૂબ મહત્ત્વ ધરાવે છે. જેમાંથી આપણે 'વિકલ્પન V' નાકરનું લક્ષણ અને વિશ્લેષણ સમજુ શું.

* લક્ષણ :-

જો PVQ ના રૂપમાં રજુ થયેલું નિષેધ સંયુક્ત વિધાન જો P અને Q ના સ્થાને આપેલું વિધાન સસત્ય હોય તો PVQ વિધાન અસત્ય બને ~~ન~~ ન હો તો સત્ય બને.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સત્યતાકોષ્ટક :

	ઘટક રૂપ વિધાન		સંયુક્ત વિધાન
	1	2	3
	p	q	p ∨ q
1	T	T	T
2	T	F	T
3	F	T	T
4	F	F	F
			1, 2 (∨)

વિશ્લેષણ :

→ '∨' એ દ્વિમુખી કારક છે. કારણ કે તે વિધાનની ડાબી તેમજ જમણી બંને બાજુ લાગુ પડે છે.

→ '∨' એ 'p ∨ q' ના રૂપમાં સંયુક્ત વિધાનની રચના કરે છે.

→ '∨' તારક થી રચાયેલ સંયુક્ત વિધાનને વિકલ્પ કે વૈકલ્પિક વિધાન તરીકે ઓળખે છે.

→ '∨' વિકલ્પ એ ~~સત્ય~~ સત્યતામૂલ્યનુસારી તારક છે કારણ કે તેનું સત્યતામૂલ્ય ઘટકરૂપ વિધાનો પર આધાર રાખે છે

વિભાગ.....

→ 'V' એ સત્યતાસ્મનસમીકરણ છે તેના

નિયમ પ્રમાણે :-

જો P અને q ના સ્થાને આપેલું વિધાન ~~અસત્ય~~ હોય તો ~~P∨q~~ વિધાન અસત્ય બને નહી તો સત્ય બને.

→ ત્રો તો ..... અથવા = શાબ્દિક

P∨q = પ્રતિક

44→

સૂત્ર :

જ્યારે અમુક ત્રીજી ઘટના ચોક્કસ પ્રમાણમાં પરિવર્તન લાવે ત્યારે ~~ઘટના~~ તે સંયોગ ઘટના માટેનું કારણ અથવા પરિણામ હોય છે.

શરતો :

* 1) ત્રીજીપણ બે ઘટનાનાકોમાં ચોક્કસ પ્રમાણમાં પરિવર્તન થવું જોઈએ.

* 2) અમુક ઘટના બીજી ઘટનામાં ચોક્કસ પરિવર્તન પામવું જોઈએ.

* 3) અમુક સંયોગ અમુક ઘટના માટેનું કારણ અથવા પરિણામ હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* ઉદાહરણ :

નોંધપણ વસ્તુની માંગ સ્થિર હોય ત્યારે તેના પુરવઠામાં વધારો થાય છે.

આમ, અહીં બે પ્રકારની ઘટના જોવા મળે છે.

1. વસ્તુનો પુરવઠો.
2. વસ્તુનું ઉત્પાદન.

જ્યારે નોંધપણ વસ્તુની માંગ વધુ હોય ત્યારે વધુ ઉત્પાદન કરવામાં આવે છે. જ્યારે વસ્તુની માંગ સ્થિર હોય ત્યારે વસ્તુનું ઉત્પાદન સ્થિર થઈ જાય છે.

-> આમ, અહીં બે પ્રકારની ઘટનામાં પરિવર્તન જોવા મળે છે. ઉપરનું ઉદાહરણમાં વસ્તુનો પુરવઠો અને વસ્તુનું ઉત્પાદનમાં ખૂબ મોટા પ્રકારમાં જોવા મળે છે અને તેને ઘટનામાં પરિવર્તન જોવા મળે છે.

* પ્રાતિક રજુઆત

પૂરોગામીઓ માટે A, B, C, D વગેરે કેપીટલ અક્ષરો અને અનુગામીઓ માટે a, b, c, d વગેરે સ્મોલ અક્ષરો વપરાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સમપ્રમાણમાંથી પરિવર્તન	વ્યસ્તપ્રમાણમાંથી પરિવર્તન
ABC - a b c	ABC - a b c
A^+BC - a^+ b c	A^+BC - a^- b c
A^-BC - a^- b c	A^-BC - a^+ b c

∴ A એ a નું કારણ છે અથવા a એ A નું પરિણામ છે.

45 વ્યાપ્તિના બે પ્રકારો છે.
1. સમવ્યાપ્તિ
2. અસમવ્યાપ્તિ.

1. સમવ્યાપ્તિ :-

જે વ્યાપ્તિ જેનો ઉદ્દેશ્ય પદનો વિસ્તાર અને વિધેયપદનો વિસ્તાર સમાન હોય તેવી વ્યાપ્તીને સમવ્યાપ્તિ કહેવામાં આવે છે.

દા.ત.
1) સર્વ માણસ મરણશીલ પ્રાણી છે.
2) સર્વ પક્ષીઓ બાંધ ધરાવે છે.

ઉપરના ઉદાહરણ દ્વારા જાણી શકાય ~~ઉ~~ ઉદ્દેશ્યના સ્થાને વિધેય મુકવાથી પણ તેનો અર્થ બદલાઇ જતો નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સમવ્યાપ્તિની અંદર ઉદ્દેશ્ય-પદને વિધેયપદ ~~સાથ~~ ના સ્થાને મુક્યાથી પણ તેનો અર્થ બદલાઇ જતો નથી.

દા.ત. :

1> સર્વ માણસ મરણશીલ પ્રાણી છે.

પરિવર્તન :

સર્વ મરણશીલ પ્રાણી માણસો છે.

આમ, ઉદ્દેશ્યના સ્થાને વિધેયપદ મુક્યાથી પણ તેનો અર્થ બદલાઇ જતો નથી.

હવે આકૃતિ વડે સમજુ શક્ય છે.

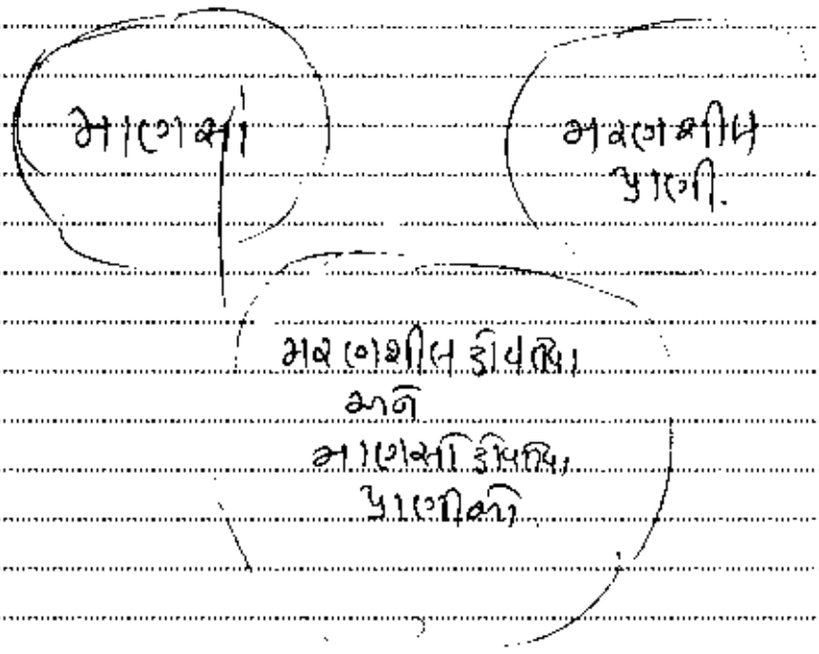

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* અસમવ્યાપ્તિ :-

જે વ્યાપ્તિમાં તેના ઉદ્દેશ્યપદ કરતા વિધેયપદનો વિસ્તાર વધુ હોય એટલે કે ઉદ્દેશ્યપદનો વિસ્તાર તેના વિધેયપદમાં સમાઈ જતો હોય તેને અસમવ્યાપ્તિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

અસમવ્યાપ્તિને વિષમ-વ્યાપ્તિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

અસમવ્યાપ્તિને સમજવા માટે અનુમાનના પાંચ અવયવો દ્વારા સમજુ શકાય છે.

પ્રથમ વિધાન - પ્રતિજ્ઞા

બીજું વિધાન - હેતુ

ત્રીજું વિધાન - ઉદા સહિત વ્યાપ્તિ.

ચોથું વિધાન - ઉપનય

પાંચમું વિધાન - નિગમન

ઉપર જગાવેલા અવયવો દ્વારા વિસ્તૃત માહિતી મેળવી શકાય છે. અસમવ્યાપ્તિને સમજવા માટે આકૃતિ દર્શાવી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

ઉ.દ્ર

સર્વ સથુપ પ્રાણીઓ મરણશીલ પ્રાણીઓ છે

આકૃતિ :

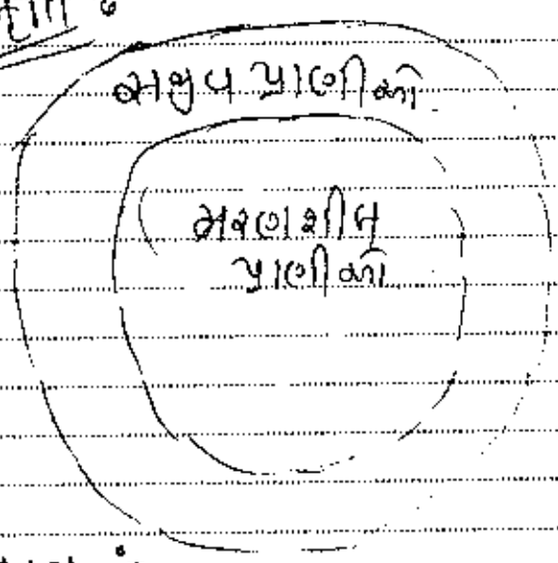

46 મૂલ્ય : જેને માનવી પોતાની થુપનદૃષ્ટિ અનુરૂપ પસંદીગીને પાત્ર ગણે છે તે

મૂલ્યના ત્રણ પ્રકાર છે.

1. ઉત્પાદન અને અનુત્પાદન મૂલ્ય.
2. ભૌતિક અને અભૌતિક મૂલ્ય.
3. અંતર્ગત અને બહિર્ગત મૂલ્ય.

* ઉત્પાદન મૂલ્ય : જે વસ્તુ વપરાશ + વહેંચણીના લીધે ખૂટી પડતી નથી પરંતુ વિશ્વ પામતી જાય છે તે વસ્તુ ઉત્પાદન મૂલ્ય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

દા.ત.

1) વિદ્યા એ ઉત્પાદન મુલ્ય છે. કારણ કે વિદ્યા વપરાતા વધતી જાય છે.

2) આનંદ એ ઉત્પાદન મુલ્ય છે કારણ કે આનંદ આપણે જીવ વ્યક્તિને આપીએ તો તેમાં વૃદ્ધિ થાય છે.

3) કરુણા એ ઉત્પાદન મુલ્ય છે કારણ કે કરુણા એ જે વ્યક્તિ વચ્ચેની પરસ્પર માન્યતા જેવા મળે છે.

* **અનુત્પાદન મુલ્ય :-** જે વસ્તુ વપરાશ કે વડેચણીના લીધે ઘટતી જાય છે અથવા ખૂટી પડે છે તે વસ્તુ અનુત્પાદન મુલ્ય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દા.ત. :

1) ખાદ્ય પદાર્થ એ અનુત્પાદન મૂલ્ય છે. કારણ કે બીજવસ્તુની વહેંચણી કરવાથી ખૂટી પડે છે.

2) પૈસો એ અનુત્પાદન મૂલ્ય છે. કારણ કે પૈસો વાપરવાથી ખૂટી જાય છે.

3) પ્રથમ નંબરનું મહત્ત્વ એ અનુત્પાદન મૂલ્ય છે. કારણ કે પ્રથમ નંબર એક વ્યક્તિને મળ્યા પછી અન્ય વ્યક્તિને પ્રાપ્ત થતું નથી.

47 ધાર્મિક જીવનનું વિશ્લેષણ :-

-> ધાર્મિક જીવન વડે જો માનવી નિર્ભયતાને પામે તો તેની અંદર અહિંસા, સત્ય, શાંતિ, અને પ્રેમ જેવા ગુણો તેની અંદર પ્રગટ થાય છે.

-> ધાર્મિક જીવન જીવનાર વ્યક્તિ પશુઓ કરતા જુદો તરી આવે છે. કારણ કે જે મનુષ્ય ધર્મ નથી પાળતો તે માણસ પશુ જેવો હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

-> ધાર્મિક જીવનથી મનુષ્ય નિર્ભય અને નિર્ભિત બને છે. જગતના વિદ્યમાન ધર્મોમાં પણ જણાવવામાં આવ્યું છે તે મનુષ્ય એ પોતાને ઇચ્છવા યોગ્ય ધર્મને માની શકે છે.

-> ધાર્મિક જીવનથી માનવી પરસ્પર એકજીવ સાથેનો વ્યવહાર સારી રીતે પસાર કરી શકે છે. ધાર્મિક જીવન જ માનવીને સાથો રસ્તો બતાવનાર છે.

-> ધાર્મિક જીવનથી માનવી એકજીવ સાથેના વ્યવહારમાં જરાય પણ કરકસર કે એકજીવ સાથે પ્રેમભર્યો વ્યવહાર જીવન જીવવા માટે અગ્રેસર કરે છે.

-> ધાર્મિક જીવનથી જોવા જઈએ તો માનવી ધર્મ પાળનાર વ્યક્તિને જ ધર્મની વ્યાપક સૂત્ર હોય છે. જાતીના કરતા પણ વધારે વ્યાપક સૂત્ર હોય છે.

-> ધાર્મિક સંબંધના માત્ર ધાર્મિક જીવન જીવનાર વ્યક્તિને જ થાય છે. સંસારમાં સૌથી મોટું હોય તે એ છે ધર્મ. ધર્મ દ્વારા જ માનવી એ વિશ્વબંધુત્વની માન્યતામાં આવી શકે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

-> ધાર્મિક જીવનથી વ્યક્તિ અને વિશ્વને અનુસાર ટકાવી રાખવાની ક્ષમતા માટા ધર્મની અંદર જોવા મળે છે.

-> ધર્મ એ નૈતિક પાસું છે. જેના દ્વારા માનવી નિર્ભય અને નિર્ભય બને છે. માનવી અન્ય માનવી સાથેનો વ્યવહાર, ઇચ્છનીય અને શ્રેયસ્કાર જનાવી શકાય છે.

-> ધર્મ એ જીવનની અગત્ય અને વસ્તુમુલક રીતે સારી અને સંભવી શકે તેવી માન્યતા છે. ધર્મ એ માનવ-જીવનની અગત્યતા અને વિશેષ છે.

-> ધર્મ દ્વારા માનવીની અંદર આધ્યાત્મિક વિકાસ કેળવાય છે. જેના દ્વારા માનવી સર્વ પ્રકારે કલ્યાણ થાય તેવી ભાવના સાથે સારી રીતે પરસ્પર સુમેળ સાધી શકે છે.

-> આમ, ધર્મ દ્વારા માનવી જગતના કોઈપણ તત્ત્વ, મર્મ કે કોઈપણ વસ્તુને સમજવાની તકાત ધરાવે છે.

-> ધાર્મિક જીવન વડે માનવી નિર્ભય બની શકે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[વિભાગ - A]

1) D) $P \rightarrow \sim Q$

2) C) Hs

3) B) ભીનુ

4) A) સહપરિવર્તન રીતિ

5) C) ઉપનય

6) B) વાણી સ્વાતંત્ર્ય

7) D) અજ્ઞાન

8) B) અરબસ્તાન

9) B) હિન્દુ

10) (A) સ્વાધ્યાય

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

[વિભાગ - B]

11) તાર્કિક કારક :-

જે શબ્દ કે શબ્દજૂથના ઉપયોગને લીધે સાદા વિધાનમાંથી સંયુક્ત વિધાનની રચના થાય છે, તે શબ્દ કે શબ્દજૂથને તાર્કિક કારક કહેવામાં આવે છે.

12) MT ના નિયમનું રૂપ :-

$p \rightarrow q$

$\sim q$

$\therefore \sim p$

13) સંવિધાનની આકૃતિ :-

સંવિધાનની આકૃતિ એટલે સંવિધાનના બંને આધારવિધાનોમાં મધ્યપદે લીધેલા સ્થાનને આધારે નક્કી થતું સંવિધાનનું રૂપ.

14) પર્યાપ્ત શરત :-

જે સંયોગની હાજરીને કારણે અમુક ઘટના અસ્તિત્વમાં આવ્યા સિવાય રહેતી જ ન હોય તે સંયોગને જ તે ઘટનાના અસ્તિત્વ માટેની પર્યાપ્ત શરત કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

15) વ્યાભિચારગ્રહ પદ્ધતિ :-

વ્યાભિચારગ્રહ પદ્ધતિ એટલે વિરોધી દૃષ્ટાંત શોધી કાઢવું તે.

16) મૂલ્ય :-

મૂલ્ય એટલે જેને માનવી પોતાની જીવનદૃષ્ટિને આધારે પસંદગી પાત્ર ગણે છે તે.

17) ગીતાકારે મલ આસુરી સંપત્તિને નર્કના દ્વાર ગણાવ્યા છે.

1) કામ 2) ક્રોધ 3) લોભ

18) 'દૈવી તત્વ', 'ઈશ્વર' કે 'પરમાત્માની' આરાધના કરવી તે ધાર્મિક જીવનનું દ્વાર છે.

19) 'સેક્યુલર' (Secular) શબ્દનો અર્થ ધર્મનિરપેક્ષતા થાય છે.

20) 'યોગસૂત્ર' ના રચયિતા મહર્ષિ પતંજલિ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[વિભાગ - C]

21) ⇒ સંકેતાવલી :-

અમારું ગામ રાજયામણું છે - A
તમારું ગામ આબાદ છે. - B

⇒ પ્રાતિક રૂઆત :-

~ (A & B)

⇒ વિધાનનો પ્રકાર :- જટિલ નિષેધક

22) (1) સમુચ્ચય - P & (Q V R)

(2) વિકલ્પન - (Q → R) V S

(3) શરતી - (P & Q) → (Q V S)

(4) દ્વિશરતી - ~ R <-> (P V Q)

23) (M & N) V ~ (E & F)

~ ~ (E & F)

M & N

⇒ ખાલી જગ્યાનું વિધાન :- M & N

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ રૂપ :- $P \vee q$

$\therefore \sim q$

$\therefore P$

પૈકલ્પિક સંયોજનનો નિયમ (DS)

~~23)~~

24) 1) $(P \& R) \vee \sim S$ ---- P

2) $(P \& R) \rightarrow \sim T$ ---- P

3) $M \rightarrow \sim\sim T$ ---- P

4) $\sim S \rightarrow (A \& B)$ ---- P

5) M ---- P $\quad / \therefore A \& B$

→ 6) $\sim\sim T$ ---- 3, 5 MP

7) $\sim (P \& R)$ ---- 2, 6 MT

8) $\sim S$ ---- 1, 7 DS

9) $A \& B$ ---- 4, 8 MP

25) સર્વ ગુજરાતી ભારતીય છે

સર્વ ગુજરાતી સાહિત્યનું છે

∴ સર્વ સાહિત્યનું વ્યક્તિ ભારતીય છે

⇒ આકૃતિ

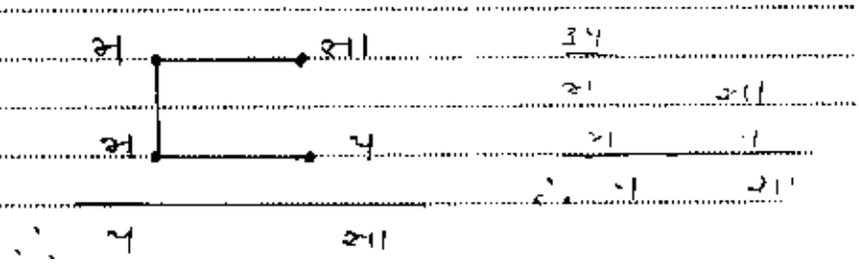

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ સમજૂતી :-
ઉપરોક્ત ઉદાહરણમાં મધ્યપદ 'ગુજરાતી' છે.
અને આ મધ્યપદ સાધ્યાપધાન અને
પક્ષ પધાન એમ બંને આધારપધાનોમાં
ઉદ્દેશ્યને સ્થાને છે. તેથી આ સંપધાન
"ત્રીજુ આકૃતિ" નું છે.

⇒ ભેદ :- આ સંપધાનમાં,
1) સાધ્યાપધાન 'શ' પધાન છે.
2) પક્ષપધાન 'શ' પધાન છે.
3) કાલતાપધાન 'શ' પધાન છે.
તેથી આ સંપધાનનો ભેદ "હાહાહા" છે.

26) (1) A B C D - a b c d
A E F G - a e f g
∴ a એ A નું પરિણામ છે.

⇒ આ પ્રાતિક સૂત્રાત અન્વય રીતિ ની છે.

(2) X Y Z - X Y Z
Y એ Y નું અગાઉથી મળેલું કારણ
Z એ Z નું અગાઉથી મળેલું કારણ
∴ Z એ Z નું કારણ છે.

⇒ આ પ્રાતિક સૂત્રાત અપશેષ રીતિ નું છે.

27) સ્વાર્થાનુમાન :-

⇒ સ્વાર્થાનુમાન એટલે અનુમાનકર્તાએ પોતાના
જ્ઞાન માટે પોતાના મનમાં તારવેલું અનુમાન.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ સ્વાર્થાનુમાન શબ્દપ્રયોગ સૂચવે છે કે આવું અનુમાન વ્યક્તિ પોતાની મત માટે તાવ્યે છે.

→ દા.ત. કોઈ વ્યક્તિ પર્વત પર ધુમાડો જુએ તો તરત જ તેને મનમાં સ્મૃતિ થાય થાય છે કે 'જ્યાં ધુમાડો હોય છે ત્યાં અગ્નિ હોય છે' તેથી તે મનમાં અનુમાન કરે છે કે તે પર્વત પર અગ્નિ છે.

→ સ્વાર્થાનુમાનને વ્યક્તિએ પંચાવયવી અનુમાનમાં આત્મવ્યક્ત કરવાની જરૂર નથી.

→ સ્વાર્થાનુમાન વ્યક્તિએ સ્વ-અર્થે તાવ્યેલું હોવાથી તેમાં વાણીનો ઉપયોગ થતો નથી.

→ આ અનુમાન વ્યક્તિએ પોતાના માટે કરેલું હોવાથી તે શબ્દાત્મક નહિ પરંતુ જ્ઞાનાત્મક હોય છે. નૈયાયિકોના મત મુજબ, જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિ પોતાના મનમાં તાવ્યેલું અનુમાન અન્યને જણાવે છે ત્યારે તેમે પ્રતિજ્ઞા, હેતુ, વગેરે પંચાવયવી રીતે રજૂઆત કરવી પડે છે. જ્યારે તે જીભ સમક્ષ વ્યવસ્થિત રીતે રજૂઆત કરે છે, ત્યારે તે સ્વાર્થાનુમાન બદલે પરાર્થાનુમાનનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે.

28) આત્મલક્ષી સદ્ગુણો :-

જ્ઞાન, નિષ્ઠા, અંતઃકરણની શુદ્ધિ, અભય, તપ, નિરાભિમાન, અવંચકતા, મૃદુતા, ધૃતિ વગેરે આત્મલક્ષી સદ્ગુણો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ પરલક્ષી સદ્‌ગુણો :-

સત્ય, અહિંસા, નિંદા ન કરવી, શાંતિ, અલોલુપતા, અદ્રોહ વગેરે પરલક્ષી સદ્‌ગુણો છે.

29) ગુરુ ગોવિંદસિંહની વ્યાપક ધર્મભાવના :-

⇒ જે વ્યક્તિ પોતાના ધર્મના મર્મને સમજે છે તેમાંથી ઊંડી આધ્યાત્મિકતા અને સર્વધર્મ સમભાવની ભાવના વિકસે છે.

⇒ ધાર્મિકતામાં જ સાંપ્રદાયિક સંકુચિતતાને બિલકુલ સ્થાન નથી.

⇒ આ મુદ્દાની સાબતા કરવા માટે ગુરુ ગોવિંદસિંહે ઈશ્વરનાં બે સ્વરૂપો દર્શાવ્યા છે.

1) અમરસ
2) અમનહબ

→ અમરસ એટલે જેનો કોઈ મર્મ (પંથ) નથી તે.

→ અમનહબ એટલે જેનો કોઈ મનહબ નથી તે.

→ આમ, ગુરુ ગોવિંદસિંહે ઈશ્વરના બે સ્વરૂપોની રજૂઆત કરી પોતાની ધર્મ વિશેષી વ્યાપકતા વ્યક્ત કરી છે.

30) વિહાર :-

રોજિંદા સિવાયના કાર્યો સિવાયના સમયમાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આનંદ મેળવવા માટે કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિ એટલે વિહાર.

→ જેમ કે, આધ્યાત્મિક આનંદ આપે તેવા કુદરતી દૃશ્યો નિહાળવા, ભજન-ભક્તિ કરવી, સ્તુતિ કરવી વગેરે.

→ ધર્મના સાધકે વિહાર નિરંકુશ પણે, મુક્ત રીતે કરવો મેટીએ નહિ. કારણ કે તે સ્વૈરવિહાર નથી તેથી તેમે વિનય પૂર્વક વિહાર કરવો મેટીએ.

31) → અષ્ટાંગ યોગના અંતરંગો :-

1) ધારણા
2) ધ્યાન
3) સમાધિ

→ અષ્ટાંગ યોગના બહિરંગો :-

1) યમ
2) નિયમ
3) આસન
4) પ્રાણાયામ
5) પ્રત્યાહાર

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

12 વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

[વિભાગ - D]

32) $(p \& q) \& \sim(p \vee q)$

	1	2	3	4	5	6
	p	q	p & q	p ∨ q	~(p∨q)	(p & q) & ~(p∨q)
1	T	T	T	T	F	F
2	T	F	F	T	F	F
3	F	T	F	T	F	F
4	F	F	F	F	T	F
			1, 2 (&)	1, 2 (∨)	4 (~)	4, 5 (&)

⇒ રૂપના પ્રકારનો નિર્ણય :-
ઉપરોક્ત સત્યતા કોઠામાં વિધાન માટેનો આપેલા રૂપની રજૂઆત તેના સ્તંભનં 6 માં થયેલી છે. વિધાન માટેના તમામ સ્થાનાપત્તિનિદર્શનો અસત્ય છે માટે પ્ર આ વિધાન માટેનું રૂપ "સ્વ-વ્યાઘાતી" છે

33) 1) $(A \vee B) \rightarrow D$ ..... P
2) $E \rightarrow \sim D$ ..... P
3) $(G \leftrightarrow F) \rightarrow (E \& H)$ ... P
4) $(G \leftrightarrow F$

$/ \therefore \sim(A \vee B) \& H$

→ 5) $E \& H$ ..... 3, 4 MP
6) E ..... 5, simp
7) $\sim D$ ..... 2, 6 MP
8) $\sim(A \vee B)$ ..... 1, 7 MT
9) H ..... 5 simp
10) $\sim(A \vee B) \& H$ ..... 8, 9 conj

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

13

પ્રશ્ન ક્રમાંક

34) 1) $(A \vee B) \vee \sim C$ ——— P
2) $D \rightarrow [(A \vee B) \rightarrow E]$ ——— P
3) $F \rightarrow (\sim C \rightarrow G)$ ——— P
4) $D \,\&\, F$ ——— P
/ ∴ $(E \vee G) \vee H$

→ 5) D ——— 4, simp
6) $(A \vee B) \rightarrow E$ ——— 2, 5 MP
7) F ——— 4, simp
8) $\sim C \rightarrow G$ ——— 3, 7 MP
9) $E \vee G$ ——— 6, 8, 1 CD
10) $(E \vee G) \vee H$ ——— 9, Add

35) કોઈ પણ માણસ અમર નથી.
કોઈ પણ પ્રાણી અમર નથી.
∴ કોઈ પણ પ્રાણી માણસ નથી.

⇒ આકૃતિ :-

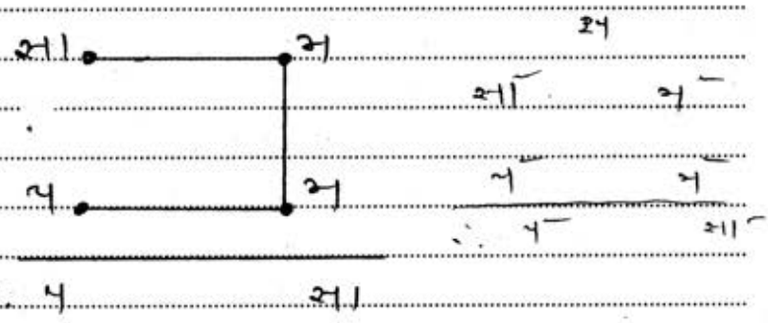

⇒ ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતમાં મધ્યપદ 'અમર' છે. અને તે સાધ્ય પ્રધાન અને પક્ષ પ્રધાન એમ બંને આધારપ્રધાનોમાં પ્રધાન સ્થાને છે. તેથી આ સંપ્રધાન "બીજા આકૃતિનું" છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ ભેદ :- આ સંપ્રધાનમાં,
સાધ્યાપ્રધાન 'ના' છે.
પક્ષાપ્રધાન 'ના' છે.
ફલિતાપ્રધાન 'ના' છે.
તેથી તેનો ભેદ 'નાનાના' છે.

⇒ પ્રામાણ્ય :-
આ સંપ્રધાનમાં તેના બંને આધારપ્રધાનો નિષેધવાચક છે. તેથી આ સંપ્રધાનમાં વ્યાવર્તક આધારપ્રધાનનો દોષ લાગે છે. અને તેથી આવું સંપ્રધાન અપ્રમાણભૂત કહે છે.

૩૬) ઘટ્ટેશ પ્રકાશનો મિત્ર છે.
જિતેશ ઘટ્ટેશનો મિત્ર છે.
∴ જિતેશ પ્રકાશનો મિત્ર છે.

⇒ આકૃતિ :- આ સંપ્રધાનમાં કુલ ચાર પદો આપેલા છે. તેમાં મધ્યપદ નથી. તેથી તેની આકૃતિ શક્ય નથી.

⇒ ભેદ :- આ સંપ્રધાનમાં,
સાધ્યાપ્રધાન 'હા' છે.
પક્ષાપ્રધાન 'હા' છે.
ફલિતાપ્રધાન 'હા' છે.
તેથી તેનો ભેદ હાહાહા છે.

⇒ પ્રામાણ્ય :- આ સંપ્રધાનમાં કુલ ચાર પદોની ઉદ્ભાવના થયેલી છે. (1) ઘટ્ટેશ 2) પ્રકાશનો મિત્ર 3) જિતેશ 4) ઘટ્ટેશનો મિત્ર. આમ, આ સંપ્રધાનમાં મધ્યપદનો ઉલ્લેખ નથી. તેથી આ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સંધાનમાં પ્રત્યક્ષતુલ્યનો દોષ થાય છે. અને તેથી આવું સંધાન અપ્રમાણભૂત કરે છે.

૩૭) અભિવાર્ય શરત :-

⇒ લક્ષણ :- જે સંયોગની ગેરહાજરીને લીધે અમુક ઘટના અસ્તિત્વમાં આવી શકતી નથી. તે સંયોગને તે ઘટનાના અસ્તિત્વ માટેની અભિવાર્ય શરત કહે છે.

⇒ અભિવાર્ય શરત એટલે એવી શરત કે જેના અભાવમાં ઘટના બની શકે નહિ.

⇒ અભિવાર્ય શરત એટલે એવા સંયોગો કે જેની ગેરહાજરીમાં ઘટના અસ્તિત્વમાં આવી શકે નહિ.

⇒ ઘટના H એ F ના બનવા માટે અભિવાર્ય શરત છે. તે સૂચવે છે કે H ની હાજરીમાં F ઘટના બને છે ત્યારે H ની ગેરહાજરીમાં F ઘટના બનતી નથી.

⇒ જેમ કે, જીવન ટકાવી રાખવા માટે પ્રાણવાયુની હાજરી અભિવાર્ય છે.
આનો અર્થ એ થયો કે, જીવન ટકાવી રાખવા માટેની અભિવાર્ય શરત પ્રાણવાયુની હાજરી છે.

⇒ અભિવાર્ય શરતનું રૂપ :-
$\sim H \rightarrow \sim F$

આ રૂપ સૂચવે છે કે H ની હાજરીમાં F બનાય બને છે અને H ની ગેરહાજરીમાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

16

વિભાગ.....

F બનાવ બનતો નથી.

૩૪) હેત્વાભાસ સોધખાવો.

1) આ પોપટ બુદ્ધિશાલ છે, કારણ કે તે અર્થપૂર્ણ ભાષા બોલે છે.
⇒ અનૈકાન્તિક હેત્વાભાસ

2) આ કબૂતર ચાંચાવાળું છે, કારણ કે તેને બે પગ છે.
⇒ ચક્ર હેત્વાભાસ

3) આ બરફનો ટુકડો ગરમ છે, કારણ કે તેમાંથી વરાળ નીકળે છે.
⇒ બાધિત હેત્વાભાસ

૩૫) ⇒ ભૌતિકવાદી ભવનદૃષ્ટિએ પ્રસંગની પામતા મૂલ્યો :-

1) પોતાનું અને પોતાના કુટુંબીજનોનો ભોગવિલાસ
2) સ્થાવર અને જંગમ મિલકતને મહત્વ
3) સામાજિક અને રાજકીય સત્તાની ઝંખના
4) અન્ય વ્યક્તિને પોતાના સ્વાર્થ ખાતર જતમ કરવાની કે બદનામ કરવાની ભાવના.

⇒ અધ્યાત્મવાદી ભવનદૃષ્ટિએ પ્રસંગની પામતાં મૂલ્યો

1) પોતાનું પ્રથા પ્રત્યેક ભવમાત્ર પ્રત્યે કલ્યાણની ભાવના
2) સર્વનું સર્વ પ્રકારે કલ્યાણ થાય

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તેથી ભાવના
3) પરમાર્થપ્રધાન પ્રવૃત્તિઓ કરવી
4) ઈશ્વર ભુવપ્રત્યે પ્રેમપૂર્વક વર્તવું

40) દાન :-

⇒ દાન એ દૈવી સંપત્તિનો સદ્ગુણ છે.

⇒ 'દાન' એટલે કંઈક વસ્તુ કે મૂલ્ય નિઃસ્વાર્થભાવે અન્ય વ્યક્તિને આપવી.

⇒ ઉપનિષદમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, "વ્યક્તિએ શ્રદ્ધાપૂર્વક દાન કરવું જોઈએ.

⇒ વ્યક્તિએ પોતાનું શ્રેષ્ઠતાનું અભિમાન, પુણ્યનું અભિમાન કે ધનનું અભિમાન પોષીને દાન કરવું જોઈએ નહિ. કારણ કે આ પ્રકારનું દાન વ્યક્તિને અર્થમ તરફ દોરી જાય છે.

⇒ ભૌતિક સંપત્તિનું દાન, ગુપ્તદાન, ચક્ષુદાન, રક્તદાન, દેહદાન વગેરે પ્રકારના દાન કરીને વ્યક્તિ સમાજને માટે ઉપયોગી બને છે. દાન કરવું એ વ્યક્તિના નાગરિકતાની સર્વોત્તમ આત્મવ્યક્તિ છે.

⇒ સેવાકાર્યમાં પોતાનો કીમતી સમય આપનાર વ્યક્તિ સમયદાન કરે છે.

⇒ સમયદાન કરનાર વ્યક્તિ કોઈ પણ પ્રકારની અપેક્ષા ન રાખે તો તે ઉત્તમ દાન ગણાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

18

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

→ સમવરાનમાં શ્રમદાન અને વિદ્યાદાનનો સમાવેશ થાય છે.

→ વિનોબા ભાવે એ ભારતના ગ્રામીણ સમાજની ચિંતા કરતાં અને તેમની ગરીબાઈ દૂર કરવા માટે ભૂ-દાન અને ગ્રામ-દાનની પ્રવૃત્તિ આરંભી હતી.

→ આમ, વ્યક્તિઓ સમાજમાં વિવિધ પ્રકારના દાન કરીને અન્યને મદદરૂપ બનતી હોય છે. તે ખૂબ જ પ્રશંસનીય બાબત છે.

41) ધર્મના સ્થાપકોના નામ :-

1) ઈસ્લામ :- મહમ્મદ પયગંબર

2) ખ્રિસ્તી :- ઈસુ ખ્રિસ્ત

3) તાઓ :- લાઓર્ત્સુ

42) ધર્મના ગ્રંથોના નામ :-

1) હિન્દુ ધર્મ :- શ્રુતિ અને સ્મૃતિ

2) જૈન ધર્મ :- ગણિપિટક

3) બૌદ્ધ ધર્મ :- ત્રિપિટક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

[વિભાગ - E]

43 'V' કારકનું લક્ષણ અને તાર્કિક સ્વરૂપ :-

⇒ V (વિકલ્પન) કારકનું લક્ષણ :-

જે વિધાન p V q એ રૂપમાં રજૂ થયું હોય અને જેના બંને વિકલ્પો અસત્ય હોય તો અને તો જ સમગ્ર વિકલ્પન વિધાન અસત્ય બને છે. તેવા વિધાનને (V) વિકલ્પન વિધાન કહેવામાં આવે છે.

⇒ V (વિકલ્પન)નું ઉદાહરણ :-

કાં તો દિવસ છે અથવા રાત છે.

⇒ V ની સત્યતામૂલ્યનો નિયમ :-

જો વિકલ્પનના બંને વિકલ્પો અસત્ય હોય તો અને તો જ સમગ્ર વિકલ્પન વિધાન અસત્ય બને છે.

⇒ V (વિકલ્પન) ના સત્યતામૂલ્ય દર્શાવતો કોઠો

p V q

p	q	p V q
T	T	T
T	F	T
F	T	T
F	F	F

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

V (વિકલ્પનું વિશ્લેષણ) :-

1) V (વિકલ્પન) એ વિસંયોજક છે :-

કારણ કે, એનું ક્ષેત્ર એની ડાબી તેમજ જમણી બાજુ પડે છે.
V એ તેની ડાબી બાજુએ આવેલા અને તેની જમણી બાજુએ આવેલા એક-એક પદાનને જોડે છે.
આમ, બંને પદાનોને જોડીને P V q એ રૂપના સંયુક્ત પદાનની રચના કરે છે.

⇒ P V q એ રૂપમાં :- P એ (V) ની ડાબી બાજુના ક્ષેત્રમાં આવતા પદાનનું જ્ઞાન સૂચવે છે. અને q એ વિકલ્પની જમણી બાજુએ આવતા પદાનનું જ્ઞાન સૂચવે છે.

2) વિકલ્પન એ સત્યતા કલનની રીત છે :-

એટલે કે તે એક એવા સંયુક્ત પદાનની રચના કરે છે કે તેનું સત્યતામૂલ્ય તેના ઘટકરૂપ પદાનોના સત્યતામૂલ્યના આધારે નક્કી થાય છે.

3) P V q એ રૂપનું પદાન :-

જો P અને q એમ બંને વિકલ્પો અસત્ય હોય તો અને તો જ P V q એ સંયુક્ત પદાન અસત્ય બને છે. નહિ તો સત્ય બને છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

21

⇒ વ્યાખ્યા :-

p v q એ રૂપમાં રજૂ થયું હોય તેને વિકલ્પન વિધાન કરવામાં આવે છે. વિકલ્પન (v) એ સત્યતાકલનલક્ષી કારક છે.

44) સહપરિવર્તન રીતિ :-

⇒ સહપરિવર્તન રીતીનું સૂત્ર :-

અમુક એક ઘટનામાં આવતા ચોક્કસ પ્રમાણમાં પરિવર્તનની સાથે બીજા ઘટનામાં પણ ચોક્કસ પ્રકારનું પરિવર્તન આવે છે. આમ, એક ઘટના એ બીજા ઘટનાનું કારણ કે પરિણામ હોય છે.

⇒ શરતો :-

1) બંને ઘટનાઓમાં પરિવર્તન થતું હોવું જોઈએ.

2) બંને ઘટનામાં પરિવર્તન એકસાથે થતું હોવું જોઈએ.

3) બંને ઘટનામાં એકસાથે થતું પરિવર્તન અમુક ચોક્કસ પ્રમાણમાં થતું હોવું જોઈએ.

4) ઘટનામાં થતું પરિવર્તન 'એક યા બીજા રીતે'નું એટલે કે ક્રમ પ્રમાણમાં અથવા તો વ્યસ્ત પ્રમાણમાં થતું હોવું જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ ટૂંકમાં, સહપરિવર્તન રીત્ત જુવાય છે કે,

→ જો એક ઘટનામાં વધારો થાય તો બીજી ઘટનામાં પણ વધારો થાય છે. અથવા

→ જો એક ઘટનામાં ઘટાડો થાય તો બીજી ઘટનામાં પણ ઘટાડો થાય છે. અથવા

→ જો એક ઘટનામાં વધારો થાય તો બીજી ઘટનામાં ઘટાડો થાય છે. અથવા

→ જો એક ઘટનામાં ઘટાડો થાય તો બીજી ઘટનામાં વધારો થાય છે.

⇒ દૃષ્ટાંત :-

→ ધારો કે આપણે દરિયામાં આવતી ભરતી અને ઓટનું કારણ જાણવું છે.

→ ચંદ્રની કળાઓમાં જેમ-જેમ વધારો થાય છે, તેમ-તેમ દરિયામાં ભરતી આવે છે અને ચંદ્રની કળાઓમાં જેમ-જેમ ઘટાડો થાય છે, તેમ-તેમ દરિયામાં ઓટ આવે છે.

→ ચંદ્રની કળાઓમાં થતી વધ-ઘટ એ પૂર્વગામી બનાવ છે અને દરિયામાં આવતી ભરતી-ઓટ અનુગામી બનાવ છે.

→ આમ, સહપરિવર્તન રીત્ત ને અનુસરીને કહી શકાય છે કે દરિયામાં આવતી ભરતી અને ઓટનું કારણ ચંદ્રની

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કળાઓમાં થતી વધ - ઘટ છે.

⇒ પ્રાતિક રજૂઆત

સમ પ્રમાણમાં થતું પરિવર્તન	વ્યસ્ત પ્રમાણમાં થતું પરિવર્તન
A B C - a b c	A B C - a b c
+ +	+ −
A B C - a b c	A B C - a b c
− −	− +
A B C - a b c	A B C - a b c
∴ A અને a વચ્ચે કાર્ય - કારણ સંબંધ છે.	∴ A અને a વચ્ચે કાર્ય - કારણ સંબંધ છે.

45) સમવ્યાપ્તિ અને અસમવ્યાપ્તિ

⇒ વ્યાપ્તિના મુખ્ય બે પ્રકાર પાડવામાં આવ્યા છે.

1) સમવ્યાપ્તિ
2) અસમવ્યાપ્તિ (વિષમ વ્યાપ્તિ)

⇒ 1) સમવ્યાપ્તિ

⇒ જે વ્યાપ્તિમાં ઉદ્દેશ્ય પદ અને વિધેય પદનો વિસ્તાર તદ્દન સમાન હોય તેને સમવ્યાપ્તિ કહેવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ દા.ત.,
સર્વ મનુષ્ય પ્રાણીઓ મરણશીલ છે.

ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતમાં 'મનુષ્ય પ્રાણીઓ' ઉદ્દેશ્ય પદ છે અને 'મરણશીલ' વિધેય પદ છે. તેમાં ઉદ્દેશ્ય પદ અને વિધેય પદ વચ્ચેનો સંબંધ સામાન્ય છે જેથી સંબંધને ઉદ્દેશ્ય પદ લાગુ પડે છે તેથી જ સંબંધને વિધેય પદ પણ લાગુ પડે છે. આમ બંનેનો સંબંધ સામાન્ય છે.

⇒ સામાન્યાશ્રયનું નામ પરિવર્તન શક્ય છે

દા.ત.,
1) સર્વ મનુષ્ય પ્રાણીઓ મરણશીલ છે
પરિવર્તન :- સર્વ મરણશીલ મનુષ્ય પ્રાણીઓ મનુષ્ય છે.

⇒ સામાન્યાશ્રયમાં ઉદ્દેશ્ય પદ અને વિધેયપદનો સંબંધ સામાન્ય છે. એનો ખ્યાલ નીચેની આકૃતિ દ્વારા આપે છે.

		મનુષ્ય હોય અને મરણશીલ હોય તેવા પ્રાણીઓ
મનુષ્ય પ્રાણીઓ	મરણશીલ પ્રાણીઓ	

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

⇒ ૨) વિધેય વ્યાપ્તિ (અસમ વ્યાપ્તિ) :-

⇒ જે વ્યાપ્તિમાં ઉદ્દેશ્ય અને / નો વિસ્તાર વિધ

⇒ જે વ્યાપ્તિમાં વિધેય પદનો વિસ્તાર ઉદ્દેશ્ય પદ કરતાં વધુ વ્યાપક હોય અને ઉદ્દેશ્ય પદ વિધેય પદમાં સમાવિષ્ટ થતું હોય તેને અસમ વ્યાપ્તિ કહેવામાં આવે છે.

⇒ દા.ત., સર્વ અધ્યાપકો ભણેલા છે.

⇒ ઉપરોક્ત ઉદાહરણમાં 'અધ્યાપકો' ઉદ્દેશ્ય પદ છે અને 'ભણેલા' વિધેય પદમાં છે. તેમાં ઉદ્દેશ્ય પદનો વિસ્તાર વિધેય પદ કરતાં વિશાળ છે. વિધેય પદ એટલો મોટો વિસ્તાર ધરાવે છે કે ભણેલા કે અધ્યાપક સિવાયના પણ ભણેલાઓનો વર્ગ છે તેમાં વકીલો, ન્યાયાધીશો, કોકિરો,

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

એન્જિનિયરો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

અંતમ વ્યાપ્તિમાં ઉદ્દેશ્ય પદનો વિધેય પદમાં સમાવેશ તો થાય જ છે. પરંતુ વિધેય પદનો ખૂબ જ મોટો વિસ્તાર હોવાથી તેનું સાદુ પાર્શ્વતન શક્ય નથી. પરંતુ સાંખ્યાર્થી અનુમાનના પાર્શ્વતનના નિયમ મુજબ 'ઈ' નું 'ઈ' વિધાનમાં પાર્શ્વતન કરી શકાય છે.

ઉ.ત., સર્વ ભણેલા અધ્યાપકો ભણેલા છે.
પાર્શ્વતન :- કેટલીક ભણેલી વ્યક્તિઓ અધ્યાપકો છે.

⇒ અંતમ વ્યાપ્તિમાં ઉદ્દેશ્ય પદનો વિસ્તાર વિધેય પદમાં સમાઈ જાય છે. અને વિધેય પદનો વિસ્તાર વિશાળ છે. તેની સમજ નીચેની આકૃતિ પરથી આવે છે.

ભણેલી

અધ્યાપકો

વ્યક્તિઓ

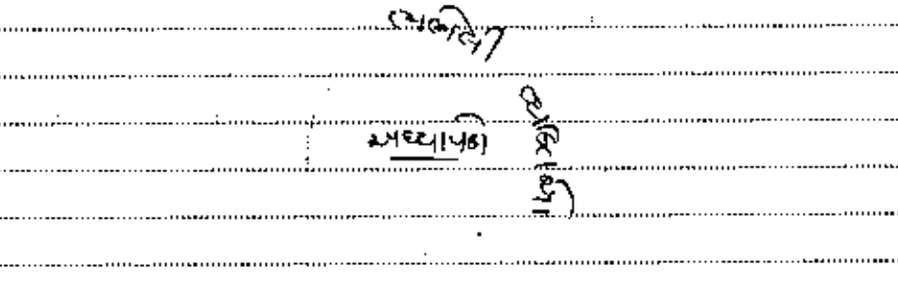

46) ઉત્પાદક મૂલ્યો અને અનુત્પાદક મૂલ્યો :-

માનવીના જીવનના વિવિધ ક્ષેત્રોને આધારે મૂલ્યના ઘણા બધા પ્રકારો પડે છે. અને તે એકબીજામાં ભળી પણ જાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ જે મૂલ્ય એક પ્રકારનું છે તે બીજા પ્રકારનું હોઈ શકે નહિ.

1) ઉત્પાદક મૂલ્યો :-

જે વસ્તુની વહેંચણીથી કે વપરાશથી વૃદ્ધિ પામતી જાય છે તે વસ્તુનું ઉત્પાદક મૂલ્ય છે.

દા.ત.

1) વિદ્યા નું ઉત્પાદક મૂલ્ય છે. કેમ કે વિદ્યાન વ્યક્તિ જેમ પોતાની વિદ્યા બીજાને વહેંચે છે, તેમ તેમાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે.

2) આનંદ નું ઉત્પાદક મૂલ્ય છે. કેમ કે આનંદી વ્યક્તિ જેટલી હદે પોતાના આનંદમાં બીજાને ભાગીદાર બનાવે તેટલી હદે તેના આનંદમાં વધારો થાય છે.

3) કરુણા નું ઉત્પાદક મૂલ્ય છે. કારણ કે સંતો જેટલા વધુ માણસો પ્રત્યે કરુણા દાખવે છે તેટલા વધુ તેઓ કરુણાસભર બને છે.

2) અનુત્પાદક મૂલ્યો :-

જે વસ્તુની વહેંચણી કે વપરાશને કારણે વૃદ્ધિ પામતી નથી. પરંતુ ખૂટી જાય છે અથવા ઘટી જાય છે. તે વસ્તુનું અનુત્પાદક મૂલ્ય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દા.ત.,

1) ખાદ્ય પદાર્થોનું અનુત્પાદક મૂલ્ય છે. કારણ કે જેમ જેમ ખાદ્ય ચીજો વપરાશ થાય છે તેમ તેમ તે ઘટતી જાય છે.

2) પૈસા નું અનુત્પાદક મૂલ્ય છે. કારણ કે આપણે જેમ પૈસા વાપરીએ છીએ તેમ તેમાં ઘટાડો થાય છે.

3) પરીક્ષામાં પ્રથમ નંબર નું અનુત્પાદક મૂલ્ય છે. કારણ કે પ્રથમ નંબર કોઈ એક વ્યક્તિને મળી જતાં તે બીજી વ્યક્તિ માટે બાકી રહેતો નથી.

47) ધાર્મિક જીવનનું વિશ્લેષણ :=

ધાર્મિક જીવનનું વિશ્લેષણ કરીએ તો વ્યક્તિમાં રહેલા ધાર્મિક ગુણો અને સાત્ત્વિક ગુણો ભણવા મળે છે. ધાર્મિક વ્યક્તિના જીવનમાં સત્ય અહિંસા પ્રેમ શાંતિ વગેરે ગુણોનો વિકાસ થાય છે. ધાર્મિક જીવન માનવીને ભય અને આક્રમકતાની વૃત્તિથી છુટકારો આપે છે.

ધાર્મિક જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય કે હેતુ 'દૈવી તત્ત્વ', 'ઈશ્વર' કે 'પરમાત્માની' આરાધના છે. જો વ્યક્તિના જીવનમાં આ ધાર્મિક જીવનનું ધ્યેય સિદ્ધ થાય તો વ્યક્તિ વ્યક્તિ મટીને ઈશ્વરની કક્ષાએ પહોંચી જાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

ધાર્મિક જીવનનું ધ્યેય એ 'દૈવી તત્ત્વ' ને પામવાનું જ હોય તો ધાર્મિક સ્થળોમાં જવાથી શરૂ થાય અને ધાર્મિક સ્થળોમાંથી બહાર નીકળવાથી પૂરું થાય તેવું હોતું નથી. ધાર્મિક સ્થળો એ તો ધર્મનું પાલન કરવાની પ્રેરણા આપે છે. તો ધાર્મિક જીવનની ચાવીરૂપ સંસ્થાઓ છે. ધાર્મિક જીવન તો પ્રત્યેક ક્ષણે જીવી શકાય છે અને ઈશ્વરનો પરમ આનંદ મેળવી શકાય છે. ધાર્મિક જીવન વ્યક્તિના આચરણને અને વર્તનને આવરી લે છે.

વ્યક્તિના સમગ્ર વ્યક્તિત્વને સમજવી નહિ મળ બાબતો સમજવી જરૂરી છે.

1) વિચારો
2) લાગણીઓ
3) કર્મો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ ધાર્મિક જીવન એ વ્યક્તિના સમગ્ર આવરણને આવરી લેતું હોય તો તેની અસર વ્યક્તિના વિચારો, લાગણીઓ અને કર્મો પર અવશ્ય થવી જોઈએ.

⇒ સંપૂર્ણ ધાર્મિક જીવન જીવનાર વ્યક્તિમાં નીચેના ત્રણ પાસાંઓનો સ્વીકાર થાય છે.

1) વિચારો કે બુદ્ધિ ને અસર કરતું
જ્ઞાનાત્મક પાસું

2) લાગણીઓ કે ભાવનાઓને અસર કરતું
સંવેદનાત્મક પાસું

3) કર્મો કે વર્તન ને અસર કરતું
નૈતિક પાસું

⇒ આમ, સંપૂર્ણ ધાર્મિક જીવન જીવનાર વ્યક્તિમાં જ્ઞાન, ભક્તિ અને નીતિના આવરણનો સમાવેશ થાય છે. આ ત્રણેય તત્ત્વો વૈરાગ્ય વિના સિદ્ધ થતા નથી.

⇒ તેથી ધાર્મિક જીવનમાં જ્ઞાન, ભક્તિ, નીતિ અને વૈરાગ્યને એકબાની કે અપેક્ષા રહે છે.

⇒ જ્ઞાન યોગ, ભક્તિ યોગ અને કર્મ યોગ એ અનુક્રમે જ્ઞાન, ભક્તિ અને કર્મને સિદ્ધ કરવાની પદ્ધતિઓ છે. આ ત્રણેયનો સમન્વય થતાં પૂર્ણયોગ વિકાસ પામે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં 5 વિભાગ અને 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધાજ પ્રશ્ન ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જ જવાબ લખવા.
5) નવો વિભાગ નવા પાનાથી શરૂ કરવો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલ 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રશ્નો છે. પ્રત્યેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ શોધી ઉત્તર લખો.** **[10]**

1) ભારતની કુલ વસ્તીના કેટલા ટકા વસ્તી બુધ્ધ ધર્મની અનુયાયી છે ?
   (A) 12.12 (B) 0.44
   (C) 0.75 (D) 1.94
2) હિન્દુ વિવાહ અધિનિયમ કયારે પસાર કરવામાં આવ્યો ?
   (A) 1950 માં (B) 1955 માં
   (C) 1961 માં (D) 1975 માં
3) નીચેનામાંથી કયા નૃત્યનો સંબંધ આસામ રાજય સાથે છે ?
   (A) બિહુ (B) ભાંગડા
   (C) લાવણી (D) તમાશા
4) જૈન ધર્મના અંતિમ તીર્થંકર કોણ હતા ?
   (A) નેમીનાથ (B) ઋષભદેવ
   (C) મહાવીર સ્વામી (D) આમાંથી કોઈ નહીં
5) વર્ષ 2001 ની વસ્તી ગણત્રી પ્રમાણે ભારતમાં લિંગાનુપાત કેટલો હતો ?
   (A) 933 (B) 936
   (C) 950 (D) 931

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

6) કલમ 338 પ્રમાણે આદિવાસીઓનાં હિતોની રક્ષા કરવામાટે વિશેષ અધિકારીની નિમણૂંક કરવાની સત્તા કોની છે ?

(A) પ્રધાનમંત્રી (B) મુખ્ય ન્યાયાધીશ

(C) રાષ્ટ્રપતિ (D) રાજ્યપાલ

7) 73 મા બંધારણીય સુધારા પ્રમાણે પંચાયતોનાં બધાં સ્તરો પર મહિલાઓને કેટલા ટકા પ્રતિનિધિત્વ આપવામાં આવેલું છે ?

(A) 33% (B) 20%

(C) 18% (D) 50%

8) ભારતની કઈ પંચવર્ષીય યોજનામાં ભૂમિસુધારણાને મહત્ત્વ આપવામાં આવેલ છે ?

(A) 8 મી (B) 10 મી

(C) 7 મી (D) 9 મી

9) આકાશવાણીનું સૌથી પ્રથમ કેન્દ્ર ક્યાં સ્થાપવામાં આવ્યું ?

(A) ભારત (B) ઈંગ્લેન્ડ

(C) ફ્રાન્સ (D) યુ.એસ.એ.

10) ..... થી ઓછા વર્ષ વાળાં બાળગુનેગારો વિરુદ્ધ બાલ અદાલતમાં કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

(A) 14 (B) 15

(C) 16 (D) 12

વિભાગ - B

■ **નીચે 11 થી 20 પ્રશ્નોના ઉત્તર એક વાક્યમાં લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

11) ભારતના બંધારણમાં કેટલી ઉંમર સુધીના બાળકો માટે પ્રાથમિક શિક્ષણ મફત અને ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યું છે ?

12) ખંધાડ પ્રથા કોને કહે છે ?

13) જનજાતિય સંસ્કૃતિની ચાર વિશેષતાઓ બતાવો.

14) ભારતના ક્યા રાજ્યમાં સાક્ષરતા દર સૌથી વધુ છે ?

15) ડૉ. આંબેડકરે દલિતોની પ્રગતિ માટે ક્યો નારો (સૂત્ર) આપ્યું હતું ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

16) વર્ષ 1929 માં શારદા એક્ટ શા માટે બનાવવામાં આવ્યો હતો ?

17) પંચાયતી રાજની સ્થાપનાનો મુખ્ય હેતુ કયો હતો ?

18) ઉદારીકરણ એટલે શું ?

19) સંચાર કોને કહે છે ?

20) 'એનોમી' નો અર્થ સમજાવો.

વિભાગ - C

■ **નીચે આપેલા 21 થી 31 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર ટૂંકમાં લખો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.** [22]

21) ભારતના ધાર્મિક સ્થળો એકતાના પ્રતિક કેવી રીતે બને છે ?

22) "ભારતીય સમાજમાં જાતિના પ્રમાણે વિવિધતા છે." આ વિધાન સમજાવો.

23) હિંદુ વિવાહમાં જીવનસાથીની પસંદગીના નિયમો કયાં કયાં છે ?

24) ભારતના કયા રાજ્યોમાં આદિવાસીઓની સંખ્યા વધારે છે ?

25) અનુસૂચિત જાતિઓના પરંપરાગત વ્યવસાય કયાં છે ?

26) સંસ્કૃતિકરણની વ્યાખ્યા આપો.

27) આયોજનના રાજનૈતિક ઉદ્દેશો જણાવો.

28) ભૂમિસુધારણાના હેતુઓ લખો.

અથવા

જાતિને પ્રભાવશાળી માનવા માટે શ્રીનિવાસે કયાં માપદંડ રજૂ કરેલાં છે ?

29) ટેલીવિઝન એક પ્રભાવશાળી માધ્યમ કેમ બન્યું છે ?

30) સુધારવાદી સામાજિક આંદોલનની માહિતી આપો.

31) સામાજિક માનદંડ કોને કહેવાય છે ? સામાજિક માનદંડનો ભંગ કયારે થાય છે ?

અથવા

'પ્રોબેશન' ઉપર ટૂંકનોધ લખો.

વિભાગ - D

■ **નીચેના 32 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.** [33]

32) ભારતમાં ખ્રિસ્તી સમાજના લગ્નોનું સ્વરૂપ સમજાવો.

33) જૈન સમુદાય પર ટૂંકનોંધ લખો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

34) આદિવાસી કળાની માહિતી આપો.

35) "ભારતમાં પુરુષોની સરખામણીમાં સ્ત્રીઓની વસ્તી ઓછી છે ?" આ વિધાન સમજાવો.

36) પશ્ચિમીકરણના કોઈ ત્રણ પહલું (દલીલ) સમજાવો.

37) રાજ્યના વિશિષ્ટ લક્ષણ લખો.

38) રાજ્યની મુખ્ય ભૂમિકા ઉપર ટૂંકનોંધ લખો.

39) 'સામુદાયિક વિકાસ યોજના'ની માહિતી આપો.

અથવા

'સહકારી સંસ્થાઓ' પર ટૂંકનોંધ લખો.

40) પંચાયતીરાજનો સામાજિક પ્રભાવ ટૂંકમાં સમજાવો.

41) ગણોતધારા અંગે સમજૂતિ આપો.

અથવા

ભારતમાં હરિયાળી ક્રાંતિનો અર્થ સ્પષ્ટ કરો.

42) 'રિમાન્ડ હોમ' ઉપર ટૂંકનોંધ લખો.

વિભાગ - E

■ **પ્રશ્ન 43 થી 47 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.** **[25]**

43) નગરીય સમુદાયની વિશેષતાઓ જણાવો.

44) વર્ગ કોને કહે છે ? વર્ગના લક્ષણો જણાવો.

45) માર્ક્સવાદી અભિગમને વિસ્તારપૂર્વક સમજાવો.

અથવા

'ડેવિડ હાર્ડીમેનનો અભ્યાસ' ઉપર નોંધ લખો.

46) વૈશ્વિકરણ કોને કહે છે ? વૈશ્વિકરણની વિશેષતાઓ સમજાવો.

અથવા

વૈશ્વિકરણની મર્યાદાઓ સમજાવો.

47) ભારતમાં શ્વેત અપરાધના સ્વરૂપમાં ભ્રષ્ટાચારની માહિતી આપો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 1

(C) 0.75

Ans: 2

(B) 1955

Ans: 3

(A) ખિદ્દુ

Ans: 4

(C) મહાવીર સ્વામી

Ans: 5

(A) 933

Ans: 6

(C) રાષ્ટ્રપતિ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 7

(A) 33%

Ans: 8

(B) 10 જી.

Ans: 9

(B) ~~ઇંગ~~ ઇંગ્લેન્ડ

Ans: 10

(C) 16

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ: B

Ans: 11

→ ભારતના બંધારણમાં 14 વર્ષ સુધીના બાળકો માટે પ્રાથમિક શિક્ષણ મફત અને ફરજીયાત કરવામાં આવ્યું

Ans: 12

બંધાડ પ્રથા

હાલમાં ભારતમાં ગામીતોમાં લગ્નબાહ પુરૂષ પરણીને સ્ત્રીના ઘરે રહેવા ભય છે અને ત્યાંની વિવિધ જવાબદારી ઉપાડીને છે.

Ans: 13

→ જનજાતિય ~~આદિ~~ સંસ્કૃતિ
(1) કદમા નાની (2) એક વિવિધતા
(3) વિશિષ્ટતા (4) સ્વાવલંબન

Ans: 14

→ ભારતમાં સાક્ષરતાનું ઊંચું પ્રમાણ કેરલમાં છે.

Ans: 15

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આંબેડકરે સૂત્ર
શિક્ષિત બનો, સંગઠીત બનો.

Ans: 16

વર્ષ 1954 માં બારહા એકર દ્વારા
બાળલગ્નનો વિરોધ કરવા માં આવ્યો.

Ans: 17

પંચાયતી રાજનો મુખ્ય હેતુ લોકશાહી
મૂલ્યોનો પ્રચાર કરવાનો, લોકોને પોતાની
ઇચ્છા અનુસાર જીવન જીવવાનો તેમજ પ્રતિનિધિ
કરવાનો હતો.

Ans: 18

ઉદ્યોગીકરણના ક્ષેત્રે આયાત નિકાસ
તેમજ ખાનગીકરણ અને જકાત વગેરે
બાબતો પર ભાર રહેવું.
અથવા
ખાનગી ક્ષેત્રમા વધુમા વધુ ઉદ્યોગ વિકસે
એવા પ્રયત્નો કરવા.

Ans: 19

સંઘવાદ શબ્દ કોમુનીસ્ટ પરથી ઉતર્યો છે
તેના અર્થ સમાન થાય છે. વ્યક્તિ કોઈ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સંચાર કરી છે ત્યારે સમાન પરિસ્થિતિ રાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કોઇ વિચાર ભાવના, જ્ઞાન પહોંચે છે.

→ આમ કોઇ વિચાર, ભાવના, જ્ઞાન કોઇ માધ્યમ દારા તેનો વિચાર ના અર્થ સમજે છે. આને સંચાર કહેવાય!

Ans: 20

એનોમિ એટલે સમાજના ધોરણો કે મૂલ્યોના ભંગ કરતુ વર્તન.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ : C

Ans: 21

→ ભારતના ધાર્મિક સ્થળો કોઈ એક ધર્મના ન રહેતા બધા ધર્મના લોકો મુલાકાત લે છે. હિંદુ આ હર વર્ષ અજમેર મા આવેલા અજમેર શરીફની મુલાકાત લે છે. ~~[illegible]~~ સુવર્ણ મંદિર ની તેમજ આપણા વેળાંકવીની બધા ધર્મના લોકો મુલાકાત લે છે. આમ વિવિધ પ્રજા અર્જના પણ કરે છે.

Ans : 22

→ ભારતીય સમાજમા વિવિધ જાતના લોકો વસે છે. દુર્ગ, તુર્ક, મુઘલ, ફારસી વગેરે આવીને વસી છે તેમા શરીરનો રંગ, આંખોનો રંગ, ચામડીનો રંગ, ઊંચાઈ અને દેખાવના આધારે વગેરે બાબતોમા વિવિધતા છે. વિવિધ જાતના અલગ અલગ નિયમો હોય છે. તે અન્ય જ્ઞાતિ કરતા વિરોધ, જુદા પડતા હોય છે. લગ્ન, રહેણીકરણ, ભાષા

Ans: 23

→ હિંદુ લગ્ન મા જીવન સાથીની પસંદગીમાં
→ અમુક જ્ઞાતિમાથી જ કરવાનાં - આંતર્લગ્ન
→ અમુક ક્ષેત્રમાંથી જીવન સાથીની પસંદગી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ જેમ કે પોતાની પેટાજ્ઞાત : પેટાજ્ઞાત અને જેમ કે પોતાની જ્ઞાત : ~~અને~~ જ્ઞાતીઆલેલગ્ને

→ અમુક ક્ષેત્રમાંથી જીવનસાથીની પસંદગી ન કરાય તેમાં સગોત્ર, સેપિડ અને સપ્રવર વગેરે લગ્ન સમાવેશ થાય છે.

Ans: 24

→ ભારતમાં મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, મિઝોરમ ગુજરાત, રાજસ્થાન, ઓડીસ્સા, ખિકાર વગેરે રાજ્યોમાં વધારે છે

Ans: 25

→ અનુસૂચિત જનજાતના પરંપરાગત વ્યવસાય ચામડુકામ, વહુગાટકામ અને સફાઈકામ મુખ્ય છે.

Ans: 26

સંસ્કૃતિકરણ

→ ~~નીચ~~ નીમ્ન ~~હ~~ઈંદુ જ્ઞાતિના લોકો તેમજ અનુસૂચિત જાત, આદિવાસીએ ઉચ્ચ જ્ઞાતિના રીત, રિવાજો, મૂલ્યો, પરંપરા વગેરે મેળવે અનુકરણ કરીને પોતે એવા લાભ મળવે છે. તેને સંસ્કૃતિકરણ કહેવાય

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન : 27

આયોજન રાજકીય ઉદ્દેશો

શાંતિ :- રાજ્ય પોતાના પ્રદેશના લોકો
માં શાંતિ જાળવી રાખવાનું મહત્વનું
કાર્ય કરે છે.

સલામતી :- ભારતમાં સલામતી પાછળ
ચીન સાથેના યુદ્ધ પછી વધારે
ખર્ચ કરવો પડે છે.

પ્રશ્ન : 28

ભૂમિ સુધારણાનાં હેતુ
જમીન ધારી પ્રથા નાબૂદી કરવી
ગણોતિયાનું શોષણ અટકાવવું
ખેડે તેને જમીન લાભ આપવો
ગ્રામીણ વિકાસના કાર્યો
ખેતીની ઉત્પાદકતા વધારવી

પ્રશ્ન : 29

સુધારાવાદી દૃષ્ટિકોણ પ્રભાવ શાળી
માધ્યમ છે કારણ કે તેમાં સંદેશાને
દૃશ્ય અને શ્રાવ્ય સ્વરૂપમાં રજૂ કરવામાં
આવે છે. નિરક્ષર લોકો માટે તેઓ સંદેશો
સમજવા અ અગત્યનું માધ્યમ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તેમા મનારંજનાત્મક તેમજ શિક્ષણપૂર્ણ સાહિતી આપણને મળે છે.

Ans : 30

સુધારાવાદી આંદોલન

જે સમાજના મોટા ભાગના લોકો જે સમસ્યા પ્રત્યે ઉદાસીન હોય છે. તેમજ ભોગ બનેલા હોય તેવા લોકો સંગઠિત બનીને જે આંદોલન કરે છે. તેને સુધારાવાદી આંદોલન કહેવાય.

Ans : 31

પ્રાબેશન : બાળક પ્રથમ વખત ગુનાહીત વર્તન કરે છે ત્યારે તેને સુધારગૃહમા મોકલવાને બદલે પ્રાબેશન પર રાખે છે. તેમા બાળકનો કુટુંબ અને સમાજ સાથેનો સંબંધ જળવાઈ રહે છે તેમા બાળકનુ વર્ગીકરણ અને તપાસ થાય છે

૨૨નો અધુરો

ત્યાંથી જાતના અલગ નિયમો હોય છે. આ એકબીજા કરતા તદ્દન અલગ, અથવા અમુક બાબતે ભાવ પિરોધી હોય છે. તેમા લગ્ન, કુટુંબ, ધર્મ, ભાષા વગેરે ના રીત રિવાજો હોય છે. આના પાલન માટે ખાસ કાયદાઓ પણ હોય છે. આમ જાત એ અલગ સ્વતંત્ર એકમ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ : B

Ans: 32

→ ખ્રિસ્તી સમાજમા લગ્ન

→ ખ્રિસ્તીમા લગ્નનો આધાર ધાર્મિક અને સામાજીક છે.

→ તેઓ માને છે કે ઈશ્વર ઇચ્છાવી બે પાત્રોના મિલન થાય છે.

→ માતા-પિતા તેમજ પાત્રો એકબીજાની પસંદગી કરે છે.

→ તેમા ચારિત્રનુ પ્રમાણ પત્ર, કુટુંબનો સામાજીક મોભો, દેખાવ, શિક્ષણ વગેરે. બાબતોનો સમાવેશ કરવામા આવે છે.

→ તેના કેટલા કાનિયમો (1) ચારિત્રનુ પ્રમાણ પત્ર (2) ત્રણ અઠવાડિયા અગાઉ ચર્ચામા જાણ કરવાની (3) કોઇ વાંધો કોય તો મંગાવે ન કોય તો ચર્ચ મંજૂરી આપે છે. (4) ઇસુ ભગવાની સામે એકબીજા ન વીટી પહેરાવે છે.

→ ચર્ચ છૂટાછેડાની મંજૂરી આપતુ નથી પણ તેઓ કાયદાકીય રીતે છૂટાછેડા લઇ. લશે કે છે

→ તેમા વરપક્ષે લગ્નનો પ્રસ્તાવ સ્વીકારતી વખતે કન્યાશુલ્ક આપવુ પડે છે. આને મહેર અથવા દહેજ કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન : 33

જૈન સમુદાય

→ જૈન ધર્મમાં મુખ્ય ત્રે રત્ન તિર્થંકર થઈ ગયા છે.
→ તેમા પહેલા ગુરૂ ઋષભદેવ હતા.
→ અને છેલ્લા ગુરૂ મહાવીર સ્વામી હતા.
→ મહાવીર સ્વામી અને ગૌતમ બુદ્ધ સમકાલીન હોવાનુ મનાય છે.
→ તપસ્યા ગુરૂ પાર્શ્વનાથે અસ્તેય, અપરિગ્રહ સત્ય, અહિંસા ચાર નિયમો આપ્યા
→ મહાવીર સ્વામીએ બ્રહ્મચર્ય ઉમેર્યું
→ જૈન ધર્મના બે પંથો.
શ્વેતાંબર
દિગંબર

* શ્વેતાંબર

→ જે સાધુઓ શ્વેતવસ્ત્રો ધારણ કરતા હતા તે શ્વેતાંબર કહેવાય.

* દિગંબર

→ જે સાધુઓ કોઈપણ પ્રકારના કપડા પહેરવામાં નહોતા માનતા તે દિગંબર કહેવાયા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ જૈન સમુદાય પણ દરેક મનુષ્યને પોતાના કર્મ પ્રમાણે ફળ મળે છે. સારા કર્મનું ફળ સારૂ મળે છે. અને ખરાબ કર્મનું ફળ ખરાબ મળે છે

→ દરેક આજ જન્મમા પોતાનુ ફળ ભોગવવાનું હોય છે. પણ મૃત્યુ પતા આવતા જન્મ મા પણ ફળ ભોગવવુ પડે છે

→ પાશ્ચાતાપ, દેહદમન, ઉપવાસ દારા મુક્તિ મેળવવાની વાત છે.

Ans: 35

→ ભારતમા પુરુષોની સરખામણી સ્ત્રી ઓની સંખ્યા ઓછી

→ પુત્રજન્મને વધારે મહત્વ અપાય છે

→ જેટલી સંભાળ છોકરાના ઉછેરમા કરવામા આવે છે એટલી સંભાળ છોકરીના ઉછેરમા કરવામા આવતી નથી

→ નાની ઉમેર લગ્ન

→ ગર્ભનિરોધણ સાધનનો મર્યાદિત ઉપયોગ કરવા આવે છે.

→ વધારે પડતા બાળકોનો બોજો

→ મર્યાદિત શિક્ષણ

→ સ્ત્રી ભ્રૂણ હત્યા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 36

પશ્ચિમીકરણ

બ્રિટિશ શાસનકાળના કારણે સમાજ અને સંસ્કૃતિમાં અસરો થઈ તેને સમાજ્યવા પશ્ચિમીકરણ સમજૂતી છે.

1 કૃષિવ્યવસ્થા

અંગ્રેજ અમલદાર શાસન સમય દરમિયાન રૈયતવારી અને મહાલવારી પદ્ધતિ અસ્તિત્વમાં આવી.
તેમજ જમીન માલિકીના હસ્તાવેજ અસ્તિત્વમાં આવ્યા.

શિક્ષણ વ્યવસ્થા

અંગ્રેજ શાસનકાળમાં શિક્ષણનો સારો એવો વિકાસ કરવામાં આવ્યો.
ઇ.સ. 1975 મુંબઈ, મદાસ, કોલકતા શિક્ષણ આપતી સંસ્થાઓ સ્થાપવામાં આવી.
કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ સ્ત્રી-પુરૂષ, ઉમર જાત વગેરે ભેદભાવ રાખવામાં આવ્યો નહી.

* માનવવાદી વિચારસરણી - નવી વિચારસરણી

કોઈપણ પ્રકારના ઉમર - ~~જાતી~~ ધર્મ ભેદભાવ, જાત વગેરે સમાનતા, સ્વતંત્રતા, બિનસાંપ્રદાયિક કરણ વગેરે સ્વીકારવામાં આવ્યું.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

16

→ કૃષિ ક્ષેત્રે રૈયતવારી પદ્ધતિ અસ્તિત્વમાં આવી.

→ ન્યાય વ્યવસ્થામાં લશ્કર, પોલિસ માં સુધારો કર્યો.

→ આધુનિક વિચારસરણી કૂદ કૂદીવાને દૂર થયા

Ans: 37

* રાજ્યના લક્ષણો

વસ્તી
સાર્વભૌમત્વ
કાયમીપણુ

વસ્તી

→ જ્યા વસ્તી વધારે હોય છે. ત્યારે રાજ્ય અસ્તિત્વમા આવે છે

→ વસ્તીના તમામ લોકોને તેમને મૂળભૂત અધિકારો મળેલા હોય છે

→ તેમજ રાજ્ય તેના હેઠળના લોકોનો નિયત્રણનુ કાર્ય પણ કરે છે.

~~સાર્વ~~ સાર્વભૌમત્વ

→ સાર્વભૌમત્વ એટલે : રાજકીય સ્વાયતતા રાજ્ય ગમે તેટલુ (સાર્વભૌમત્વ) વિશાળ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ કૈમ ન કોય તો તેમછતા પણ તે તેના નાગરીકોના જીવનનો ભાગ રહેવાનુ છે
→ તેના કાયદાદારા નિયત્રંણ રાખે છે

* કાયમીપણુ

→ કાયદા કારોબારી, સામાજીક ન્યાય સમિતિ વગેરે રાજ્યના પોતાનુ અસ્તીત્વ ટકાવી રાખવામા મદદ કરે છે
→ તેમજ રાજ્યને પોતાના કાયદા કાનુન બંધારણ કોય છે
→ આ કાયદા દારા તે પોતાનુ અસ્તિત્વ ટકાવી રાખે છે

Ans : 38

રાજ્યની મુખ્ય ભૂમિકા

* આયોજન અને નિયત્રંણ
* કુદરતી સંપાતની તેમજ સંશાધનની જાળવણી
* માનવીનુ બુદ્ધિ અને આર્થિક સંપાતની જાળવણી
→ સલામતીની અને કલ્યાણની ભાવના

આયોજન અને નિયત્રંણ

→ રાજ્ય તેના સભ્યોની સ્વાસ્થ્ય, સલામતી શિક્ષણ, સ્વચ્છતા, મનોરંજન, આરોગ્ય વગેરેની જરૂરિયાત પૂર્ણ કરવા માટે આયોજન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કરવાનું હોય છે.

→ તેમજ ગ્રામીણ અને શહેરોમાં પતા પ્રદૂષણનું નિયંત્રણ કરવાનો હોય છે.

→ શહેરમાં કુદરતી સંશાધનો મર્યાદિત ઉપયોગ કરવાનો હોય છે

કુદરતી સંપત્તિની અને સંશાધનનો જાળવણી

→ શક્ય એ માનવીને ઉપયોગમાં આવે તેવા વિશાળ બાંધકામ બનાવવા જોઈએ

→ તેમજ કુદરતી સંપત્તિનો નાશ ન થાય એવા વિવિધ કાયદા બનાવવા અને તેના અમલ થાય તેવા જોગવાઈ કરવાની.

માનવીની જુદિ અને આર્થિક સંપત્તિની

જાળવણી

→ માનવીની જુદિનો વધુમાં વધુ ઉપયોગ કરી શકે તેવી વ્યવસ્થા કરવાની હોય છે

→ તેમજ વિશાળ બાંધકામ, ઈમારતો, બેજાકેર ફર્મો વગેરેનું બાંધકામ કરવાનું હોય છે.

સમાજ કલ્યાણ અને સલામતી

→ તેણે પોતાના લોકોની કલ્યાણ માટે વિવિધ યોજનાઓ ઘડવાની ઘડવાની હોય છે.

→ અને સમાજમાં સલામતીની જાળવણી કરવાની હોય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Ans: 39

સહકારી સંસ્થા

→ રાજ્યનુ સહકારી ખાતુ સહકારી પ્રવૃત્તિને પોત્સાહન પુરૂ પાડે છે.

→ પોતાના ચોપડ હ્યેપ માટે વ્યક્તિઓ સાથે મળીને પ્રવૃત્તિ કરતી હોય તો તેને સહકારી પ્રવૃત્તિ કહેવાય.

→ સમાનહ્યેપ માટે સંગઠિત રીતે વ્યક્તિઓ એકબીજાના સહકારથી પ્રવૃત્તિ કરે છે. તેનો મંડળ રચાય છે. તેને સહકારી સંસ્થા કહેવાય.

→ સહકારી સંસ્થા બંધારણમા નિયમો, ઉપનિયમો ધોરણો, હરજ્જી વગેરે હોય છે

તેના ઉદ્દેશો

→ ખેડૂતોને જરૂરી શાખ અને માહિતી આપવી
→ તેના પોતાના ઉપ ખેતપાક ઉપજની બાપધરી આપવી અને યોગ્ય વળતર આપવુ.
→ તેને વાજબી કિંમતે વસ્તુ આપવી.
→ પરસ્પર સહકાર જળવાઇ રહે તેવી પ્રવૃત્તિ કરવી.

→ સહકારી પ્રવૃત્તિ દરેક જિલ્લા, તાલુક, ગામ સમુદાય એમ વિવિધ ક્ષેત્રોમા જોવા મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તેમા ઉદા. દુધવાળા લોકોની સહકારી મંડળી દારા દુધ ઉત્પાદન વધારવાના વિવિધ પ્રયત્નો કરવામા આવ્યા અને જ્યાં જાત થઈ.

→ આમ સહકારી મંડળીના અનેક પ્રકારો હોય શકે.

Ans : 40

પંચાયતીરાજનો સામાજીક પ્રભાવ

* લોકશાહી મુલ્યોનો પ્રચાર

→ પંચાયતી રાજનો એક ઉદ્દેશ ગામડાના લોકોમા લોકશાહી મુલ્યોનો પ્રચાર કરવાનો હતો

→ પોતાના પસંદ પડે તેવી વ્યક્તિને ચુટવાની

* લોકોની ભાગીદારી વધારવાની

→ લોકો પોતાની જ્યાબદારી સમજી વિવિધ વિકાસની યોજના લોકોની ભાગીદારી વધારવાનો હતો.

* સતાના માળખામા પરિવર્તન

→ પંચાયતી રાજના કારણે નિમ્નવર્ગના વ્યક્તિને પણ ચુટવાની તક મળી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

21

પ્રશ્ન ક્રમાંક

* સામાજીક અંતરમા ઘટાડો

→ ભારતમા પંચાયતી રાજનો એક હેતુ સામાજીક અંતરમા ઘટાડો કરવાનો હોય છે. તે વિવિધ વિકાસ યોજના દારા સિદ્ધ થાય છે.

→ સામાજીક ગતિશીલતામા વધારો

→ પંચાયતી રાજમા દરેક વ્યક્તિને પોતાનો વિકાસ કરીને ઊભી ગતિશીલતા પ્રાપ્ત કરે છે.

* નવા નેતૃત્વનો ઉદ્ભવ

પંચાયતી રાજના કારણે વિવિધ લોકો પોતાનો નેતૃત્વના લેવાની ઇચ્છાથઈ. આમ ગરીબ વ્યક્તિને નેતૃત્વ ઉદ્ભવ થયો.

રાજકીય જાગૃત

ભારતમા પંચાયતી રાજના લોકોમા પોતાના યોગ્ય નેતાની પસંદગી કરવાની જાગૃતિ આવી લોક યોગ્ય અને અયોગ્ય સમજ્યા

* વિનસાપ્રદાય કરણ

→ ભારતમા પંચાયતી રાજના કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ વગર પોતાને મત આપવામા આવ્યો અને સ્વતંત્ર ધર્મ પાળવાની છૂટ આપવામા આવી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 41

ગણોતધારો

→ આગાહી પહેલા અન્યની જમીન પર કામ કરતા લોકોને ગણોત કહેવાય છે.

→ જમીનદારો ખેત ઉત્પાદનના બધા લાભો પોતે મેળવતા હતા.

→ ગણોતિયાનુ અનેક રીતે શોષણ કરતા.

→ ગણોતિયાને ગમે ત્યારે કાઢી મુકતા

→ ખેત ઉત્પાદન મા પોતાનુ (ગણોતિયા) ભરણ પોષણ થાય એટલુ જ આપવામા આવતુ હતુ.

→ આને કારણે ગણોતિયાને ખેતીમા રસ રહેતો નહી.

→ આથી ગણોતધારો અસ્તિત્વમાં આવ્યો ગણોતધારા અનુસાર ગણોતિયાને ખેડ હકની સલામતી અને તેને વધારે ખેત ઉત્પાદનના લાભો આપવા

→ આમ જે જમીન ખેડે છે. તેને લાભો આપવાના અને વર્ષ પુરૂ ન થાય ત્યા સુધા ગણોતિયાને કાઢી ન મુકવાના.

→ જોલાખા સમય સુધા ખેતી કરે તો તેને જમીનનો માલિક બનાવી દેવાની જોગવાઈ કરવામા આવી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 42

રિમાન્ડ હોમ

→ રિમાન્ડ હોમ એ બાળકને રાખવાનુ સુરક્ષીત સ્થળ છે બાળકને અદાલતમા લઇ જાય તે પહેલા

→ ત્યારે બાળકના ગુનાની તપાસ કરવામા આવે ત્યારે પહેલા બાળકને રીમાઇન્ડ હોમમા રાખવામા આવે છે.

→ તેમા બાળકનુ નિરક્ષણ અને વર્ગીકરણ કરવામા આવે છે

→ તેમજ બાળકના જીવનસંબધી માહિતી ની તપાસ કરવામા આવે છે

→ રિમાન્ડ હોમમા એક પ્રોબેશન અધિકારી હોય છે

→ જે બાળકના ગુનાની તપાસ તેમજ નિરીક્ષણ કરતા હોય છે

→ બાળકનો ગુનો સાબિત થાય પછી તે ગુનાના આધારે ત્યાયધ કાર્યક્રમનો આયોજન કરીને તેના વ્યવહાર વર્તન ને બદલવામા આવે છે

→ રિમાન્ડ હોમમા બાળકના સુધારણાનુ કામ કરે છે. માટે ત્માને રિમાઇન્ડ હોમ ખાનગી ચલાવવામા આવે છે. અને સરકાર તેને મદદ કરતી હોય છે

→ 7 થી 15 વર્ષ સુધીના બાળકોનો સમાવેશ કરવામા આવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ans: 34

આદિવાસીની કલા

→ આદિવાસી જે કામ કરતા હોય છે તે તેમના માટે કલા નહી પણ ખુબ સાહજીક હોય છે.

→ તેઓ પોતાના જીવનનો એક ભાગ માને છે

→ ગુજરાતના પોશી વિસ્તારના આદિવાસી પોતાના દેવને માટીના ઘોડા ચડાવે છે

→ આ ઉપરાંત ચોધરી, ગામીત, ઢોળીયા રાઠવા, સાયલા વગેરે પોતાના દેવને દેવ, ખેડૂત, દાવી, ઘોડા, ~~[illegible]~~ બળદ વગેરે માટીના ચઢાવે છે

→ તેમના ઘોડાને જીવતા ઘોડા જેટલુ માન આપવામા આવે છે.

→ તેમજ ચૌધરીના નવાના ચિત્રો, પિઠોરાના રાઠવા ચિત્રો, ભીલોના ભારાડી, ભીલ ગરાસિયાના ગોગોજના વગેરે ચિત્રો દોરવામા આવે છે

→ જ્યારે ચિત્રદોરવામા આવે છે. ત્યારે સ્ત્રી પુરૂષ આખો દિવસ ઉપવાસ કરે છે. સંગીત. નૃત્ય વગેરેનુ આયોજન કરવામા આવે છે

→ સાત ગોરણી કરીને જમાડવામા આવે છે. તે આ ચિત્રો જીવન પસાર કરે છે.

→ સાધન, પ્રક્રિયા, માધ્યમ, શિક્ષણ, જીવન, ઉપયોગ સાતત્ય, સહવાણી વિજ્ઞાન

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ E

પ્રશ્ન 1: E

પ્રશ્ન: 43

→ નગર સમુદાયની લાક્ષણિકતા

1 સામાજીક વિવિધતા
2 ગીચ વસ્તી
3 ફરવતી ગતિશીલતા
4 ફરવતી નિયંત્રણ
5 અસ્થિરતા
6 વૈયક્તિકતા

અ. ગીચ વસ્તી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

→ ભારતીય સમાજમાં પ્રાચીન સમયથી જ નગરો અસ્તિત્વમાં આવેલા છે

→ ઔદ્યોગિકરણની પ્રક્રિયાને કારણે નગરોનો વિકાસ ઝડપી થયો.

→ 50,000 કરતાં વધારે વસ્તી ધરાવતા શહેરને નગર કહેવામાં આવે છે

→ શહેરોમાં ગામડામાંથી સતત વસ્તીનું સ્થળાંતરણ પણ રહે છે.

→ આને કેટલાક સમાજશાસ્ત્રી જાયનીરીતે જુએ છે. આને અતિનગરીકરણ કહેવામાં આવે છે.

→ નગરના વિશિષ્ટ વાતાવરણમાં માનવીની જીવન શૈલી આકાર લે છે. આને નગરી નગરીકરણ વાળો સમાજ કહેવામાં આવે છે.

→ ભારતમાં શહેરોમાં ગીચ વસ્તી જોવા મળે છે.

સામાજીક વિવિધતા

→ ભારતના શહેરમાં વિવિધ ગામડીઓમાંથી વિવિધ, ધર્મના, જાતી, ભાષા, બોલી વગેરે ધરાવતા લોકો આવે છે

→ આમ તેમના રીત-રિવાજો, પરંપરા, ટેકનોલોજી ભાષા, કલ્ચર વગેરે બધુ અલગ અલગ હોય છે

→ આમ ~~સમા~~ નગરમાં વંશરંગીપણું જોવા મળે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વૈયક્તિતા

→ સમાજમા વ્યક્તિને પોતાના વ્યકાસ જતે જ કરવાનો હોય છે
→ તેને પોતાનામા રસ હોય એવી વ્યક્તિ ક્યારેક મળે છે
→ તેણે પોતાની બધી પ્રવૃતિ જાતે કરવાની હોવાથી તે સ્વકેન્દ્રિત બની જાય છે
→ અને પોતાની ગમતી વ્યક્તી ક્યારેક મળે છે.
→ તેને પ્રેમ, દુઃખ, વગેરે મળતા નથી

દૂરવર્તી સંબંધો

→ નગરમા વ્યક્તિ અનેક વ્યક્તિઓને મળતી હોવા છતા તે અમુકને ઓળખતી હશે
→ તે સંબંધો મર્યાદિત હોય છે
→ જે કાય સંબંધો હોય તે કામચુરતા હોય છે
→ ઉપરછલ્લા, પ્રેમનો અભાવ, બનાવટી સ્વાર્થ ખાતરના સંબંધો હોય છે

દૂરવર્તી નિયંત્રણ

→ નગરમા જોડોઇ ગુનો કરતો તેને પકડાય ત્યારે જે તેમજ તેના ગુનાની જાણ ત્યારે જ તેને ગુનેગાર સજા પણ રાકે
→ તેમા રિત-રીવાજો પંચ દારા સજા પતી નથી.

સાદૃશ્યતા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ દરેક વ્યક્તિને પોતાની ઇચ્છા અનુસાર તાલિમ શિક્ષણ, અનુભવથી પોતાના દરજ્જો બદલી શકે છે.

Ans. 44

→ ચાર વર્ગ એટલેશુ

→ ચાર સમાનતા, નિમ્નતા, ઉચ્ચતાના ભેદ પાડવામા આવે છે. ચાર વર્ગનો ઉદ્ભવ થાય છે.

→ સમાન સ્તરની વ્યક્તિને વર્ગ કહેવાય છે.

લક્ષણો

→ સામાજીક કોટિક્રમ
→ ચોક્કસ લાભ
→ વર્ગની સભાનતા
→ જીવન શૈલી
→ લગ્નોના પણ.

સામાજીક કોટિક્રમ

→ દરેક સમાજમા વિવિધ ~~વર્ગો~~ વિભાગો જોવા મળે છે
→ આવા વર્ગ પોતાના લાક્ષણિકતાના આધારે એકબીજા વિભાગ કરતા ચડતા ઉતરતા ક્રમ હોય છે તે પ્રમાણે ચડતા ઉતરતા ક્રમમા ગોઠવાય તેને સામાજીક કોટિક્રમ કહેવામા આવે છે.

ચોક્કસ લાભો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

→ વ્યક્તિ સમાજનો પોતાની જ્ઞાતિ કેવો કોટિક્રમ ધરાવે છે. તેના આધારે તેના લાભો નક્કી કરવામાં આવે છે.

→ ઉચ્ચ જ્ઞાતિના લોકોને સૌથી વધારે લાભ મળે છે.

→ તેની સરખામણી નીમ્ન લોકોને ઓછા લાભ મળે છે.

→ ઉચ્ચ જ્ઞાતિના લોકો ઓછા જન્મ કરીને વધારે સુવિધા પ્રાપ્ત કરે છે

વર્ગની સભાનતા

→ વ્યક્તિ પોતે કયા વર્ગની છે. તે પોતે ભણેલી હોવાને કારણે તે ભણેલી હોય છે કે પોતે અમુક વર્ગ કરતા નિમ્ન સ્થાન ધરાવે છે.

→ અમુક વર્ગ કરતા ઊંચુ સ્થાન ધરાવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

જીવન શૈલી

→ દરેક વર્ગની અલગ અલગ જીવન શૈલી હોય છે.
→ તેમા ભાષા બોલી, રહેણીકરણી, આનંદ પ્રમાદની છબ વગેરે બાબતો આધારીત હોય છે.
→ ઉચ્ચવર્ગના લોકો બંગલા, કાર, ફર્નિચર વગેરે જીવન શૈલી છે. મધ્યમ વર્ગમા ઓછી હોય છે.

લચીલાપણુ

→ વર્ગ વ્યક્તિ પોતાના હરજન્ન શિક્ષણ તાલિમ અને અનુભવદારા મેળવી શકે છે
→ તેમજ બદલી શકે છે પણ તેમા જન્મ ગત હોતો નથી
→ સુધારનો દિકરો ડોક્ટર બને છે.
→ આમા પોતાના હરજન્ન ગુમાવી શકે પણ છે.

Ans : 45

માર્કસવાદી અભિગમ

→ ઓગણસમી સદીમા કાર્લમાર્કસે એક યુગપ્રવર્તક સમાજ સુધાર કરતા.
→ તેમણે જર્મનની હેગલવાદ, ફ્રાન્સનો સમાજ અને બ્રિટનની રાજનૈતિક નીતિ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

સંબંધ જે સિદ્ધાંતો આપ્યા તે બધા માર્ક્સવાદના નામે ઓળખાય છે

→ કાર્લમાર્ક્સે ઉત્પાદન પદ્ધતિ, ઉત્પાદન શક્તિ ઉત્પાદન સંબંધ, વર્ગ સંઘર્ષ, વર્ગ ચેતના વગેરે શબ્દોનું જ્ઞાન આપ્યું છે.

→ કાર્લમાર્ક્સ પોતાના સિદ્ધાંતમાં સમાજમાં બે વર્ગ અસ્તિત્વમાં આવતાં છે ઉત્પાદનના સાધનો સંબંધ, માલિકીના આધારે પાડવામાં આવે છે

→ મૂડીવાદી વર્ગ

→ મજૂર વર્ગ

* → મૂડીવાદ વર્ગ :- જે વર્ગ ઉત્પાદનના સાધનનો માલિકી ધરાવે છે. તેને મૂડીવાદ અથવા માલિક વર્ગ તરીકે ઓળખામાં આવે છે

× → મજૂર વર્ગ :- જે વર્ગ મજૂરી કરે છે તે મજૂર કહેવામાં આવે છે આમ જ્યારે મૂડીવાદ વર્ગ મજૂર વર્ગનું શોષણ કરે છે. ત્યારે મજૂર વર્ગ સંગઠિત થઈને ક્રાંતિ અથવા અન્ય કોઈ પ્રકારે મૂડીવાદ વર્ગ પાસેથી સત્તા લઈ લે છે ત્યારે તેને માર્ક્સવાદી ક્રાંતિ કહેવામાં આવે છે

→ આમ આધારે થતા અભ્યાસને માર્ક્સવાદી અભ્યાસ કહેવામાં આવે છે

→ ઈ.સ. 1964 પછી અમેરીકામાં પણ ક્રાંતિ આનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

→ ત્યાં અમેરિકામાં ગાળાગોરાનો અત્યાચારો સામો લોકોએ જગૃત કેળવી સંગઠિત થઈને ફાલ કરવામાં આવી હતી.

→ આમ કાર્લમાર્કસના સિદ્ધાંતોમાં તેમના મુખ્યવિષય રાજસંચિતરથી, કલા, સાધુ ઉપાસના, હવી હવતા, જાતીયતા, જાત ધર્મ વગેરેનો સમાવેશ કરવામાં કરવામાં આવેછે.

→ આમ કાર્લમાર્કસના સિદ્ધાંત ટોલ્સટાય પારન્સના "ધ સોશિયલ શોસાયટી" અને મરેને "સસ્ટૂયર ઓફ સોસાયટી" અગત્યનાં છે

Ans: 47

ભારતના સફેદ ગુના તરીકે ભ્રષ્ટાચાર

→ ભ્રષ્ટા આચાર એટલે ભ્રષ્ટ આચાર અને અપવિત્ર આચાર

→ આપણા દેશનું એકપણ ક્ષેત્ર એવું ન જોવા મળે જેમાં ભ્રષ્ટાચાર ને આવ્યો હોય

→ ભારતના બ્રહ્માંડમાં ભ્રષ્ટાચારને એક ગુના તરીકે જોવામાં આવેછે

→ આપણું એકપણ ક્ષેત્ર એવું ન જોવામળે જેમાં ભ્રષ્ટાચાર ન હોય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Necessity of consumer protection

The businessmen tries to make more and more profit and is there again the consumer gets exploited. The following points shows its necessity.

(1) Business should grow with social justice

India is a secular, demo-cratic country, Thus, no business should exploit the consumer according to Indian constitution.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(2) Business is a tool for social development

The business is not only an economic activity but also a tool for social development also. In this regard, business should not exploit the consumers in name of price quality etc.

(3) Business is a part of society.

Every business activity and society are inseperable. Therefore no business activity can remain away from society. So, business is for society and by and large it is also a part of society.
So, it should not exploit the consumer.

(4) Business has strong influence on society

Businessmen issues various advertisement to attract their products to the consumer. Then, it is a moral responsibility of business

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(2) Business is a tool for social development

The business is not only an economic activity but also a tool for social development also. In this regard, business should not exploit the consumers in name of price quality etc.

(3) Business is a part of society.

Every business activity and society are inseperable. Therefore no business activity can remain away from society. So, business is for society and by and large it is also a part of society.
So, it should not exploit the consumer.

(4) Business has strong influence on society

Businessmen issues various advertisement to attract their products to the consumer. Then, it is a moral responsibility of business

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5) Business gets finance from the society

Business borrows finance from various banks and financial Incentive. These money has came from public only. Thus, business is utilising the public money. So, it should provide proper goods & services

(6) Consumer protection is in in the interest of the business

Today, in these competitive world, the business survives only if they provide proper goods & services If they fails to do so, then they will then to their competitor Thus, business should provide service in these competitive times.

(7) Principle of Trusteship

According to Gandhiji, Business should give wealth to those whole can have been

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

given wealth by the society. According to him, consumer is the most important person coming to business, he does not oblige us but he oblige us by giving that opportunity.

These, are the importance of consumer protection

Conclusion

Thus, consumer protection is a mass movement very essential for the business and society.

Excellent

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે અને વિકલ્પો આંતિરક છે.
3) જમણી બાજુ આપેલા અંક ગુણ દર્શાવે છે.
4) પ્રશ્નમાં આપેલ સૂચના પ્રમાણેજ જવાબ લખો.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ **નીચેના 1 થી 10 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

1) રેવને કયા પ્રકારની બુદ્ધિકસોટી રચી છે ?
   (A) સામૂહિક (B) અશાબ્દિક
   (C) વ્યક્તિગત (D) શાબ્દિક

2) શાહીના ધાબાની પ્રવિધિ કોણે આપી છે ?
   (A) કાર્લ રોજર્સ (B) રોરશાક
   (C) મરે (D) રેમન્ડ કેટલ

3) જૂથ-સંસકિતનો અભ્યાસ કઇ પદ્ધતિ દ્વારા થાય છે ?
   (A) પરોક્ષ માપન (B) કારક અભિસંધાન
   (C) નિરીક્ષણાત્મક શિક્ષણ (D) સમાજમિતિ

4) કઇ પ્રતિક્રિયાથી આવેગાત્મક મનોભાર અને પીડામાં રાહત થાય છે ?
   (A) લખવું (B) વાંચવું
   (C) રડવું (D) ગાવું

5) ગંભીર પ્રકારનો મનોરોગ કયો છે ?
   (A) છિન્નમનોવિકૃતિ (B) દ્વિધ્રુવી વિકૃતિ
   (C) વિષણ મનસ્ક વિકૃતિ (D) ખિન્નતા સંબંધી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

6) કોણે પર્યાવરણને તેના ક્રમ પ્રમાણે પાંચ તંત્રોના ખ્યાલ દ્વારા સમજાવ્યું છે ?
(A) કર્ટ લેવિન (B) ઓલપોર્ટ
(C) બ્રોનફેન બ્રેનર (D) યુંગ

7) જનસંપર્કના ઘણાં માધ્યમો માં દર્શાવાતી અર્ધનગ્નતા કયા દૃષ્ટિબિંદુ પ્રમાણે સામાજિક સમસ્યા ગણી શકાય ?
(A) આત્મલક્ષી (B) કાર્યાત્મક
(C) મૂલ્યલક્ષી ધોરણાત્મક (D) વસ્તુલક્ષી

8) મુંઝાયેલી વ્યક્તિને શું કહેવામાં આવે છે ?
(A) કસોટીકાર (B) ઉમેદવાર
(C) સલાહાર્થી (D) સલાહકાર

9) સહસંબંધનાં સંખ્યાત્મક માપને શું કહેવામાં આવે છે ?
(A) સહસંબંધાક (B) બહુલક
(C) મધ્યસ્થ (D) મધ્યક

10) પ્રાથમિક સ્તરની માપન તુલા કઈ છે ?
(A) ગુણોત્તરલક્ષી (B) મધ્યાંતરલક્ષી
(C) નામલક્ષી (D) ક્રમલક્ષી

વિભાગ - B

■ **નીચેના 11 થી 20 પ્રશ્નોના ઉત્તર એક વાક્યમાં લખો. દરેક પ્રશ્નનો 1ગુણ છે.** **[10]**

11) બુદ્ધિના આધુનિક અભિગમો કેટલા છે ?

12) કરિશ્માતી નેતા લોકોમાં કઇ લાગણી જન્માવે છે ?

13) સમાજાભિમુખ વર્તન એટલે શું ?

14) અસંયત મૂત્રતા એટલે શું ?

15) વિકૃત ભયનાં પ્રકારો જણાવો. (કોઈપણ બે)

16) વ્યાવસાયિક રીતે મગજનાં ખંડની વાઢકાપની શરૂઆત કોણે કરી ?

17) ફ્રીજમાં કયો વાયુ વપરાય છે ?

18) સંસ્થાનાં મૂળભૂત કયાં બે પ્રકારો પાડી શકાય ?

19) પ્રગટ સમસ્યા એટલે શું ?

20) નીચે આપેલા પ્રાપ્તાંકો પર થી બહુલક શોધો.
22, 41, 42, 22, 25, 16, 22, 11, 49, 31

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - C

■ **નીચેના 21 થી 31 સુધીના પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્ત ઉત્તર આપો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.** **[22]**

21) વ્યક્તિત્વની વ્યાખ્યા આપો.

22) સ્વપ્નનો વિષય કયા બે પ્રકારનો હોય છે ?

23) મનોવલણ એટલે શું ?

અથવા

મનોવલણનાં મુખ્ય બે લક્ષણો કયા છે ?

24) સંઘર્ષના પ્રકારો જણાવો.

25) 'વિયોગી ચિંતા' વિકૃતિને સમજાવો.

અથવા

'ખાઉધરાપણું'ની વિકૃતિ એટલે શું ?

26) સ્વાનુભુતી એટલે શું ?

27) યોગના પગથિયાં જણાવો.

28) તંત્રનાં બે પ્રકારો જણાવો.

અથવા

કયા કયા માધ્યમો વિજ્ઞાપનોને પ્રસારિત કરે છે ?

29) સલાહ એટલે શું ?

30) આંકડાશાસ્ત્ર એટલે શું ?

31) નીચે આપેલા પ્રાપ્તાંકો પરથી વર્ગલંબાઇ 5 રાખીને આવૃત્તિ વિતરણ કરો.

42 32 27 43 33 21 24 42 25 43

37 23 34 27 28 20 38 23 36 31

વિભાગ - D

■ **નીચેના 32 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.** **[33]**

32) સર્જકતા અને બુદ્ધિ વચ્ચેનો સંબંધ સ્પષ્ટ કરો.

અથવા

વેક્સલરની બુદ્ધિ કસોટીઓનો ટૂંકમાં પરિચય આપો.

33) 'યૌક્તિકીકરણ'ની બચાવપ્રયુક્તિ સમજાવો.

34) સ્વકીય અને પરકીય જૂથની સમજૂતી આપો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

અથવા

કરીશ્માતી નેતાની સમજૂતી આપો.

35) 'કાર્યકારણનું આરોપણ' વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

36) વિધાયક સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારીને સુસાધ્ય બનાવતા મુખ્ય ઘટક તરીકે 'આહાર'ની સમજૂતી આપો.

37) 'પદાર્થ સંબંધિત' વિકૃતિને સમજાવો.

38) 'વિદ્યુત આંચકા ઉપચાર' પદ્ધતિ સમજાવો.

અથવા

વ્યવસાયલક્ષી ઉપચાર વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

39) કુદરતી અને માનવ સર્જીત આપત્તિઓ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

40) વ્યવસ્થાપકોનાં મૂળભૂત કાર્યો જણાવી કોઈપણ બે કાર્યો સમજાવો.

41) જાતિગત (સ્ત્રી-પુરુષ) ભેદભાવનાં ક્ષેત્રો જણાવો.

42) બિનશાબ્દીક પ્રત્યાયનની સમજૂતી આપો.

વિભાગ - E

■ **નીચે આપેલા 43 થી 47 નિબંધ પ્રકારનાં પ્રશ્નો છે. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.** **[25]**

43) બુદ્ધિ શી રીતે મપાય છે ? બુદ્ધિઆંક સમજાવો.

44) આપખુદ અને લોકશાહી નેતૃત્વનો તફાવત આપો.

45) 'ઘોંઘાટનું પ્રદૂષણ' - સવિસ્તાર સમજાવો.

46) સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચેનાં ભેદભાવનાં કારણો સમજાવો.

અથવા

શહેરીકરણની સમસ્યાઓ સમજાવો (ગમે તે પાંચ).

47) સહસંબંધના પ્રકારોની ઉદાહરણ સહિત સમજૂતી આપો.

અથવા

નીચે આપેલા પ્રાપ્તાંકો પરથી મધ્યક, મધ્યસ્થ અને બહુલક શોધો.

39 37 24 63 28 57 37 45 53 37

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ - A

ચકલ્યો

જ્યાલો

(1) અશાબ્દીક

(2) રીશ્શાક

(3) સમાનમિતિ

(4) રડવું

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5) ભિન્નમનોવિકૃતિ

(6) બ્રોનફેન બ્રેનરે

(7) મૂલ્યલક્ષી ધોરણાત્મક

(8) સલાહાર્થી

(9) સહસંબંધક

(10) નામલક્ષી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

5

પ્રશ્ન ક્રમાંક

વિભાગ- B

(11) બુદ્ધિનાં આધુનિક અભિગમો ગણ છો

(1) સ્પર્નબર્ગનો ત્રિપુટીસિદ્ધાંત
(2) ગાર્ડનરનો બહુવિધબુદ્ધિનો સિદ્ધાંત
(3) આયોજન, ધ્યાન અને પ્રક્રિયાનો પાંચ સિદ્ધાંત

(12) ગૂઢ, ચમત્કારી, દૈવી શક્તિ જે લોકો દ્વારા નેતામાં આરોપિત કરવામાં આવી હોય.
સમર્પણ, સન્માન અને ~~આત્મીયતા~~ વફાદારી નો

(13) જેને સમાજ વિધાયક રીતે મુલ્યવાન ગણે અને સમાજ અને અન્ય વ્યક્તિને લાભકર્તા હોય તેને સમાજ ભિમુખ વર્તન કહે છો

(14) અસંયત મુગતા એટલે બાળક પાંચ વર્ષ પછી પથારીમાં પેશાબ કે પલાળે તેને અસંયત મુગતા કહે છો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

6

પ્રશ્ન ક્રમાંક

(15)

વિકૃતલયનાં ત્રણ પ્રકારો

સામાજિક વિકૃતલય
વિશિષ્ટ વિકૃતલય
જાહેર સ્થાનો કે ખુલ્લી જગ્યાનો

16

મોનિક 1950 કરી

(17)

કલોરીકલોરી કાબન

(18) ⇒ (1) મશીનો દ્વારા ચંગામુ ઉત્પાદન કરતી સંસ્થા અને તેમાં કરતાં લોકો

⇒ (2) લોકો દ્વારા સેવાપ્રદાન કરતી સંસ્થા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(19)

જે સમસ્યા સમાજના મુલ્યો અને ધોરણો માટે ધમકીરૂપ હોય તે સમસ્યાને પ્રગટ સમસ્યા કહે છે દા.ત. ગરીબી

20 પ્રજાકીય ચડતા ક્રમમાં ગોઠવતા

11, 16, 22, 22થી25, 31, 41, 42, 49.

આપેલ પ્રજામાં 22 સૌથી વધુ વખત (3) વખત આવતી હોવાથી બહુલક થશે

વિભાગ.....

વિભાગ- C

(21)

વ્યક્તિત્વ એટલે વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં અને સમયગાળાઓમાં ઉપજતી વ્યક્તિની વર્તન તરેહોમાં વિશિષ્ટ અને સ્થાયી સાપેક્ષ રીતે સ્થાયી લક્ષણોનું સંગઠન.

(22)

સ્વપ્નનો બે વિષય

(1) ગુપ્ત (અપ્રગટ)

(2) પ્રગટ (પ્રગટ)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(23)

મનોવલણ ના મુખ્ય બે લક્ષણો છે

(1) મનોવલણ સ્થિર હોય છે

(2) મનોવલણ સ્વભાવગત હોય છે

(24)

અધ્યયન ચાર પ્રકારનું છે

(1) પરીક્ષણ- પરિક્ષણ

(2) ઉપાગમન- પરિક્ષણ

(3) ઉપાગમન- ઉપાગમન

(4) જટિલ ઉપાગમન - પરિક્ષણ

(25)

પ્રતિક્રિયાત્મક - જેમાં એક સમયમાં અથવા થોડાક સમયમાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વધારે પડતું ખાઈ લેવું.

ખાઉધરાઉપણું એ આધરસેવેની રુધિનો એક પ્રકાર છે તેમાં વ્યક્તિ થોડા ~~[illegible]~~ વધારે પડતું ખાઈ લે છે

(26)

સ્વાનુભૂતિમાં દર્દીને ખરેખર શિક્ષા પ્રેરણી ઘેપ તેની વાસ્તવિક પરિસ્થિતિમાં મુકી તેમાં સુન્યક્ષ અનુભવ કરાવવામાં આપે છે

(27)

યોગનાં આઠ પગથિયાં છે

યમ ધારણા
નિયમ ધ્યાન
આસન સમાધિ
પ્રાણાયમ
પ્રત્યાધર

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(28)

તંગનાં બે પ્રકારો કાદૂક અને કાદૂને દર્શાવ્યા છે

(1) બંધતંગ
(2) ખુલ્લુંતંગ

29

સલાહ એ સહાયઇચ્છતાં સલાહાર્થી અને સહાય આપી શકે તેવાં તાલીમ પામેલાં અને કેળવાયેલાં બેને વચ્ચેભેદની પારસ્પરીક પ્રક્રિયા છે

(30)

ચોક્કસ હેતુ અનુસાર અનેક વિધ પરીક્ષણોની અસર નીચે આપતી ચોક્કસ પ્રકારની માહીતીનું એકત્રીકરણ, વર્ગીકરણ અને પૃથ્થકરણ કરી તેમાં પરથી યોગ્ય નિષ્કર્ષ તારવનો પ્રયુક્તિનાં શાસ્ત્રને 'ઓક્કાશાસ્ત્ર' કહે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

12

પ્રશ્ન ક્રમાંક

(31)

વર્ગાંતરાલ	આવૃત્તિચિહ્ન	આવૃત્તિ f
40-44	IIII	4
~~35~~ 35-39	III	3
30-34	IIII	4
25-29	IIII	4
20-24	IIII	5
		N = 20

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ- D

(32)

વેક્સલરની બુદ્ધિકસોટી

વ્યક્તિત્વનું માપન કરવા માટે વિવિધ પ્રકારની કસોટીઓનું માપન થાય છે તેનો ઉપયોગ કરીને વ્યક્તિત્વની બુદ્ધિનું માપન કરી શકાય છે જેમાં વેક્સલરે, સ્ટેન્ફર્ડ બિનેટ વગેરેની બુદ્ધિકસોટી પ્રચલિત છે જે વ્યક્તિત્વનું માપન કરે છે

તેમાં ડેવિડ વેક્સલરની બુદ્ધિકસોટી પ્રચલિત પ્રચલિત છે

ડેવિડ વેક્સલરે વ્યક્તિત્વનું માપન કરવા 1920 માં બુદ્ધિકસોટી રચેલ છે કે વ્યક્તિના જન્મ થી મૃત્યુ સુધીનો વ્યક્તિત્વનું માપન કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તેમણે બાળકનાં જન્મથી મૃત્યુ સુધીનાં તમામાં વ્યક્તિત્વનું માપન કરે તેવી કસોટી પ્રચલિત કરી છે તેમાં ત્રણ પિલાણી છે

(1) WPPSI :-

આં બુદ્ધિ કસોટી વેકસલેર વિકસાવી છે તે 4 થી 6.5 વર્ષ સુધીનાં બાળકની બુદ્ધિનું માપન કરે છે તે બાળકનાં ચાર થી છ વર્ષ સુધીની છે

(2) WISC :-

આં બુદ્ધિ કસોટી વેકસલેર વિકસાવી છે તે 6 થી 16 વર્ષમાં બાળકની વ્યક્તિત્વનું માપન કરે છે તે બાળકનાં છ વર્ષથી સોળ વર્ષ સુધીનાં બાળકનાં વ્યક્તિત્વનું માપન કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

15

પ્રશ્ન ક્રમાંક

WAIS

વેક્સલરની આં બુદ્ધિકસોટી સૌથી પ્રચલિત છે તે 16 થી વૃદ્ધાવસ્થા સુધીનાં વ્યક્તિત્વનું માપન કરે છે આમ વેક્સલરની આં ગણેય બુદ્ધિકસોટી પ્રચલિત છે

(33)

વ્યક્તિ જ્યારે પોતાનાં ધ્યેય અનુસાર તેમે લક્ષ્યસુધી પધેથી શકતો નથી. ત્યારે તે હતાશાં અનુભવે છે અને તેમે લાચાર, થવાનો વારો આવે છે તેમે જીજ આગળ હતાશાં અને પોતાનો લાચારીની જીજ લોકોમે ખબર પડે તે રીતે તે તેમાજ જથ્થાનો પ્રયત્ન કરે છે તેમે 'બચાવપ્રયુક્તિ કરે' છે

બચાવ પ્રયુક્તિઓ અનેક છે દમન ઈનકાર કે અસ્વીકાર, યૉક્તિકીકરણ, વિરુદ્ધપ્રસક્રિયા, પ્રક્ષેપણ વગેરે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આપણે યૌક્તિકીકરણની સમજુતી મેળવીએ.

'યૌક્તિકીકરણ'

યૌક્તિકીકરણ એટલે "ખોટા ઉપજાવી કાઢેલાં અઘનાં" યૌક્તિકીકરણ દ્વારા વ્યક્તિ ગમે તે વસ્તુ કે વ્યક્તિને મેળવવા ઈચ્છતી હોય પરંતુ વાસ્તવમાં તે જ્યારે તેનાં જીવનમાં મળતી નથી ત્યારે તે તે વ્યક્તિ કે વસ્તુ વિશે 'યૌક્તિકીકરણ' શોધે છે

યૌક્તિકીકરણમાં વ્યક્તિ તે વસ્તુ તે પોતાનાં મનથી તો પસંદ આવી જાય છે પરંતુ તેનાં જીવનમાં જ્યારે તે ન મળે ત્યારે તેનાં વિશે તે ખોટા કે ખરાબ અઘનાં દેખાડી પોતાને તેની નફરત થાય છે તેવાં અઘનાં બતાવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

17

પ્રશ્ન ક્રમાંક

દા.ત (1) શિયાર્જન જ્યારે દ્રાક્ષ ખાવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે તે દ્રાક્ષ મેળવવાં પ્રયત્ન કરે છે છતાં તેને મળતી નથી ત્યારે તે કદેછે 'દ્રાક્ષ ખાટી છે'

(2) જ્યારે કોઈ યુવકને કોઈ યુવતી સાથે લગ્ન કરવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે તે યુવતી તેને તેનાં જીવનમાં ન મળે ત્યારે તે તે કદ છેકે તેનો ભૂતકાળ સારો નથી તે કોઈ છે

આમ યૌક્તિકીકરણ એટલે વ્યક્તિને ખરેખર જોઈતી ઘેય છે પરંતુ વાસ્તવમાં તે ન મળે ત્યારે તેનાં વીરો તે ચોરો કે નફરતી બધનાં બતાવે છે

આમ યૌક્તિકરણ એ બચાવ પ્રયુક્તિ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(34) સ્વકીય અને પરકીયજુથ

જુથનાં ત્રણ પ્રકારો છે
① પ્રાથમિક અને ગૌણ
② ઔપચારીક અને અનૌપચારીક
③ સ્વકીય અને પરકીય

તેમાં આપણે સ્વકીય અને પરકીય જુથની સમજુતી મેળવીશ

સ્વકીયજુથ

⇒ સ્વકીય જુથ એ અંગત/ જુથ તરીકે ઓળખાય છે

⇒ વ્યક્તિ માટે આપણે, મારાજ એ સ્વકીય જુથ છે

⇒ સ્વકીય જુથ એટલે વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિને પોસાવામા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

પ્રશ્ન ક્રમાંક

સમાવી છે છે તેને સ્વકીય જુથ કહે છે

⇒ સ્વકીય જુથમાં વ્યક્તિનો સર્વેદ્યો લાગણીઓ અને પ્રત્યક્ષીકરણો થતાં દોય છે

⇒ સ્વકીય જુથમાં વ્યક્તિને એક-જીવ વ્યક્તિ ચર્ચ મિત્ર-મિત્ર જ્યાં અથવા ભાઈ-બહેનો જ્યાં સર્વેદ્યો દોય છે

⇒ સ્વકીય જુથમાં વ્યક્તિ ને આ જુથ 'મારું છે આપણું છે તેનો પોતાનો જુથ માટે માન-મોભો અને ગૌરવ દોય છે

આમ સ્વકીય જુથ એટલે એ 'અપનાં' જુથ તરીકે ઓળખાય છે

પરકીય-જુથ

⇒ જ્યારે વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિને જીવનના જુથમાં મુકે છે ત્યારે તેને 'પરકીય જુથ' કહે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

20

⇒ પરકીય જૂથમાં સ્વકીય જૂથ જેવો સંબંધો ધરાવતા નથી.

⇒ એક વ્યક્તિને તે જે શાળામાં ભણતો હોય તેનો ભાગ તે સ્વકીય જૂથ છે પરંતુ જ્યારે તેનું ભણતર પૂરું થાય છે ત્યારે તે બીજી સ્કૂલમાં ભણવા જાય છે ત્યારે તેનાભાટે સ્વકીય જૂથ પરકીય બની જાય છે

⇒ પરકીય જૂથમાં વ્યક્તિમાં સંબંધો ઠાવ રીતે જોડાયેલા હોતા નથી.

સ્વકીય અને પરકીય જૂથમાં વ્યક્તિનાં લક્ષણો જોવા મળે છે

આમ, સ્વકીય અને પરકીય જૂથ એકબીજાથી અલગ પડે છે બંનેમાં વ્યક્તિ લક્ષણો જોવા મળે છે

સમાજમાં સ્વકીય અને પરકીય બંને પ્રકારનાં જૂથો જોવા મળે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

(35)

દુનિયામાં સમાજમાં જે બનાવ બને છે તેને કારણ વગર બનતો નથી કોઈપણ બનાવ માટે કારણ જવાબદાર હોય છે કાર્ય-કારણમાં સમાજમાં બનતો બનાવો, ઘટનાઓ વગેરે માટે કઈ પરિસ્થિતિ કઈ ઘટનો જવાબદાર છે તેને બળવાની વૈજ્ઞાનિકો પ્રયત્ન છે

વ્યક્તિનો જ્યારે પોતાનો વર્તન માટે જે બનાવ બને છે તેમાં માટે વ્યક્તિ વિધાયક વર્તનને જવાબદાર ગણે છે અને જીવનો વર્તન માટે નિષેધક બાજુતાને જવાબદાર ગણતી હોય છે વ્યક્તિનો વર્તન માટે વ્યક્તિને જ્યારે પક્ષિમાં નિષ્ફળતા મળે ત્યારે તે નિરિક્ષકનો વાંક કાંચ છે પરંતુ તે પોતાને જવાબદાર ગણતો નથી.

વ્યક્તિ પોતાનો વર્તનમાટે બાહ્ય અને અન્યનો વર્તનમાટે આંતરીક પરીબળોને જવાબદાર ગણે છે તેને 'કાર્યકારણ આરોપણ ભૂલ' કહે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કાર્યકારણ આરોપણ ભૂતમાં વ્યક્તિ ને પોતાનાં કામ માટે બાહ્ય ઉદ્દીપકો અને અન્યનાં વર્તન માટે આંતરિક ઉદ્દીપકો જવાબદાર ગણે છે પરંતુ તેનું કારણ પોતાને ગણતો નથી.

કાર્યકારણ આરોપણ સિદ્ધાંતનો સ્થાપક ફ્રિટ્ઝ હાઈડર હતો. તેમણે કારણ અને બનાવ્ય અંગેની સુંદર રજુઆત કરી છે.

કાર્યકારણમાં વિનરે નવું કેટલું ઉમેર્યું છે તેમણે મૂળભૂત આરોપણ ગુણની ભૂત સમજાવ છે અને કાર્યકારણની સુંદર રીતે રજુઆત કરી છે.

આમ કાર્યકારણ આરોપણમાં વ્યક્તિનાં પોતાનું દોષનો ઉપરાંત અન્યને આપે છે. એ રીતે પોતાનાં વર્તનમાં બાહ્ય અને જીજાનાં વર્તનમાં આંતરિક ઉદ્દીપકોને જવાબદાર ગણી તે જીજાને દોષીત ઠેરવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(36)

વ્યક્તિને સુંદર જીવનમાટે સુંદર આધાર અને સુંદર કસરતની જરૂર પડે છે

વ્યક્તિની સુખાકારીને સુસાધ્ય જનપતો બે ઘટકો છે

(1 આધાર
(2 કસરત

તેમાંથી આપણે આધારની સમજુતી મેળવીશું

આધાર

વ્યક્તિને પોતાનું જીવન ટકાવી રાખવાં માટે સુંદર આધારની જરૂર પડે છે પૌષ્ટિક આધાર વડે જ વ્યક્તિ પોતાનું સ્વસ્થ જિંદગી જીવી શકે છે

પૌષ્ટિક તંદુરસ્ત અને તમામ પોષ્ટણયુક્ત આધાર દ્વારા વ્યક્તિ પોતાનો જીવન ગુજારે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વ્યક્તિને યોગ્ય અને તંદુરસ્ત જીવન જીવવાં માટે પૌષ્ટિક આધાર લેવો જરૂરી છે પૌષ્ટિક આધાર વડે વ્યક્તિ પોતાનું સ્વસ્થ અને તંદુરસ્ત આધાર વડે જ થઈ શકે છે

આધાર એ અનેક અનાજ કઠોળ, જ્યાં પાકો માથી પ્રાપ્ત થાય છે ફળ, ફળાદી વડે વ્યક્તિ તેનો શરીરને અનુરૂપ પૌષ્ટિક આધાર મળવી શકે છે. પૌષ્ટિક આધાર એજ વ્યક્તિને તેનો જીવનમાં સ્વસ્થ ને સુસાધ્ય બનાવે છે આધાર વડે વ્યક્તિ તેનું ગુજરાન ચલાવી શકે છે

આધાર વડે વ્યક્તિ તેનો શરીરને તેનો વાસ્તવિક જીવનમાં ઘણાવી શકે છે આધાર વડે વ્યક્તિ તેનું ગુજરાન અને પોતાનું લાવણ્ય સુખમય રીતે ચલાવી શકે છે

⇒ વ્યક્તિને તેનો જીવનમાં પૌષ્ટિક અને સુખમય આધાર ઉપયોગી છે

આમ આધાર એ પૌષ્ટિક અને તમામ પ્રકારની પોષકતાવો વાળો ઘટો ભરેલો

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(37) પદાર્થ સંબંધી વિકૃતિ

વિકૃતિનાં અનેક પ્રકાર છે સામાન્યીકૃત પદાર્થ સંબંધી ભયભીત વર્ગે પરંતુ તે સૌમાં પદાર્થ સંબંધિ વિકૃતિ સૌથી ઘનિકારક છે

પદાર્થ સંબંધિ વિકૃતિ વ્યક્તિને તેનાં જીવનમાં આગળ આપવા દેતી નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કુટલાક લોકો પોતાને આનંદ આવે તે માટે, અથવા પોતાના શોખ, ખાતર પદાર્થ સંબંધિ વિકૃતિનું સેવન કરતા હોય છે લોકોમે તેમાં આનંદ આવતો હોય છે

⇒ ગુટખા, મરી-જુઆનાં, ગાંજો, ચરક, બીડી-સો, તમાકુ વગેરેનું સેવન લોકો કરતા હોય છે તેમાં દ્વારા તે પોતાનાં આત્માને સંતોષ આપતા હોય છે

⇒ પદાર્થ- સંબંધિ વિકૃતિ એ વ્યક્તિનાં શરીરમાં હૃદય, ફેફસાં લોટીનું ઉંચું દબાળ વગેરે જેવી પરિસ્થિતિનું શરીરમાં અસર કર છે

⇒ પદાર્થ સંબંધિ વિકૃતિ એ વ્યક્તિ પોતાનાં આનંદ માટે કરેછે પરંતુ વ્યક્તિનાં શરીરમાં તે ડાઉમારી લઈ અને નુકસાન કાર બનાવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ પદાર્થ - સંબોધિ વિકૃતિનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિ પોતાનો શરીરનું સ્વસ્થ અને તંદુરસ્ત રાખી શકતો નથી.

⇒ તેનાં શરીરમાં અનેક પ્રકારનાં રોગો ઉત્પન્ન થાય છે પદાર્થ સંબોધ વિકૃતિ એ વ્યક્તિનાં શરીરમાં અનેક ભાગોને અસર પહોંચાડે છે

⇒ પદાર્થ - સંબોધિ વિકૃતિનો - ભોગ બનેલ દર્દીને તેનાં કાર્યમાં કુરોથી પ્રસ્થાપિત કરવા માટે સમય લાગે છે

⇒ પદાર્થ - સંબોધિ વિકૃતિ એ વ્યક્તિનો પૈસાની બરબાદી થાય છે છતાં અને શરીર નુકશાનકાકર છે તે તેનાં જીવનમાં જીવનને ઘડમારી ભર્યું બનાવે છે

⇒ આજનાં યુગમાં પદાર્થ - સંબોધ વિકૃતિએ ભાગે છેક સ્થળે પોતાનું સ્થાન જમાવી લીધું છે

આજ, જો તેમો પર અંકુશ મુકવામાં નહી આવે તો એક દીવસ સમગ્ર સમાજને બરબાદ થવાનો વારો આવશે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(38)

વિદ્યુત-આંચકાઉપચાર

તબીબી ઉપચારનાં ચાર પ્રકાર છે જૈવતબીબી ઉપચાર, ઔષધીય ઉપચાર, વિદ્યુતઆંચકા ઉપચાર અને વ્યવસાયલક્ષી ઉપચાર આં તમામ ઉપચારો ઉપયોગી છે તે તમામ પ્રકારે વ્યક્તિને ક્રાયદા કારક છે

આપણે તેમાથી વિદ્યુત આંચકા ઉપચાર - પદ્ધતિની સમજુતી મેળવીએ

⇒ વિદ્યુત- આંચકા ઉપચાર પદ્ધતિ દરમિયાન વ્યક્તિને તેમાં જીવનમાં ભોગ બનેલાં દર્દીને કરાવી સ્વસ્થ કરવાં માટે આં પદ્ધતિ ઉપકારક છે

⇒ આં પદ્ધતિમાં વ્યક્તિનાં મગજમાં બને છેડે વીજળી ગોઠવીને તેમ શરીરમાં વિદ્યુત દાખલ કરવામાં આવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

⇒ વિદ્યુત- આંચકા ઉપચાર પદ્ધતિ માં વ્યક્તિનાં મગજનાં બંને છેડે વીજળો ગોઠવવામાં આવે છે

⇒ વ્યક્તિને જ્યારે ખેંચ આપતી ત્યારે તેમાં શરીરમાં વિદ્યુત દોષણ કરી તેમ તે વિકૃતિનો ભાગ બનાવ દર્દીને તેની વિકૃતિ બધર નીકળી જાય.

⇒ જ્યારે મનોવૈજ્ઞાનિકોએ આં પદ્ધતિની તપાસ કરી ત્યારે તેમણે દર્દીનો શરીરમાં કૃત્રિમ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

=) મનોવૈજ્ઞાનિકોએ આ પદ્ધતિની તપાસ કરીને દર્દીને ક્રિગમ આચકા - તૈયાર કરીને શરીરમાં આચકા ઉત્પન્ન કરવાં લાગ્યા

=) આ પદ્ધતિનિનો ઉપયોગ કરવાથી અનેક વિકૃતિનો ભોગ બનેલ દર્દીનાં તમામ વિકૃતિ નીકળી જાય છે

=) અને આ પદ્ધતિ ઉન્મત્તતા અને ખિન્નતાનો ભોગ બનેલ દર્દી માટે વધારે ઉપયોગી છે

આમ, આ પદ્ધતિ ઉપયોગી છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

39

કુદરતી અને માનવસર્જિત આપત્તિઓ

આજનાં સમાજમાં કુદરતી અને માનવસર્જિત જનને પ્રકારની આપત્તિઓ સંભવ છે વ્યક્તિએ તેનો ભોગ બનવું છે

* કુદરતી

પુર, ભુકંપ, જ્વાળામુખી-પ્રસ્ફોટન વગેરે કુદરતી આપત્તિઓ છે આ આપત્તિઓ વ્યક્તિનાં જીવનમાં નિષેધક અસરો કરે છે

આ કુદરતી આપત્તિનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિ તેનાં જીવનમાં ક્રોધ, જેવી લાગણી અનુભવ છે તે છેક બાબતોનો અનુભવ કરેલો ઘટાથી તેમે તે તમામ પરિસ્થિતિનો ભોગ બનવું પડે છે.

આ કુદરતી આપત્તિઓ જ્યાં સંભવ છે ત્યાં તેની વિધાયક અસર જોવા મળે છે અને આ આપત્તિઓ વધારે નિષેધક અસર કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કુદરતી આપત્તિઓ વ્યક્તિનાં જીવનમાં નિષેધક અસરી કરે છે

માનવસર્જિત

બીમ્બ-વિસ્ફોટ ઉઘડી યુદ્ધ વગેરે માનવસર્જિત આપત્તિઓ છે તે માનવ-સર્જિત આપત્તિઓ વ્યક્તિ-દ્વારા ઉભી થાય છે

માનવ-સર્જિત આપત્તિઓમાં વ્યક્તિ પોતે જવાબદાર હોય તેમાં વ્યક્તિઓ દ્વારા પરિસ્થિતિ ઉભી થાય છે વ્યક્તિ તેમાં માટે જવાબદાર હોય છે માનવસર્જિત આપત્તિઓ વ્યક્તિનો અમુક વ્યક્તિએ તેમાં ભોગ બનવું પડે છે

આમ, કુદરતી અને માનવ સર્જિત બંને આપત્તિઓ વ્યક્તિનાં જીવનમાં નિષેધક અસરી પહોંચાડે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

40 વ્યવસ્થાપકોનાં કાર્યો

જ્યમાં કાર્ય કુશળતા અને વ્યવસ્થાપકની જરૂર પડે છે

વ્યવસ્થાપકમાં ચાર કાર્યો છે

આયોજન
સંગઠન
વરતીબને નિયુક્ત
આગવાની અને નેતૃત્વ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વ્યવસ્થાપક પોતાના કાર્યો વડે વ્યક્તિઓને તેમનો કામ માટે પ્રોત્સાહન કરે છે

સંગઠન

વહીવટકર્તા અર્થાત વ્યવસ્થાપક પોતાના જૂથમાં રહેલી તમામ વ્યક્તિઓને એક સંગઠન બનાવે છે તે સંગઠનમાં રહીને પોતાનાં વિશિષ્ટ ધ્યેયો સિદ્ધ કરે છે

વ્યવસ્થાપકનું આ એક મહત્વનું કાર્ય છે વ્યવસ્થાપક સંગઠનનો મુખ્ય પાયો છે

આગેવાની અને નેતૃત્વ

વ્યવસ્થાપક આગેવાની અને નેતૃત્વનું મહત્વનું કાર્ય કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સારાં કાર્યો માટે અને ખરાબ કાર્યો માટે યોગ્ય વ્યક્તિની પસંદગી કરે છે

જે સારા કાર્યો કરે તેને આગેવાન અને તેને યોગ્ય - આદર્શ માને છે અને બીજી વ્યક્તિને આવું બનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે

ભરતી અને નિયુક્તિ

વ્યવસ્થાપક નવાં વ્યક્તિઓને પોતાની સંસ્થામાં ભરતી કરે છે અને ઉમર થઈ ગયેલાને નિયુક્તિ આપે છે તે ભરતી અને નિયુક્તિ દ્વારા પોતાની કરજ બજાવે છે

આમ વ્યવસ્થાપક ઉપર આપેલ તમામ રીતે કાર્ય કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(41) જાતિગત- લેહલાવનાં ભંગો

જાતિલેહલાવ અંગ્રેજી સ્ત્રી અને પુરૂષને સમાન રાખવામાં આવતો નથી તે.

આજ તમામ - જગ્યાએ સ્ત્રીઓને પુરૂષનાં લેહલાવનાં ભંગો જોવા મળે છે

આજ તમામ જગ્યાએ પુરૂષોની સરખામણીમાં સ્ત્રીઓને તેના તમામ જગ્યાએ તેને છેડવામાં આવે છે

શાળાઓ, કાર્યોમાં, રિક્ષણમાં તમામ ભંગોએ સ્ત્રીઓમાં પુરૂષોની સરખામણીમાં રાખવામાં આવતો નથી. પુરૂષોની સરખામણીમાં તેને પુરૂષની સમાન દરજ્જો આપવામાં આવતો નથી.

રિક્ષણભંગ પણ સ્ત્રીઓને પુરૂષોની સરખામણીમાં લણાવવામાં આવતો નથી. આજે દરેક ભંગ કોઈ જગ્યાં અરી નથી જ્યાં સ્ત્રીને પુરૂષ સમાવડો ગણવામાં આવી ઘેર.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

=) આજે સ્ત્રી - જાને પુરુષનાં ભાતગત લેહભાવનાં ક્ષેત્રો તમામ સ્થળે જ્યાં મળે છે

=) વ્યક્તિને દરેક સ્થળે સ્ત્રીને પુરુષની સરખામણીમાં જીને માંગો મળતો નથી.

=) આજે કાર્ય - કરવામાં પણ સ્ત્રી- પુરુષ જેટલું કાર્ય કરે તો છતાં તેને પુરુષની સરખામણીમાં વેતન આપવામાં આવતું નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ શાળાઓમાં પણ પુરૂષોની સરખાં માટેમાં સ્ત્રીઓને ભણાવવામાં આવતી નથી.

⇒ સ્ત્રી- અને પુરૂષ ભક્તિગત - ભેદભાવનાં કાર્યોમાં પ્રથમ સોપાન અજ્ઞાનતા છે

આમ સમાજ સ્ત્રી-અને પુરૂષ ભક્તિગત ભેદભાવનાં કારણો ઘટાં ભેદોએ નથી

42

પ્રત્યાયનનાં બે પ્રકાર છે

(1) શાબ્દિક
(2) બિનશાબ્દિક

તેમાં બિનશાબ્દીક પ્રત્યાય નની સમજુતી ભેદવીઓ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં ચહેરાનો, ઘવલાવ, શરીરનાં હલનચલનો વગેરે દ્વારા થાય છે બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં તેમાં શરીરનાં ઘવલાવ જોવાં મળે છે તેમાં આધારે તેમાં પ્રત્યાયન કરું છે તેમાં અસર થાય છે

બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં ચહેરાનો ઘવલાવનાં આધારે વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ બનાય છે બિનશાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં શબ્દોનો ઉપયોગ થતો નથી. તેથી તેને બિનશાબ્દિક પ્રત્યાક કહે છે

બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં શબ્દોનો ઉપયોગ નહીવત થાય છે, તેમાં શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો નથી. તે વ્યક્તિનાં ઘવલાવ ઉપર આધારીત છે

જેમ શાબ્દિક-પ્રત્યાયન ઉપયોગી છે તેટલું બિન શાબ્દિક પ્રત્યાયન ઉપયોગી છે સ્થિતિ દરેક જગ્યાએ ખાસ કરીને બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનની જરૂર અનેક સ્થિતિ પડે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયનમાં વ્યક્તિના ઘણા-ભાવને અંગેમાં આવે છે તેમાં શબ્દોમાં ઉપયોગ થતો નથી.

શાબ્દિક પ્રત્યાયન કરતાં અહિં બિનશાબ્દિક પ્રત્યાયન વધારે ઉપયોગ છે દરેક સ્થળે તેનો ઉપયોગ થાય છે

આમ- બિન-શાબ્દિક પ્રત્યાયન વધારે ઉપયોગી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 5

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

વિભાગ- E

43

વ્યક્તિની અલગ- અલગ પ્રકારની બુદ્ધિ હોય છે વૈજ્ઞાનિકો તેનું માપન કરે છે. તેમાં માપનમાટે અનેક પદ્ધતિઓ ઉપયોગી છે

બુદ્ધિની નિમ્નથી ઉચ્ચ વર્ગ પ્રકારની હોય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

"વ્યક્તિ જે પર્યાવરણમાં રહે છે તેમાં સંઘર્ષમાં તેમજ માનસિક વિકાસની કક્ષા એટલે માનસિક વય."

વ્યક્તિનો એક ઉંમર આવી હોય તેમજ 2-માસની બુદ્ધિ વળાંકમાં આવે છે કે વ્યક્તિની એક ઉંમર આવી હોય તો તેમજ-2 માસની બુદ્ધિ વળાંકમાં આવે છે.

જેમાં 48 ઉંમરસાથે હોય તો બુદ્ધિઆંક 96 માસ છે તેમ કહી શકાય આમ વ્યક્તિનાં પર્યાવરણમાં તેમાં સંઘર્ષમાં તેમજ માનસિક વિકાસની કક્ષા એટલે માનસિક વય

બુદ્ધિઆંક શોધવાનું સૂત્ર

બુદ્ધિઆંક = $\frac{\text{માનસિક વય}}{\text{શારીરિક વય}} \times 100$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

બુદ્ધિનાં માપનનું સૂત્ર માનસિક વયને તેમી શારીરિક વય વડે ભાગતાં - જે આકે મળે તેને બુદ્ધિ આંક કહે છે

૬. વર્ષનાં કશિશની માનસિક વય ૭ વર્ષ થયે તો તેમો બુદ્ધિઆંક 150 આવે છે

આમ બુદ્ધિઆંકનું માપન અનેક રીતે થાય છે બુદ્ધિનાં માપન માટે બે પ્રકારની કસોટી વપરાય છે

① વ્યક્તિગત કસોટી

જે કસોટી એક- સમયે એક જ વ્યક્તિને આપી શકાય તેને 'વ્યક્તિગત' -બુદ્ધિ કસોટી કહે છે તે એક- સમયે એકજ વ્યક્તિને આપી શકાય છે

વ્યક્તિગત બુદ્ધિ કસોટી વડે વ્યક્તિની બુદ્ધિ માપી શકાય છે

આમ બુદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ વ્યક્તિગત બાબતમાં પણ થાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4

પ્રશ્ન ક્રમાંક

② સમુહ બુદ્ધિકસોટી

જે કસોટી એક સમય સેકન્ડો વ્યક્તિઓને આપી શકાય તેને સમુહ બુદ્ધિ કસોટી કહે છે તે એક સમય અનેક વ્યક્તિઓને આપી શકાય છે

બુદ્ધિ કસોટીનો બે પ્રકાર અનાપ છે

= શાબ્દિક
= બિનશાબ્દિક

શાબ્દિક બુદ્ધિ કસોટીમાં શબ્દોનો વધારે ઉપયોગ થાય છે તે શબ્દોમાં બને તેટલીવાર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય છે

બિનશાબ્દીક કસોટીમાં વ્યક્તિને શબ્દોનો ઓછામાં ઓછો ઉપયોગ થયો હોય છે આમ બે પ્રકારની છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 6

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

બુદ્ધિકસોટીનો માપન-માટે વેક્સલરની સ્ટેનફર્ડની કસોટી પ્રચલિત છે

વેક્સલરની બુદ્ધિ કસોટી

વેક્સલરની બુદ્ધિ કસોટી સમગ્ર વ્યક્તિત્વ માપન કરે છે

WPPSI :-
તે 4 થી 6½ વર્ષના બાળકની બુદ્ધિનું માપન કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

WISC વેક્સલરની આં બુદ્ધિકસોટી 6 થી 16 વર્ષનાં બાળકની બુદ્ધિ નું માપન કરે છે

WAIS તે 16 થી વૃદ્ધાવસ્થાંસુધીની બુદ્ધિનું માપન કરે છે વેક્સલરની આં બુદ્ધિકસોટી સમગ્ર વ્યક્તિત્વ નો અભ્યાસ કરે છે

આમ વેક્સલરની બુદ્ધિકસોટી ઉપયોગી છે

બુદ્ધિકસોટીની રચના

ભારતમાં સૌપ્રથમ બિને અને સાયમને બુદ્ધિ કસોટી રચવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો બિને અને સાયમનનો માળખો પ્રમાણે પ્રો મધલસર્જીને 1905 માં બુદ્ધિની રચના કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

⇒ તેમણે ઉર્દૂ અને બંગાળી ભાષામાં બુદ્ધિની રચના કરી.

⇒ ગુજરાતી ભાષામાં ડૉ. કૃષ્ણકાંત દેસાઈને 1954 માં પી.એચ.ડી નો પદવી પ્રાપ્ત થઈ.

આમ ભારતમાં, ગુજરાતમાં કૃષ્ણકાંત દેસાઈને 'રણજિતરામ સુવર્ણ ચંદ્રક એવોર્ડ' પ્રાપ્ત થયો હતો.

આમ બુદ્ધિ કસોટી અલગ અલગ ક્ષેત્રોમાં અલગ અલગ વ્યક્તિઓ રચી છે જેનું માપન થાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

4

પ્રશ્ન ક્રમાંક

44 આપખુદ અને લોકશાહી નેતૃત્વ

નેતૃત્વ અનેક પ્રકારનાં હોય છે તેમાં લોકોનાં વિચારો- લાગણીઓ પ્રત્યક્ષીકરણો નાં આધારે તેમને અલગ- અલગ સ્તરમાં મુકવામાં આવે છે તેમાં વહાલતા નીચે પ્રકાર છે

(4) સતાનું- મૂળ

⇒ આપખુદ નેતૃત્વ હરાવતી વ્યક્તિ માં સતા તમામ પ્રકારની પોતાના હાથમાં રાખે છે

આપખુદ લોકશાહીમાં સતાનું કેન્દ્રીકરણ થયેલું હોય છે તેમાં તમામ પ્રકારનાં નિર્ણયો એકજ વ્યક્તિ લેછે જીજ્ઞમાં તેનો કોઈ ફેરફાર કરી શકતા નથી.

⇝ લોકશાહી નેતૃત્વમાં સતાનું વિકેન્દ્રીકરણ થયેલું જોવા મળે છે લોકશાહી નેતા સતાની લાખતમાં તમામ વ્યક્તિને સામેલ કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 7

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

સત્તાનું વિકેન્દ્રિકરણ

લોકશાહી નેતૃત્વમાં સત્તાનું વિકેન્દ્રિકરણ થયેલું જોવા મળે છે તેમાં સત્તા અનેક લોકોમાં હતી નથી પરંતુ તેમાં અનેક લોકોને સામેલ કરવામાં આવે છે

સત્તા અનેક વ્યક્તિના મંતવ્યોને આધારે નિયમો ઘડવામાં આવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સર્જકતા

→ આત્મખુદ નેતૃત્વ ધરાવનાર વ્યક્તિ સમાજમાં ખાસ કોઈયલ બાબતમાં સર્જકતાં લાદી શકતી નથી. તે તમામ બાબતોને પોતાનાં નિયોગમાં ઈચ્છતી હોય છે

આત્મખુદ નેતા કોઈયલ પ્રકારનું સર્જન કરી શકતો નથી. તે તમામ પોતાનાં મોતથી રજુ કરે છે આત્મખુદ નેતા એ ઉચ્ચ સર્જકતા ઘેતો નથી.

→ લોકશાહી નેતા એ સર્જકતાં હોય છે તે દરેક વસ્તુને પરિચિત તેને પોતાની રીતે અનુકુળ બનાવી શકે છે

→ લોકશાહી નેતા સર્જકતા દ્વારા સમાજમાં આમુલ પરિવર્તન લાવી શકે છે

→ તે પોતાનાં મોતથી ઘડે આમુલ પરિવર્તન લાવે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પરિવર્તન

⇒ આત્મશુદ્ધ નેતાં એ પોતાનાં વિચારોમાં ખાવાવેલો ધ્યેય છે તે કોઈપણ પ્રકારનું પરિવર્તન લાવી શકતો નથી.

આત્મશુદ્ધ નેતાં સમાજને કોઈપણ રીતે ઉપયોગી થતો નથી. તે ફક્ત પોતાનાં સ્વાર્થખાતર કાર્ય કરે છે તે પોતાનાં સ્વાર્થમાટે અન્યને બદનામ પણ કરી શકે છે

⇒ લોકશાહી નેતા એ સમાજમાં આમુલ પરીવર્તન લાવી શકે છે તે પોતાનાં સ્વાર્થમાટે કોઈ કાર્ય કરતો નથી.

લોકશાહી નેતાં અન્યનો ફાયદા અને લાભ માટે કાર્ય કરે છે આમ તે પોતાનાં સ્વાર્થ માટે કોઈ કાર્ય કરવાં તૈયાર થતો નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આપખુદ અને લોકશાહી નેતૃત્વમાં અનેક તફાવત જોવાં મળે છે

→ આપખુદ એ પોતાના સ્વાર્થ ખાતર તમામ કાર્ય કરે છે જ્યારે લોકશાહી અન્યનાં લાભ માટે કાર્ય કર્યે છે

આમ, લોકશાહી અને આપખુદ નેતામાં વિશિષ્ટ ભેદ જોવા મળે છે.

46 ઘોંઘાટનું પ્રદૂષણ

પ્રદૂષણનાં અનેક પ્રકારો છે ધ્વાન, જળનું, જમીનનું, ઘોંઘાટનું ઘનિનું, કિરણોત્સર્ગો વગેરે તમામ પ્રકારનાં પ્રદૂષણનાં વ્યક્તિનાં જીવનને અસર કરે છે

તમારી આજ્ઞા ઘોંઘાટનું પ્રદૂષણ વિશે મહીની મળવીએ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 8

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

ઘોંઘાટ :-

જિનજરૂરી અને વ્યક્તિનાં જીવનને નડરૂપ થતાં અવાજને 'ઘોંઘાટ' કહે છે

વ્યક્તિને ગમે તે અવાજને ઘોંઘાટ કહેવાય નહી પરંતુ જે વ્યક્તિનાં કાનને સાંભળવો ગમતો નથી તે ઘોંઘાટ છે ઘોંઘાટનાં કારણ તેની વ્યક્તિગત વલણપર નિષેધક અસરો જોવા મળે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વ્યક્તિને અવાજ ગમે છે. તે ઘોઘાટ કહેવાય નહીં પરંતુ માર્ક જ્યાં તુંબો-ત્યાં બિનજરી ઘોઘાટ એટલે અવાજ ઉપયો થતાં દોષ છે વ્યક્તિને તેના સામાજિક જીવનમાં અસર ઉભી કરે છે

ઘોઘાટ અનેક પ્રકારનો ઘટે શકે છે

- એરોપ્લેમ
- ઉદ્યોગમાં ચંગો
- વીમાનો
- આગબોટો
- સાધનો (ગાડી, બસ, ટ્રક)
- વધારે માણસોમાં સમુહ
- શાળાઓ
- હોસ્પિટલો
- બજારો
- બસસ્ટેનો, ફ્લેવસ્ટેશનો

આ તમામ સ્થળે કારણ વગરનો ઘોઘાટ ઉપજતો દોષ છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જ્યાં બોલવાની જરૂર નથી ત્યાં વ્યક્તિ ખોટો ઘોઘાટ ઉપજાવે છે અને બીજા વ્યક્તિનાં જીવનમાં નિષેધ અસર પહોંચાડે છે જ્યાં માણસ ને ત્યાગ શબ્દની જરૂર છે ત્યાં વધારે શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે પરંતુ તે માગામાં રહેતો નથી.

ઘોઘાટ ને આપણે કાબુમાં રાખી શકતા નથી. તેને કાબુમાં કરવાં માટે આપણે સમગ્ર સમાજ એક થવું પડશે આજે ઠેર-ઠેર સ્થળે ઘોઘાટલોમાં બિનકરી શબ્દોનો ઉપયોગ થાય છે બજારોમાં અને સ્થળે લોકો ભેગા મળીને ઘોઘાટ ઉપજાવે છે

આમ, આજે જ્યાં જુઓ ત્યાં ઘોઘાટથી વાતાવરણ ભેગા મળે છે

ઘોઘાટની અસરો :-

ઘોઘાટ વ્યક્તિનાં શરીરને નિષેધક અસર પહોંચાડે છે. ઘોઘાટથી વ્યક્તિ ની મગજની નસો તીવ્ર બને છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4

⇒ વ્યક્તિની નસો તીવ્ર બનતાં તે પોતાના પર કંટ્રોલ રાખી શકતો નથી.

⇒ ઘોઘાટની લોહીનું ઉંચું દબાણ જોવા મળે છે

⇒ ઘોઘાટથી કાનમાં બહેરાશ પણ આવી શકે છે

⇒ ઘોઘાટ એ વધારે પડતો. ટોપ વ્યક્તિના મગજમાં તીવ્ર કુચ્ચારો થઈ શકે છે

⇒ ઘોઘાટથી વ્યક્તિનાં શરીરને અનેક નિષેધક અસરો થતી જોવા મળે છે

આમ ઘોઘાટ આપણે માગામાં કર્યા જઈએ તેને વધારે આપણે મહત્વનું વળખાનું નથી. આપણે ઉંચી ઓછો ડેસિબલ ઘોઘાટ કરીશું તો આપીઆપ ઘોઘાંનું પ્રદૂષણ ઘટી જશે

આમ, આ એક ઘોઘાટનો પ્રદૂષણ ઘનિકારક છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 9

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

46 સ્ત્રી-પુરૂષ લેહલાયના કારણો

(1) કેળવણીનો અભાવ

આજે તમામ સ્થળે સ્ત્રી-અને પુરૂષ વચ્ચેમાં લેહલાયના કારણો જોયા મળે છે દરેક વ્યક્તિ પણ આ તકાપતને જોય છે છતાય તેમાંથી ઉગારવાનાં કોઈપણ પ્રયત્નો થતા નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આજે દરેક સમાજમાં પુરુષોની સરખામણીમાં સ્ત્રીઓને કરવળી આપવામાં આવતી નથી તેમણે આછામાં આછો શિક્ષણ આપવામાં આવે છે.

આજે તમામ સ્થળે ગામ શહેર માં બહેનોને કરવળી - ઘા 10થી 12 સુધાર આપવામાં આવે છે તેમાથી વધારે આપતાં નથી. અને પુરુષોની સરખામણીમાં બહેન કરવળીમાં ખુબજ પાછળ છે તેમ છતાં પુરુષો કરતાં આજે બહેનો આગળ થતી જવા મળી છે

તે સમાજને દર્શાવે છે કે પોતે કહે છે પોતાનામાં પણ શક્તિ છે. પોતે પણ પુરુષની સરખામણી માં ચાલી શકે તેમ છે તે પણ પુરુષની સરખામણીમાં ચાલી શકે છે આમ આજે દરેક ક્ષેત્રોમાં સ્ત્રી - પુરુષ વચ્ચેનો ભેદભાવનો ક્ષેત્રો જવા મળે છે તેમ આછા - કચ્ચાના પ્રયત્નો થયા જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રિવાજો

આજે સમાજમાં ખ્યાલો પણ સ્ત્રીઓને પાછળ રાખવા માટે થયા છે તેઓ સ્ત્રીઓને ખ્યાલોમાં પણ બંધન જોવા મળે છે

ખ્યાલો આજ દરેક સ્ત્રીને ઘરમાં જ રહેવાનો છે તેમે બહારની દુનિયા કુચાની તક મળતી પણ નથી. તેમે પુરૂષોની સરખામણીમાં ઘર આપવામાં આવી નથી.

આજે દરેક સમાજમાં સ્ત્રીઓને કુદત ઘરનો કામજ કુચાનો તેમે સ્વાડામાજ રહેવાનો ખ્યાલો આપવામાં આવે છે ભલે તે સ્વાડામાં રહે પરંતુ પુરૂષ કરતાં આગળ આજે નીકળી શકે છે છતાં તે ખ્યાલો પણ પુરૂષોની સરખામણીમાં આગળ નીકળી શકે છે

આમ સ્ત્રીપુરૂષનાં લેહલાવનાં ક્ષેત્રોમાં આ મહત્વનું પરીબળ છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પુરૂષ-પર અધીનતા

આજે દરેક સ્ત્રીને પુરૂષ પર આધાર રાખવો પડે છે બહેમે લાઈપર- પત્ની એ પત્ની પર અને માતાએ પુત્ર પર આમ દરેક સ્ત્રીએ કોઈને કોઈપર આધાર રાખવો પડે છે

તેમને આજે સ્વતંત્રતા મળતી નથી તેમને પુરૂષો પર આધાર રાખવો પડે છે

આજે દરેક સ્ત્રીને પુરૂષપર અધીન અધીન રહેવું પડે છે તેમે પુરૂષનો પર આધાર રાખવો પડે છે દરેક જમ્યાએ સ્ત્રીને પુરૂષપર આધાર રાખવો પડે છે.

આમ દરેક સ્ત્રીને પુરૂષપર અધીન રહેવું પડે છે તેમે પુરૂષની સાથ મળે ત્યારે જ તે આગળ વધી શકે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 10

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

બ્રાહ્ય-જગતનાં અનુભવનો સબંધ

આજે સ્ત્રીને બ્રાહ્ય જગતના અનુભવમાં રાખવામાં આવતી નથી અને બદારનાં અનુભવો કરવામાં આવતો નથી

આજે દરેક જથાએ સ્ત્રી-વર્ચ્ચે લેહલાવ થાય છે

આજ તમાજ ભંગોમાં સ્ત્રી-જાતનાં લેહલાવનાં મોટા નવા માટે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

47 દાખલો

39, 37, 24, 63, 28, 57, 37, 45, 53, 87

ઘડતા ક્રમમાં ગોઠવતા

24, 28, 37, 37, 37, 39, 45, 53, 57, 63.

મધ્યસ્થ:-

$x = \left(\frac{\Sigma x}{N}\right)$

$\frac{420}{10} = 42$

$x = M$ $\boxed{42}$

મધ્યસ્થ

$M = \left(\frac{N+1}{2}\right)$ મા પ્રાપ્તાંકની સ્થિતિ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

ક્રમભાગ.....

$\frac{10+1}{2}$

$\frac{11}{2} = 5.5$ પ્રાપ્તાંકની કિંમત

5.5 માં આવેલ પાયેમાં અને છકાવચ્ચ

$\frac{37+39}{2} = \frac{76}{2}$

$M = \boxed{38}$

~~બહુલક:-~~

~~2 (3 મધ્યસ્થ - 2 મધ્યક)~~

~~3(38) - 2(48)~~

બહુલક: $\boxed{37}$

(પાછળ સમજાવ્યું છે)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

$\boxed{\text{બહુલક}}$

આપેલ પ્રાપ્તાંકમાં 37 સૌથી વધુ વખત (3) વખત છે તેથી (2) બહુલક 37 છે

$\boxed{2}$ = બહુલક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ વિભાગ અને 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધા જ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખવા.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલા 1થી 10 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પો માંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો. દરેકનો 1ગુણ છે.** **[10]**

1) ઓગણીસમી સદીમાં કઇ વિચારધારાનો જન્મ થયો ?
   (A) નિયતીવાદ (B) સંભવવાદ
   (C) માનવતાવાદ (D) પ્રત્યક્ષવાદ

2) એઇડ્સ રોગને કારણે કેટલા દેશોમાં માનવ વિકાસ ઘટ્યો હતો ?
   (A) 20 (B) 27
   (C) 25 (D) 30

3) હરિતગૃહ ખેત પધ્ધતિ હેઠળ ગુલાબની ખેતી કરનાર દેશ -
   (A) ફિનલેન્ડ (B) ઇંગ્લેન્ડ
   (C) નેધરલેન્ડ (D) પોલેન્ડ

4) વિશ્વમાં સૌથી લાંબી પાઇપલાઇન કઇ છે ?
   (A) ટ્રાન્સચિલી (B) હજીરા
   (C) કામેકાન (D) બીંગઇંચ

5) નીચેનામાંથી કયા શહેરમાં સંરક્ષણ કેન્દ્ર આવેલું છે ?
   (A) મુંબઇ (B) ખડકવાસલા
   (C) નાગપુર (D) દિલ્લી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

6) કેરલમાં પશ્ચિમ કિનારે જોવા મળતી વસાહતોનો પ્રકાર કયો છે ?
(A) રૈખિક (B) આયાતાકાર
(C) ચક્રીય (D) ઉપચક્રીય

7) ભારતના કયા રાજ્યમાં પાતાળકૂવાઓની સંખ્યા સૌથી વધારે છે ?
(A) ગુજરાત (B) ઉત્તરપ્રદેશ
(C) કર્ણાટક (D) તમિલનાડુ

8) ભારતમાં રેલ્વેની શરૂઆત કયા બે શહેરો વચ્ચે થઇ છે ?
(A) દિલ્હી - પટણા (B) મદુરાઇ - ચેન્નઇ
(C) રાજકોટ - અમદાવાદ (D) મુંબઇ - થાણે

9) પશુઓનો વિશાળ સમૂહ વાતાવરણમાં કયો વાયુ ઉમેરે છે ?
(A) ઓક્સીજન (B) મિથેન
(C) કાર્બનડાયોક્સાઇડ (D) નાઇટ્રોજન

10) માત્ર રેખા દોરવામાં આવી હોય તેવી આકૃતિ ..... કહેવાય.
(A) રેખા આલેખ (B) ફ્લોઆલેખ
(C) મિશ્રસ્તંભ આલેખ (D) પાઇ ડાયાગ્રામ

વિભાગ - B

■ નીચે આપેલા 11 થી 20 પ્રશ્નોના જવાબ એક વિધાનમાં આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1ગુણ છે. [10]

11) ઇન્ટરનેટના આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવહારનું ઉદ્‌ગમ કેન્દ્ર કયો દેશ છે ?

12) ભારતમાં સૌપ્રથમ કયો ઉપગ્રહ છોડવામાં આવ્યો હતો ?

13) વર્ષાજળનો સંગ્રહ કરવામાટે ગુજરાત સરકારે કઇ યોજના અમલમાં મૂકી છે ?

14) મેડીકલ વેસ્ટ એટલે શું ?

15) 'સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા' સંસ્થા ભારતમાં કયા રાજ્યમાં આવેલી છે ?

16) દ્વિ-પરિમાણીય આલેખમાં કઇ-કઇ આકૃતિવાળા આલેખોનો સમાવેશ થાય છે ?

17) નેશનલ હાઇવે નં. - 1 કયા નામે ઓળખાય છે ?

18) બહુવિકલ્પ પ્રશ્નો કોને કહેવામાં આવે છે ?

19) ભૂગોળની મહત્ત્વની શાખા કઇ છે ?

20) રાવતભાટા વિદ્યુતમથક કયા રાજ્યમાં આવેલું છે ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - C

નીચે આપેલા 21 થી 31 પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્ત જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે. **[22]**

21) સાક્ષરતા એટલે શું ?

22) ખોરાકી પાકો કોને કહે છે ? તેના નામ લખો.

23) ઓપેક (OPEC) સંગઠનના દેશોના નામ આપો.

24) ભારતમાં શહેરી વસાહત નક્કી કરવામાટે કઇ કઇ પરિસ્થિતિઓ આવશ્યક છે ?

અથવા

વસાહતના પ્રકાર કેટલા છે ? કયાં કયાં?

25) ભારતમાં વસ્તીને કેટલા વયજૂથોમાં વહેંચવામાં આવે છે ? કયાં કયાં ?

26) માનવ વસાહતનો અર્થ સ્પષ્ટ કરો.

27) પાક સઘનતાનું સૂત્ર આપો.

અથવા

જળવ્યવસ્થાપન (વોટર મેનેજમેન્ટ) કોને કહે છે ?

28) તાંબાના (કોપર) ઉપયોગો જણાવો.

29) એફ્લ્યુએન્ટ ચેનલ શું છે ? તે કયાં આવેલી છે ?

30) સ્તંભ આલેખ દોરતી વખતે કઇ બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જોઇએ ?

31) મુક્ત જવાબી પ્રશ્નનો અર્થ સ્પષ્ટ કરો.

વિભાગ - D

નીચે આપેલા 32 થી 42 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે. **[33]**

32) નિશ્ચયવાદ અને સંભવવાદ વચ્ચે તફાવત લખો.

33) માનવ વિકાસ સૂચકઆંક કેવી રીતે ગણવામાં આવે છે ?

34) માનવીના અસ્થાયી પશુપાલન વિશે નોંધ લખો.

અથવા

બહુવિધ ખેત-પધ્ધતિ વિશે સમજ આપો.

35) લોખંડ-પોલાદ ઉદ્યોગ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

36) આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારના પ્રકારો વિશે સમજાવો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

37) 'ડાંગર'ના કૃષિ ઉત્પાદન વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

અથવા

'શેરડી'ના કૃષિ-ઉત્પાદન વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

38) ભારતના આંતરિક જળમાર્ગો વિશે નોંધ લખો.

39) ભારતમાં હવાઈમાર્ગોનો વિકાસ થયો છે ? ભૌગોલિક કારણો જણાવો.

40) કિરણોત્સર્ગી પ્રદૂષણ વિશે માહિતી આપો.

41) નીચે પાંચ વિદ્યાર્થીઓની ઊંચાઈના આંકડા આપ્યા છે તેનો મધ્યક શોધો.

116, 122, 114, 125, 123

42) ઓલમ્પિક 2004 માં કુલ ચંદ્રક વિજેતા પ્રથમ પાંચ દેશોને સાદા સ્તંભ આલેખમાં દર્શાવો.

ભારત	-	34,	પાકિસ્તાન	-	15
ચીન	-	25,	જાપાન	-	6
બાંગ્લાદેશ	-	05			

વિભાગ - E

■ **નીચેના 43 થી 47 સુધીના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર આપો. દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.** **[25]**

43) માનવીની તૃતીયક પ્રવૃત્તિમાં સેવાઓના મુખ્ય વિભાગો જણાવો.

44) શહેરોના કાર્યના આધારે વર્ગીકરણ કરી દરેક પ્રકારના શહેરની ચર્ચા કરો.

અથવા

પરિવહન એટલે શું ? તેનું મહત્ત્વ સમજાવો.

45) ભારતમાં ભાષાઓનું વિતરણ જણાવો.

46) ઉદ્યોગના સ્થાનીયકરણને અસર કરતાં પરિબળો જણાવો.

અથવા

ભારતમાં પેટ્રો-કેમિકલ્સ ઉદ્યોગ વિશેની માહિતી આપો.

47) પ્રદૂષણ એટલે શું ? પ્રદૂષણના પ્રકારો જણાવો.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ : A

1. (A) માનવતાવાદ
2. (B) 27
3. (C) નેધરલેન્ડ
4. (C) કામેકાન
5. (B) ચડકવાશલા
6. (A) રૅપિક
7. (A) ગુજરાત
8. (D) મુંબઈ - થાલા
9. (B) મિથેન
10. (A) રૅપા ચાલેચ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

વિભાગ : B

11 ઈન્ટરનેટના આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવહારનું ઉદ્દગમ કેન્દ્ર યુ.એસ. છે.

12 ભારતમાં સૌ પ્રથમ આર્યભટ્ટ ઉપગ્રહ 19 એપ્રિલ 1975માં છોડવામાં આવ્યો હતો.

13 ઉર્જાસ્રોતનો સંગ્રહ કરવા માટે ગુજરાત સરકારે ખેત-તલાવડી યોજના અમલમાં મુકી હતી.

14 મારી-મારી હોસ્પિટલોમાંથી નિકળતા કચરાને મેડિકલ-વેસ્ટ કહે છે. આ મેડિકલ વેસ્ટને દુરનો સ્થળે લઈ જઈ બાળી દેવામાં આવે છે.

15 સૂર્ય આધારિત ઈન્ડિયા સંસ્થા ભારતમાં દહેરાદુન રાજ્યમાં આવેલી છે.

16 દ્વિ પરિમાણીય આલેખમાં નીચેની આકૃતિ આવે છે :

* વર્તુળ
* ચોરસ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

* લંબચોરસ

17 નેશનલ હાઈવે નં 1 શેરમાહ (શેરશાહ) સૂરી માર્ગ તરીકે ઓળખાય છે.

18 જે પ્રશ્નોમાં એકથી વધારે એટલે કે ચાર વિકલ્પો હોય અને ઉત્તરદાતાએ તે ચારમાંથી એક વિકલ્પ પસંદ કરવાનો હોય તેવી પ્રશ્નાવલીને 'બહુવિકલ્પ પ્રશ્નો' કહે છે.

19 માનવ ભૂગોળ એ ભૂગોળની મહત્ત્વની શાખા છે.

20 રાવતાભાટ વિદ્યુતમથક રાજસ્થાનમાં આવેલું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ : C

21. કોઈ એક વ્યક્તિ કે 25 વર્ષ કે તેથી મોટી ઉંમરની વ્યક્તિ કોઈ એક ભાષા સરળતાથી લખી શકતી હોય, વાંચી શકતી હોય અને સમજી શકતી હોય તો તે વ્યક્તિ સાક્ષર કહેવાય છે. સાક્ષરના આવા ભાવને સાક્ષરતા કહેવાય છે.

22. જે પાકોને આવરણો ખાઈ શકીએ છીએ તેવા પાકોને બીરાકી પાકો કહેવાય છે.

બીરાકી પાકો :-

બીરાકી પાકોનાં મુખ્ય : ~~[illegible]~~ નામ :

ઘઉં, ડાંગર, જુવાર, મકાઈ વગેરે અનાજો છે.

જ્યારે બટાકા, મૂરાળ, શકકરિયાં વગેરે કંદમૂળ છે.

23. આપણે સંગઠનનો મુખ્ય હેતુ પ્રાણીજ તેલનું કરતું ઉત્પાદન વધુ તેમજ તેની કિંમત ઓછી નીતિઓ ઘડવાની

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

છે.

ઓપેક સંગઠનના મુખ્ય દેશો :-

ઈરાક, ઈરાન, કુવૈત, વેનેજુએલા, સાઉદી અરોબિયા, ભારત, ચીન, રશિયા, નાહોરકોટિયા વગેરે

24 રહેઠાણોના વિશાળ સમુહને વસાહતો કહે છે.

વસાહતના પ્રકારો :-

વસાહતના મુખ્ય બે પ્રકારો છે :

(i) શહેરી વસાહત
(ii) ગ્રામીણ વસાહત

(પ્રશ્ન 25, પૃ. ① માં જ પાછળ છે.) (26 પૃ. નં ⑤ માં છે.

27 પાક સઘનતા :

એક જ ખેતરમાં વર્ષ દરમિયાન એક થી વધુ પાક લેવો એટલે પાક-સઘનતા

પાક-સઘનતાનું સૂત્ર :-

$$\text{પાક સઘનતા} = \frac{\text{સંપૂર્ણ પાક ઉપજ ક્ષેત્ર}}{\text{શુદ્ધ વાવેતર વિસ્તાર}} \times 100$$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

OR

27. જ્યાં પાણીની તંગી છે અને જરૂરિયાતો વધુ છે ત્યાં પાણી પહોંચાડવાની વ્યવસ્થાને જળવ્યવસ્થાપન કહે છે.

આ ઉપરાંત કૃત્રિમ વિસ્તારોમાં પાણી વધુ પ્રમાણ છે અને જરૂરિયાતો ઓછી છે તેવા વિસ્તારમાં પાણીનો બગાડ થાય છે. આવા વિસ્તારોમાં કાનુની કાર્યવાહી થાય છે.

28. તાંબાનો ઉપયોગ :

* તાંબુ એ વિદ્યુતનું સુવાહક છે. આથી વીજળીના ઉપકરણો, વીજળીના તાર વગેરે બનાવવા માટે તાંબુ ઉપયોગી છે.

* તાંબામાં સીસું ઉમેરવાથી કાસું બને છે. કાંસાનાં વાસણો બનાવવા માટે તાંબુ ઉપયોગી છે.

* તાંબામાં જસત ઉમેરવાથી પિત્તળ બને છે. પિત્તળના અનેક વાસણો બનાવવા તાંબુ ઉપયોગી છે.

* તાંબામાંથી ઘરવપરાશના સાધનો, અનેક પ્રકારની મુદ્દાઓ, સિક્કાઓ બનાવવા ઉપયોગી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

* આ ઉપરાંત સોના-ચાંદીના ઘરેણાને મજબુત બનાવવા માટે તાંબુ ઉપયોગી છે.

29 એફલ્યુએન્ટ ચેનલ :-

શહેરોમાંથી દુષિત પાણી તેમજ કારખાનાં અને મીલોના દુષિત પાણીને શહેરની બહાર લઈ જવાં માટે આ એફલ્યુએન્ટ ચેનલ બનાવવામાં આવી છે.

આ ચેનલ ગુજરાતનાં વડોદરા શહેરમાં આવેલી છે. આ ચેનલને ખંભાતના અખાત સાથે જોડી દેવામાં આવી છે.

વડોદરા શહેરમાં ઉત્પન્ન થતું દુષિત પાણીને શુદ્ધ કરીને એફલ્યુએન્ટ ચેનલ દ્વારા ખંભાતના અખાતમાં છોડવામાં આવે છે.

30. સ્તંભ આલેખ દોરતી વખતે નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં લેવી :-

સ્તંભ આલેખના બધા સ્તંભની પહોળાઈ એક સરખી હોવી જોઈએ. બધા સ્તંભો વચ્ચેનું અંતર સરખું હોવું જોઈએ. આ ઉપરાંત દરેક સ્તંભ ઉપર તે સ્તંભની આંકડાકીય માહિતી દર્શાવેલી હોવી જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

31 મુક્ત - જવાબી પ્રશ્ન :-

મુક્ત - જવાબી પ્રશ્નો દ્વારા વ્યક્તિના મંતવ્યોને જાણી શકાય છે. વ્યક્તિ પોતાની સામાજિક અને રાજકીય દરજ્જા અનુસાર જવાબો આપે છે. દરેક વ્યક્તિએ આપેલા જવાબોમાં વિવિધતા હોય છે.

Ex. " પોત- તલાવડી વિશે તમારા મંતવ્યો જણાવો."

25 વયજૂથો :-

કિશોર વય : જન્મથી 15 વર્ષ સુધીની વય.

યુવાવય : 15 થી 59 વર્ષ સુધીની વય

વૃદ્ધાવય : 59 થી મૃત્યુ સુધીની વય.

આમ ભારતમાં વસ્તીને ત્રણ વયજૂથોમાં વહેંચવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિભાગ : 1

32 તફાવત :

નિશ્ચયવાદ	સંભવવાદ
* મનુષ્યની વાદી જ ક્રિયાઓ પર્યાવરણ દ્વારા નિયંત્રિત થાય છે.	* ક્યાંય અનિવાર્યતા નથી, વાદી જ સંભાવનાઓ છે. માનવીની પ્રવૃત્તિઓ પર કોઈનું નિયંત્રણ હોતું નથી.
* માનવી ભૌતિક પરિસ્થિતિ માત્ર નિષ્ક્રિય છે.	* માનવી ભૌતિક પરિસ્થિતિ માત્ર સક્રિય છે.
* માનવીની સંસ્કૃતિ, જીવનશૈલી, જીવનપ્રણાલી પરથી પ્રકૃતિની અસર પડે છે.	* માનવીની જીવનપ્રણાલી કે સંસ્કૃતિ પર કોઈની અસર પડતી નથી.
* માનવી પ્રકૃતિનો સ્વામી નથી.	* માનવી પ્રકૃતિનો સ્વામી છે.
* માનવી પ્રકૃતિની ક્રિયામાં દખલ કરી શકતો નથી.	* પ્રકૃતિના તમામ નિર્ણયો માનવી દ્વારા લેવામાં આવે છે.
* કુ. એલન સેમ્પલ	* લુસિયન ફાવર અને

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ડંબોલ્ટ, રિટર વગેરે નિશ્ચયવાદના પ્રણેતા છે	વિડાલ-દ-લા-બ્લાશ સંભવવાદના પ્રણેતા છે.

33 માનવ વિકાસ સૂચકઆંક ની ગણતરી :

માનવવિકાસ સૂચકઆંકમાં મહત્વના ત્રણ પરીબળો છે :

* સામાન્ય સાક્ષરતા
* જન્મ સમયે દીર્ઘાયુતા
* વ્યક્તિ દીઠ એકંદર રાષ્ટ્રીય આવક.

ઉપરના ત્રણેય પરીબળોને ત્રણના આંક થી ભાગવાથી માનવ વિકાસ સૂચક-આંક મળે છે.

જુદા-જુદા દેશો વચ્ચેની તુલના કરવા માટે માનવવિકાસ સૂચકઆંક ઉપયોગી. 1990 દેશની માનવવિકાસ સૂચકઆંક નક્કી કરવામાં આવી છે.

* કેનેડા, નોર્વે અને યુ.એસ ઉચ્ચ માનવ-વિકાસ આંક ધરાવે છે.

* સિયેરા લિયોન, નાઈજર, બુર્કીના ફાસો એ નિમ્ન માનવ વિકાસ સૂચકઆંક ધરાવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* ૨૭૫ દેશીમાંથી 96 દેશી ઉચ્ચ માનવ વિકાસ સૂચકઆંક ધરાવે છે.

* જ્યારે 60 દેશી નિમ્ન માનવ વિકાસ સૂચક-આંક ધરાવે છે.

* 46 દેશીનો આંક 0.8, 93 દેશીનો 0.5 થી 0.79 ની વચ્ચે અને 35 દેશીનો માનવ-વિકાસ સૂચકઆંક 0.5 થી ઓછો છે.

34 બહુવિધ ખેત-પદ્ધતિ :

જ્યાં યોગ્ય પ્રમાણમાં જમીન હોય, આબોહવાની અનુકૂળતા હોય અને તેમજ સિંચાઈની યોગ્ય સગવડ હોય ત્યાં એકજ ખેતરમાં એકસાથે એકથી વધુ પાક લેવામાં આવે છે. જેને બહુવિધ ખેત-પદ્ધતિ કહે છે.

* આ પદ્ધતિમાં ખેતરમાં એક સાથે બે પાક લેવામાં આવે છે.

* કેટલાક વિસ્તારોમાં ખેતરમાં પાકની સાથે શાકભાજી ને રોપવામાં આવે છે.

* ડાંગરનાં પાણી ભરેલા ખેતરમાં ડાંગર સાથે માછલાનો ઉછેર કરવામાં આવે છે.

* ખેડુતો એક સાથે મરઘા-બતકાં ઉછેર કરે છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* આ ઉપરાંત પશુપાલન, ખેતી વગેરે પણ કરે છે.

* સુધારેલા બિયારણો, રાસાયણિક ખાતરો, સિંચાઈ, ટેક્નિકલ પદ્ધતિ વગેરેના કારણે બહુલક્ષી ખેત પદ્ધતિ શક્ય બની છે.

3S લોખંડ-પોલાદનો ઉદ્યોગ :-

લોખંડમાં ચુંબકીયતા, વજનમાં હલકાપણું, ક્ષમતા, મજબુતાઈ અને ટકાઉપણાના ગુણો રહેલાં છે.

લોખંડના ઉદ્યોગની સ્થાપના સર્વપ્રથમ ~~ઈ.~~ 1875 માં થઈ હતી. આ ઉપરાંત સાકચી ગામ 1907 માં જમશેદ તાતાએ ~~ઉદ્યોગ~~ લોખંડ ઉદ્યોગ વિકસાવ્યો હતો. આવી તે જમશેદપુર કહેવાય છે.

* લોખંડ પૃથ્વીનાં પેટાળમાંથી મળે છે ત્યારે અશુદ્ધ સ્વરૂપે હોય છે.

* લોખંડમાં ક્રોમિયમ, મેંગેનીઝ વગેરે ભેળવી ઉમેરવામાં આવે છે.

* લોખંડ-પોલાદના ઉદ્યોગોના સ્થાનીકરણ ઉપર કાચા માલનો વિસ્તાર, પાણીની સગવડ, વીજળી વ્યવસ્થા વગેરે અસર કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* લોખંડમાંથી સ્ટેઈન-લેસ સ્ટીલ બનાવવા માટે તેમાં ક્રોમિયમ ઉમેરવામાં આવે છે.

* લોખંડમાંથી ટાંકણીથી માંડીને મોટા યંત્રો, વાહનો, ઘરની અનેક વસ્તુઓ બને છે.

* લોખંડમાંથી અનેક વસ્તુઓ બનતી હોવાથી લોખંડને મજબૂત ઉદ્યોગ કહે છે.

* લોખંડ-પોલાદનું ઉત્પાદન કરતાં દેશો :

યુ.એસ, ભારત, રશિયા, ચીન, જાપાન આ ઉપરાંત બિલાઈ, ભદ્રાવતી, જમશેદપુર વગેરેમાં થાય છે.

આમ લોખંડ-પોલાદ ખૂબ જ મહત્વનો ઉદ્યોગ છે.

36 આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપાર :

જુદાં-જુદાં રાષ્ટ્રો વચ્ચે થતાં વ્યાપારને આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપાર કહે છે.

તેના મુખ્ય બે પ્રકાર છે :

* દ્વિ-પક્ષીય વ્યાપાર
* બહુપક્ષીય વ્યાપાર

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

દ્વિ પક્ષીય વ્યાપાર

જુદાં - જુદાં બે રાષ્ટ્રો વચ્ચે થતાં વ્યાપારને દ્વિ-પક્ષીય વ્યાપાર કહે છે.

જે બે રાષ્ટ્રો વચ્ચે વ્યાપાર થાય છે તે બે રાષ્ટ્રો આર્થિક રીતે અસંલગ્ન હોવા જોઈએ. આમ, થાય તો જ દ્વિપક્ષીય વ્યાપાર શક્ય બને છે.

Ex. ભારત અને વિદેશી દેશો વચ્ચે સદીઓથી વ્યાપાર થાય છે.

બહુપક્ષીય વ્યાપાર

બે થી વધારે રાષ્ટ્રો વચ્ચે ચીજ-વસ્તુઓનો વ્યાપાર થાય છે ત્યારે તેને બહુપક્ષીય વ્યાપાર કહે છે.

બહુપક્ષીય વ્યાપારમાં કોઈ એક જ રાષ્ટ્ર જુદાં-જુદાં અનેક રાષ્ટ્રો સાથે વ્યાપાર કરે છે.

Ex. ભારત યુ.એસ ઉપરાંત જાપાન, રશિયા વગેરે અનેક દેશો સાથે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વ્યાપાર કરે છે.

37 ડાંગર :

ડાંગર ની શરૂઆર 7000 વર્ષ પહેલા ચીનમાં થઈ હતી.

ડાંગરનાથ પાકને 23° થી 26° સે તાપમાનની જરૂર પડે છે.

ડાંગરના પાકને 200 સેમી જેટલી વરસાદ અનુકૂળ આવે છે.

ડાંગરને પાકને કાંપની - ક્યારાની જમીન માફક આવે છે.

ડાંગરના પાકને 0 લેજ્યાળી આબોહવા ખૂબ જ યોગ્ય છે.

ડાંગરનો પાક ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, ઉત્તર પ્રદેશ, પંજાબ, હરિયાણા જેવા રાજ્યોમાં આ ઉપરાંત ભારત, જાપાન, રશિયા જેવા દેશોમાં પણ થાય છે.

ડાંગરમાંથી ભાત બને છે જે મોટા ભાગના લોકો પોતાનાં ખોરાકમાં ઉપયોગ કરે છે.

આમ, ડાંગરનો પાક ખૂબ જ અગત્યનો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

18

38. ભારતનાં આંતરિક જળમાર્ગો :

જળમાર્ગોના બે પ્રકાર છે :

(i) આંતરિક જળમાર્ગ
(ii) આંતરાષ્ટ્રીય જળમાર્ગ.

* ભારતમાં આંતરિક જળમાર્ગની લંબાઈ 14500 કિમી છે.

આ જળમાર્ગમાંથી અનેક પ્રકારની નહેરો દ્વારા સિંચાઈ થાય છે.

* ભારતમાં 2000 કિમીના આંતરિક જળમાર્ગો પણ છે.

આવા જળમાર્ગોમાં મશીનબોટ ચલાવવામાં આવે છે.

* ભારતમાં 900 કિમીના આંતરિક જળમાર્ગો છે. આ જળમાર્ગોમાં નાની સ્ટીમરો પણ ચલાવવામાં આવે છે.

મહત્વના આંતરિક જળમાર્ગો :-

* રાષ્ટ્રીય જળમાર્ગ નં. : 1.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

આ જળમાર્ગ ગંગા નદીના અલાહાબાદને હલ્દિયા સાથે જોડે છે જેની લંબાઈ 1620 કિમી છે.

* રાષ્ટ્રીય જળમાર્ગ નં. 2

આ જળમાર્ગ બ્રહ્મનદીના સાદિયાને ધુબરી સાથે જોડે છે આની લંબાઈ 891 કિમી છે.

* રાષ્ટ્રીય જળમાર્ગ નં. 3

આ જળમાર્ગ કોટ્ટાપુરમને કોલ્લમની વેસ્ટ કોસ્ટ (કોસ્ટ વેસ્ટ) કેનાલ સાથે જોડે છે જેની લંબાઈ 205 કિમી છે.

* આંતરિક જળમાર્ગની સમસ્યા :-

* જળજથ્થાનું ઘટતું પ્રમાણ * સિંચાઈની વધુ પડતી ઉપયોગિતા * કાંપની ભરાવાની થવી તેમજ * જળના પ્રમાણમાં ઘટાડો થવો.

ઉપરના કારણોને લીધે ભારતમાં જળમાર્ગ હેતુ સંપૂર્ણ વિકસ્યો નથી.

આમ છતાં આ જળમાર્ગ ખૂબ જ મહત્વનો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

39. હવાઈમાર્ગોનો વિકાસ :-

* ભારતમાં હવાઈ માર્ગોનો ખૂબ જ વિકાસ થયો છે.

* ભારતમાં હવાઈ માર્ગો માટે ભૌગોલિક વિસ્તાર યોગ્ય પ્રમાણ છે.

* ભારતમાં હવામાન સ્વચ્છ તેમજ આકાશ પણ સ્વચ્છ હોય છે.

* આમ, હવાઈમાર્ગો માટે ભારતમાં ખૂબ જ અનુકૂળતા છે.

* ભારતમાં હવાઈ માર્ગો દ્વારા વ્યાપાર ખૂબ જ વધ્યો છે.

* હવાઈમાર્ગો ખૂબ જ મોંઘા છે.

* હવાઈમાર્ગો દ્વારા ભારતમાં પૂર્વ એશિયા અને પશ્ચિમ એશિયા વચ્ચેના વ્યાપારો સરળ બન્યા છે.

* હવાઈ માર્ગો દ્વારા ભારતમાં પરિવહન ઝડપી બન્યું છે.

* હવાઈ માર્ગોને કારણે ભારતમાં સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય વિકાસ વધ્યો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

* હવાઈમાર્ગો દ્વારા ભારતના આંતરિક વિસ્તાર જઈ શકાય છે.

આમ, ભારતમાં હવાઈમાર્ગો ખૂબ જ મહત્વના છે.

૫૦ કિરણોત્સર્ગી પ્રદૂષણ :-

* આજે આણુ અને પરમાણુના અનેક પ્રયોગો અને ઉપયોગથી વાપ છે.

* આવા પ્રયોગોની અસર પર્યાવરણ અને માનવજીવન પર પડે છે.

* આ ઉપરાંત આવા અખતરાને કારણે વ્યક્તિગત સ્વાસ્થ્ય પર પણ અસર પડે છે.

* જે આણુ વિસ્ફોટ વાપ તો પર્યાવરણમાં ખૂબ જ પ્રદૂષણ વાપ છે.

Ex. * રશિયામાં આવો આણુ વિસ્ફોટ થયાથી તેની ખૂબ જ ખરાબ અસર થઈ હતી અને પર્યાવરણ પણ ખૂબ જ પ્રદૂષિત થયું હતું.

* આવા આણુવિસ્ફોટના કારણે વ્યક્તિના વિકાસ અને વ્યક્તિના શરીર પર ખૂબ જ ખરાબ અસર કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Ex. * જાપાનનાં હિરોસીમા અને નાગાસાકી-માં અણુ વિસ્ફોટ થયો હતો. જેની લાંબા ગાળાની અસર ત્યાંના લોકો પર પડી હતી.

* જાપાનમાં આજે પણ જન્મ લેતા બાળકો ખોડ-ખાપણ વાળા હોય છે.

આમ, કિરણોત્સર્ગી પ્રદુષણ એ પ્રદુષણનો જ એક પ્રકાર છે.

આ પ્રદુષણ માનવી દ્વારા થાય છે. આ પ્રદુષણની અનેક ગેરઅસરો થાય છે. આથી માનવીએ આવું પ્રદુષણ થતું અટકાવવાનાં પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

41. મધ્યક શોધો :

116, 122, 114, 125, 123

$n = 5$

$\Sigma x_i = x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5$

$= 116 + 122 + 114 + 125 + 123$

$\therefore \boxed{\Sigma x_i = 600}$

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

મધ્યક $\bar{x} = \frac{\Sigma x_i}{n}$

$= \frac{600}{5}$

$\therefore \boxed{\bar{x} = 120}$

આમ આપેલી માહિતીનો મધ્યક 120 છે.

42. સાદો સ્તંભ :-

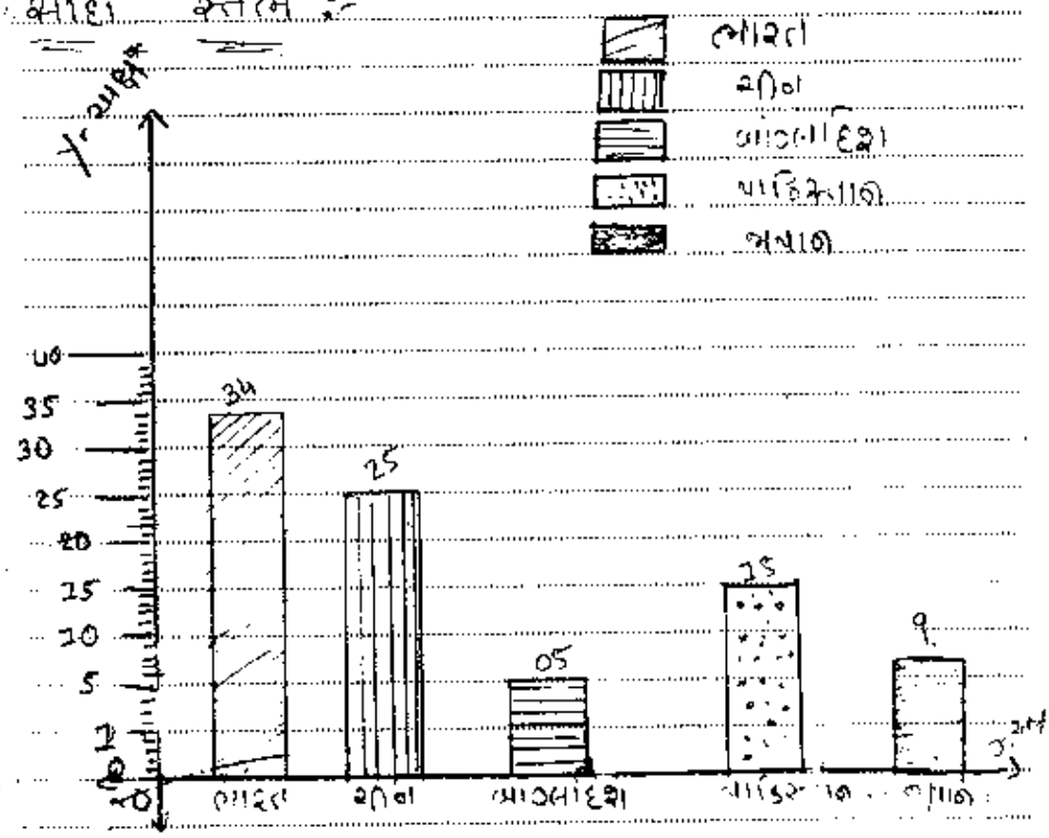

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ : E

૫૩ માનવીની તૃતીયક પ્રવૃત્તિમાં સેવા :-

માનવીની પ્રવૃત્તિના ચાર પ્રકાર છે :

(i) પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિ
(ii) દ્વિતીયક પ્રવૃત્તિ
(iii) તૃતીયક પ્રવૃત્તિ
(iv) ચતુર્થક પ્રવૃત્તિ

તૃતીયક પ્રવૃત્તિમાં સેવા :-

માનવીને આપી શકાય તેવી પ્રવૃત્તિને તૃતીયક પ્રવૃત્તિ કહે છે. જેમાં સેવા મુખ્ય જ મહત્વની પ્રવૃત્તિ છે.

સેવાઓના મુખ્ય વિભાગો :-

સેવાઓના મુખ્ય વિભાગો નીચે મુજબ છે :-

1. વાણિજ્ય સેવાઓ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

1

આ પ્રકારની સેવાઓમાં જાહેરખબર લાઉડસ્પીકર તેમજ પરામર્શનની સગવડ સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે.

2. વ્યાપાર - સંપત્તિના ખરીદ વેચાણની સેવા

વીમાકંપની, વાણિજ્ય ~~બા~~ મકાનોના ખરીદવાની સેવાઓનો સમાવેશ આ સેવામાં થાય છે.

3. વ્યાપારની સેવાઓ

છૂટક કે જથ્થાબંધ માલ ખરીદવા, સૌંદર્ય પ્રસાધનની વસ્તુઓ ખરીદવી વગેરે સેવાઓને વ્યાપારની સેવા કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક 2

4. પરિવહન અને સંદેશાવ્યવહારની સેવાઓ

રસ્તાઓ, રેલવે, હવાઈ માર્ગો દ્વારા થતા પરિવહન તેમજ ટપાલ-તાર, સંદેશાની લગતી સેવાઓની સમાવેશ થાય છે.

5. મનોરંજનની સેવા.

રેડીયો, ટેલિવિઝન, દુરદર્શન વગેરે દ્વારા થતા મનોરંજનની સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે.

6. વિવિધ સ્તરના વહિવટની લગતી સેવાઓ:

રાજ્ય, જિલ્લા, તાલુકા, તેમજ અન્ય કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં વહીવટ દ્વારા થતી સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે.

7. બિનસરકારી સંગઠનની સેવાઓ :-

બાળવિકાસ, ગ્રામીણ વિકાસ, શહેરી વિકાસ તેમજ સામાજીક સમસ્યાના નિવારણમાં રહેલા લોકો દ્વારા અપાતી અનેક પ્રકારની સેવાનો સમાવેશ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ગામ, તેવાનાં અનેક વિભાગો છે.

૫૫. શહેરોનું કાર્યના આધારે વર્ગીકરણ નીચે મુજબ છે :-

* ઔદ્યોગિક શહેરો

જે શહેરમાં ઉદ્યોગો તેમજ ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિના વિકાસને લગતી પ્રવૃત્તિ વધારે છે તેવા શહેરો ઔદ્યોગિક શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. જમશેદપુર, ભિલાઈ, દુર્ગાપુર વગેરે.

* પરિવહન શહેરો

જે શહેરો વ્યાપારના પરિવહન કેન્દ્રો તરીકે વિકાસ પામ્યા છે. તેવા શહેરોને પરિવહન શહેરો કહે છે.

Ex. વિનિપાગ, બગદાદ, આગ્રા.

* વેપારી શહેરો

જે શહેરોમાં ચીજ-વસ્તુના આયાત-નિકાસના

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4

પ્રશ્ન ક્રમાંક

પ્રક્રિયા ચાય છે તેવા શહેરો પરિવહન શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. મુંબઈ, આગ્રા વગેરે

* ખનન શહેરો

જે શહેરોમાં ખનનની પ્રવૃત્તિઓ ચાય છે તેવા શહેરો ખનન શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. રાણીપંજ, ઝરિયા, કડિયાની વગેરે

* છાવણી શહેરો

જે શહેરોમાં દેશના છાવણીની પ્રક્રિયાઓ અને કાર્યવાહી ચાય છે તે શહેરો છાવણી શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. ઝાંસી જેવા શહેરો.

* શૈક્ષણિક શહેરો

જે શહેરોમાં શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તેવા શહેરો શૈક્ષણિક શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. વલભીપુર, ગાંધીનગર વગેરે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

1

* ધાર્મિક સાંસ્કૃતિક શહેરો

જે શહેરો સાંસ્કૃતિક દૃષ્ટિએ તેમજ ધાર્મિક દૃષ્ટિએ મહત્વના બન્યા છે તે શહેરોને ધાર્મિક સાંસ્કૃતિક શહેરો કહ્યા છે.

Ex. મથુરા, દ્વારકા, વારાણસી, અયોધ્યા વગેરે.

* પર્યટન શહેરો *

જે શહેરો ફરવા લાયક સ્થળ તરીકે વિકસ્યા છે તેવા સ્થળોને પર્યટન શહેરો કહે છે.

Ex. આબુ, કાંકરિયા, શિમલા વગેરે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* સંરક્ષણ શહેરો

જે શહેરોમાં દેશનાં સંરક્ષણની પ્રવૃત્તિઓ થાય છે તે શહેરો સંરક્ષણ શહેરો તરીકે વિકસ્યા છે.

Ex. ખડકવાસલા, કોચી વગેરે.

આમ, શહેરોનું તેના કાર્યના આધારે અનેક રીતે વર્ગીકરણ થાય છે.

૫૬. ભાષાનું વિતરણ :-

ભારતમાં અનેક ભાષાઓ છે. તેમાં કુલ અંગ્રેજી સિવાયની 28 ભાષાઓ અને 2500 બોલી છે. આ 28 ભાષાઓ બોલનારાઓનું પ્રમાણ અલગ-અલગ છે.

આ બધી ભાષાને ભારતમાં બંધારણમાં સ્વીકારવામાં આવી છે.

* હિંદી ભાષા એ રાજભાષા છે.
* અંગ્રેજી અને હિન્દી રાષ્ટ્રભાષા છે.
* ભારતમાં હિન્દી બોલનારાઓનું પ્રમાણ 40 ય

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

છે.

* હિન્દી પછી બંગાળી ભાષા બોલાય છે તેનું પ્રમાણ 8.30% છે.

* ભારતમાં સૌથી ઓછી સંસ્કૃત ભાષા બોલાય છે.

* સંસ્કૃત ભાષાનું પ્રમાણ 0.1 છે.

* ભારતમાં ગુજરાતી ભાષા બોલનારાઓનું પ્રમાણ 4.84 કરોડ છે.

* ભારતમાં ભાષાઓ :-

ક્રમ	ભાષા	પ્રમાણ
1.	હિન્દી	40.42
2.	બંગાળી	8.30
3.	તેલુગુ	7.87
4.	મરાઠી	7.84
5.	તમીલ	6.32
6.	ઉર્દુ	5.35
7.	ગુજરાતી	4.38
8.	કન્નડ	3.92
9.	મલયાલમ	3.66
10.	ઓડીયા	3.32
11.	પંજાબી	2.52
12.	સિંધી	1.59
13.	નેપાળી	0.25

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

14	કોંકણી	0.25
15	કાશ્મીરી	0.228
16	મણીપુરી	0.025
17	કશ્મીરી	0.1
18	સંસ્કૃત	0.1

આ ઉપરાંત નીચેના વર્ગો પણ છે :

(1) ભારતીય
(2) દ્રવિડિયન
(3) સિંધી તિબેટીયન
(4) ઓસ્ટ્રીક

આમ, ભારતમાં અનેક પ્રકારની ભાષાઓ છે.

46. ઉદ્યોગોના સ્થાનીકરણ પર અસર કરતાં પરિબળો :

માનવીની જરૂરી ચીજ-વસ્તુઓનું ઉત્પાદન કરવાની પ્રક્રિયાને ઉદ્યોગો છે.

ઉદ્યોગોના સ્થાનપર અસર કરતાં પરીબળો :

1. કાચા માલ
પછીના ઉદ્યોગોની સ્થાપના

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ

1

કારણ- કારણ માનવના આધારે કરવામાં આવતી હતી, જે જગ્યાએથી કાચોમાલ સરળતાથી મળી રહે તેવા સ્થળોએ ઉદ્યોગો સ્થાપવામાં આવતા હતાં.

પરંતુ આજે પરિવહન ખુબ જ ઝડપી બન્યું છે. પરિવહનને કારણે કાચા માલને બીજેથી કારખાનાં સુધી લઈ જવામાં આવે છે.

* જળ

ઉદ્યોગોમાં વસ્તુના ઉત્પાદન માટે, વરાળપ્રક્રિયામાં પાણીની ખુબ જ જરૂર પડે છે. આ ઉપરાંત જ વરસ યંત્રોને ઠંડા પાડવા માટે જળ ઉપયોગી છે. જુદાં-જુદાં ઉદ્યોગોમાં જુદા-જુદા પ્રકારના જળની જરૂર

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પડે છે.

Ex. એક ટન સોયાંડ બનાવવા માટે બે લાખ લિટર પાણીની જરૂર પડે છે.

* માનવશ્રમ *

મજુરોની પ્રાપ્તિ, તેમની સ્થિરતા તેમજ કાર્યક્ષમતા અને આવક ઉદ્યોગોને ખૂબ જ અસર પહોંચાડે છે. જ્યાં કુશળ અને જરૂરી ~~મજુરી~~ મજુરો મળી રહેતા હોય તેવા સ્થળો પર ઉદ્યોગો સ્થાપવામાં આવે છે.

ભાર. એશિયામાં (ભારતમાં) બીજા દેશો કરતાં ઓછી આવક આપી મજુરોને કામ કરાવવામાં આવે છે. આથી વિદેશીઓ ભારતમાં આવીને ઉદ્યોગોની સ્થાપના કરે છે.

* સંચાલન શક્તિ *

સંચાલન શક્તિ એ ઉદ્યોગોના સ્થાન પર મહત્વની અસર પહોંચાડે છે. ખનીજ તેલ, લાકડું, ખનીજ કોલસો વગેરે સંચાલન શક્તિ તરીકે મહત્વની ભુમિકા ભજવે છે.

જે વિસ્તારમાં આવી સંચાલન શક્તિ સરળતાથી મળી રહે છે તે વિસ્તારોમાં

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

ઉદ્યોગોની સ્થાપના કરવામાં આવે છે.

વ્યવસ્થાપન

વ્યવસ્થાપન એ ખૂબ જ મહત્વનું પરિબળ છે. જ્યાં બધી બાબતોની સુવિધા હોય, લોકો આકર્ષિત થાય તેવા સ્થળોએ ઉદ્યોગો સ્થાપના કરવામાં આવે છે.

આમ, વ્યવસ્થાપન એ ખૂબ જ અગત્યનું પરિબળ છે.

* મૂડી *

જે વિસ્તારમાં યુદ્ધો અને અશાંતી હોય ત્યાં મૂડી રોકાણ કરવામાં આવતું નથી. પરંતુ જ્યાં બેંકોની સુવિધ હોય, શાંતી હોય તેવા સ્થળોએ મૂડી રોકાણ કરી ઉદ્યોગની સ્થાપના કરવામાં આવે છે.

* સરકારી નિતિ *

અનેક ઉદ્યોગોની સ્થાપના કરવામાં સરકાર મદદ કરે છે. સરકાર દેશની સમાનતા ન ખોવાય કોઈ મુશ્કેલી ઊભી ન થાય તેમજ આર્થિક સમાનતા રહે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4

તે બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી ~~ઉદ્યોગ~~ ઉદ્યોગ સ્થાપવા માટે સહાય કરે છે

* આબોહવા / વાતાવરણ *

ગરમ અને ભેજવાળી આબોહવા ઉદ્યોગોના વિકાસમાં ખૂબ જ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

Ex. ઠંડી અને સવારનું વાતાવરણ એ ફિલ્મ બનાવવા માટે તેમજ વિમાનો બનાવવા માટે સારું છે.

* અંતર *

ઉદ્યોગોના સ્થાન પર અંતર ખૂબ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. જ્યાં કાંચો માલ સરળતાથી મળી રહે, તેમજ પાણીના સ્થળો નજીક હોય અને લોકોના સ્થળેથી ઉદ્યોગો દૂર પણ ન હોય તેવા સ્થળે ઉદ્યોગોની સ્થાપના કરવામાં આવે છે.

આમ, અંતર એ ઉદ્યોગોના સ્થાન પર અસર પહોંચાડે છે.

આમ, ઉદ્યોગોના સ્થાન પર અનેક પરિબળોની અસર થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 4

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

47 પ્રદુષણ :-

અણુ કે પરમાણુના અખતરા, પૃથ્વી વિરુદ્ધની પ્રવૃત્તિઓ વગેરે દ્વારા માનવી પ્રદુષણનો ફેલાવો કરે છે.

મોટા-મોટા ઉદ્યોગોમાં પાણીની જરૂર પડે છે. પરંતુ દુષિત થતાં પાણીને દૂર કરી સ્વચ્છતા રાખવાની વ્યવસ્થા માનવીએ કરી નથી.

માનવી પોતાના ઉદ્યોગોમાં પાણીનો બેફામ ઉપયોગ કરે છે. પરંતુ પછીથી એ દુષિત થતા પાણીને આજુબાજુના વિસ્તારમાં રહેલી નદીમાં એ પાણી ઠલવી નાખે છે. પરિણામે પાણીનું પ્રદુષણ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

થાય છે.

આમ, માનવીની પર્યાવરણ વિરોધી પ્રવૃત્તિના કારણે માનવી પોતાને જરૂરી તત્ત્વોને દૂષિત કરે છે, જેને પ્રદૂષણ કરે છે.

આમ, માનવીની પોતાની વિરોધી પ્રવૃત્તિના કારણે પોતે જ પોતાને જરૂરી વસ્તુને પ્રદૂષિત કરે છે.

પ્રદૂષણ કુદરત દ્વારા પણ થાય છે. દાવાનળ, શક્રવાત, દુષ્કાળ વગેરે દ્વારા પ્રદૂષણ થાય છે. સમુદ્રમાંથી આવતાં ક્ષારયુક્ત પવનો દ્વારા સમુદ્રની નજીકના વિસ્તારો પ્રદૂષિત થાય છે.

આ ઉપરાંત દાવાનળ દરમિયાન કાર્બન ડાયોક્સાઈ અને કાર્બન મોનોક્સાઈ વાયુ નિકળે છે. જેના દ્વારા પ્રદૂષણ થાય છે.

આમ, શહેરીકરણ, ઉદ્યોગીકીકરણ, અણુ, પરમાણુના વિસ્ફોટ, વસ્તી વધારો વગેરેના કારણે પ્રદૂષણ થાય છે.

પ્રદૂષણના પ્રકારો :-

પ્રદૂષણના પ્રકારો નીચે મુજબ છે :

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3

* હવાનું પ્રદુષણ
* દ્વનિનું પ્રદુષણ
* કિરણોત્સર્ગી પ્રદુષણ
* ભૂમિ/જમીનનું પ્રદુષણ
* અવાજનું પ્રદુષણ
* જળ-પ્રદુષણ

આમ પ્રદુષણના અનેક પ્રકારો છે.

વિભાગ : C

26. માનવ વસાહતી :-

માનવીનો વિશાળ રહેઠાણીને માનવ વસાહતી કહે છે. ત્રિફિથના મત મુજબ રહેઠાણીના સમૂહને માનવવસાહત કહે છે.

માનવ વસાહતીના બે પ્રકાર છે :

(i) ગ્રામીણ વસાહત
(ii) શહેરી વસાહત

વસાહતીના ~~અધ્યાસ~~ અભ્યાસનો આધાર વસાહતીની સ્થિતિ આકાર આંતરિક રચના બાહ્ય રચના પર રહેલો છે.

આમ માનવવસાહતી એટલે માનવીના રહેઠાણીનો સમૂહ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ છ વિભાગ અને 38 પ્રશ્નો છે.
2) બધા પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પ આન્તરિક છે.
3) પ્રશ્નની સૂચનાનુસાર જવાબ લખો.
4) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
5) ફૂટપટ્ટી તેમ જ પેન્સિલનો ઉપયોગ જરૂરી છે.
6) ગણના માટે સાદો કેલ્કુલેટર નો ઉપયોગ કરી શકાસે.
7) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલા 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પો પૈકી સાચો વિકલ્પ શોધી તેનો જવાબ લખો. પ્રત્યેકનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

1) હંગામી મૂડીપ્રથામાં ભાગીદારના ભાગનો નફો કયા ખાતે કઈ બાજુ લખાય?

(A) મૂડી ખાતે ઉધાર (B) મૂડી ખાતે જમા

(C) ચાલુ ખાતે ઉધાર (D) ચાલુખાતે જમા

2) A, B, C વચ્ચે નફાનુકસાનની વહેંચણીમાં કરેલ ફેરફારને લીધે 'B' નો ત્યાગ 1/15 ભાગનો અને 'C' નો ત્યાગ 1/15 ભાગનો આવે તો 'A' ના ભાગે કેટલો લાભ કે ત્યાગ આવે?

(A) 1/15 લાભ (B) 1/15 ત્યાગ

(C) 2/15 લાભ (D) 0

3) જો પાઘડી સરેરાશ નફાના આધારે ગણવાની હોય તો નીચેની માહિતી પરથી યોગ્ય સરેરાશ નફાની રકમ કેટલી થશે ?

વર્ષ	2012	2013	2014
નફો રૂ.	10,000	11,000	15,000

(A) 12,833 (B) 12,167

(C) 12,000 (D) 15,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

4) નવો ભાગીદાર પોતાના હિસ્સાની પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવે ત્યારે કઇ પધ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે?
(A) પ્રીમિયમ પધ્ધતિ (B) પુનઃ મૂલ્યાંકન પધ્ધતિ
(C) ભારિત સરેરાશ નફો પધ્ધતિ (D) ત્રણેયમાંથી એકેય નહીં

5) નિવૃત્ત કે મૃત્યુ પામેલ ભાગીદારના લેણાંની આખરી પતાવટ વખતે તેને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી શું બાદ થતુ નથી?
(A) ચાલુ ખાતાની ઉધાર બાકી (B) ચાલુ ખાતાની જમા બાકી
(C) પુનઃ મૂલ્યાંકન ખાતાની ખોટમાં ભાગ
(D) ઉપાડ અને ઉપાડ પર વ્યાજ

6) અગાઉથી મળેલ હપ્તા પર ટેબલ 'A' અનુસાર જ્યાં સુધી મંગાવેલ હપ્તા સામે સરભર થાય ત્યાં સુધી ..... ટકા લેખે વ્યાજ આપવુ પડે.
(A) 5 (B) 6
(C) 12 (D) 18

7) ડિબેન્ચર પરત નિધિના રોકાણો વેચતા થયેલ નફો કયા ખાતે જમા થાય છે ?
(A) ડિબેન્ચર (B) નફા-નુકસાન ફાળવણી
(C) ડિબેન્ચર પરત નિધિ (D) ડિબેન્ચર પરત નિધિના રોકાણો

8) ક્યા પત્રકોને 100 ટકાના પત્રકો તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ?
(A) સામાન્ય માપના પત્રકો (B) તુલનાત્મક પત્રકો
(C) રોકડ પ્રવાહના પત્રકો (D) અન્ય પત્રકો

9) દેશીનામા પધ્ધતિમાં ..... ખાતું ખોલવામાં આવતુ નથી.
(A) તસલમાત (B) બેન્ક
(C) રોકડ (D) આખર સ્ટોક

10) દેશીનામા પધ્ધતિમાં વાર્ષિક હિસાબોમાં કયા ખાતા નફો-ખોટ નક્કી કરવામાં ઉપયોગી બનતા નથી ?
(A) પાકા ખાતા (B) કાચા ખાતા
(C) માલના ખાતા (D) ઉપજના ખાતા

વિભાગ - B

■ **નીચેના 11 થી 20સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક વાક્યમાં લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

11) ભાગીદારોના ચાલુખાતાની આખરની કઇ બાકી પાકાસરવૈયામાં મિલકત-લેણા બાજુ દર્શાવાય છે ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

12) પુનઃ મૂલ્યાંકન વખતે અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ અંગેની શું આમનોંધ થાય? (બા. જે. જરૂરી નથી)

13) અધિક નફો એટલે શું ?

14) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું એટલે શું ?

15) અનામત મૂડી એટલે શું ?

16) ડિબેન્ચર સ્ટોક એટલે શું ?

17) સંશયિત દેવા પાકા સરવૈયામાં કઈ રીતે દર્શાવાય છે ?

18) હિસાબી ગુણોત્તરનું વર્ગીકરણ કઈ બે રીતે કરી શકાય ?

19) પાનોત્રી એટલે શું ?

20) દેશીનામા પધ્ધતિમાં ઘાલખાધ અનામતની હવાલાનોંધ લખો.

વિભાગ - C

નીચેના 21 થી 27 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. દરેકના 2 ગુણ છે. **[14]**

21) બિપિન, સુરેશ અને અરવિંદ 5 : 3 : 2 ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. વર્ષના અંતે હિસાબો તૈયાર કર્યા પછી માલૂમ પડયું કે ઉપાડ પર વ્યાજ અનુક્રમે ₹ 1,000, રૂ. 800 અને ₹ 600 ગણવાનું રહી ગયુ છે. ભૂલ સુધારણા નોંધ લખો. (બા. જે. જરૂરી નથી)

22) નયન અને રોહિત એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તેમની વચ્ચેનું નફા-નુકસાનની ફાળવણીનું પ્રમાણ 3 : 2 છે. તા. 31-3-2014 ના રોજ પેઢીના ચોપડે નીચે મુજબ બાકીઓ છે.

નફા નુકસાન ખાતું (જમા બાકી) ₹ 5,000

કારીગર અકસ્માત વળતર ભંડોળ ₹ 10,000

એકત્રિત નફો કે ખોટની વહેંચણી અંગેની આમનોંધ પસાર કરો. (બા. જે. જરૂરી નથી)

23) પેઢીના વિસર્જન વખતે પાકાસરવૈયામાં દર્શાવેલી નીચેની બાકીનો નિકાલ કેવી રીતે કરશો ? તે સમજાવો.

(i) પ્રોવિડન્ટ ફંડ (ii) સામાન્ય અનામત

અથવા

ભાગીદારી પેઢીનું વિસર્જન થાય ત્યારે પેઢીન મિલ્કતોની ઉપજમાંથી ચૂકવણી કયા ક્રમમાં કરવામાં આવે છે ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

24) ડિબેન્ચર પ્રીમિયમનો ઉપયોગ કયા હેતુ માટે કરી શકાય ?

25) નાણાંકીય પત્રકોમાં નફા-નુકસાન ખાતા અને પાકાસરવૈયા ઉપરાંત સમાવવામાં આવતી વિગતો જણાવો.

26) વિશ્વ કંપનીના ચોપડે હિસાબી વર્ષના અંતે નીચે પ્રમાણે બાકીઓ આપવામાં આવી છે. જેના ઉપરથી ચોખ્ખા નફાના ગુણોત્તરની ગણતરી કરો.

વિગત	રકમ ₹
કાચો નફો	1,35,000
વેચેલ માલની પડતર	2,02,500
ચોખ્ખો નફો 50% લેખે કરવેરાને આધીન	67,500

27) 'દિવાન' લિમિટેડના ચોપડે લેણદારો ₹ 23,500 અને દેવી હૂંડી ₹ 6,500 દર્શાવેલી છે. રોકડ ખરીદી ₹ 67,500 અને ઉધાર ખરીદી ₹ 1,82,500 છે. લેણદારોનો ગુણોત્તર શોધો. (કામગીરીના દિવસો 365)

વિભાગ - D

■ **નીચેના 28 થી 33 ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો છે. પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ ગણતરી કરી જવાબ આપો. દરેકના 3 ગુણ છે.** **[18]**

28) A, B, C એક ભાગીદારી પેઢી ના સરખે હિસ્સે નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ એ તેમની નફા-નુકસાન ની ફાળવણીનું પ્રમાણ બદલીને 5 : 3 : 2 નું કરવાનું તથા પાઘડીનું મૂલ્ય ₹ 45,000 કરવાનું નક્કી કર્યું છે. પેઢીના ચોપડે પાઘડી ખાતું દર્શાવેલ નથી. ઊપરની માહિતિને આધારે નીચેના સંજોગોમાં પેઢીના ચોપડે આમનોંધ પસાર કરો :

(i) જ્યારે પાઘડીની પૂરી રકમ પેઢીના ચોપડે દર્શાવવાની હોય ત્યારે

(ii) જ્યારે ભાગીદારો પાઘડી ખાતું ચોપડે દર્શાવવા માંગતા ન હોય ત્યારે

(iii) જ્યારે પાઘડી અંગે ની હિસાબી અસરો સીધી જ ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે આપવાની હોય (પાઘડી ખાતું ઊભુ કર્યા સિવાય) (બા. જે. જરૂરી નથી)

અથવા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

'સરેરાશ નફાને મૂડીકૃત કરવાની પધ્ધતિ' - ટૂંકનોંધ લખો.

29) નીચેના વ્યવહારોની પેઢીના વિસર્જનના સંજોગોમાં થતી આમનોંધ લખો. (બા. જે. જરૂરી નથી)

(1) પેઢીના વિસર્જન વખતે ચોપડે પાઘડી ₹ 60,000 બતાવેલ છે. તેની ઉપજ અંગે કોઇ સૂચના નથી.

(2) જો વિસર્જન ખર્ચ ભાગીદારે ભોગવવાના હોય ત્યારે ભાગીદારે કરેલ વિસર્જન ખર્ચની ચૂકવણી પેઢીના નાણામાંથી કરેલ હોય ત્યારે.

(3) X ને ચૂકવવાના ₹ 40,000 ચોપડે નોંધાયેલ નથી તેને ₹ 30,000 ની ચોપડે નહિ નોંધાયેલ મિલકતે આપી અને બાકીની રકમ રોકડમાં ચૂકવી. આ સંજોગોમાં ફકત ચૂકવેલ રકમની જ આમનોંધ લખો.

30) નીચેના વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો ખોટા હોય તો સુધારી સાચું વિધાન લખો.

(1) ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જન વખતે ચોપડે દર્શાવેલ કોઇ સ્થિર મિલકતની ઉપજ અંગે કોઇ સૂચના ન હોય તો તેની ચોપડે નોંધ થતી નથી.

(2) મિલકતો સામેની કરેલ જોગવાઇઓનાં ખાતાં, પેઢીના વિસર્જન વખતે બંધ કરાતાં નથી.

(3) ભાગીદારી પેઢીના વિસર્જન બાબતે અદાલત હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

31) એક લિમિટેડ કંપની એ તા. 1-4-2008 ના રોજ ₹ 4,50,000 ના ડીબેન્ચર 10% ના વટાવે બહાર પાડયા હતા. દર વર્ષ ના અંતે આ પૈકી ₹ 1,50,000 ના ડીબેન્ચર ડિબેન્ચરહોલ્ડરોને પરત કરવાના છે. કંપનીના ચોપડે ડિબેન્ચર વટાવ ખાતું તૈયાર કરો.

32) નીચેના સંજોગોમાં કંપનીના ચોપડામાં ડિબેન્ચર બહાર પાડવાની તથા પરત કરવાની આમનોંધ લખો. તા. 1-4-2009 ના રોજ ₹ 100 ના એક એવા 40,000 ડિબેન્ચરો મૂળકિંમતે બહાર પાડયા. જે તા. 1-4-2014 ના રોજ 10% ના પ્રિમીયમ થી પરત કરવામાં આવ્યા. (બા. જે. જરૂરી નથી)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

33) R લિમીટેડનું તા. 31-3-2014 ના રોજ પુરાંથતા વર્ષનું નફા-નુકસાન ખાતું

ઉધાર જમા

વિગત	રકમ ₹	વિગત	રકમ ₹
શરૂનો સ્ટોક	25,000	વેચાણ	2,75,000
ખરીદી	1,00,000	આખર માલનો સ્ટોક	30,000
ખરીદીના ખર્ચા	15,000		
કાચો નફો	1,65,000		
	3,05,000		3,05,000
સંચાલકીય ખર્ચા	55,000	કાચો નફો	1,65,000
ચોખ્ખો નફો	1,10,000		
	1,65,000		**1,65,000**

નીચેના ગુણોત્તરો ગણો.

(1) કાચા નફાનોગુણોત્તર

(2) સંચાલન ગુણોત્તર

વિભાગ - E

- **નીચેના 34 થી 36 નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નો છે. માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો . દરેકના 8 ગુણ છે.** **[24]**

34) X અને Y ભાગીદારી પેઢીના 2 : 1 ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2014 ના રોજનું તેમની ભાગીદારી પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે.

તા. 31-3-2014ના રોજનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવા	રકમ ₹	મિલકત-લેણાં	રકમ ₹
મૂડી ખાતા :		પાઘડી	9,000
X 1,00,000		જમીન	1,00,000
Y 1,00,000	2,00,000	મકાન	50,000
નફા-નુકસાન ખાતું	9,000	યંત્રો	60,000
લેણદારો	30,000	દેવાદારો	20,000
દેવી હૂંડી	10,000	લેણી હૂંડી	10,000
ચૂકવવાના બાકી ખર્ચા	5,000	રોકડ સિલક	5,000
	2,54,000		**2,54,000**

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

ઉપરની પાકા સરવૈયાની તારીખે ભાગીદારોએ નવા ભાગીદાર તરીકે Z ને નફામાં $\frac{1}{4}$ ભાગ આપવાની શરતે પ્રવેશ આપ્યો. અન્ય બાબતો નીચે મુજબ નક્કી કરવામાં આવી.

(1) Z મૂડી પેટે ₹ 70,000 રોકડા લાવશે.

(2) પાઘડીનું નવું મૂલ્ય ₹ 6,000 નક્કી કરવામાં આવ્યું, ભાગીદારો ચોપડે પાઘડી ખાતું દર્શાવવા માંગતા નથી.

(3) જમીનની નવી કિંમત ₹ 1,20,000 ની ગણવી.

(4) મકાનની કિંમતમાં ₹ 2,800 નો ઘટાડો કરવો.

(5) યંત્રોની બજાર કિંમત ₹ 55,000 છે, જે ચોપડે લાવવી.

(6) દેવાદારો પર 10% લેખે ધાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરવી.

(7) લેણદારો પૈકી હવે ₹ 1,500 ચૂકવવાના રહેતા નથી, જેની નોંધ કરવી.

(8) Z તેના નફાનો ભાગ X અને Y પાસેથી 3 : 2 ના પ્રમાણમાં મેળવશે.

ઉપરની માહિતી પરથી પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી નવું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

35) D, E અને F સરખા હિસ્સે ભાગીદારો છે. તેમની પેઢીનું તા. 31-03-2014ના રોજનું પાકું સરવૈયું નીચે આપેલ છે.

પાકું સરવૈયું

જવાબદારીઓ		રકમ ₹	મિલકતો		રકમ ₹
મૂડી :			પાઘડી		20,000
D	40,000		જમીન મકાન		50,000
E	30,000		યંત્રો		30,000
F	20,000	90,000	રોકાણો		10,000
સામાન્ય અનામત		9,000	સ્ટોક		10,000
બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ		10,000	દેવાદારો	10,000	
લેણદારો		40,000	- ધા.અનામત	1,000	9,000
પ્રોવિડન્ટ ફંડ		15,000	રોકડ		35,000
		1,64,000			**1,64,000**

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

F તા. 1-04-2014 ના રોજ નિવૃત્ત થાય છે. તે દિવસે નીચેની બાબતો નક્કી થઈ.

(1) સ્થિર મિલકતો 20% વધુ કિંમતે ચોપડે બતાવવી.

(2) સ્ટોકનું મૂલ્ય 10% ઓછું ગણવું.

(3) લેણદારો પૈકી ₹ 2,000 ના લેણદારો હવે ચૂકવવા નહિં પડે.

(4) બેંક ઓવરડ્રાફ્ટ પર 10% વ્યાજ ગણાય છે. છેલ્લા એક વર્ષના વ્યાજની અસર આપવાની છે.

(5) પેઢીની પાઘડીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું, પરંતુ તેની જૂની કિંમતે જ ચોપડે બતાવવાની છે.

(6) કમિશનની લેણી થયેલ આવક ₹ 2,000 છે, જે મળી નથી. તેની ચોપડે અસર આપવાની છે.

(7) F ને તેની લેણી નીકળતી રકમ પેટે ₹ 33,000 રોકડેથી ચૂકવી આપ્યા છે.

ઉપરના વ્યવહારોની અસર આપતાં જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી Fની નિવૃત્તિ પછીનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

36) એક લિમિટેડ કંપનીએ ₹ 10 નો એક એવા 80,000 ઈક્વિટી શેર, શેર દીઠ ₹ 30 ના પ્રીમિયમે બહાર પાડ્યા. શેર દીઠ નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી.

અરજી સાથે ₹ 18 (₹ 15 પ્રીમિયમ સહિત)

મંજૂરી વખતે ₹ 19 (₹ 15 પ્રીમિયમ સહિત)

છેલ્લા હપ્તા વખતે ₹ 3

હિરલે ધારણ કરેલા 1,000 શેર પર મંજૂરી અને છેલ્લા હપ્તાની રકમ સિવાય બધા શેર પર પૂરેપૂરી રકમ મળી ગઈ હતી. કંપનીએ યોગ્ય કાર્યવાહી કર્યા બાદ હિરલના શેરો જપ્તી કર્યા. આ શેર 10 ટકાના પ્રીમિયમે પૂરા ભરપાઈ થયેલા તરીકે વિજયને ફરી વેચ્યા.

ઉપરના વ્યવહારોની કંપનીના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ લખો. (બા. જે. જરૂરી નથી)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

ગુજરાત લિમિટેડે ₹ 10 નો એક એવા 80,000 ઇક્વિટી શેર 10 ટકાના વટાવે વધારાની મૂડી પ્રાપ્ત કરવા બહાર પાડ્યા.

શેર પર નીચે મુજબ રકમ મંગાવવામાં આવી હતી :

અરજી સાથે શેર દીઠ ₹ 3

મંજૂરી વખતે શેર દીઠ ₹ 2

આખરી હપ્તા વખતે શેર દીઠ ₹ 4

વટાવ મંજૂરી વખતે ગણવો : મહેશે ધારણ કરેલ 400 શેર પર મંજૂરી અને આખરી હપ્તાની રકમ, જ્યારે નરેશે ધારણ કરેલા 600 શેર પર આખરી હપ્તાની રકમ નહી ભરતાં તેમના શેર કંપનીએ જપ્તી કર્યા. આ સિવાય બાકીના બધા શેર પર નિયત સમયે મંગાવેલ રકમ મળી ગઇ હતી. જપ્ત થયેલા શેર પૈકી 600 શેર (જેમાં મહેશના 300 શેર સમાયેલ છે) પરેશને શેર દીઠ ₹ 6 લેખે પૂરા ભરપાઇ થયેલા તરીકે વેચી દીધા.

ઉપરના વ્યવહારોની કંપનીના ચોપડે જરૂરી આમનોંધ લખો. (બા. જે. જરૂરી નથી)

વિભાગ - F

■ **નીચેના 37 અને 38 નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નો છે. માંગ્યા મુજબ જવાબ આપો. પ્રત્યેકના 12 ગુણ છે. [24]**

37) શારદા અને જમનાની ભાગીદારી પેઢીના તા. 31.3.2014 ના કાચા સરવૈયાં તથા હવાલાઓ પરથી નફા-નુકસાન ખાતું, ભાગીદારોના ચાલુખાતાં તથા પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

શારદા અને જમનાની ભાગીદારી પેઢીનું તા. 31-3-2014 ના રોજનું કાચું સરવૈયું

ઉધાર બાકીઓ	રકમ ₹	જમાબાકીઓ	રકમ ₹
માલનો સ્ટોક (તા.31-3-2014)	54,600	વેપાર ખાતે	61,800
ચાલુ ખાતું : જમના	10,000	ચાલુ ખાતું : શારદા	40,000
રોકડ સિલક	560	મૂડી : શારદા	1,60,000
બેંકમાં ચાલુ ખાતે	14,000	જમના	1,20,000
દેના બેંકની બાંધી મુદતની થાપણ	80,000	જમનાની લોન	
દેવાદારો	36,800	(તા.1-10-2013)	60,000
પગાર	37,000	દેવાદાર વટાવ અનામત	760

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

જમીન અને મકાન	1,20,000		
પ્લાન્ટ-યંત્ર	40,000	ઘાલખાધ અનામત	2,000
ફર્નિચર-ફિક્ચર્સ	10,000	લેણદારો	24,000
ભાડા પટે લીધેલ કમ્પ્યૂટર્સ (તા.1-4-2013 થી 5 વર્ષ)	60,000		
વીમા પ્રીમિયમ	2,000		
સ્ટેશનરી - છપામણી	1,200		
ઘાલખાધ	400		
જાહેરાત ખર્ચ	1,200		
મુસાફરી ખર્ચ	800		
	4,68,560		**4,68,560**

હવાલાઓ :

(1) શારદાએ ₹ 4,000 ની મૂળકિંમતનો માલ અંગત વપરાશ માટે લીધો હતો, પરંતુ તેનું નામું ચોપડે લખાયું નથી.

(2) હિસાબી વર્ષના અંતિમ દિવસે ₹ 8,000 ની કિંમતનો માલ ખરીદ્યો હતો, પરંતુ હિસાબનીશની બેદરકારીને કારણે આ માલ ચોપડે ખરીદી તરીકે નોંધવાનો રહી ગયો છે.

(3) અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રીમિયમ ₹ 400 છે.

(4) દેવાદારોમાંથી ₹ 800 નું લેણું હવે વસૂલ થઈ શકે તેમ નથી, તેથી માંડી વાળો. દેવાદારો પર 5% જેટલી ઘાલખાધ અનામત રાખો.

(5) દેવાદારો પર વટાવ અનામતની હવે જરૂર નથી.

(6) પ્લાન્ટ-યંત્ર પર 20% લેખે અને ફર્નિચર-ફિક્ચર્સ પર 5% લેખે ઘસારો ગણો.

38) નીચે આપેલા વ્યવહારો પરથી રોહનનો સંવત 2070 ચૈત્ર માસનો બેઠોમેળ તૈયાર કરો.

ચૈત્ર સુદ 1 હાથ પર રોકડ ₹ 21,350, બેંક સિલક ₹ 31,000.

ચૈત્ર સુદ 2. રાજેશ પાસેથી ₹ 5,000 નો માલ ખરીદ્યો, તેમણે 4% વેચાણવેરો અને મહાજનલાગાના ₹ 30 સહિતનું બિલ મોકલ્યું.

ચૈત્ર સુદ 4. હરિનને ₹ 3,000 નો માલ વેચ્યો, 4% વેચાણવેરો ચઢાવીને બિલ મોકલ્યુ. ઘેર બેઠાં સોદામાં ₹ 50 લારીભાડું આપણે ચૂકવ્યું.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

ચૈત્ર સુદ 7. શરદ પાસે થી ₹ 2,000 નો માલ ખરીદ્યો, વેચાણ કિંમત પર 20% નફો ચઢાવીને આ માલ કમલને વેચ્યો.

ચૈત્ર સુદ13. કમલે અડધો માલ નુકસાનીવાળો હોવાથી પરત કર્યો. જે આપણે શરદને મોકલી આપ્યો.

વદ 1. એક ગ્રાહક જાગૃતિએ બારોબાર આપણા બેંકખાતામાં ₹ 4,000 જમા કર્યા છે. જેની બેંકે આપણને જાણ કરી.

વદ 3. ઇલેક્ટ્રોનિક વજનકાંટો ₹ 3,000 નો ખરીદ્યો.

વદ 5. વડોદરાના અનિતાને ₹ 3,000 ચૂકવવા આંગડિયા નટવરલાલ સાથે મોકલ્યા. ચાર્જ ₹ 30 થયો.

વદ 8. જયુની પાસેથી ₹ 2,000 નો ચેક મળ્યો, જે મયૂરીને વેચાણશેરો કરી આપ્યો.

વદ 11. જયુનીનો ચેક નકારાયો, તેથી મયૂરીએ ચેક પરત કર્યો, જે આપણે જયુનીને પરત કર્યો.

વદ 12. ₹ 6,000 ના માલનો આગનો વીમો ઉતરાવી 5% લેખે વીમા પ્રીમિયમ ચેકથી ચૂકવ્યું.

વદ 13. આવકવેરા રિફંડ ₹ 1,500 મળ્યું. જે બેંકમાં ભરી પેઢીના ચોપડે નોંધ્યુ.

વદ 14. ઘર માટે ₹ 3,100 નો કબાટ સજાવટ ફર્નિચર માર્ટમાંથી ખરીદ્યો, જે પેટે ₹ 3,000 નો માલ ચૂકતેના હિસાબે આપ્યો.

0)) બેંકે વ્યાજના ₹ 300 જમા કર્યા છે તથા કમિશનના ₹ 80 ઉધાર્યા છે.

0)) કાલે સવારે પરત કરવાનું કહીને સ્વાતિ ₹ 200 લઇ ગયા.

અથવા

શ્રી કવિષ સ્ટોર્સના સંવત 2070 ના આસોવદ 0)) ના ઉતારા પરથી જમાખર્ચમેળ તૈયાર કરી ખરીદવકરા ખાતું અને સરવૈયું તૈયાર કરો.

સંવત 2070 ના આસોવદ 0)) નો ઉતારો

જ.		ઉ.	
32,000.00	શ્રી ભંડોળ ખાતે ખા.પા.	3,500.00	શ્રી શરૂઆતના સ્ટોક ખાતે ખા.પા.
2,000.00	શ્રી ઘરખર્ચથીગયેલમાલ ખાતે ખા.પા.	35,000.00	શ્રી ખરીદી ખાતે ખા.પા.
62,000.00	શ્રી વકરા ખાતે ખા.પા.	6,000.00	શ્રી સાધનસરંજામ ખાતે ખા.પા.
1,000.00	શ્રી વ્યાજ ખાતે ખા.પા.	20,000.00	શ્રી ઇમારત ખાતે ખા.પા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

3,000.00	શ્રી સોમાભાઇ ખાતે ખા.પા.	3,000.00	શ્રી ઓફિસખર્ચ ખાતે ખા.પા.
2,000.00	શ્રી રજનીકાંત ખાતે ખા.પા.	2,200.00	શ્રી પગારખર્ચ ખાતે ખા.પા.
1,200.00	શ્રી ઉદયનકુમાર ખાતે ખા.પા.	2,000.00	શ્રી અક્ષતકુમાર ખાતે ખા.પા.
	1,03,200.00	1,800.00	શ્રી રજનીબ્રદર્સ ખાતે ખા.પા.
		2,200.00	શ્રી જગદીશ ભટ્ટ ખાતે ખા.પા.
		5,000.00	શ્રી બેંક સિલક ખાતે ખા.પા.
		2,000.00	શ્રી ઘરખર્ચ ખાતે ખા.પા.
		2,000.00	શ્રી સ્ટેશનરીખર્ચ ખાતે ખા.પા.
		10,000.00	શ્રી મોટરગાડી ખાતે ખા.પા.
			94,700.00
		8,500.00	શ્રી પુરાંત બાકી
			1,03,200.00

હવાલા :

(1) આખર માલનો સ્ટોક ₹ 8,500 નો છે, જે પૈકીની કેટલીક વિગતવાર કિંમતો નીચે પ્રમાણે છે :

બજારકિંમત	₹ 3,000	મૂળકિંમત	₹ 2,500
બજારકિંમત	₹ 2,800	મૂળકિંમત	₹ 3,000

(2) ઇમારત અને મોટરગાડી ઉપર અનુક્રમે 5% અને 10% ઘસારો ગણો.

(3) રજનીકાન્તને ચૂકવવાના હતા તે અક્ષતકુમારે કબૂલ રાખ્યા.

(4) દેવાદારો પર 6% ઘાલખાધ અનામત રાખો.

(5) પગાર ખર્ચના ₹ 200 ચૂકવવાના બાકી છે.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-A

A-1 (B) મૂડી ખાતે જમા.

A-2 (C) 2/15 ભાગ.

A-3 (A) 12,833.

A-4 (A) પ્રીમિયમ પદ્ધતિ.

A-5 (B) આવક ખાતાની જમા બાજુ.

A-6 (B) 6.

A-7 (C) ડિબેન્ચર પરત નિધિ.

A-8 (A) સામાન્ય સાધનો પત્રકો.

A-9 (C) રોકડ.

A-10 (A) પાકા ખાતા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4

Section-B

A-11 ભાગીદારોના ચાલુખાતાની આખરની ઉધાર બાકી પાકાસરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાકુ દર્શાવાય છે.

A-12 અ-ચૂકવેલ ખર્ચ ખાતે.... ઉ
તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે.

A-13 અધિક નફો એટલે સંસ્કારા નફાનો સામાન્ય નફા પરનો વધારો.

A-14 "પેઢીના વિસર્જન સમયે મિલકતો અને દેવાંના નિકાલની ઉસાબી અસરો આપવા પેઢીના ચોપડે જે ખાતું તૈયાર કરવામાં આવે છે તેને માલ-મિલકત નિકાલ ખાતું કહે છે."

A-15 જ્યારે સંચાલકોને એમ લાગે કે મંગાવેલી મૂડી કંપની માટે પૂરતી છે અને ભવિષ્યમાં વધુ મૂડીની જરૂરીયાત નહીં રહે ત્યારે નહીં મંગાવેલ મૂડીને સામાન્ય સભામાં ખાસ ઠરાવ પસાર કરાવીને અનામત રાખવામાં આવે છે. આ રીતે રાખેલ મૂડીને અનામત મૂડી કહે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-16 "જ્યારે સરળતા ખાતર ડિબેંચર કુલ રકમથી બહાર પાડવામાં આવે છે તેને ડિબેંચર સ્ટોક કહે છે."

A-17 સંશયિત દેવાં પાકા સરવૈયામાં અંદરના ખાનામાં વિગત તરીકે દર્શાવાય છે તેના રકમ પાકા સરવૈયાના સરવાળામાં ગણાતી નથી.

A-18 ઉસાબી ગુણોત્તરનું વર્ગીકરણ નીચેની બે રીતે થાય છે :-
(i) કાર્યાનુસાર વર્ગીકરણ,
(ii) નાણાંકીય પત્રકોના આધારે વર્ગીકરણ.

A-19 ખાતાવટ્ટીની શરૂઆતમાં દરેક ખાતાઓની અનુક્રમણિકા બનાવવામાં આવે છે. જેને ખાનોત્રી અથવા સાંકળિયું કહે છે. જેના લીધે કયું ખાતું કયાં પાના પર છે તે જાણવામાં સરળતા રહે છે.

A-20 ખરીદવકરા વિશેષ ખાતે.....ઉ
તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે.
(જ્યારે ઉપાદાર પર ઘાલખાધ અનામતની ભેગવાઈ કરી લેનો)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Section - C

A-21.

	ચિપિન	સુરેશ	અરવિંદ
ઉપાડ પર વ્યાજ	- 1000	- 800	- 600
નફા(ન)	+ 1200	+ 720	+ 480
	+200	- 80	-120

અરવિંદના મૂડી ખાતે... ઉ - 120
સુરેશના મૂડી ખાતે... ઉ - 80
તે ચિપિનના મૂડી ખાતે 200
વ્યાજે ઉપાડ પર વ્યાજની
બુલસુધારણા નોંધ કરી લેનાર.

A-22

તારીખ	વિગત	ઉધાર ₹	જમા ₹
31-3-14	નફા-નુકશાન ખાતે... ઉ -	5000	
	તે નયનના મૂડી ખાતે		3000
	તે રોકિતના મૂડી ખાતે		2000
31-3-14	કારીગર અકસ્માત વળતર ભંડોળ ખાતે... ઉ -	10,000	
	તે નયનના મૂડી ખાતે		6,000
	તે રોકિતના મૂડી ખાતે		4,000
	કુલ સરવાળો	15,000	15,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-23 (i) પ્રોવિડન્ડ ફંડ ખાતે - - - ઉ
તે માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે.
(જ્યા.જે. પ્રોવિડન્ડ ફંડની બાકી
માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે લઈ ગયાં તેનો).

(ii) સામાન્ય અનામત ખાતે - - - ઉ
તે ભાગીદારોના મૂડી ખાતે.
(જ્યા.જે. સામાન્ય અનામતની બાકી
ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચી તેનો).

A-24 ડિબેંચર પ્રીમિયમનો ઉપયોગ નહીં માંડી વાળેલા ખર્ચા જેવાં કે પ્રાથમિકખર્ચા, ડિબેંચરવટાવ, શેરવટાવ, ડિબેંચર કે શેર બહાર પાડતાં થયેલ ખર્ચ વગેરે માંડી વાળવા કરી શકાય.

A-25 નાણાંકીય પત્રકોમાં નફા-નુકશાન ખાતા અને પાકા સરવૈયા ઉપરાંત નીચેની વિગતોનો સમાવેશ થાય છે-
(1) સંચાલકમંડળના અહેવાલની નકલ,
(2) ઓડિટરના અહેવાલની નકલ,
(3) રોકડ પ્રવાહનું પત્રક,
(4) કલમ ટાટ અન્વયે ગૌણ કંપનીને લગતું પત્રક.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-26 ચોખ્ખા નફાનો ગુણોત્તર = ચોખ્ખો નફો / વેચાણ ×100

$= \frac{33,750}{3,37,500} \times 100$

$\boxed{= 10\%}$

→ વેચાણ = વેચેલ માલની પડતર + કાચો નફો

$\boxed{= 3,37,500 \text{ ₹}}$

સ્ટ્રે ચોખ્ખો નફો = ચોખ્ખો નફો − ડરવેરા

$= 67,500 - 33,750$

$\boxed{= 33,750}$

Ans:- આમ, વિશ્વ કંપનીના ચોપડે ચોખ્ખા નફાનો ગુણોત્તર 10% પડો.

A-27 લેણદારનો ગુણોત્તર = લેણદારો + હેવીફંડી / કુલ ઉધાર ખરીદી × વર્ષની કામગીરીના દિવસો.

$= \frac{23,500 + 6500}{1,88,500} \times 365$

$\boxed{= 60 \text{ દિવસો}}$

Ans:- આમ, લેણદારનો ગુણોત્તર 60 દિવસો પડો.

14

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

17.5

વિભાગ

9

Section-D

A-28

તારીખાઙ્ક	વિગત		પા પા	ઉધાર ₹	જમા ₹
1.	(i) પાઘડી ખાતે..	ઉ	-	45,000	
	તે A ના મૂડી ખાતે				15,000
	તે B ના મૂડી ખાતે				15,000
	તે C ના મૂડી ખાતે				15,000
2.	(i) પાઘડી ખાતે..	ઉ	-	45,000	
	તે A ના મૂડી ખાતે				15,000
	તે B ના મૂડી ખાતે				15,000
	તે C ના મૂડી ખાતે				15,000
	(ii) A ના મૂડી ખાતે..	ઉ	-	22,500.	
	B ના મૂડી ખાતે..	ઉ	-	13,500	
	C ના મૂડી ખાતે..	ઉ	-	9000.	
	તે પાઘડી ખાતે.				45,000.
3	A ના મૂડી ખાતે..	ઉ	-	7500.	
	તે B ના મૂડી ખાતે				1500
	તે C ના મૂડી ખાતે				6000.
2.	~~B ના મૂડી ખાતે..~~	ઉ	-	1500	
	~~C ના મૂડી ખાતે..~~	ઉ	-	6000	
	તે ~~A ના મૂડી ખાતે~~.				7500.
	કુલ સરવાળો.			1,42,500	1,42,500

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-29 પેઢીના ચોપડે આમનોંધ.

તારીખ	વિગત	ખા. પા.	ઉધાર ₹	જમા ₹
1.	(i) માલ-મિલકત નિકાલ ખાતે ઉ.	-	60,000	
	તે પાઘડી ખાત			60,000.
	(ii) આમનોંધ થશે નહી.			
2.	ભાગીદારના મૂડી ખાતે ઉ			
	તે રોકડ/બેંક ખાત			
3.	Xના મૂડી ખાતે ઉ	-	10,000	
	તે રોકડ/બેંક ખાત			10,000.

A-30 (i) આ વિધાન ખોટું છે.
→ જો કોઈ સ્થિર મિલકતની ₹ ઉપજ અંગે સૂચના ન કોય તો તે ચોપડે કિંમત ઉપજે છે તેમ માની નોંધ થશે.

(ii) આ વિધાન ખોટું છે.
→ મિલકતોની સામે કરેલ ઘૂંગવાઈના ખાતાં બંધ કરાય છે.

(iii) આ વિધાન સાચું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ડિબેંચર વટાવ ખાતું.

A:31

ઉધાર તારીખ	વિગત	રકમ રૂ	તારીખ	વિગત	જમા રકમ રૂ
1-4-08	ડિબેંચર ખાતે	45,000	31-3-09	નફા-નુકશાન ખાતે	22,500
			"	બા.ખા.લઈ ગયા.	22,500
		45,000			45,000
1-4-09	બા.ખા.લાવ્યા	22,500	31-3-10	નફા-નુકશાન ખાતે	15,000
			"	બા.ખા. લઈ ગયા.	7500
		22,500			22,500
1-4-10	બા.ખા.લાવ્યા.	7500	31-3-11	નફા-નુકશાન ખાતે	7500
		7500			7500

A:32

તારીખ	વિગત	ઉધાર રૂ	જમા રૂ
1-4-09	બૅંક ખાતે	40,00,000	
	ડિબેંચર પરત પ્રિમિયમના નુકશાન ખાતે	4,00,000	
	તે ડિબેંચર ખાતે		40,00,000
	તે ડિબેંચર પરત પ્રિમિયમ ખાતે		4,00,000
1-4-14	ડિબેંચર ખાતે	40,00,000	
	ડિબેંચર પરત પ્રિમિયમ ખાતે	4,00,000	
	તે ડિબેંચરફોલ્ડર ખાતે		44,00,000
1-4-14	ડિબેંચરફોલ્ડર ખાતે	44,00,000	
	તે બૅંક ખાતે		44,00,000
	કુલ સરવાળો	1,32,00,000	1,32,00,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A:33. (i) દ્રાવ્ય નફાનો ગુણોત્તર = $\frac{\text{ઉપયોગી નફો}}{\text{વેચાણ}} \times 100$

$= \frac{1,65,000}{2,75,000} \times 100$

$= 60\%$

(ii) સંચાલન ગુણોત્તર = $\frac{\text{વેચેલ માલની પડતર + સંચાલકીય ખર્ચા}}{\text{વેચાણ}} \times 100$

$= \frac{1,10,000 + 55,000}{2,75,000} \times 100$

$= \frac{1,65,000}{2,75,000} \times 100$

$= 60\%$

આમ, દ્રાવ્ય નફાનો ગુણોત્તર = 60%.
સંચાલન ગુણોત્તર = 60%. જવાબ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-E

પુનઃ મૂલ્યાંકન ખાતું.

ઉધાર

વિગત	રકમ ₹	વિગત	રકમ ₹
મકાન ખાતે	2800	જમીન ખાતે	20,000
યંત્રો ખાતે	5000	લોગદારો ખાતે	1500
ઘાલખાધ અનામત ખાતે	2000		
નફો : (ભાગીદારોના મૂડી ખાતે લઈ ગયા)			
X - 7800			
Y - 3900	11,700		
	21,500		21,500

ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં.

ઉધાર

વિગત	X ₹	Y ₹	Z ₹	વિગત	X ₹	Y ₹	Z ₹
પાઘડી ખાતે	2000	1000	-	બા.ખા.સાંધાં	100,000	100,000	-
પાઘડી ખાતે	~~3267~~ 3100	~~1733~~ 1400	~~1000~~ 1500	ન.નું ખાતું	6000	3000	-
				પુનઃ મૂલ્યાંકન ખાતું	7800	3900	-
બા.ખા. લઈ ગયા.	1,08,700	1,04,500	68,500	રોકડ ખાતે	-	-	70,000
	1,13,800	1,06,900	70,000		1,13,800	1,06,900	70,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

રોકડા બેંક ખાતું.

ઉધાર

વિગત	રકમ રૂ	વિગત	રકમ રૂ
બા. ખા. લાવ્યા	5000.		
ટના મૂડી ખાતે	70,000.		
		બા. ખા. લઇ ગયા	75,000
	75,000		75,000

ટના પ્રવેશ પછીનું તા- 31-3-14ના રોકનું પેઢીનું નવું પાકું સરવૈયું.

મૂડી - દેવાં		રકમ રૂ	મિલકત - લેણાં		રકમ રૂ
ભાગીદારોના મૂડી ખાતા			જમીન	1,00,000	
X -	1,08,700		+વધારો	20,000	1,20,000
Y -	1,04,500		મકાન	50,000	
Z -	68,500	2,81,700	-ઘટાડો	2800	47,200
			યંત્રો	60,000	
લેણદારો	30,000		-ઘટાડો	5,000	55,000
-ઘટાડો	1500	28,500	દેવાદારો	20,000	
હવીહુંડી		10,000.	-ઘા. ખનામત	2000	18,000.
યૂ. બાકી ખર્ચા.		5000	લેણીહુંડી		10,000
			રોકડાસિલક		7500.0
		3,25,200			3,25,200

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A-35

ઉધાર નફા-નુકશાન કુવાલા ખાતું જમા

વિગત	રકમ ₹	વિગત	રકમ ₹
ર.ટોક ખાતે	1000	જમીન-મકાન ખાતે	10,000
B.O.D.નું વ્યાજ	1000	યંત્રો ખાતે	6,000
		લેણદારો ખાતે	2000
નફો ભાગીદારોના મૂડી ખાતે લઈ ગયા.		કમિશન ખાતે	2000
D - 6,000			
E - 6,000			
F - 6,000	18,000		
	20,000		20,000

ભાગીદારોના મૂડી ખાતા.

ઉધાર જમા

વિગત	D ₹	E ₹	F ₹	વિગત	D ₹	E ₹	F ₹
Eના મૂડી ખાતે	2000	2000	-	બા.ખા. લાવ્યા	40,000	30,000	20,000
				સામાન્ય અનામત ખાતે	3000	3000	3000
				ન.ઉ.કુવાલા ખાતે	6000	6000	6000
રોકડ ખાતે	-	-	33,000	Dના મૂડી ખાતે			2000
				Eના મૂડી ખાતે			2000
બા.ખા. લઈ ગયા	47,000	37,000					
	49,000	39,000	33,000		49,000	39,000	33,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

16

વિભાગ.....

રોકડ ખાતું.

ઉધાર

વિગત	રકમ રૂ	વિગત	રકમ રૂ
બા.આ. લાવ્યા.	35,000	F ના મુડી ખાતે	33,000
		બા.આ. લઈ ગયા.	2000
	35,000		35,000

F ની નિવૃત્તિ પછીનું તા. 1-4-14 ના રોજનું પુરા થતાં વર્ષનું નવું પાકું સરવૈયું

મુડી-દેવાં	રકમ રૂ	મિલકત-લેણાં	રકમ રૂ
		પાઘડી	20,000
ભાગીદારોના મુડી ખાતે		જમીન-મકાન 50,000	
D - 47,000		+વધારો 10,000	60,000
E - 37,000	84,000	યંત્રો 30,000	
		+વધારો 6,000	36,000
		સ્ટોક 10,000	
		-ઘટાડો 1000	9000
લેણદારો 40,000		રોકાણો	10,000
-ઘટાડો 2,000	38,000	મ.બાકી કમિશન.	2000
ગુ.બાકી B.O.D ઉપાર્જન	1000	દેવાદારો 10,000	
બેન્ક ઓવરડ્રાફ્ટ.	10,000.	-ઘા. અનામત 1000	9,000.
પ્રાવિડન્ડ ફંડ.	15,000	રોકડ સિલક	2000
	1,48,000		1,48,000

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A:36 એક સિમિટેડના ચોપડે આમનોંધ.

તારીખ/ક્રમ	વિગત		ખા.પા.	ઉધાર ₹	જમા ₹
1.	બૅન્ક ખાતે...	ઉ	-	14,40,000	
	તે ઇકવિટી શેરઅરજી ખાતે.				14,40,000.
2.	ઇકવિટી શેરઅરજી ખાતે..	ઉ	-	14,40,000	
	તે ઇકવિટી શેરમૂડી ખાતે				2,40,000
	તે જમીનગીરી પ્રિમિયમ ખાતે				12,00,000.
3.	ઇકવિટી શેરમંજૂરી ખાતે..	ઉ	-	15,20,000	
	તે ઇકવિટી શેરમૂડી ખાતે				3,20,000
	તે જમીનગીરી પ્રિમિયમ ખાતે				12,00,000
4.	બૅન્ક ખાતે..	ઉ	-	15,01,000	
	તે ઇકવિટી શેરમંજૂરી ખાતે.				15,01,000.
5.	ઇકવિટીશેર છેલ્લા કુપ્તા ખાતે..	ઉ	-	2,40,000	
	તે ઇકવિટી શેરમૂડી ખાતે				2,40,000
6.	બૅન્ક ખાતે..	ઉ	-	2,37,000	
	તે ઇકવિટી શેર છેલ્લાકુપ્તા ખાતે				2,37,000
7.	ઇકવિટીશેરમૂડી ખાતે..	ઉ	-	10,000	
	જમીનગીરી પ્રિમિયમ ખાતે..	ઉ	-	15,000.	
	તે શેરકપ્તી ખાતે				3000
	તે ઇ.શેરમંજૂરી ખાતે				19,000
	તે ઇ.શેર છેલ્લાકુપ્તા ખાતે				3000
8.	બૅન્ક ખાતે..	ઉ	-	11,000	
	તે ઇકવિટીશેરમૂડી ખાતે				10,000
	તે જમીનગીરી પ્રિમિયમ ખાતે				1,000.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

18

૧.	ઈ શેરજપ્તી ખાતે -- ઉ	3000	
	તે મૂડી અનામત ખાતે		3000.
	કુલ સરવાળો.	64,17,000	64,17,000

24

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

127 11.5

23.5

Section-F

A:37) શારદા અને જમનાની ભાગીદારી પેઢીનું તા-31-3-14ના રોજ પુરા થતાં વર્ષનું સુધારેલ વેપાર ખાતું.

ઉધાર

વિગત	રકમ રૂ	વિગત	રકમ રૂ
		ખા.ખા. લાવ્યો.	61,800.
નોંધવાની બાકી ખરીદી.	8000.	ઉપાડથી ગયેલ માલ.	4000
સુધારેલો કાચો નફો (નફા-નુકશાન ખાતે લઇ ગયો)	57,800		
	65,800		65,800.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ 7

12 + 12 + ... = 24

શરદ અને જમનાની ભાગીદારી પેઢીનું તા-૩૧-૩-૧૫ના રોજ પુરા થતાં વર્ષનું નફા-નુકશાન ખાતું.

ઉદાર

વિગત	રકમ ₹	વિગત	રકમ ₹
		સુધારેલ કાચો નફો (વેપારખાતેથી લાવ્યા)	57,800
પગાર.	37,000	દેવાદાર પર વટાવ	
વીમા-પ્રિમિયમ. 2000		અનામત.	760.
-ઘ. ચૂકવેલ 400	1600		
સ્ટેશનરી છાપામણી.	1200.		
મકેરાતખર્ચ.	1200.		
મુસાફરીખર્ચ.	800.		
જમનાની લોન પરવ્યાજ	1800.		
ઘાલખાધ(કા.સ) 400.			
+ઘાલખાધ(ક) 800			
+ઘાલખાધ અનામત(ક) 1800.			
-ઘાલખાધ અનામત(કા.સ) 2000.	1000		
પ્લાન્ટ-યંત્રનો ઘસારો.	8,000		
ફર્નિચર-ફિક્ચર્સનો ઘસારો.	500.		
મોડી વાજેલ ભાડાપટ્ટાના કમ્પ્યૂટર્સ.	12,000.		
નફો: ભાગીદારોના ચાલુ ખાતે લઈ ગયા.		ખોટ: ભાગીદારોના ચાલુ ખાતે લઈ ગયા.	
શારદા - 3270		શારદા - 3270	
જમના - 3270	~~6540~~	જમના - 3270	6540
	65,100		65,100.
	~~58,560~~		~~58,560~~

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

21

પ્રશ્ન ક્રમાંક

ભાગીદારોના ચાલુ ખાતા.

ઉદાર

વિગત	શરદ ₹	જમના ₹	વિગત	શરદ ₹	જમના ₹
બા.ખા.લાવ્યો.	-	10,000	બા.ખા.		
ઉપાડ (માસનો)	4000	—	લાવ્યો.	42,000	-
પેટે ખોટ.	~~63~~ 3270	3270	લોન પર વ્યાજ	-	1800
			નફા-નુકશાન ~~ખાતા~~	~~3270~~	~~3270~~
બા.ખા.લઈ ગયા.	32,730 ~~37,270~~		બા.ખા.લઈ ગયા	-	~~4930~~ 11,470
	~~43,270~~	~~13,270~~ ~~10,000~~		~~43,270~~	~~10,000~~
	40,000	13,270		40,000	13,270

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

શરદ અને જમનાની ભાગીદારી પેઢીનું તા-૩૧-૩-૧૫ના રોજનું પાકું સરવૈયું.

મૂડી-દેવાં	રકમ રૂ.	મિલકત-લેણાં		રકમ રૂ.
ભાગીદારોના મૂડી ખાતાં		જમીન-મકાન.		1,20,000.
શારદા - 1,60,000		પ્લાન્ટ-યંત્ર.	40,000	
જમના - 1,20,000	2,80,000	- ઘસારો.	8000	32,000
		ફર્નેચર-ફિક્ચરસ	10,000	
જમનાની લોન.	60,000.	- ઘસારો.	500	9500
લેણદારો. 24,000				
નોંધવાની		દેવાદારો.	36,800	
બાકી ખરીદીના 8,000	32,000.	- ઘાલખાધ	800	
			36,000	
ચાલુ ખાતાં.	32,730	- ઘાલખાધ અનામત.	1800	34,200.
શારદા	~~34,270~~			
		અ. મુકવેલ વીમા-પ્રિમિયમ.		400.
		દેનાબેંકની બાંધી.		
		મુદ્દતની થાપાગ.		80,000.
		બેંકમાં ચાલુ ખાતે.		14,000.
		રોકડ સિલક.		560.
		ખાપ્પરર-ટોક.		54,600.
		ભાગપટ્ટે લીધેલ		
		કમ્પ્યુટર.	60,000.	
		- મોડી વાળેલ	12,000	48,000
		ચાલુ ખાતાં.		11,470.
		જમના.		~~4970~~.
	~~4,11,270~~.			
	4,04,730			4,04,730

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

	+		+		+		+		+		+		+		+				
	+		+		+		+		+		+		+		=				

નં. 38) શ્રી કતિષ સ્ટોરનું સ્ટેટ 2010ના માસે વહેવારનો ટ્રાયલ બેલન્સ.

ક		ઉ	
8300/- શ્રી જરીફ વકરા ખાતે જમા		8300/- શ્રી આઇસસ્ટોક ખાતે ઉધાર	
8300/- આઇસસ્ટોકનો ટ્રાયલ તેજ્યાતિ		8300/- આઇસસ્ટોકનો ટ્રાયલ જરીફ વકરા ખાતે જમા	
ઉધાર કર્યો		કર્યો	
	ખાતા		ખાતા
1000/- શ્રી ઇમારત ખાતે જમા		1000/- શ્રી ઘસારા ખાતે ઉધાર	
1000/- ઇમારતનો ઘસારો ઘસારા ખાતે		1000/- ઇમારતનો ઘસારો ઇમારત ખાતે ~~ઉધાર કર્યો~~ જમા	
ઉધાર કર્યો			ખાતા
	ખાતા	1000/- શ્રી ઘસારા ખાતે ઉધાર	
1000/- શ્રી મોટરગાડી ખાતે જમા		1000/- મોટરગાડીનો ઘસારો મોટરગાડી ખાતે ~~ઉધાર કર્યો~~ જમા	
1000/- મોટરગાડીનો ઘસારો ઘસારા ખાતે			ખાતા
ઉધાર કર્યો			
	ખાતા		

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

શ્રી કવિશ સ્ટોરનું
શ્રી ચાલુ-વધારા ખાતા.

ધ	ઉ
12,000/- જેપાને ખાસોવટ-ળ	35,000/- જે.પા.ને. ખાસો વટ-ળ
830/- કુ.પા.ને. ખાસોવટ-ળ	250/- કુ.પા.ને. ખાસો વટ-ળ
500/- કુપાને.ખાસોવટ-ળ	3500/- કુપાને. ખાસો વટ-ળ
13300/-	4000/- કુ.પા.ને. ખાસો વટ-ળ
	26,150/-
	25,160/- કુ.પા.ને. ખાસો વટ-ળ
	73,300/-

12
11.5

શ્રી કવિશ સ્ટોરનું સંચાલન ૨૦૧૦ ખાસો વટ-ળ ના રોકડ સરવૈયું.

29.

ધ	ઉ
5,160/- શ્રી મોહન ખાતા	60000/- શ્રી સાઈનાથ સેલ્સ ખાતા ખાધા
32,000/- બાકી	19,000/- શ્રી હેમાશ્રી ખાતા
-2,000/- કસર	20,000/- બાકી
30,000	-1,000/- વધારાનું
+25,160/- બંને	19,000/- ખાધા
55,160/-	2160/- શ્રી બાબુ લેણાં ખાતા
ખાધા	4000/- બાકી
4500/- શ્રી બાકી દેણાં ખાતા	-250/- કાપવાના કમીશન
3000/- શ્રી રોમાભાઈ ખાતા	3750/- ખાધા
200/- શ્રી ઉદયભુષણ 5000/- શ્રી જેકીસાહેબ ખાતા	ખાધા
4200/-	10,000/- શ્રી રોકડસ્ત્રી ખાતા
ખાધા	10,000/- બાકી
200/- શ્રી પગારના બાકી દેણાં	-100/- કસર
ખાધા	9900/- ખાધા
54,150/-	83000/- શ્રી ખાબરર-રોકડ ખાતા ખાધા
	51,060/-
	5500/- શ્રી પુરાત બાકી
73	54,150/-

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] ***[Maximum Marks : 100***

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ છ વિભાગ અને 47 પ્રશ્નો છે.
2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
3) પ્રશ્નની સામે લખેલ એક ગુણ દર્શાવે છે.
4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખવા.
5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલ 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ (A, B, C, D) પસંદ કરીને જવાબ લખો. દરેકનો 1 ગુણ છે.** **[10]**

1) બહાર પાડેલા શેરની દાર્શનિક કિંમતની ઓછામાં ઓછી કેટલા ટકા જેટલી રકમ શેર અરજી સાથે મંગાવેલી હોવી જોઈએ.

(A) 15% (B) 10%

(C) 5% (D) 12%

2) શેર અરજી અને તેની વિધિનો પ્રથમ તબક્કો કયો છે ?

(A) શેર અરજીઓ મેળવવી

(B) શેર અરજીઓનું વર્ગીકરણ

(C) શેર વહેંચણી પત્રક તૈયાર કરવું

(D) બેંકમાં ખાતુ ખોલાવવું

3) જ્યારે કોઈ શેરધારક પોતાના તમામ શેરની ફેરબદલી અન્ય વ્યક્તિની તરફેણમાં કરે ત્યારે તેને ..... કહે છે.

(A) સંપૂર્ણ ફેરબદલી (B) શેરનું પ્રમાણીકરણ

(C) ફરજીયાત ફેરબદલી (D) મરજીયાત ફેરબદલી

4) ડિબેંચર શબ્દ મૂળ લેટિન કયા શબ્દ પરથી ઉદ્ભવ્યો છે ?

(A) Deben (B) Debere

(C) Dibera (D) Debare

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

5) સભ્યપદ કોણ મેળવી શકે ?

(A) ભાગીદારી પેઢી (B) સંયુક્ત હિંદુ કુટુંબ

(C) ટ્રસ્ટી (D) કંપની

6) મેનેજીંગ ડાયરેક્ટર વધુમાં વધુ કેટલી કંપનીમાં હોદ્દો ધારણ કરી શકે ?

(A) 20 (B) 10

(C) 2 (D) 5

7) સંચાલકોની સંખ્યા 12 થી વધે તો કોની પરવાનગી મેળવવી પડે છે ?

(A) કંપની લૉ બોર્ડ (B) કંપની રજીસ્ટ્રાર

(C) કેન્દ્ર સરકાર (D) શેરધારકો

8) અંતિમ ડિવિડન્ડ કોણ જાહેર કરી શકે ?

(A) શેરધારકો (B) સંચાલકો

(C) કંપની સેક્રેટરી (D) મેનેજીંગ ડીરેક્ટર

9) ખાસ ઠરાવ પસાર કરવા માટે કેટલા ટકા બહુમતીની જરૂ પડે છે ?

(A) 67% (B) 51%

(C) 75% (D) 25%

10) કોઈપણ બે વાર્ષિક સામાન્ય સભાઓ વચ્ચે કેટલા સમયનો ગાળો હોવો જોઈએ ?

(A) 15 માસ (B) 20 માસ

(C) 18 માસ (D) 24 માસ

વિભાગ - B

■ **નીચેના આપેલા પ્રશ્ન નં. 11 થી 25 સુધી અતિ ટૂંકા પ્રશ્નો છે. દરેક પ્રશ્નના 1 ગુણ છે. [15]**

11) એજન્સી એટલે શું ?

12) આર્થિક દરજ્જા અંગે કોનો અભિપ્રાય આધારભૂત ગણાય છે ?

13) બેંક પત્રવ્યવહાર કઈ શૈલીમાં થવો જોઈએ ?

14) સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાં કોનો કોનો સમાવેશ થાય છે ?

15) પરિપત્ર એટલે શું ?

16) વર્તમાનપત્રના તંત્રીને સંબોધી લખાતા પત્રો બીજા કયા નામે ઓળખાય છે ?

17) શેરબજારમાં કંપનીના શેરની નોંધણી કરાવવી શા માટે હિતાવહ છે ?

18) અનિયમિત શેરવહેંચણી એટલે શું ?

19) કંપનીનું મહત્વનું લક્ષણ કયું છે ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

20) તરતો બોજ એટલે શું ?

21) આભાસી સભ્યપદ એટલે શું ?

22) જાહેર કંપનીમાં ઓછામાં ઓછા અને વધુમાં વધુ કેટલા સંચાલકો હોવા જોઇએ ?

23) મેનેજીંગ ડાયરેક્ટરનો અર્થ આપો.

24) વચગાળાનું ડિવિડંડ એટલે શું ?

25) કાર્યસૂચિનો અર્થ આપો.

વિભાગ - C

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્ન નં 26 થી 31 સુધીના સંક્ષિપ્તમાં જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.** [12]

26) વ્યાપારી સંસ્થાઓને સામાન્યપણે કયા-કયા સરકારી વિભાગો સાથે પત્ર-વ્યવહાર કરવાની જરૂર ઉભી થાય છે ?

27) શેરનું કાયદાકીય હસ્તાંતર કયા સંજોગોમાં થાય છે ?

28) F.C.D. અને P. C. D. ડિબેંચરનું પુરું નામ લખો.

29) કંપની ધારા મુજબ સભ્યપદનો અર્થ આપો.

30) પ્રોકસી અંગે સેક્રેટેરીની ફરજો જણાવો.

31) કંપનીની વિવિધસભાઓ જણાવો.

વિભાગ - D

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્ન નં 32 થી 37 સુધીના મુદ્દાસર જવાબ આપો. દરેકના 3 ગુણ છે.** [18]

32) બદલીનો અર્થ આપી તેના હેતુઓ જણાવો.

33) શેર અરજીનો અર્થ આપી તેની વિધિ જણાવો.

34) ડિબેંચર હોલ્ડરના અધિકાર જણાવો.

35) સભ્યપદ મેળવવાની રીતો જણાવો.

અથવા

સભ્યપદનો અંત આવતા સંજોગો જણાવો.

36) સંચાલકોની ગેરલાયકાતો જણાવો (ગમે તે ત્રણ).

37) વચગાળાનું ડિવિડન્ટ અને અંતિમ ડિવિડન્ટ વચ્ચેનો તફાવત જણાવો (ત્રણ મુદ્દા).

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ - E

■ **નીચે આપેલ પ્રશ્ન નં. 38 થી 42 સુધીના ઉત્તર સવિસ્તાર લખો. દરેના 4 ગુણ છે.** **[20]**

38) કુદરતી આપત્તિના સમયે અફવાઓ ન ફેલાવવી સંયમ જાળવવાની અપીલ કરતો પત્ર તંત્રીને લખો.

અથવા

વર્તમાનપત્રના તંત્રીને પત્રલેખન માટે ધ્યાનમાં રાખવા લાયક બાબતો જણાવો.

39) ત્યાગપત્રનો નમૂનો દર્શાવો.

40) શેર ફેરબદલી અને કાયદાકીય હસ્તાંતર વચ્ચેનો તફાવત જણાવો (ચાર મુદ્દા).

41) લાયકાતના શેરસંબંધી જોગવાઈઓ જણાવો.

42) મતદાનનો અર્થ આપી તેની પધ્ધતિઓ જણાવો.

અથવા

સભાપતિ / ચેરમનનો અર્થ આપી તેની ફરજો જણાવો.

વિભાગ - F

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્ન નં. 43 થી 47 સુધીના સવિસ્તાર જવાબ લખો. દરેકના 5 ગુણ છે.** **[25]**

43) રમતગમતના સાધનોના ઉત્પાદક તરીકે આપ આપના સાધનો ની એજન્સી ભાવનગર જીલ્લા માટે આપવા માગો છો. એજન્સી આપવા અંગે ધંધાની શરતો દર્શાવતો પત્ર લખો.

44) તમે ટેલિવિઝનના અધિકૃત વિક્રેતા છો. રાજકોટ સ્થિત વ્યાપારી દ્વારા પ્રથમવાર મોટા જથ્થાનો આર્ડર મળ્યો છે. તેઓ શાખ પર ખરીદવા માગે છે. તેમને અન્ય કોઇ વેપારી પેઢીનો સંદર્ભ આપવા માટે પત્ર લખો.

અથવા

અભિપ્રાય મેળવવા અંગેના વિનંતીપત્રનો સંમતિસૂચક અભિપ્રાય આપતો પત્ર લખો.

45) ખાતેદાર દ્વારા ચેકના નાણાંની ચૂકવણી અટકાવવા લખવામાં આવતો વિનંતિપત્ર બેંકને લખો.

46) શહેરના જાહેરમાર્ગોપર નિયમિત સફાઇ ન થવાને કારણે જાહેર આરોગ્યમાટે ઉભા થયેલ ભય વિશે ધ્યાન દોરતો પત્ર આરોગ્ય વિભાગને લખો.

47) વસ્તી ગણતરી માટે હંગામી ધોરણે નિયુક્તિ આપતો પત્ર લખો.

અથવા

બજાજ ઓટો લિમિટેડ તેના મદદનીશ હિસાબનીશની કામગીરી અને કાર્યદક્ષતા ધ્યાનમાં રાખી શ્રી જીમીત એસ. પરમાર ને સિનિયર એકાઉન્ટન્ટ તરીકે બઢતીના જાણકારી આપતો પત્ર લખો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

SECTION-A

(1) (C) 5%.

(2) (D) જેન્ડમાં ખાતું ખોલાવવું

(3) (A) સંપૂર્ણ શેરફેરબદલી

(4) (B) Debere

(5) (D) કંપની

(6) (C) 2

(7) (C) કેન્દ્ર સરકાર

(8) (A) શેરધારકો

(9) (C) 75%.

(10) (A) 15 માસ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

SECTION - B

(11) એજન્સી -
"એજન્સી એ એવી વ્યાપારી પેઢી છે કે જે અન્ય પેઢી વતી તે પેઢી દ્વારા ઉત્પાદિત વસ્તુ કે સેવાનું વેચાણ કરી આપવાનું કાર્ય કરે છે અને બદલામાં યોગ્ય કમિશન મેળવે છે."

(12) આર્થિક દરજ્જા અંગે બેન્કનો અભિપ્રાય સૌથી વધુ આધારભૂત ગણાય.

(13) બેન્ક પત્રવ્યવહાર સરળ, ટૂંકી અને સ્પષ્ટ શૈલીમાં થવો જોઈએ.

(14) સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાં ગ્રામ પંચાયત, તાલુકા પંચાયત, જુલ્લા પંચાયત, નગર પાલિકા અને મહાનગર પાલિકાનો સમાવેશ થાય છે.

(15) પરિપત્ર -
"પરિપત્ર એટલે વ્યવસ્થાતંત્રને ઘડેલી આચારસંહિતાની વિવિધ બાબતો અંગે કંપનીના કર્મચારીઓને વખતોવખત હકારાત્મક અભિગમ અંગે માહિતગાર કરવા."

(16) વર્તમાનપત્રના તંત્રીને સંબોધીને લખાતા પત્રો બીજા મહેરપત્રો અથવા ચર્ચાપત્રોના નામે ઓળખાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

(17) કંપનીની શેર અને જામીનગીરીઓનું શેરબજારમાં ખરીદ-વેચાણ થઈ શકે તે માટે શેરબજારમાં કંપનીના શેરની નોંધણી કરાવવી હિતાવહ છે.

(18) "કંપનીધારાની નિયમિત શેરવહેચણીનું ભેગવાઈઓ અને નિયંત્રણોનો ભંગ કરીને જે શેરવહેચણી કરવામાં આવે તેને અનિયમિત શેરવહેચણી કહેવાય."

(19) કંપનીનું મહત્વનું લક્ષણ કંપનીના શેરોની મુક્ત ફેરબદલી છે.

(20) કંપનીએ બહાર પાડેલા ડિબેન્ચરોની સામે કંપનીની સમુદ મિલકત કે મિલકતોને જહલે બધી જ મિલકતો ગીરવે મૂકી બોજ ઊભો કરાય તો તેને તરતો બોજ કહેવાય.

(21) "જે શેરધારકે પોતાના શેર અન્ય વ્યક્તિને વેચી દીધાં હોય છતાં તે કંપનીનો સભ્યપદ છે તેવો દેખાવ કરે તો તેને આભાસી સભ્યપદ કહેવાય."

(22) બહેર કંપનીમાં ઓછામાં ઓછા ત્રણ સંચાલકો હોય છે. વધુમાં વધુ કેટલા સંચાલકો હોઈ શકે તેની ભેગવાઈ નથી, પણ કંપની નિયમનપત્રમાં સંચાલકોની સંખ્યા મર્યાદિત રાખી શકે. જો 12 થી વધે તો કેન્દ્ર સરકારની પરવાનગી લેવી પડે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(23) "જે સંચાલકને કંપની સાથે થયેલ કરારોની શરતો અનુસાર અથવા સંચાલક મંડળની કે શેરધારકોની સભામાં પસાર થયેલ ઠરાવ અનુસાર અથવા આવેદનપત્રની રૂએ અથવા નિયમનપત્રની રૂએ સંચાલન સંબંધિત વ્યાપક સત્તાઓ પ્રાપ્ત થતી હોય, અન્યથા તે લોગવી શકે તેમ ન હોય પછી તે ગમે તેનામે ઓળખાતો હોય તો તેવા સંચાલકને મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર કહેવાય.

(24) કંપનીની જે વાર્ષિક સામાન્ય સભાઓની વચ્ચેના સમયગાળા દરમ્યાન કંપનીના સંચાલકો દ્વારા જાહેર કરાતા ડિવિડન્ડને વચગાળાનું ડિવિડન્ડ કહેવાય.

(25) "કંપનીની સભામાં ક્યાં કાર્યો હાથ ધરવાનાં છે તેમજ કઇ જાગતો માટે ઠરાવો પસાર થવાના છે તે જાગતોની વ્યવસ્થિત લેખિત નોંધ એટલે કાર્યસૂચિ."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

SECTION-C

(26) વ્યાપારી સંસ્થાઓને સામાન્ય રીતે નીચે દર્શાવેલ સરકારી વિભાગો સાથે પત્રવ્યવહાર કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થાય છે.

I. ખાનગી-ઉદ્યોગ વિભાગ
II રેલ્વે બોર્ડ, વિભાગ
III આયાત-નિકાસ વિભાગ
IV આયાતવેરા-દરવેરા વિભાગ
V નાર-ટપાલ સેવા, વિભાગ
VI માર્ગ-પરિવહન નિગમ વિભાગ.

(27) શેરનું કાયદાકીય હસ્તાંતરણ નીચેના સંજોગોમાં થાય -

* (1) જો શેરધારકે વસિયતનામું કર્યું હોય અને તેનું અવસાન થાય તો કાયદેસરના વારસાગત વારસા પ્રમાણપત્રને ધ્યાનમાં રાખી શેરની ફેરબદલી કરાવી શકે છે.

* (2) જો શેરધારકે કોઈ વસિયતનામું ન કર્યું હોય અને તે મૃત્યુ પામે તો અદાલત દ્વારા વિલીયરની નિમણૂક કરી લેવડ-દેવડનો અધિકાર આપવામાં આવે છે. તેના દ્વારા ફેરબદલી થઈ શકે.

* (3) જો શેરધારક નાદાર જાહેર થાય તો અદાલત દ્વારા વિલીયરની નિમણૂક કરાય છે જેની નિમણૂકપત્ર ધ્યાનમાં રાખી કરવી જરૂરી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

*(4) જો શેરધારક અસ્થિર મગજનો થાય તો વાલી કે ટ્રસ્ટીની નિમણૂક કરાય છે તેનો નિમણૂક પત્ર કંપનીમાં રજૂ કરવો પડે છે.

*(5) જો સંયુક્ત શેરધરાવનાર પૈકી એકનું અવસાન થાય તો બાકીના શેરધારકો કાયદેસના માલિક બને છે ત્યારે મળવાપાત્ર હક અને ડિવિડન્ડ કાયદેસરના પ્રતિનિધિને મળે છે. આ પ્રતિનિધિ હકોનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી.

(28) FCD - ફુલ્લી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર

→ "જે ડિબેન્ચરની સંપૂર્ણ રકમનું શેરમાં રૂપાંતર કરી શકાતું હોય તો તેવા ડિબેન્ચરને ફુલ્લી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર કહેવાય.

PCD - પાર્ટલી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર

→ "જે ડિબેન્ચરની અમુક રકમ કે અડધી રકમનું શેરમાં રૂપાંતર કરી શકાતું હોય તો તેવા ડિબેન્ચરને પાર્ટલી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર કહેવાય."

(29) કંપનીધારા મુજબ સત્યપદનો અર્થ -
"જે વ્યક્તિએ કંપનીના આવેદનપત્રમાં સહી કરીને સત્ય થવા માટે સંમતિ આપી હોય અને અન્ય વ્યક્તિ કે જેણે સત્ય થવા માટે લેખિત સંમતિ આપી હોય તો તેવી વ્યક્તિ કંપનીની સત્ય ગણાય."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સામ સત્ય થવા માટે-
(1) સત્ય એ સત્ય થવા માટે લેખિત સંમતિ આપી હોવી જોઈએ.
(2) સત્યનું નામ કંપનીના સત્યપત્રકમાં નોંધાવવું જોઈએ.
→ તો તેવી વ્યક્તિ સત્ય ગણાય.

(30) પ્રોક્સી અંગે સેક્રેટરીની ફરજો-

*(1) પ્રોક્સી ફોર્મ મેળવવા-
સેક્રેટરીએ પ્રોક્સી અંગેના ફોર્મ એકઠા કરીને તેમાં મૂળશેરધારકનું નામ, સહી, પ્રોક્સીનું નામ, સહી, સ્ટેમ્પ લગાડેલો છે કે નહી તેની ચકાસણી કરવી જોઈએ.

*(2) પ્રોક્સી યાદી-
સેક્રેટરીએ પ્રોક્સી ફોર્મની ચકાસણી કરીને ફોર્મ યોગ્ય જણાય તો પ્રોક્સી યાદી બનાવવી જેમાં મૂળ શેરધારકનું નામ, સહી, પ્રોક્સીનું નામ સહી, સભાનું નામ, સમય, સ્થળ દર્શાવવો જોઈએ.

*(3) હકો-
સેક્રેટરીએ પ્રોક્સી પોતાના હકોનો ઉપયોગ કાયદેસર રીતે કરે છે તે જોવું જોઈએ.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

10

(31) કંપનીની વિવિધ સભાઓ

(A) શેરધારકોની સભા
→ કાયદેસરની પ્રથમ સભા
→ વાર્ષિક સામાન્ય સભા
→ અસાધારણ સભા

(B) સંચાલક મંડળની સભા
→ સંચાલક મંડળની પ્રથમ સભા
→ વાર્ષિક સામાન્ય સભા અગાઉથી સભા
→ સામયિક સભા

(C) લેણદારોની સભા
→ ડિબેન્ચર ધારકોની સભા
→ લેણદારોની સભા

(D) અન્ય પક્ષકારોની સભા
→ લેણદારોની સભા
→ અન્ય લેણદારોની સભા
→ જાડી હપતા લખાપાત્ર શેર-ધારકોની સભા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

SECTION-0

(32) જહલીનો અર્થ -
"કંપનીના વર્તમાન કર્મચારીને તેના પગાર અને દરજ્જામાં દૂરદ્વાર કર્યા વગર એક હોદ્દા પરથી સમકક્ષ હોદ્દા અને સમકક્ષ જવાબદારીવાળી જગ્યાએ મૂકવો એટલે જહલી."

જહલીના હેતુઓ -

*(1) કર્મચારી એકની એક જગ્યાએ કામ કરવાથી કંટાળી જાય છે આથી કામ પ્રત્યે અણગમો પેદા થાય છે માટે તેની જીજ વિભાગમાં જહલી કરાય છે.

*(2) કર્મચારીને જુદા જુદા વિભાગોની કાર્યવાહીથી વાકેફ કરવા અને તેનો વિકાસ કરવા જહલી અપાય છે.

*(3) કોઈ એક વિભાગમાં કર્મચારીઓની છત હોય અને જીજ વિભાગમાં અછત હોય તો કર્મચારીની જહલી કરાય છે.

*(4) કર્મચારી પોતાના હોદ્દાને માન આપતો ન હોય અને કાર્યક્ષમતામાં ઘટાડો થતો હોય તો કાર્યક્ષમતા વધારવા જહલી કરાય છે.

*(5) જહલી દ્વારા ગોરવહીવટ અટકાવી શકાય છે તેમજ કર્મચારી વિવિધ કાર્યો પ્રત્યે હકારાત્મક અભિગમ અને ઉત્સાહ લાવવા જહલી આવશ્યક છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

(૩૩) શેરસરજીનો અર્થ -
"કંપની પોતાની મૂડીની જરૂરિયાત પૂરી પાડવા માટે વિજ્ઞાપનપત્ર દ્વારા જાહેર જનતાને કંપનીના શેર ખરીદવા માટે આમંત્રણ આપે છે આ આમંત્રણના પ્રતિસાદ રૂપે જાહેર જનતા તરફથી શેર ખરીદવા લેખિત માહિતી મોકલાવાય તેને શેરસરજી કહેવાય."

શેરસરજીની વિધિ -

(1) શેરસરજીની રકમ માટે શિડ્યૂલ્ડ બેન્કમાં ખાતું ખોલાવવું -
શેરસરજી દ્વારા મળેલી રકમ જમા કરવા માટે કંપનીના નામે શેરસરજીનું એક અલગ ખાતું ખોલવામાં આવે છે જેમાં સરજીની રકમ જમા કરવામાં આવે છે.

(2) શેરસરજીઓ મેળવવી -
વિજ્ઞાપનપત્ર જાહેર પાડવા પછી શેર સરજીઓ મેળવવામાં આવે છે. આ માટે બેન્ક પોતે સરજી સ્વીકારી ફોર્મ કંપનીને મોકલી આપે છે અથવા કંપની સરજી સ્વીકારી બેન્કમાં નાણાં જમા કરાવે છે.

(3) શેરસરજીઓનું વર્ગીકરણ -
શેરસરજીઓ મળે તેના આધારે જો શેરનું વધુ કે ઓછું તરણું હોય તો નિયત સમયમાં શેરસરજીનું વર્ગીકરણ કરવામાં આવે છે. આ વર્ગીકરણ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

મૂળાક્ષર કે શેરની સંખ્યા દ્વારા કરી શકાય છે જે સંચાલકો નક્કી કરે છે.

(4) શેરઅરજી અને વહેંચણીપત્ર તૈયાર કરવા-
શેરઅરજીના વર્ગીકરણ દ્વારા શેર અરજી અને વહેંચણીપત્રક તૈયાર કરવામાં આવે છે. જેમાં શેરધારક કે જે અરજીદાર છે તેનું નામ, સત્ય થવા માટે માંગેલ શેરની સંખ્યા અને તેની સાથે ભરેલ રકમ દર્શાવાય છે. જ્યાં સુધી શેરવહેંચણીપત્રક અને સત્યપત્રક તૈયાર ન થાય ત્યાં સુધી આ પત્રક કામચલાઉ ધોરણે ચલાવવામાં આવે છે.

(34) ડિજેન્ચર હોલ્ડરના અધિકારો-

I. ડિજેન્ચર હોલ્ડરોને નિયત મુદ્દતે નિયત દરે વ્યાજ મેળવવાનો અધિકાર તેમજ ડિજેન્ચરની મુદત પૂરી થતાં ડિજેન્ચરની રકમ પરત મેળવવાનો અધિકાર.

II. ડિજેન્ચર હોલ્ડરો કંપનીની વિવિધ માહિતીઓ કે દસ્તાવેજો જે કંપનીની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસે રાખવામાં આવે છે તે તપાસી શકે અને અભ્યાસ કરી શકે તેમજ ડિજેન્ચર રજિસ્ટર્ડ તપાસી શકે અને જરૂરી હી ભરી નકલ મેળવી શકે.

III. ડિજેન્ચર હોલ્ડરોના આર્થિક હિતનું રક્ષણ થાય તેમજ તેમની નાણાંની કાલામતી જળવાય તે માટે કંપનીધારાની જોગવાઈ અનુસાર ઝસ્ટડીડની રચના માટે ઝસ્ટી નીમવાનો અધિકાર.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

IV → જો કંપનીએ ડિલેન્ચર સામે ગીરો મૂકેલ મિલકતની સલામતી ન જળવાય.
→ ડ્રસ્ટીડની જોગવાઈના પાલન માટે.
→ વિસર્જનના સંજોગોમાં -
રિસીવરની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર.

V કંપની સાથે થયેલી કરાર શરતોમાં દર્શાવેલ શરતોમાં ભંગ થતો હોય તો કરાર શરતોના પાલન માટે દાદ મેળવવાનો અધિકાર.

(35) સત્યપદના અંતના સંજોગો -

* (1) શેરફેરબદલી દ્વારા -
જ્યારે શેરધારક પોતાના શેરની ફેરબદલી કરે ત્યારે તેનો કંપનીમાં સત્યપદમાં અંત આવે છે અને નવી વ્યક્તિને સત્યપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

* (2) કાયદાકીય હસ્તાંતરણ દ્વારા -
જ્યારે કાયદાકીય હસ્તાંતરણ થાય ત્યારે શેરધારકના સત્યપદનો અંત આવે છે અને કાયદેસરના પ્રતિનિધિને સત્યપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

* (3) શેરબત્તી દ્વારા -
જ્યારે કંપની દ્વારા શેરધારકના શેર બત્ત કરવામાં આવે ત્યારે શેર અને સત્યમાંથી તેનું નામ રદ થાય છે આમ સત્યપદનો અંત આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

15

* (૫) શેરસોપણી-
જ્યારે શેરધારક સ્વૈચ્છિક રીતે શેરની સોપણી કરે ત્યારે તેના સત્યપદનો અંત આવે છે.

* (૬) શેરલિયનનો હક-
જ્યારે શેરધારક કંપની પ્રત્યેનું દેવું કે જાડી હપતા ન ચૂકવે તો કંપની શેરધારકના શેર વેચે છે. લિયનના હકના ઉપયોગ દ્વારા શેરધારકના સત્યપદનો અંત આવે છે.

* (૭) શેરપ્રમાણપત્રના જહલે શેરવોરંટ મેળવે-
જ્યારે શેરધારક પ્રમાણપત્ર કંપનીને આપીને પોતે શેરવોરંટ મેળવવા અરજી કરે આ સંજોગોમાં શેરધારકનું નામ કંપનીના સત્યપદમાં રહ થાય છે. આમ સત્યપદનો અંત આવે છે.

(36) સંચાલકોની ગેરલાયકાતો-

*(1) સંચાલક અસ્થિર મગજનો થાય.

*(2) સંચાલકને અહાલતે નાહાર જહેર કર્યો હોય અને તે મુક્ત થયેલો નાહાર ન હોય.

*(3) સંચાલક પોતે નાહાર જહેર થવા માટે અહાલતને અરજી કરે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

16

પ્રશ્ન ક્રમાંક

*(4) સંચાલકને કોઈ કારણસર નૈતિક અધઃપતનના ગુના હેઠળ છ ~~[illegible]~~ માસની સજા થઈ હોય અને સજા થયાને પાંચ વર્ષ વીત્યા ન હોય.

*(5) સંચાલકે લાયકાતના ફોર પરના બાકી હપતાની રકમ ન ભરી હોય અને મુદત વીત્યાને છ માસ વીતી ગયા હોય.

*(6) સંચાલક પર કંપનીના સંચાલન, વહીવટ કે સ્થાપના દરમ્યાન કોઈ ગુનો નોંધાયો હોય.

(37)

મુદ્દા	વચગાળાનું ડિવિડન્ડ	અંતિમ ડિવિડન્ડ
અર્થ	કંપનીની જે વાર્ષિક સામાન્ય સભાના વરસેના સમયગાળા દરમ્યાન, કંપનીના સંચાલકો દ્વારા જાહેર કરાતાં ડિવિડન્ડને વચગાળાનું ડિવિડન્ડ કહેવાય.	કંપનીના હિસાબી વર્ષના અંતે વાર્ષિક હિસાબો ઓડિટ થઈ ગયા પછી અને ઇસારાની ભેગવાઈ બાદ કર્યા પછી શેરધારકો દ્વારા જાહેર કરાતાં ડિવિડન્ડને અંતિમ ડિવિડન્ડ કહેવાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

જહેર કરવાની સત્તા	આ ડિવિડન્ડ કંપનીનું સંચાલક મંડળ યોગાની વ્યક્તિગત જ્યાજહારી પર જહેર કરે છે. આ માટે શેરધારકોની મંજૂરી જરૂરી નથી.	આ ડિવિડન્ડનો દર કે રકમ સંચાલક દ્વારા સૂચવાય છે જ્યારે શેરધારકો તેને મંજૂર કરી શકે છે આ માટે શેરધારકોને જહેર કરવાની સત્તા છે.
જ્યાજહારી	જો ડિવિડન્ડ જહેર કર્યા પછીના સમયગાળા દરમ્યાન કંપની ખોટ કરે તો તે વરપાઈ કરવા સંચાલકો જ્યાજહાર છે.	હિસાબો ઓડિટ કર્યા પછી તેમજ ઘસારો જાહ કર્યા પછી અને નિયમનપત્ર કંપનીધારાની જોગવાઈનું પાલન કર્યા પછી ડિવિડન્ડ વહેચાય તો તે માટે સંચાલકો જ્યાજહાર નથી.
હેવું	આ ડિવિડન્ડ જહેર થયા પછી ન ચૂકવાય તો તે હેવું ગણાતું નથી. તે સંચાલકો રદ્દ પણ કરી શકે છે.	આ ડિવિડન્ડ જહેર થવાની સાથે કંપનીનું હેવું ગણાય. તેને રદ્દ કરી શકાતું નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

SECTION. E

(38)

કુદરતી આપત્તિના સમયે અફવાઓ ન ફેલાવવી - સંયમ જાળવવો.

શ્રીમાન,

છેલ્લાં અઠવાડિયાથી ગુજરાતમાં કચ્છ, ભૂજ, સુરતમાં કુદરતે પોતાની રૌદ્ર રૂપ દેખાડ્યું હોય તેવું લાગે છે. કચ્છમાં ભૂકંપ અને સુરતમાં વાવાઝોડું. જ્યારે ભૂજમાં અતિવરસાદને કારણે અનાવૃષ્ટિ સર્જાઈ છે. આ સંજોગોમાં લાખો લોકો બેઘર બન્યા છે તેમજ લાખો લોકોને અન્ય જગ્યાએ સ્થળાંતર કરવું પડ્યું છે. આવા સંજોગોમાં વિજ્ઞાન તેની આગાહી કરવામાં લાગી જાય છે તો ધર્મના લોકો આ પાપનું તારણ છે તેવી વાતો કરવા બેસી જાય છે. કેટલાક લોકો આગાહી કરીને અફવાઓ ફેલાવે છે આથી ઠેરઠેર હાહાકાર થઈ જાય છે અને પ્રજા નાશીયાસ બની જાય છે. આ સંજોગોમાં જાહેર પ્રજાએ આવી અફવાઓને ધ્યાનમાં ન રાખવી તેમજ ટીવીન્યૂઝ, ચેનલ, વર્તમાનપત્રો દ્વારા જે માહિતી પૂરી પાડવામાં આવે છે તે માહિતી જ મેળવવી. તેના દ્વારા વિવિધ આદતોમાં ત્યંતિ માનવીય પગલાં પૂરાં પાડવામાં આવે છે. આમ અફવાઓ ન ફેલાવવી, ન સાંભળવી અને સંયમ જાળવવો, શાંતિ રાખવી.

(અમદાવાદ) (ચિંતન સેવક

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

ત્યાગપત્રનો નમૂનો-

(39)

ફોર્મ નંબર:
તારીખ:

એ.બી.સી. કંપની લિમિટેડ

પ્રતિ,
સંચાલકો,
એ.બી.સી કંપની લિમિટેડ.

વિષય- 1,20,000 શેરનો ઇસ્યુ પ્રતિ શેર દીઠ ₹100.
- શેર દીઠ ₹100નો એક એવા 500 શેરના
મંજૂરી પત્ર ક્રમાંક 177/A.

હું ઉપર્યુક્ત મંજૂરીપત્રમાં દર્શાવેલ મારા 500 શેર ખરીદવાનો હક શ્રી એમ.વી. પ્રભાપતિની તરફેણમાં જતો કરું છું. તો આપશ્રીને વિનંતી છે કે આપ મારા શેર સૂચિત નામે મંજૂર કરી આપશો.

આલારસહ.

આપનો વિશ્વાસુ.
(પી.કુ.પી)
શેરધારક

નામ- મહેશ. વી. પ્રભાપતિ
સરનામું- 66/B, સુલભ બંગ્લોઝ,
સફલ સર્કલ,
ગીતા કોસ રોડ,
એસ.કુ. હાઇવે,
અમદાવાદ- 380052.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૫૦)

મુદ્દા	શેર ફેરબદલી	કાયદાકીય હસ્તાંતરણ
અર્થ	જ્યારે શેરધારક કંપનીની સંમતિની અપેક્ષાએ સ્વૈરિછક રીતે શેરનો માલિકી હક જતો કરે તો તેવી ફેરબદલીને શેરની ફેરબદલી કહેવાય.	જો શેરધારકનું અવસાન થાય, નાહાર કે અસ્થિર મગજનો જાહેર થાય ત્યારે ફેરબદલી આપો આપ થાય તો તેને કાયદાકીય હસ્તાંતરણ કહેવાય.
સંજોગો	આ ફેરબદલી શેરધારકની ઇચ્છા મુજબ થઇ શકે છે. તે માટે કોઇ સંજોગો નથી.	જો શેરધારકનું અવસાન થાય, નાહાર કે અસ્થિર મગજનો થાય ત્યારે આ ફેરબદલી થાય છે.
સંમતિ	આ ફેરબદલી માટે કંપનીની કે જેને પક્ષકારોની સંમતિ આવશ્યક છે.	આ ફેરબદલી માટે કંપનીની કે પક્ષકારોની સંમતિની આવશ્યકતા ઊભી થતી નથી.
સ્ટેમ્પ ડ્યૂટી	આ ફેરબદલી માટે ફેરબદલી ફોર્મ પર જરૂરી સ્ટેમ્પ ડ્યૂટી લગાડેલી હોવી જોઇએ.	આ ફેરબદલી માટે સ્ટેમ્પ ડ્યૂટીનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી તે આપો આપ થાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

અધેક	આ ફેરજહલી દ્વારા શેરવેચનારને અધેક પ્રાપ્ત થાય છે.	આ ફેરજહલીમાં અધેક-નો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.
કોરી ફેરજહલી	આ ફેરજહલીમાં કોરી ફેરજહલી થઈ શકે છે.	આ ફેરજહલીમાં કોરી ફેરજહલી કરી શકાતી નથી.
ઇનકાર	જે કંપનીના હિતમાં ન હોય તેવી ફેરજહલી કરવા સંચાલકો ઇનકાર કરી શકે છે.	આ ફેરજહલી માટે સંચાલકો ઇનકાર કરી ~~[illegible]~~ શકતા નથી.

(૧) લાયકાતના શેરસંબંધી ભેગવાઈઓ -
જે કંપનીના નિયમનપત્રમાં લાયકાતના શેરસંબંધી ભેગવાઈઓ દર્શાવેલી હોય તો કંપનીના સંચાલકોએ શેર ખરીદવા પડે છે. તેની ભેગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

*(1) સંચાલકે જે નિયમનપત્રમાં ભેગવાઈ કરવામાં આવી હોય તો લાયકાતના શેર ખરીદવા પડે છે. આ માટે સંચાલકે વ્યક્તિગત શેરમાં શેકાણ કરેલું હોય તો દૂરીથી લાયકાતના શેર ખરીદવાની જરૂર પડતી નથી.

*(2) જાહેર કંપનીના સંચાલકે પોતાનું સંમતિનું સોગંદનામું કંપની રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ નોંધાવવું પડે છે. આ સોગંદનામું ધંધો શરૂ કરતા પહેલાં નોંધાવવું પડે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

*(3) જાહેર કંપનીના સંચાલકોએ ધંધો શરૂ કરવાનું પ્રમાણપત્ર મળે તે પહેલા શેર-લાયકાતના શેરની રકમ જમા કરાવી દેવી જોઇએ.

*(4) લાયકાતના શેરમાં શેરવોરંટને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતો નથી.

*(5) શેરની દાર્શનિક કિંમત ₹5000 થી વધુ હોવી ન જોઇએ.

*(6) સંચાલકે પોતાના હોદ્દા પરના સમયગાળા દરમ્યાન લાયકાતના શેર સતત ધારણ કરેલા હોવા જોઇએ. જો તે શેર વેચે તો તેના હોદ્દાનો અંત આવે છે. તે પોતાના હોદ્દા પર ચાલુ રહે તો દિવસ દીઠ દંડને પાત્ર બને છે.

*(7) આ લાયકાતના શેરસંબંધિત જોગવાઇઓ ટેક્નિકલ સંચાલક, કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ચૂંટાયેલ કે નોમિની સંચાલકોને લાગુ પડતી નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

૫૪) મતદાનનો અર્થ -

સામાન્ય રીતે કંપની સ્વરૂપમાં નિર્ણયો શેરધારકોની બહુમતી દ્વારા લેવાય છે. આમ નિર્ણયો બહુમતીથી લેવામાં આવે તો તેને મતદાન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

મતદાન માટે કંપનીમાં મુખ્ય બે પદ્ધતિઓ પ્રચલિત છે - હાથ દેખાડ / ઊંચો કરીને અને પોલ દ્વારા મતદાન.

I. હાથ દેખાડ / ઊંચો દ્વારા મતદાન -

આ પદ્ધતિ અનુસાર હાથ દેખાડ દ્વારા મતદાન થાય છે. આ પદ્ધતિ સૌથી જૂની છે. સભાના અધ્યક્ષ જ્યારે પ્રસ્તાવ મૂકે અને હાની તરફેણમાં હાથ ઊંચો કરવા કહે ત્યારે હાથ ઊંચો કરનારની સંખ્યા ગણવામાં આવે છે તેવી જ રીતે 'ના' માટે પણ ગણવામાં આવે છે. આમ આ પદ્ધતિ દ્વારા મતદાન કરાય છે.

II. સવાજ દ્વારા મતદાન -

આ પદ્ધતિ દ્વારા સભાના અધ્યક્ષ દ્વારા મતદાન માટે પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવે ત્યારે પ્રસ્તાવની તરફેણ માટે હા ની બૂમ પાડવામાં આવે છે અને પ્રસ્તાવની વિરુદ્ધ ના ની બૂમ પડાવવામાં આવે છે. પછી ગણતરી કરવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિ જ્યારે બહુમતી નિર્ણયો લેવામાં આવે ત્યારે ઉપયોગી છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

III પોલ દ્વારા મતદાન-

જ્યારે શેરધારકને હાથ દેખાડદ્વારા થતું મતદાન અવિશ્વસનીય લાગે કે ગોપનીય મતદાનની જરૂર લાગે ત્યારે સભ્ય પોલ દ્વારા મતદાનની માંગણી કરી શકે છે. આ મતદાનમાં શેરદીઠ મત દર્શાવતાં મતપત્રકો અપાય છે. તેમાં મત દર્શાવી મતપેટીમાં નાંખવામાં આવે છે પછી ગણતરી કરવામાં આવે છે.

ભેગવાઈઓ-

(1) જાહેર કંપનીમાં ઓછામાં ઓછા પાંચ સભ્યો માંગણી કરી શકે છે.

(2) ખાનગી કંપનીમાં ઓછામાં ઓછા સાત પૈકી જે સભ્યો માંગણી કરી શકે છે.

(3) શેરમૂડીના $\frac{1}{10}$ મતાધિકારો.

(4) ૬૪ કલાકમાં મતદાન કરાવવું જોઈએ.

IV સભાના વિભાજન દ્વારા-

આ પદ્ધતિ દ્વારા સભાનું વિભાજન કરાય છે. તેમાં પ્રસ્તાવની તરફેણમાં હોય ત્યારે એક જાતુ જોસાડાય છે અને પ્રસ્તાવની વિરુદ્ધ હોય તેને બીજા જાતુ જોસાડાય. આમ સભાના જે વિભાગો પડાય છે અને ત્યારબાદ સભાના જે વિભાગોના સભ્યની ગણતરી કરી પ્રસ્તાવ અંગે નિર્ણયો લેવાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

SECTION-F

(43)

"પાર્થ સ્પોર્ટસ કંપની લિ."

ફોન નં. (079) 40030022
Email- ab@gmail.com

6/A, સફલ પાર્ક,
સરજેજ ફોસ રોડ,
સરજેજ,
અમદાવાદ-380042.
11 મી માર્ચ, 2016.

પ્રતિ,
આરતી શોપસ,
6/B, એપલ પાર્ક,
ગુમા,
ભાવનગર-320042.

વિષય- એકઝસીની શરતો અંગે....

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

મહારાજશ્રી,

આપની તા-૩જી મળ્યુ સાથે, ૨૦૧૬ના રોજ પત્ર મળ્યો. જેમાં આપે અમારી જીવનશૈલી અહેવાલમાં રજા હાજરીનો તે જરૂર આપવી અને આપ અમારી કંપની દ્વારા ઉત્પાદિત માલની જીવનશૈલી મેળવવા માંગો છો. અમારી જીવનશૈલીની કાયદો નીચે દર્શાવેલ છે. આપ આ કાયદાને આધીન જીવનશૈલી મેળવી શકશો.

(૧) જીવનશૈલીની સમયમર્યાદા ૧ વર્ષની રહેશે જો કાયદાનું સંતોષકારક હશે તો સમયમર્યાદા વધારવામાં આવશે.

(૨) અમારી કંપની દ્વારા વિવિધ ઉત્પાદિત માલની જેની રજાનામાં કોઈનોની જ જીવનશૈલી આપવામાં આવશે.

(૩) જીવનશૈલી માટે આપના વિસ્તારમાં નાણાકીય વેચાણ રૂ ૨૦૦૦૦૦ થી ઓછું ન હોવું જોઈએ.

(૪) જીવનશૈલી મેળવવા માટે રૂ ૧૦ લાખની ડિપોઝીટ રકમ જેન્ડ ડ્રાફ્ટ દ્વારા જમા કરાવવાની રહેશે. જેના પર વ્યા.૦૧% વ્યાજ મળશે.

(૫) આપને વેચાણ પર ૧૦% કમિશન મળશે અને આગામી પ્રગતિ સ્વીકારશો તો ૧૫% સુધી કમિશન મળશે.

(૬) આપના વિસ્તારમાં દરેક વર્ષની અહેવાલની ૪૦% જથ્થે અને સીગલીશું જાહેરાત તમારે લીગવવાની રહેશે.

(૭) શાખાનો અમારા દ્વારા અમારા ખર્ચે આકર્ષી ગ્રામ્યવીર કે રેલવે દ્વારા મોકલવામાં આવશે.

(૮) નાણાંની ચૂકવણીની સમયમર્યાદા દિન ૩૦ની રહેશે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૯) જે સમયગાળા દરમ્યાન કોઇ વિવાદ સર્જાશે તો ન્યાયક્ષેત્ર અમદાવાદ રહેશે.
(૧૦) એજન્સીમાંથી દૂરા પડવાનો અધિકાર જેને પક્ષે રહેશે તે માટે ૨ મહિના અગાઉ જાણ કરવાની રહેશે.
આપને જો કોઇ વધુ માહિતી જોઇતી હોય તો આપ સંપર્ક કરી શકતો.
આભાર સહ.

લિ.
આપનો વિશ્વાસુ
પાર્થ સ્યોરેસ કંપની લિ.વતી
P.J. Prajapati
(ભાગીદાર)

44)

"છાયા રેલિમાર્કેટિંગ કંપની"

ફોન નં- (૦૭૯) ૬૦૦૩૦૦૧૨
Email- Alfa@gmail.com

60/A, આલ્ફાવન,
ગીતા કોસ રોડ,
એસ.જી. હાઇવે,
ગીતા,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૫૨.
10 મી માર્ચ, 2016.

પ્રતિ,
ધ્રુવી ડિજિટલ શોપ,
7/A, શાંતિવન કોમ્પલેક્ષ,
હરાજી પાર્ક,
સરદારનગર,
રાજકોટ-૬૨૦૦૧૨.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

વિષય - વેપારી પેઢીનો સંદર્ભ આપવા અંગે...

શ્રીમાન,

આપનો તા. 1 લી માર્ચ, 2016 ના શેષનો પત્ર મળ્યો. જેમાં આપ અમારા દ્વારા ઉત્પાદિત ટેલિવિઝનની ખરીદી કરવા માંગો છો. આપે અમારા ઉત્પાદનોમાં રસ દાખવ્યો તે જદલ આપનો આભાર.

આપ ટેલિવિઝનની ખરીદી મોટા પ્રમાણમાં કરો છો. પણ આપ આ ખરીદી જે માસની ઉધાર જાડી પર કરવા માંગો છો તેની અમે નોંધ લીધી છે. આપ અમારી સાથે આ પ્રકારના વ્યવહારની સૌપ્રથમ વખત માંગણી કરતા હોઇ અમારી વ્યાપારી શિરસ્તાના ભાગરૂપે પેઢી કે જેન્દ્રનો સંદર્ભ આપવો અનિવાર્ય છે. આસ કરીને અન્ય વેપારી પેઢીનો સંદર્ભ આપશો.

આપના દ્વારા સંભવિત સંદર્ભ પ્રાપ્ત થતાની સાથે આપને આપના ઓર્ડર મુજબનો માલ મોકલી અપાશે. આ સમયગાળા દરમ્યાનમાં આપના ઓર્ડર પર પૂરતું ધ્યાન અપાશે.

સહકારની અપેક્ષા સહ.

લિ.

આપનો વિશ્વાસુ,

છાયા ટેલિમાર્કેટિંગ વતી,

P. K. Singh.

(માલિક)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

(45)

પ્રભપતિ પાર્થ કે.

ફો નં. ૧૪૨૫૬૮૧૨૪૨

607/1, જીમે ખાંચો,
જકરીચોપ,
શાહીબાગ,
અમદાવાદ-380001
11 મી માર્ચ, 2016.

પ્રતિ,
મેનેજરશ્રી,
પંકજ નેશનલ બેન્ક,
રીલીફ રોડ શાખા,
રીલીફ રોડ,
અમદાવાદ-380001.

વિષય- નાણાંની ચૂકવણી અટકાવવા
અંગે....

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

સાહેબશ્રી,

આપની સાથે તા.10મી માર્ચ, 2016ના રોજ ટેલિફોન પર થયેલ વાતચીતના સંદર્ભમાં આ પત્ર લખી રહ્યો છું.

આપને જણાવવાનું કે મેં તા.9મી માર્ચ, 2016ના રોજ રૂ 25000નો ચેક નં. 3658208નો ચેક શ્રી પ્રિન્સ.એમ.શાહના નામે લખ્યો હતો. આ ચેક જેકર ઇતો. પ્રિન્સ.એમ.શાહના જણાવ્યા મુજબ એમના હાથે આ ચેક ઓવાઇ ગયો છે. તેથી હું આપને વિનંતી કરું છું કે આપની જેમ્કમાં આ ચેકનાં નાણાં કોઇ લેવા માટે આવે કે આ ચેક રજૂ કરવામાં આવે તો નાણાં ચૂકવી ન આપવા ભલામણ. મારો SB-3040 ખાતા નંબર છે.

આપ ઉપરોક્ત બાબત અંગે યોગ્ય ધ્યાન હોરશો તેવી અપેક્ષા સહ વીરમું છું.

લિ.
આપનો વિશ્વાસુ,
P. J. P
(પ્રભવતિ પાર્થ જે.)
(બચત ખાતું ધરાવનાર)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(46)

"સુરલિ સેવા સંસ્થા"
(રજિસ્ટર્ડ નંબર- 3038)

ફોન નં. (079) 24724724
Email- ses@gmail.com

સુરલિ કોમ્પલેક્ષ,
વરાછા રોડ,
કાપુપુર,
અમદાવાદ-380001.

11 મી માર્ચ, 2016.

પ્રતિ,
અધિકક્ષ અધિકારી,
કહેર આરોગ્ય વિભાગ,
લાલ દરવાજા,
અમદાવાદ-380001.

વિષય- નિયમિત સફાઈ ન થવાને લીધે ઊભો થતો ભય દર્શાવવા....

સાહેબશ્રી,

અમારા વિસ્તારમાં છેલ્લા ગણેક દિવસથી મેઘરાજાએ માંડ્યા મૂકી છે. ઠેરઠેર જળબંબાકાર છવાઈ ગયો છે. જ્યાં જોઈએ ત્યાં પાણી જ પાણી દેખાઈ રહ્યું છે. અનેક જગ્યાએ પાણી ભરાઈ ગયા છે. લોકોના ઘરમાં પાણી ભરાઈ ગયા છે. વરસાદ બંધ થઈ ગયા પછી આ બધું પાણી ઓસરી ગયું છે.

વરસાદના પાણી ભરાવાને લીધે ઠેરઠેર કચરાના ઢગ જેવા મળી રહ્યા છે, કાદવ-કીચડ અને એકબાજુ ગટરના પાણી ઊભરાઈ રહ્યા છે. આપને જણાવવાનું કે વરસાદ પડ્યો તે પછીના દિવસોમાં અમારા વિસ્તારમાં સફાઈ કામદારો કામે આવ્યા જ નથી. આ વાત યોગ્ય નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

કહાઇ કામદારો કામ પર ન આવવાથી કચરો જેમ
હતો તેમ જ છે. વરસાદના પાણીને લીધે કચરામાંથી
દુર્ગંધ ફેલાવા લાગી છે. શેરીઓમાં પડા કેરહેર
ગંદકી ફેલાઇ ગઇ છે.

હું આપને વિનંતી કરું છું કે આપ આપના
વિભાગના કામદારોને યોગ્ય કામે લગાડી આ
ગંદકી દૂર કરશો. જો આ ગંદકી દૂર કરવામાં
નહી આવે તો રોગચાળો અને મરઇરનો
ઉપદ્રવ ફેલાવવાનો ભય રહેલો છે. તેનાથી પાણી-
જન્ય રોગો ફેલાઇ શકે છે. આપને મહેરબાનને
હાનિ પહોચાડે તેવી બાબત અંગે ધ્યાન હોરું છું
આપ ત્વરિત પગલાં લઇ જનતી વેળાએ ગંદકી
દૂર કરાવશો.

સહકારની અપેક્ષા સહ.

લિ.
આપનો વિદ્યાસુ,
સુરભિ સેવા સંસ્થાવતી,
(J.J. Singh)
(સેવક)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 3

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(47)

"જમક ઓટો લિમિટેડ"

ફોન નં. (079) 25839220
ઈમ્બાં: [illegible]@gmail.com

B/C, વ્હાઇટ હાઉસ,
સુંદરવન,
સયાજી રોડ,
નહેરુનગર,
અમદાવાદ-380081.
11 મી માર્ચ, 2016.

પ્રતિ,
શ્રી જીમીત એસ. પરમાર
આસીસટન્ટ એકાઉન્ટન્ટ,
ખરીદ વિભાગ,
નહેરુનગર શાખા,
અમદાવાદ-380081.

વિષય- જઠતીની ભરા કરવા સંગે. . .

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

2

પ્રશ્ન ક્રમાંક

શ્રીમાન,

આપને જણાવવાનું કે કંપનીની નીતિ અનુસાર કંપની સાથે ઓછામાં ઓછાં દસ વર્ષ ગાળ્યાં હોય અને કાર્યકાળ દરમ્યાન સંતોષકારક કામગીરી જણાય તો તેવા ઓફિસરો અને કર્મચારીઓને તેમણે કરેલી કામગીરીની કદરરૂપે તેમને જઠતીની તક પૂરી પાડવામાં આવે છે. આપ ઉપરોક્ત લાયકાત માટે યોગ્ય ઠરો છો.

આપને જણાવવાનું કે એપ્રિલ, ૨૦૧૬થી આપની નિમણૂક સિનિયર એકાઉન્ટન્ટ, ખરીદ વિભાગમાં કરવામાં આવે છે. આપને યોગ્ય જઠતીની તક પૂરી પાડી આપના કાર્યની પ્રશંસા કરીએ છીએ. આપના કાર્યકાળ દરમ્યાન કંપનીને સારાં પરિણામો પ્રાપ્ત થયાં છે. આ અંગેની જઠતીની નિમણૂકની શરતો અને પગારધોરણ જીકેલ છે. આપના દ્વારા યોગ્ય પ્રતીસાદ અપાય તેવી અપેક્ષા.

આપને દિન ૭માં નોકરીની સ્વીકૃતિનો પત્ર લખવા વિનંતી. તેમજ આપના દ્વારા સિનિયર એકાઉન્ટન્ટનો હોદ્દો યોગ્ય રીતે સંભાળાય તેવી અપેક્ષા.

શુભેચ્છા સહ.

આપનો વિશ્વાસુ,
જગત ઓટો લિમિટેડ વતી,
P. K. Prajapati
(જનરલ મેનેજર)

બિડાણ: એક

નકલ રવાના: - હિસાબ વિભાગ
- ખરીદ વિભાગ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

સૂચનાઓ :

1) આ પ્રશ્નપત્રને કુલ ચાર વિભાગમાં વહેંચવામાં આવ્યું છે.
2) દરેક પ્રશ્નના અલગ - અલગ ગુણ છે જેને જમણી બાજુના અંકમાં મૂકેલા છે.
3) વિરામચિહ્નો, જોડણી, ભાષાશુદ્ધિ, તેમજ સ્વચ્છતાને વિશેષ ધ્યાન આપવાનું રહેશે.
4) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો.** **[4]**

1) 'પીડ પરાઈ જાણે રે' - પંક્તિમાં કયો ભાવ રહેલો છે ?
2) 'રંગ મોરલી' - લોકગીતમાં 'મોરલી' શબ્દ કોને માટે વપરાયો છે ?
3) ચોરો એ વાવડીમાં શું જોયું ?
4) કવિનો જીવ ક્યારે નિરાંત અનુભવે છે ?

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો.** **[4]**

5) 'એક મૂરખને એવી ટેવ' છપ્પામાં કવિએ વર્ણવેલ અંધશ્રધ્ધાનું વર્ણન કરો.
6) 'વ્હેવારાં - વટ્ટ' અને 'ખતરિયાં - વટ્ટ' વચ્ચેનો તફાવત દુહાને આધારે સ્પષ્ટ કરો.

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સવિસ્તર ઉત્તર લખો.** **[8]**

7) 'કસુંબીનો રંગ' એટલે શું ? આ રંગ કવિને ક્યાં ક્યાંથી લાગ્યો છે ?
8) 'આંખે કંકુના સૂરજ આથમ્યા' - શીર્ષકની યથાર્થતા સ્પષ્ટ કરો.

અથવા

'રેવાતટે મધ્યાહ્ન-સંધ્યા' કાવ્યનું શબ્દચિત્ર તમારા શબ્દોમાં આલેખો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ નીચે આપેલી કાવ્યપંક્તિઓ વાંચી, સમજીને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો. [4]

અમે રે સૂકું રૂનું પૂમડું,
તમે અત્તર રંગીલા રસદાર;
તરબોળી દો ને, તારેતારને,
વીંધો અમને વ્હાલા, આરપાર
આવો, રે આવો હો જીવણ, આમના

પ્રશ્નો :

9) 'સૂકું રૂનું પૂમડું' દ્વારા શું વ્યક્ત થયું છે ?

10) પ્રભુ શાના જેવા છે ?

11) આ પંક્તિઓમાં કયો પ્રાર્થનાભાવ રહેલો છે ?

12) 'જીવણ' શબ્દ કોને માટે પ્રયોજાયો છે ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. [4]

13) પારધીએ અડવાને શી શિખામણ આપી ?

14) રૂસા નામના ઘાસમાં બાળકો શા માટે આળોટતાં ?

15) ભેડાઘાટ કઇ બે ચીજો માટે પ્રખ્યાત છે ?

16) ઝવેરદાદાએ લોકભારતીની ઘઉંની જાતને કયું નામ આપ્યું ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો. [4

17) રામુને કોના ઘરમાંથી બીજળીનું કનેક્શન લેવું હતું ? શા માટે ?

18) આપણાંવાળા મેચ જીતે તો આનંદીલાલ શું કરતા ?

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સવિસ્તર ઉત્તર લખો. [8

19) 'માતાનું સ્મારક' - શીર્ષકની યથાર્થતા સ્પષ્ટ કરો.

20) નિધિને પિયર જતી અટકાવવા નિકુંજ કઇ કઇ યુક્તિઓ અજમાવતો ?

અથવા

ફોર્બસ સાહેબ હીરાધરની કલાકૃતિનું શી રીતે જતન કરવા માંગતો હતો ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો.** [2]

21) 'ભરતગોત્રનાં લજ્જાચીર' - નાટ્ય અંશ કયા નાટકમાંથી લેવામાં આવ્યો છે ?

22) 'માનચતુર અને ધર્મલક્ષમી' - પાઠના લેખકનું નામ જણાવો.

23) કયા પાઠમાં સમુદ્રના રુદ્ર સ્વરૂપનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે ? (પાઠનું નામ લખો)

24) 'ઇંટોના સાત રંગ' - પાઠનો સાહિત્યપ્રકાર જણાવો.

■ **નીચે આપેલ ઉક્તિ કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે ?** [2]

25) "ને આ તમારે તો વ્યાજનું વ્યાજ! તમારાં તપ ફળ્યાં."

26) "આ તો સ્ત્રી-સ્ત્રી વચ્ચેની તકરાર છે. આપણે એમાં માથું ન મારીએ એ જ બસ."

વિભાગ - B

■ **નીચે આપેલા વાક્યો લેખનરૂઢિ અને ભાષાદૃષ્ટિએ સુધારી ફરીથી લખો.** [2]

27) ગુણ સુંદરી સુવાવડમાં સ્વાભાવિક રીતે ખાટલા વશ રહી.

28) બલ્બનો ગોળો ભરાવતાં અમને નઇ આવળતો વોય ?

■ **નીચે આપેલ વાક્યમાં પ્રત્યયો ખોટા વપરાયા હોય તો સુધારી ફરીથી લખો.** [1]

29) વૈષ્ણવજન પરદુઃખથી ઉપકારને કરે છે.

■ **નીચે આપેલ વાક્યમાંથી સંયોજકો શોધીને લખો.** [1]

30) આજે ગોળીમાં નાંખ્યા, પણ હવે ભૂખે મારીશ તો કૂવામાં નાંખીશ.

■ **નીચે આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને સામ સામે લખો. (ગમે તે ચાર)** [2]

31)	દોથો	મોજીલું	ભયાનક
32)	રંગીલું	ઇચ્છા	વિશ્વ
33)	કરાલ	ખીબો	આનંદી
34)	અબળખા	દુનિયા	મૂઠો
35)	ખલકત	બિહામણું	ઝંખના

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ નીચે આપેલ વાક્યોમાં રેખાંકિત શબ્દનો વિરોધી શબ્દ (અર્થ ન બદલાય તે રીતે) આપી વાક્ય સુધારીને ફરીથી લખો. (ગમે તે ચાર) [2]

36) હવાને આવવાની હિંમત નથી.

37) થોડીક ક્ષણોમાં અંધકાર છવાઈ ગયો.

38) મરેલી પ્રજાની દરેક દૃષ્ટિ હણાઈ ગઈ હોય છે.

39) હરિયો ભણવામાં ઠોઠ હતો.

40) સંતો સહિષ્ણુતા શીખવે છે.

■ નીચે આપેલા શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો. (ગમે તે ચાર) [2]

41) મૃત્યુ પછીનો લોક.

42) નદીકાંઠાની કાંપ અને રેતાળ જમીન.

43) સંપૂર્ણ પતન.

44) નર્મદા નદીની સ્તુતિનું આઠ કડીનું કાવ્ય.

45) પ્રથમ દૃષ્ટિનો પ્રેમ.

■ નીચે આપેલા તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટ રૂપ આપો. [1]

46) છેતર

47) ગનાન્

■ નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ આપી વાક્યપ્રયોગ કરો. [2]

48) કંકુપગલાં થવાં.

49) ગાંઠ વાળવી.

■ નીચે આપેલા શબ્દોની જોડણી સુધારીને ફરીથી લખો. (ગમે તે બે) [1]

50) સહાનૂભુતિ

51) ડુબકી

52) ઉર્ધ્વગામિ

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **નીચે આપેલા વાક્યોને પદક્રમ અને પદસંવાદની દૃષ્ટિએ ગોઠવી ફરીથી લખો. (ગમે તે બે)** [2]

53) આ રેડિયો અને દિવસોમાં ટીવી લાડકાં બની સૌનાં જાય છે.

54) અમારે મન ભગત ભવાન દેવ બાળકોને લાખેણા હતા.

55) વણકર ઓળખાવે છે ગાંધીજી ખેડૂત અને પોતાની જાતને તરીકે.

■ **નીચે આપેલા વાક્યોને સાદા વાક્યો રૂપે છૂટાં પાડી ફરીથી લખો. (ગમે તે બે)** [2]

56) ડોસાડોસીના સ્વભાવમાં ઘણીક જાતનો ફેર હતો છતાં તેમનો સંસાર નિર્માલ્ય ન હતો.

57) અચાનક મને લાગ્યું કે વાતાવરણમાં આજે ઉકળાટ છે.

58) ઝવેરદાદાનું અને અમારું લક્ષ્ય સાવ સાદું હતું.

■ **નીચે આપેલા વાક્યોને સંયુક્ત કે સંકુલ વાક્યરૂપે ફરીથી લખો. (ગમે તે બે)** [2]

59) - શેરી સૂવા માંડે છે
- એની નીંદ અવાજ વગરની નથી હોતી.

60) - અમારી બસ ગામ નજીક પહોંચી
- સાંજ પડી ગઈ હતી.

61) - ક્યારેક હું બારીમાંથી કૂદકો મારી આવીશ.
- તારી જીભ પર આગ મૂકી દઈશ.

વિભાગ - C

■ **નીચેનો ગદ્યખંડ ધ્યાનથી વાંચીને આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારી ભાષામાં લખો.** [5]

હાલની આપણી કેળવણી મુખ્યત્વે ધન રળવાનું, જીવનના સુખચેન મેળવવાનું, સત્તા અને સામાજિક પ્રતિષ્ઠા પામવાનું સાધન બની ગઈ છે. આવી કેળવણી ખરેખર તો ભયની સાથે ખેલ માંડવા જેવું છે, આ જિંદગી માટેની એકેએક વસ્તુ - સુખ, ભોગ, વૈભવ, પુષ્કળ ખાદ્યસામગ્રી મેળવી આપે એવું શિક્ષણ પહેલાં તો બહુ જ ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે અને પછી એ અધોગતિ પામે છે અને સડી જાય છે. વૈભવની સાથે સાથે માનવજાતની જન્મજાત ઈર્ષ્યાઓ અને દ્વેષો પૂરજોશમાં પ્રજળી ઊઠે છે તથા હરીફાઈ અને નિર્દય ક્રૂરતા એ જમાનાનો મૂળમંત્ર થઈ પડે છે. વાસ્તવિક રીતે વધારે પડતી સ્પર્ધાની ભાવના આપણી શિક્ષણ પ્રણાલી પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે. જો કે સ્પર્ધા શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તા માટે પ્રેરણારૂપ છે, પણ જ્યારે એમાં અતિપણું આવે ત્યારે તે સૌને માટે સમાન તકની તંદુરસ્તીભરી વાતનો ઈન્કાર કરીને એક સામાજિક અનિષ્ટ ઊભું કરે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

છે. એને લીધે સ્વાર્થ, લોભ, સંદેહ, શંકા, ઈર્ષ્યા, જૂથવાદ અને ચડસાચડસી તરફ આપણને દોરી જાય છે.

– સ્વામી વિવેકાનંદ

પ્રશ્નો :

62) આજનું શિક્ષણ શાનું સાધન બની ગયું છે ?

63) કયા પ્રકારનું શિક્ષણ અધોગતિ પામી સડી જાય છે ?

64) વૈભવની સાથે મનુષ્યમાં કયા દુર્ગુણો પ્રવેશે છે ?

65) સ્પર્ધાનું અતિપણું આપણને કઈ તરફ દોરી જાય છે ?

66) ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

■ **નીચેનું કાવ્ય વાંચી, સમજી અને આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારી ભાષામાં લખો.** **[5]**

હવે નગરમાં સવારે સવારે
ફૂલ ફૂલ કરતાં તો વધુ
બારી-બારણાં ઊઘડે છે.
બાગમાં રોપેલા પેલા જંગલી છોડ પણ
હારબંધ ઊભા રહી જાય છે,
માળીની કાતરને સલામી દઈને.
મોં-સૂઝણાના મલકાટને અને
સંધ્યાની નમણી લજ્જાને
દીવાલ પર ટાંગેલા આડા અવળા
લીટીઓમાં અને રંગના ધાબાઓમાં
છૂપાયેલો પિકાસો હસી કાઢે છે.
'પ્રભુના પયગંબરો'ની ધૂળને
ગળી ગયા છે, આમતેમ અથડાતા
આસ્ફાલ્ટના અજગરો.
આ થોડાંક પંખીઓ પણ
વનવાસે આવ્યાં હશે આ નગરમાં?

પ્રશ્નો :

67) સવારે ખીલતાં ફૂલોનું સ્થાન નગરમાં કોણે લીધું ?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

68) જંગલી છોડ પર માનવ સભ્યતાની શી અસર થઇ છે ?

69) પ્રભુના પયગંબરોની પૂજાની શી દશા થઇ છે ?

70) પંખીઓને નગરમાં કેવું લાગતું હશે ?

71) કાવ્યને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

■ **નીચે આપેલ ગદ્યખંડનું આશરે ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપીકરણ કરી યોગ્ય શીર્ષક આપો.** **[5]**

72) વ્યક્તિને માટે શું કે સમાજને માટે શું જીવનના ત્રણ પ્રકાર છે. બીજા ને મારીને જીવવું એ પ્રકાર સર્વત્ર છે જ. આને જ જીવનક્રમ કહે છે. આ પ્રકારથી જીવન ટકે છે અથવા બહુ બહુ તો વિસ્તાર પામે છે એટલો જ એમાં લાભ છે. પણ એમાં જીવનસાફલ્ય નથી. બીજો પ્રકાર તે પરસ્પર સહકારનો છે. દરેક જાતિ, રાષ્ટ્ર કે ધર્મ પોતાની વિશેષતાને કારણે જ એકાંગી હોય છે. એકબીજાના સહકારથી એકાંગીપણું મટી જાય છે. અને તેથી જીવનનો વિકાસ થાય છે. આમાં જીવનનો ઉત્કર્ષ છે, પણ એમાં જીવનની સર્વોચ્ચ સાર્થકતા નથી દેખાતી. જીવન પણ અંતે આત્મસાક્ષાત્કારનું સાધન જ છે. એ સાર્થક્ય ધ્યાનમાં આવ્યા પછી સ્વાર્પણ માટે જીવવું એ મનુષ્યહૃદયને સ્ફુરે છે. આ સ્વાર્પણ દ્વારા જે જીવન લાધે છે તે કંઇ જુદું જ છે. એ મારફતે જ જીવનનો પરમ ઉદ્દેશ્ય સમજાય છે અને જીવન સફળ થાય છે.

– કાકા કાલેલકર

વિભાગ - D

■ 73) તમારા નજીકના શહેરમાં આવેલ રંગ-રસાયણના કારખાનાનું ગંદુ પાણી, તમારા ગામની નદીમાં છોડી નદીને દૂષિત કરવામાં આવી રહી છે. જે અંગે ઘટતી કાર્યવાહી કરવા તમારા જિલ્લા કલેક્ટરશ્રીને અરજી લખો. **[5]**

■ **નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિષય પર આશરે 200 થી 250 શબ્દોમાં આપેલ મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખી નિબંધ લખો.** **[10]**

74) **અવાજ પ્રદૂષણ : આજનો પ્રાણપ્રશ્ન**

(પ્રદૂષણનો અર્થ — પ્રદૂષણના પ્રકારો — અવાજ પ્રદૂષણનો અર્થ — તેના ઉદ્ભવ સ્થાનો — અવાજ પ્રદૂષણની અસરો — અવાજ પ્રદૂષણ અટકાવવાના ઉપાયો — પ્રત્યેક નાગરિકની ફરજ — જાગૃતિ — ઉપસંહાર)

અથવા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

આતંકવાદ : વૈશ્વિક સમસ્યા
(પ્રસ્તાવના — વિશ્વની અનેક સમસ્યાઓ — આતંકવાદ વિશ્વની ઊંઘ હરામ કરતી સમસ્યા — વિશ્વના દેશો — આતંકવાદનો ભોગ — આતંકવાદ ફેલાવનાર - સમસ્યા દૂર કરવા માટેના પ્રયત્નો — માનવસર્જિત સમસ્યા — માનવજાગૃતિ — ઉપસંહાર)

અથવા

મોબાઈલના લાભાલાભ
(આજનો યુગ — ટેકનોલોજીનો યુગ — મોબાઈલ ટેકનોલોજીનું અદ્ભુત સર્જન — રેડિયો, ટીવી, ફોન, કેમેરો, ટેપરેકોર્ડર નો વિકલ્પ — લાભો - ઉપયોગી રમકડું — ગેરલાભો - સંતાનોના હાથમાં મોબાઈલ - મા-બાપનો માથાનો દુખાવો — ઉપસંહાર)

■ **નીચે આપેલ પંક્તિનો વિચાર-વિસ્તાર આશરે સો શબ્દોમાં લખો.** **[5]**

75) ભળીશ નહિ જનોથી, મિત્ર, સ્ત્રી, બાળકોથી;
જીવીશ, બની શકે તો, એકલાં પુસ્તકોથી.

■ **નીચે આપેલા ગદ્યખંડમાં યોગ્ય વિરામચિહ્નોનો ઉપયોગ કરી ગદ્યખંડ ફરીથી લખો.** **[5]**

76) નર્મદાના પ્રચંડ પ્રવાહને પોતાના સુદૃઢ બાહુઓમાં ઝીલી લેવા સંગેમરમરના ખડકો તૈયાર ઊભા છે જળધારાઓનું પડવું અફળાવું અને પછડાટ ખાવી પાણી જાણે મલ્લ-યુદ્ધ કરી રહ્યું છે વળી ગડગડાટ અને ધમાકા ખીણમાં ભૂસકો મારતું પાણી જાણે મૃત્યુના મોંમાં ઓરાતું ન હોય પરંતુ બીજી જ પળે એ ઊભરે ઉછળે ને દેમાર કરતું સિંહછટાએ આગળ વધે આ જોઈને થાય કે મૃત્યુ એટલે નવજન્મનું પ્રવેશદ્વાર મૃત્યુ એટલે જીવને લગાવેલી છલાંગ સીધી છલાંગ.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section-A

(1) 'પીડપરાઈ જાણે રે' - પંક્તિમાં ઉપકાર કરવાનો ભાવ રહેલો છે. વૈષ્ણવજન બીજાના દુઃખ દૂર કરી બીજા પર ઉપકાર કરે છે.

(2) 'રંગ મોરલી' - લોકગીતમાં 'મોરલી' શબ્દનો ઉપયોગ નવવધૂ માટે કરવામાં આવ્યો છે.

(3) ચોરીએ વાવડીમાં અશરફીઓથી ભરેલી ચાર પોટલીઓ જોઈ. અથવા કોથળીઓથી ભરેલી જીનામરોરો જોઈ.

(4) જ્યારે કવિની પત્ની નોકરીએ થાકી પાકી ઘરે આવે છે ત્યારે કવિ નિરાંત અનુભવે છે.

(5) 'એક મૂરખને એવી દેવ' છપ્પામાં કવિ અંધશ્રદ્ધાનું વર્ણન કરતાં જણાવે છે કે કેટલાક લોકો એટલા મૂર્ખા હોય છે જે કોઈ પણ પથ્થરને જોઈ દેવ સમજી પૂજા કરવા લાગી જાય, પાણીને જોઈને ગંગાનું પવિત્ર પાણી સમજીને તેમાં સ્નાન કરવા બેસી જાય, તુસલીના છોડને જોઈ તેના

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

તેના પાન તોડવા મંડી મય.

(૬) 'વિચારાં-વડ' એટલે કોઈ આપણા પર ઉપકાર કરે તો આપણે પણ તેની ઉપર ઉપકાર કરવા જોઈએ.

જ્યારે 'ખતરિયાં-વડ' એટલે કોઈ આપણા પર અપકાર કરે તો પણ આપણે તેની ઉપર ઉપકાર જ કરવા જોઈએ.

(૭)

"કસુંબીનો રંગ"
"ઝવેરચંદ મેઘાણી"
"શૌર્યગીત"

પ્રસ્તુત કવિતા "કસુંબીનો રંગ"માં પ્રેમ-શૌર્યની અનુભૂતિ થાય છે.

કસુંબીનો રંગ કવિને માના ધોળા ધાવણમાંથી, મીઠી ~~ડાહ~~ બહેન જે મીઠા ગાઈ રહી હાલરડામાંથી, માતાના ખોળામાંથી કસુંબીનો રંગ લાગ્યો છે.

નવલાયુવાનોએ જે બલિદાન આપ્યા તેમાંથી પણ કવિને કસુંબીનો રંગ લાગ્યો છે. શરીરોની લીધે પણ કવિને કસુંબીનો રંગ લાગ્યો છે.

આમ કવિને વિવિધ બાબતો છે જે કસુંબીનો રંગ લગાડવામાં સાબિત થઈ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૮)

'રેવાતટે મધ્યાહ્ન-સંધ્યા'
'સોનેટ'
'ગીતકાર્ય'

પ્રસ્તુત કવિતા 'રેવાતટે મધ્યાહ્ન-સંધ્યા'માં સુંદર પ્રકૃતિનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

ગ્રીષ્મની બપોરમાં ચારેબાજુ શૂન્યતા છવાઇ ગઇ છે. સૃષ્ટિ પરના ચેતન-અચેતન તત્વો શુષ્ક બની ગયા છે. ચારે બાજુ દિશાઓ શાંત થઇ ગઇ છે. આખી સૃષ્ટિ માણસ વિનાના નિર્જન જેવી લાગે છે.

પવનની પાગ એકે લહેરકી લહેરની નથી, પંખીઓ નથી ઉડતા કે નથી ટહુકા કરતો, નદીના લહેરકા પર જઇને રમવાની હવાનીય હિંમત ચાલતી નથી. કૂતરાં પાગ પાગી માટે ફાંફા મારી રહ્યા છે. કોઇક તળાવમાં લેસોનું ટોળું પડ્યું છે. ગયાલિયા કુબકીહાવ રમી રહ્યા છે.

સ્વામ, આ કાવ્યમાં કવિએ મધ્યાહ્નની સુંદર ઉલ્લેખ કર્યો છે. જાને લખતી વખતે જાપાની સમક્ષ ઉનાળાની બપોર જાવી મય છે કેવું અદ્ભુત!

(૯) - સૂકું રૂનું પૂમડું' દ્વારા કવિનો નીરસ જીવન વ્યક્ત થયું છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

6

(10) પુલુ ~~અંતર~~ ઈંગીલા રસદાર જેવા છે.

(11) આ પંક્તિઓમાં ઝંખનાનો ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ આત્મીયતાના લીનાશને તરબોળ કરવા પ્રાર્થે છે.

(12) 'ભુવન' શબ્દ ઈશ્વર માટે પ્રયોજાયો છે.

(13) પારધીએ અડવાને એ શિખામણ આપી હતી કે "એક મુકીને બીજું લાવો."

(14) રૂસા નામના ઘાસમાં બાળકો બેઠા માટે આળોટતા કારણ કે એકતો એમાંથી ખરેદાર વાસ આવતી હતી અને બીજુ બાજુ તે ઘાસ એકદમ લીલું છમ હતું.

(15) લેડાધાર માર્બલ રોકસ અને ધુંઆધાર માટે પ્રખ્યાત છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

7

(16) ઝવેરદાદાએ લોકભારતીની ઘઉંની મતને લોક-1 નામ આપ્યું.

(17) રામુના ઘરની દિવાલ મેઇતાકાકાના ઘરની પછીત હતી એટલા માટે રામુને મેઇતાકાકાના ઘરમાંથી વીજળીનું કનેક્શન લેવું હતું.

(18) આપણાંઘરાળા મેચ જુતે તો આનંદીલાલ ટલોનીમાળા દબદબાપૂર્વક ટીવીને પરેરાવે અને આકુબાકુ મીઠાઈઓ વટેચવા મંડે.

(19)

"માતાનું સ્મારક"
"મોહમ્મદ માંકડ"
"મોહમ્મદમાંકડની
વાર્તા માંથી
"નવલકથા"

પ્રસ્તુત પાઠ 'માતાનું સ્મારક' એમાં માતા પ્રત્યે અસલી પ્રયુગ શું રોઇ શકે તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. કે આપણને માતા પ્રત્યેના સાચા પ્રેમની પ્રતિતિ કરાવે છે.

અહીં રમેશ અને નાનાભાઇ વરચે વાત થઇ રહી હતી. તેમાં નાનાભાઇ જણાવે છે કે ઝવેરબાઇ પોતાની પાછલી જિંદગી કેટલી દુઃખ પરિસ્થિતિમાં ગાળી હતી. બીજુ આકુ નાનાભાઇએ રમેશને એ પણ જણાવે છે કે તેમા

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

8

ટીકરાઓએ માતાની યાદમાં કોઠોલી સ્મૃતિઓ બંધાવી છે ત્યારે રમેશને બહુ જ દુઃખ થાય છે. તે તેણે પોતાની માતા માટે હજુ સુધી કંઈ જ નથી કર્યું. પરંતુ ત્યારબાદ તેને એ વાતની ભાળ થાય છે કે બધા ટીકરાઓ ફક્ત પોતાની વાહવાહ કરવા માટે તેમની માતાની યાદમાં ઘણીબધી સ્મૃતિઓ બનાવી છે જેમકે પ્રસૂતિગૃહ, વિધવા આશ્રમ, કન્યાશાળા, ભૂમિમાલયપીઠ.

આમ, રમેશને સમજાય છે કે ફક્ત પૈસા ઉડાવીને સમાજમાં દેખાવ કરવાથી માતાપુત્રનો પ્રેમ પ્રકટ કરવો એ માતૃપ્રેમ સાચો નથી પરંતુ માતાપુત્રે સાચો પ્રેમ ફક્ત હૃદયમાં રાખ તાપણ એ સાર્થક ઠરે છે.

લેખક ઓલુ કરીને વાત કહી નથી કરતાં તે જણાવે છે કે ઝવેરીબાઈનો સોથી નાનો ટીકરો ડૂંજ હતો. ઝટકે નાનાભાઈ.

આમ, દરેક રીતે ત્રેતા આ વાર્તાનું શીર્ષક "માતાનું સ્મારક" સાર્થક ઠરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૨૦)

"મારો અસબાબ"
"સરોજપાઠક"
"મારો અસબાબ:
મારો રાગ" માંથી

પ્રસ્તુત વાર્તામાં (નવલિકા)માં આપણને દામ્પત્યજીવનનું ગડિમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે જ્યારે કોઈ પત્ની તેના પતિને છોડીને થોડોક સમય માટે જાય ત્યારે પતિની તેમજ ઘરની કેવી બેહાલ હાલત થાય છે તેનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે.

નિધિને પિયર જવા રોકવા માટેની નબળી નસ નિકુંજના હાથમાં આવી ગઈ હતી. જ્યારે પણ નિધિ પિયર જવાની વાત કરે ત્યારે નિકુંજ બાળકોની જેમ પોતાની જિદ પકડીને બેસી જાય. ક્યારેક કોઈનો જન્મદિવસ, કોઈનો મરણ, કોઈના લગ્ન, કોઈની જનોઈ વગેરે જેવા અસંખ્ય બહાના બતાવીને નિકુંજ નિધિને પિયર જતો અટકાવી લેતો.

નિધિ પણ નિકુંજની વાતમાં આવી જતી અને પોતાના હથિયાર ઈંઠા મુકી દેતી.

આમ, નિકુંજ નિધિને પિયર જવા અટકાવવા વિવિધ ઉપાયો યોજતો અને પાછો તેમાં સફળ પામ થતો.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૨૧) 'ભરતગોત્રનાં લક્ષ્મવીર' - નાટ્યઅંશ 'વિશ્વગીતા' માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

(૨૨) 'માનચતુર અને ધર્મસૂક્ષ્મી' પાઠના લેખકનું નામ 'ગોરીશંકર ગોવર્ધન ત્રિપાઠી' છે.

(૨૩) ~~વિનિયાર~~

(૨૩) "પાણીની દિવાલ" પાઠમાં સમુદ્રના ઉદ્ધ, સ્વરૂપનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે

(૨૪) 'ઇંટોના સાત રંગ' પાઠનો સાહિત્ય પ્રકાર નવલિકા/નવલકથાઅંશ છે.

(25) ગામના લોકો બોલે છે અને ભવાન લગતે કરે છે.

(૨૬) શ્યામ સાહેબ ગામના કોઈ એક વડીલને કરે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section-B

(૨૭) ગુણસુંદરી સુવાવડમાં સ્વાભાવિક રીતે આટલાવરા રહી.

(૨૮) બલ્બનો ગોળો ભરતાં અમને નઇ આવળતો હોય!

(૨૯) વૈષ્ણવજન પરદુઃખે ઉપકાર કરે છે.

(૩૦) આજે ગોળીમાં નાંખ્યા, પણ હવે ભર્ખે મારીશ તો કૂવામાં નાખીશ.

સંયોજક - પણ, તો.

(31) દોઘો - ખીલો - મૂઠો
(32) રંગીલું - ભોળું - આનંદી
(33) કરાલ - બિહામણું - ભયાનક
(34) અબળખા - ઇચ્છા - ઝંખના
(35) ખલકત - દુનિયા - વિશ્વ

(36) હુવા ~~કાય~~ આવવા માટે કાયર છે.

(37) થોડીક ઝાળોમાં અજવાળું પ્રકાર તેજ થયો નહિ.

(38) ભુવિત પ્રજાની દરેક દૃષ્ટિ ઠગાઇ ગઇ રોતી નથી.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૩૯) હરિયો લણવામાં હોશિયાર ન હતો.

(૪૦) સંતો અસહિષ્ણુતા શીખવતા નથી

(૪૧) મૃત્યુ પછીનો લોક- મૃત્યુલોક, સ્વર્ગલોક, પરલોક

(૪૨) નદીકાંઠાની કાંપ અને ઉતાજમીન- ત્યાહું

(૪૩) સંપૂર્ણ પતન- વિનિપાત

(૪૪) નર્મદાનદીની સ્તુતિનું આઠ કડીનું કાવ્ય- નર્મદાષ્ટક, નર્મદાષ્ટકાવ્ય

(૪૫) પ્રથમ દૃષ્ટિનો પ્રેમ- પહેલો પ્રેમ

(૪૬) ઉતર- ખેતર

(૪૭) ગનાન્- જ્ઞાન

(૪૮) કંકુ પગલાં થયા- શુભઆગમન થયું.

→ કેશવના ઘરમાં નવી વરુના કંકુ પગલા થયા.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(49) ગાંઠ વાળવી - મન મક્કમ કરવું, ધાર્યું પૂરું કરવું

વાક્ય :- હું ધોરણ-12માં 80% મેળવી એવી મનમાં ગાંઠ વાળી.

(50) સહાનુભૂતિ.

(51) ડૂલકી

(52) ઊર્ધ્વગામી

(53) આ દિવસોમાં રેડિયો અને ટીવી સૌના લાડકાં બની ભય છે

(54) અમારે ~~આજકાને~~ મન ભવાન લગત આજકાલ લાખેણા દેવરતા.

(55) ગાંધીજી અને એકૂત ~~અને~~ પોતાની ભતને વળકર તરીકે ઓળખાવે છે.
ગાંધીજી પોતાની ભતને એકૂત અને વળકર તરીકે ઓળખાવે છે.

(56) (1) ડોસા-ડોસીના સ્વભાવમાં ઘણીક ભતનો દેરતો.
(2) તેમનો ~~સંસાર~~ નિર્માલ્ય નરતો.

(સંયોજક છતાં)

(57) (1) અચાનક મને લાગ્યું.
(2) વાતાવરણમાં આજે ઉકળાટ છે.

(સંયોજક કે)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

(58) (1) જવેરદાદાનું.
(2) અમારું લક્ષ્ય સાવ સાદું હતું.

(સંયોજક અને)

(59) શેરી સુવા માંડે છે પરંતુ એની નાંદ અવાજ વગરની નથી રોતી

(સંયોજક પરંતુ)

(60) અમારી બસ ગામ નજીક પરોંચી ત્યારે સાંજ પડી ગઈ હતી

(સંયોજક ત્યારે)

(61) ક્યારેક ડુંબારીમાંથી ફરકો મારી આવીશ અને તારી જુલ પર આગ મૂકી દઈશ

(સંયોજક અને)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ:

Section-C

(62) આજનું શિક્ષણ મુખ્યત્વે ધન રળવાનું, જીવનના સુખ ચેન મેળવવાનું, સત્તા અને સામાજિક પ્રતિષ્ઠા પામવાનું સાધન બની ગયું છે.

(63) એક એક વસ્તુ- સુખ, ભોગ, વૈભવ, પુષ્કળ, ખાદ્યસામગ્રી પરેલાંતી બહુજ ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે

(63) સુખ, ભોગ, વૈભવ, પુષ્કળ ખાદ્યસામગ્રી મેળવી આપે એવું શિક્ષણ પરેલાંતી બહુજ ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે અને પછી એ અધોગતિ પામે છે અને સડી ભય છે.

(64) વૈભવની સાથે માનવજાતમાં જન્મજાત ઇર્ષ્યાઓ અને દ્વેષો દુર્ગુણો પ્રવેશે છે તથા હરીફાઇ અને નિર્દયક્રૂરતા એ જમાનાનો મૂળમંત્ર બઇ પડે છે.

(65) સ્પર્ધાનું અતિપણું આપણને સ્વાર્થ, બોલ, સંદેહ, શંકા, ઇર્ષ્યા, સ્વવાદ અને ચડસાચડસી તરફ આપણને ધોરી ભય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(66) ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક:-
"અતિ મતિ બગાડે છે!"
અથવા
"સ્પર્ધાત્મક યુગ"
અથવા
વર્તમાન-કેળવણી [illegible]!"

(67) સવારે ખીલતાં ફૂલોનું સ્થાન નગરના બારી-બારણાંએ લીધું છે.

(68) જંગલી છોડ પર હાર બંધ ઊભા રહી ગયા છે જે માળીની કાતરને સલામી કરી રહ્યા છે.

(69) ઝુલુના ચયગંબરોની ધ્વજને આસ્ફાલ્ટના જંગલો ગળી ગયા છે.

(70) પંખીઓને ભણે વનવાસે આવ્યા રહે એવું નગર લાગતું રહે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

(11) કાવ્યને યોગ્ય શીર્ષક :-
"નગરની સવાર"
અથવા
"નગર"

(12) જીવનના ત્રણ પ્રકાર છે.
અથવા
જીવનના ત્રણ પ્રકાર (વ્યક્તિ કે સમાજ માટે)

વ્યક્તિ કે સમાજ માટે જીવનના ત્રણ પ્રકાર છે પહેલો જીવને મારીને જીવવું એ સર્વત્ર છે. બીજો પરસ્પર સહકારનો પ્રકાર છે અને ત્રીજો પ્રકાર સ્વાર્પણ માટે જીવવું એ છે જે મનુષ્યહૃદયને સ્પર્શે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

18

વિભાગ.....

Section-D

(73)

પ્રણવ મહેતા,
ગોકુળધામ સોસાયટી,
ખુશાલી શેરી,
નારાણપર-370429
તા- 3-3-2016

પ્રતિ,
જિલ્લા કલેક્ટર શ્રી,
શ્રી આનંદીલાલ,
જિલ્લા કચેરી- ભુજ-370429

આદરણીય સાહેબ,

વિષય:- અમારા નગરના શહેરમાં આવેલ રંગ-રસાયણ કારખાનાનું પાણી, અમારા, ગામની નદીમાં ઘોડીને નદીને દૂષિત કરે છે તે બાબતે.

જય ભારત સાથે જણાવવાનું કે અમારા ગામ નારાણપરની નગરના શહેરમાં રંગ-રસાયણના કારખાનું આવેલું છે. આ કારખાના માંથી અત્યંત ગંદુ પાણી અમારા ગામની નદીમાં ઠાલવવામાં આવે છે જેને લીધે અમારા ગામમાં પાણી પ્રદૂષિત થાય છે તેમજ ઢોર-ઢાંખર તેમજ મનુષ્યોના સ્વાસ્થ્યને હાનિ પહોંચાડે છે.

આ રસાયણયુક્ત પાણીને લીધે ખેતરની જમીન બિનફળદ્યુત બનવા લાગી છે તેને કારણે ચીવાના પાણીની

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

પ્રશ્ન ક્રમાંક

જછત વર્તાય છે.

મને આશા છે કે તમે અમારી ગામની આ સમસ્યા સારી રીતે સમજશો અને આ કારખાનાના માલિકને યોગ્ય દંડ કરી પ્રદૂષણયુક્ત પાણીની માત્રા તેમજ જ્યારા વિસ્તારમાં ન ઠાલવે તેવી ભલામણ કરશો.

સહુ આભાર સાથે!

આપની વિશ્વાસુ,
પ્રણવ મરેતા,
(નાથાનપર ગામના,
સત્યો તરફથી)

(15) ભળીશ નહિ જનોથી,
મિત્ર, સ્ત્રી, બાળકોથી,
જીવીશ, બની શકે તો,
એકલાં પુસ્તકોથી

પ્રસ્તુત પંક્તિમાં માણસ માટે એક અદ્ભુત સલાહ કવિ આપે છે.

કવિ કહે છે કે માણસની, મિત્ર, સ્ત્રી, બાળકો વગેરેની સાથે જીવે છે જેની સાથે એટલે પુસ્તકોથી પણ નાતો રાખવો જોઈએ.

બીજુ બાજુ આનો જેવો અર્થ પણ નીકળે છે કે દૂકત પુસ્તકમાં નહિ પરંતુ જન, મિત્ર, બાળકો વગેરેની સાથે રહીને પણ જીવન જીવી શકાય છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

20

અહીં કવિ સમજાવે છે જન, મિત્ર, સ્ત્રી, બાળકો માનવીને જીંદગીના કોઈ પણ સમયે દગો દઈ શકે છે જ્યારે પુસ્તકો માનવીને હંમેશા સાચી રાહ બતાવે છે તે ક્યારેય મનુષ્યને ઉપરી પરિસ્થિતિમાં મુકતાં નથી.

પુસ્તકો માનવીને બધાજ મિત્રોની ગરજ સારે છે જો આપણે પુસ્તકને સાચો મિત્ર બનાવીએ તો તેથીજ કરેવાય છે કે,

અમુક પુસ્તકો હજારો-લાખો માણસોની ગરજ સારે છે.

પુસ્તક ક્યારેય બેવફા હોતાં નથી અને કરતાં નથી આપણે આપણા મનની દરેક સ્થિતિની મુંઝવણ પુસ્તક દ્વારા કહી શકીએ છીએ.

ટુંકમાં, કવિ એમ કરેવા માંગે છે કે જીવનમાં પુસ્તકનો સાથ આપણે પસંદ કર્યો તો આપણી સમજે નૈયા પાર થઈ કરેવાય.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(૧૬) નર્મદાના પ્રચંડ પ્રવાહને પોતાના સુદૃઢ બાહુઓમાં ઝીલી લેવા સંગેમરમરના ખડકો તૈયાર ઊભા છે. જળધારાઓનું પડવું, અફળાવું અને પછડાટ આવી, પાળી ભણે મલ્લયુદ્ધ કરી રહ્યું છે! વળી, ગડગડાટ અને ધમાકા! ખીણમાં ત્રસકો મારતું પાળી ભણે મૃત્યુના મોંમાં ઓરાતું ન રોય! પરંતુ બીજ પળે એ ઊભરે, ઉછળે ને ઈમાર કરતું સિંહછટાએ આગળ વધે, આ ભેઇને થાય કે, "મૃત્યુ ઓટલે નવજન્મનું પ્રવેશદ્વાર! મૃત્યુ ઓટલે ભવને લગાવેલી છલાંગ! સીધી છલાંગ!

(૧૫) મોબાઈલના લાલાલાલ

"આજનો યુગ ઓટલે મોબાઈલ યુગ"

પ્રસ્તુત પંક્તિ દ્વારા જોની ભણ પાય છે કે આજના યુગની કલ્પના મોબાઈલ વગર કરી જ ન શકાય. અશક્ય છે!

આજનો યુગ ટેકનોલોજીનો યુગ છે. ટેકનોલોજીને કારણે મનુષ્યે કેટકેટલા સાધનો ઘણો વસાવ્યા છે જેના લીધે માનવીની જીંદગી એકદમ સરળ અને ઝડપી તેમજ આરામદાયક બની ગઇ છે.

દરેક વસ્તુમાં ટેકનોલોજીએ સ્થાન મેળવ્યું છે. દરેક પ્રવૃત્તિમાં નવી ટેકનો ઉપયોગ થવા પામ્યો છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

પ્રશ્ન ક્રમાંક

પહેલાના જમાનામાં આપણને ખબર છે કે સંદેશાવ્યવહાર કરવું કેટલું અઘરું કામ હતું. જ્યાં સુધી સંદેશો પરોંચે ત્યાં સુધી તો બીજી અનેક ઘટનાઓ બની ગઈ હોય છે

"મોબાઈલ અદ્ભુત સર્જન છે"

મોબાઈલ કેટલી અદ્ભુત રચનાત્મક સાધન છે! આટલી નાનીસી વસ્તુમાં આખી દુનિયાલરની મારિતી સમાઈ જાય છે. મને તો બહુ જ અચરજ લાગે છે તમને અચરજ નથી લાગતું? કોઈ વાંધો નહિ કરવાય છે કે

"ये टेक्नोलॉजी का जमाना है।"

મોબાઈલ એવી સંશોધન છે જેમાં ટીવી, ફોન, કેમેરી, ટેપરેકોર્ડર નો વિકલ્પ સમાપેલો હોય છે.

મોબાઈલના કારણે આપણે આપણી જુંદગીને હળવારા લરી બનાવી શકીએ છીએ. મોબાઈલમાં આપણે આપણી દરેક વાતો શેઅર કરી શકીએ છીએ. આપણે આપણા સંદેશાઓ તરત જ ગમે ત્યાં સિગ્નલ હોય તો નેટવર્ક હોય તો પરોંચાડી શકીએ છીએ.

હુમણાં તો હજારોની સંખ્યામાં મોબાઈલોની કંપનીઓ કાર્યરત છે જે માણસોને મોબાઈલ ખરીદવા માટે આકર્ષિત કરી રહી છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આપણે આપણા કાર્યવાહીને લગતા કાર્યો મોબાઇલ ~~મારફતે~~ કરી શકીએ છીએ.

"આધુનિક યુગમાં
ઇન્ટરનેટની માયાજાળ"

ઉપરોક્ત પંક્તિમાં આપણને ખ્યાલ આવે છે કે મોબાઇલમાં ઇન્ટરનેટે કેટલું બધું જ્ઞાન ભરી દીધું છે. ઇન્ટરનેટને કારણે મોબાઇલમાં વોટ્સ અપ, ફેસબુક વગેરે એપ્સનો ઉપયોગ કરી શકીએ છીએ.

પરેલાના જમાનામાં જ્યારે મોબાઇલની શોધ થઇ ત્યારે ફક્ત ફોન આવે ને જાય એટલી જ સુવિધાઓ હતી પરંતુ હવેના મોબાઇલમાં ગણી શકાય એટલી બધી સુવિધાઓમાં એપ્સ હોય છે.
હવેના જમાનામાં મોબાઇલનો ઉપયોગ એ આમ બની ગયો છે. દરેક વસ્તુમાં તેનો લઢુળો ઉપયોગ થાય છે ચાહે તે શોપિંગ હોય, બિઝનેસ બાબત હોય, વાતચીત હોય દરેક બાબતમાં.

હવેના બાળકો પાછા મોબાઇલના એટલા ~~બધાં~~ મોહિત બની ગયા છે કે તેની વાત ન પૂછો! બાળકોના હાથમાં મોબાઇલ રમકડાંની જેમ હોય છે નાનકડા રોતા બાળકને પણ મોબાઇલમાં કાર્ટન કે ગીત સંભાળી દેવામાં આવે તો તે બંધ રોતા બંધ થઇ જાય છે

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

આજના બાળકો તેમજ યુવાનોમાં મોબાઇલનો ઉપયોગ ઘણોજ વધી ગયો છે વધારે પડતા મોબાઇલના ઉપયોગના કારણે બાળકોની નાનપણથીજ આદતો બગડી ગઇ છે.

મોબાઇલને કારણે બાળકો મેદાનમાં રમવાનું ઘણી ગયા છે આ એક ગંભીર સમસ્યા છે બાળકોને ભલે દુનિયાભરનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે પરંતુ તેઓ યુવનયુવાની સાથી કળા ઘણી ગયા છે.

મોબાઇલને કારણે બાળકોમાં નવી-નવી ગંદી આદતો પેસી ગઇ છે માં-બાપ પોતાના બાળકને ખુશ કરવા મોબાઇલનો ખરીદી આપે છે પાગ તે સમજતા નથી કે મોબાઇલ ખરીદી દઇને જમે તેમની જિંદગી બિલકુલ નિરસ બનાવી રહ્યા છે.

મોબાઇલને કારણે માણસો પોતાના મગજનો ઉપયોગ ઓછો કરવા લાગ્યા છે ગમે તે બાબત રીપ તરત જ મોબાઇલમાં સર્ચ કરીને તેનું જ્ઞાન મેળવી શકે છે તેથી માણસો પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરતા નથી

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

આજકાલના બાળકો પરીક્ષાના સમયે પણ મોબાઈલમાં ગેમ રમતાં હોય છે. બાળકો પોતાના પ્રશ્નો વ્યક્તિગત પૂછીને નહી પરંતુ મોબાઈલ દ્વારા જ હલ કરી લેતા હોય છે

આજકાલના યુવાનોએ તો મોબાઈલનો ડહ વગરનો ગેરઉપયોગ કર્યો છે. ગમે તે બાબત હોય તે શોસિયલ નેકવર્ક મારફતે દુનિયામાં રજૂ કરે છે અને વાતાવરણમાં અશાંતિ ફેલી કરે છે.

ખોટા કરીને મહિલાઓના ચલચિત્ર બનાવીને આખી દુનિયામા જાહેર કરવામાં આવે છે તે એક ગંભીર બાબત છે. આપણા દેશમા એવા કેટલાક કિસ્સાઓ છે જે મહિલાઓને મોબાઈલ મારફતે તેમની ઇજ્જતના કચરા બનાવવામાં આવે છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

તમે 'સાવધાન ઈન્ડિયા' શોમાં જોતા જ હશો.

આજકાલના સંતાનોના હાથમાં મોબાઈલ જોઈને માતા-પિતા ખૂબ ગંભીર સમસ્યામાં મૂકાઈ ગયા છે. એકતો તેમનું સ્વાસ્થ્ય બીમાર છે બીજુ નરક ગંદી આદતો ઘર કરી ગઈ છે.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

Instructions :

1) **Write in clear and legible handwriting.**
2) **This question paper contains Five sections. All questions from each section are compulsory.**
3) **Maintain the sequence of the questions.**
4) **Figures to the right indicate full marks.**

SECTION - A

[Textual Prose]

■ **Choose the correct answer and rewrite the complete sentence :** **[3]**

1) The issue of plastic problem is tackled by _____ .
   (a) Newspaper men
   (b) Creative realists
   (c) NGOs

2) The scarecrow happening took place in / at _____
   (a) Baker Street
   (b) London
   (c) Norwood
   (d) Torkham port

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

3) The diamond maker did not _____ to meet his expenses.

(a) Mow lawns

(b) Hold horses

(c) Sell newspapers

■ **Read the following passage carefully and answer the questions given below :** **[5]**

Drongos and green bee-eaters dart around chasing innumerable flying insects. The sunbird has built its waterproof nest in the thick foliage of the bougainvillea over the gate, embellished with coloured paper and secure since predators can't reach there for fear of spines and spikes of the creeper. The female sunbird is ever present and the male stands guard. Otherwise, I could have peeped into her maternity room! And a pair of bulbuls have cuddled over the light switch in the verandah. I tread softly lest I disturb them.

Questions :

4) Where has the sunbird built its nest?

5) Who are chasing the flying insects?

6) What does the sunbird pair do at their nest?

7) Which adjective is used for 'it'?

8) What is 'the nest' referred to in the passage?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **Answer the following questions in 6 -7 sentences each :** **[12]**

9) Compare and contrast the characteristics of the two ladies- Mrs. Pearson and Mrs. Fitzgerald.

10) What made the author think that the diamond maker was boasting?

11) 'Mystifying telegrams was not a rarity for them in their Baker street room? –

Who are they referred to here and why were the telegrams a rarity for them?

12) How did Adam Mayblum react at first when the world trade center was struck?

SECTION - B

[Textual Poetry and Supplementary]

■ **Read the following stanza carefully and answer the questions given below :** **[2]**

In fear that it may be frayed,
or stained with dust
he keeps himself from the world,
and is afraid even to move

13) Who is 'it' here in the stanza?

14) Who is in fear and why?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **Read the following stanza carefully and answer the questions given below :** [3

My day or night myself I make
Whene'er I sleep or play;
And could I ever keep awake
with me 'twere always day.

15) How does the blind boy make his day?

16) What attitude of the boy is expressed in these lines?

17) Name the figure of speech in this stanza.

■ **Answer the following questions in 4-5 sentences each :** [6

18) "For some must follow, and some command
A touch can make, a touch can mar."
Explain with reference to the poem — 'The Potter's Song'.

19) Why does the poet want to be torch and a voice?

20) The sonnet revolves round the turn images of 'sight' and 'blindness.' How are these images evoked in each stanza?

■ **Answer the following questions in 7-8 sentences each :** [9

21) Discuss the tale of the king according to the grandmother in the story – 'Scattered ashes.'

22) Why did Suddheen have a dream about Gagan Chowdhury?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

23) Why was Framton Nuttel spending his time in the country side? Why did he visit Mrs. Sappieton?

SECTION - C

[Grammar]

Use the appropriate form of the words given in the brackets and rewrite the sentences : **[5]**

24) The energy drink was _____
[nourish]

25) Habit of drinking _____ his life.
[dark]

26) The rent at Singapore was not _____ for him.
[afford]

27) There is keen _____ in corporate field.
[compete]

28) When the police caught the thief, he _____ all the secrets.
[disclose]

29) Robin _____ for a moment and then doffed his cap.
[reflection]

30) _____ a few people take the trouble to visit me.
[Surprise]

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

31) Retain your personal characteristics of pronunciation and _____.

[intone]

32) I thank you in the name of the _____ ancient order of monks in the world.

[use the appropriate degree of much]

33) The presence of _____ marine hazards makes the sea challenge to swimmers.

[death]

■ **Rewrite the given sentences selecting the appropriate meaning of the idioms :** [3]

34) Let use <u>waive</u> that topic for it has no connection with this issue.

[forget, put aside, discuss]

35) Both leaned <u>non chalantly</u> back against one of the long tables.

[carefully, arrogantly, in an indifferent manner]

36) By which film did you <u>have a break</u>.

[start earning, do your beginning, stop working]

■ **Rewrite the following into indirect form of narration :** [4]

37) General lifted his eyebrows, "Is that right?"

"Check it for yourself, Sir."

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

"Does it always work? asked the President.

"Everytime, Mr. President. It is foolproof."

"Is it hard to learn?"

"It took me a week to get the real hang of it. I think you would do better."

■ **Rewrite the following sentences as directed :** **[8]**

38) He is too old to learn anything.

[Use so.....that]

39) The game was still worth the candle.

[Make it interrogative]

40) Though peripheral in action, it gave me pleasure.

[Turn to simple]

41) Anyhow, you will keep the secret.

[Add a question tag]

42) I don't know him.

[Make it complex]

43) I'm one of the best players in my team.

[Change to positive degree]

44) The river was a pleasure to watch.

[Begin with it]

45) Let your son do what you could not do.

[Change the voice]

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

SECTION - D

[Reading Comprehension]

■ **Read the following extract and answer the questions given below :** **[5]**

Fair Daffodils, we weep to see
You haste away so soon;
As yet the early rising sun
Has not attained its noon.
Stay, stay until the hasting day
Has run but to the even-song;
And, having prayed together,
We will go with you along.

46) What makes the poet weep?

47) Which periods of the day are mentioned in this poem?

48) What is the poet's request to the daffodils?

49) What does the poet wish to do?

50) Give the adjective forms of 'day' and 'sun'.

■ **Read the following passage and answer the questions given below :** **[5]**

The National Literary Mission has undertaken the task to educate 80 million adults in the age-group of 15-25 years. To fulfil this

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

noble but Herculean task, it needs the active and voluntary involvement of the students to take literacy classes, by sparing two hours every week. The voluntary service rendered by the students would prove to be an effective measure to educate people who are illiterate. By educating them, we can eradicate exploitation and humiliation. Education helps to promote self-respect of an individual. It also increases participation in the democratic progress. Our country cannot afford to step in the twenty-first century with half the population illiterate. So something has to be done.

51) What initiative has the National Literacy Mission taken?

52) What does it expect from the students?

53) How can the students be helpful to NLM?

54) What difference would the illiterates experience after being educated?

55) Pick out 2 nouns from the given passage.

■ **Read the following passage carefully and make a precis reducing it to one-third of its original size. Give a suitable title :** **[5]**

56) He who begins with crutches, generally ends with them. Self-reliance is the pilgrim's best staff, the worker's best tool. Help your self and heaven will help you. Help from within always strengthens but lack of it enfeebles the recipient. It is not in the sheltered garden but in the rugged Alpine cliff, where the storm beats most violently. The habit

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

of depending on others should be resisted, since it weakens the intellectual faculties and paralyses the judgement. To us it seems the vice of modern system of education that they lay down too many royal roads to knowledge. Those impediments which compelled the students to think and labour are now most carefully removed and he glides smoothly along the well-beaten highway.

57) You are away from home in a trekking camp to Manali. Your parents are anxious to know about your schedules at the camp. Draft an e-mail detailing your activities there. [5]

SECTION - E

(Writing)

58) You are a newspaper reporter of Times of India. Recently, You have visited an exhibition on 'Vibrant Gujarat' organised by Government of Gujarat on the Mahatma Mandir Campus, Gandhinagar. Write a report for your newspaper. [5]

59) Write a letter to the Editor of Times of India requesting him to publish about the misuse of residential space for commercial purpose. [7]

OR

You are Amit/Amita. Write an application for the post of a scientist in a space research organisation at Ahemedabad stating your academic record, experience, etc.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

60) Write an essay on any 'one' of the following topics in about 250 words : [8]

From Sita to Nirbhaya :

Value of women — ancient times — 21st century — customs — orthodox — mentality — dominated society — social evils — progress of a nation rely on women.

OR

The dark face of terrorism :

Youth — roped into terrorism — religion, fanatic and political people — their roles in spreading terror — innocent people the victims — soft targets — mass destruction — world to fight against.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-A

⇒ MCQ:-

1. The issue of plastic problem is tackled by (a) newspaper men.

2. The scarecrow happening took place in (c) Norwood.

3. The diamond maker did not (a) mow lawns to meet his expenses

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Read & Answer:-

4. The sunbird has built its nest in the thick foliage of the bougainvillea over the gate, embellished with coloured paper and secured since predators can't reach there.

5. Drongos and green bee eaters are chasing the flying insects.

6. The female sunbird is ever present and the male stands guard. ~~so the author~~

7. The adjective used for 'it' is ~~is~~ waterproof as it has been used for nest.

8. 'The nest' is refered to as maternity room in the passage.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Answer the following:-

9. In the chapter, "Mother's Day", J. B. Priestly has beautifully portrayed the two opposite characteristics of two ladies.

Mrs. Pearson was very humble and timid woman. She loved her family very much and did everything or rather every work of her family members without any kind of complain. She was not at all aware about her rights and also had forgotten to take care about herself in taking care of her family members. Due to this reason her family members had started taking her for granted and were not at all bothered about what she wanted. On the other side, Mrs. Fitzgerald was a bold and strong woman. She was completely aware of his rights. She too loved her family but never ~~t~~ allowed them to take her advantage in anyway. She emphasized on the fact that everyone should do their work by themselves and should respect their mother.

In this way, Mrs. Pearson & Mrs. Fitzgerald were completely different from one another.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

10. In the chapter "The Diamond maker" H.G. Wells has beautifully portrayed the character of a man who remained successful in making diamonds.

The author was very much tired from his office work and so he had come to the riverbank at night to bring his mind to peace. There the author met a man who wore dirty clothes, was unshaven and unkempt. It seemed like he ~~was~~ had been in a dustbin for a week without bath & food. This man started talking about the quantum of work he has and how much tired he is by the worries of that work. From his words it seemed that he was a really busy man and is a very big businessman which was hardly apparent from his clothes which he was wearing. He was taking about the irksome worries of the world. The writer that ~~th~~ he ~~might~~ himself might be making fun of his poverty and also felt that he would be committed to the price of bread & breakfast if he talked with him.

Thus, the writer seeing the physical appearance of the man thought that he was boasting.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

11. In the chapter, "The Moving Scarecrows," S. M. Chatak has described a beautiful mystery of Sherlock Holmes.

Here the mystifying telegrams in the Baker street are referred to Sherlock Holmes. He was a detective and lived in Baker Street. Whenever any unusual thing happened he was the first name on everyone's mind. He had achieved the heights of excellency in solving mysterious cake. One morning, he and Dr. Watson went out for a walk when there was rain outside but still the atmosphere was not very cold. During that time a telegram was recieved by Miss Hudson, the housekeeper of Sherlock Holmes which she gave him during tea time. In it, it was written that he would be coming to meet Holmes during tea time. The telegram writer was a farmer from Norwood named Sebastian Glover. He was in trouble and was quite sure that only Holmes could help him to come out from that problem.

3

Thus, being a detective it was not unusual for Holmes to recieve mystifying telegrams.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

12. In the chapter, "The Price We Pay," Adam Mayblum has given an account of the attack on World Trade Centre and his experience.

Adam Mayblum had his office on the 87th floor of the north tower of the world trade centre. He arrived in office at 8:00 am and all his colleagues were in by 8:15 am. They were talking with each other and were about to start their work when they heard a blast sound. They were unaware about what had happened and so they looked out of the window. They saw the papers flying in the air like a ticker tape parade. They also observed that building was lurching 10 to 20 feet in each direction. The author and his friends presumed that it might be an earthquake. The ceiling of the man's toilet had came down. The writer ripped his t-shirt and torn it into 3 pieces so it can be used as an air filter. One of the friends of the writer stayed up and waited to help.

Thus, Adam Mayblum was not only shocked but also confused as no one knew what had really happened.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

8 18

Section-B

Read & Answer:-

13. In the stanza, 'it' refers to the princely robes, ornaments and all expensive and precious things.

14. The child who is wearing the princely clothes and ornaments ~~at~~ is in fear as ~~it~~ the clothes may be frayed or stained with dust if he played with mother earth like other children.

Read & Answer:-

15. Whenever the boy is awake or he wants to play it is day for him.

16. The attitude of satisfaction or self understanding ~~about the qualities~~ he is ~~not having~~ is expressed in these lines.

17. The figure of speech is Antithesis as opposite words like day & night and sleep or play are expressed in first two lines.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Answer the following :-

18. In the poem, "The Potter's Song", Henry W Longfellow has explained us that change is inevitable in life.

The poet explains that changes are very much necessary for the existence of life. It is none other than God who has planned such changes for us. He makes all the human beings from the same clay but still some have the ability to command and some have to simply follow that orders. A simple touch can sometimes even make the spoilt things and sometimes it even destroys the made things.

Thus, the poet explains us that we should accept the changes as quickly as possible so that life continues on the earth.

19. In the poem, "Before Anyone Comes," Pravasini Mahakud has expressed her desire to become some add things and through that she wants to spread happiness.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

The poetess wants to become a torch and a voice. There are many people in this world who have lost their way and are in incomplete confused state as they do not know where to go. Due to this reason the poetess wants to become a torch so that she can ~~spread~~ show the right path of life and lead their life to success and lit a light in their dark life. She also wants to become the voice of the birds and animals which has been providing happiness to man since years. But in today's life in the noise of vehicles & machines, man has forgotten their voices. So she wants to again spread happiness.

Thus, by becoming such dream like objects she wants to become the reason for happiness in man's life.

20. In the poem, "Sonnet No-148", William Shakespeare has expressed his problem that due to love he has become blind.

The poet is in deep love of his beloved. The people of the world are giving opinions about the beloved of the poet which

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

are not appreciative. The poet is unable to see such qualities in his beloved as love has made his eyesight blind. He is unable to see those qualities in his beloved and he even don't want to see. He has always seen the good things only in his beloved and also always want to see that only. He does not wish to hurt his beloved by telling or agreeing to the things what the world is saying about her.

Thus, the poet wants always to remain blind in his love for his beloved and continue loving her unconditionally.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Answer the following:-

21. In the supplementary "Scattered Ashes," Bhisham Sahni has portrayed a beautiful story of a King.

One young peasant asked about the glowing particles in the field and so the grandmother started narrating story. Once a couple lived and they had only one son who was extremely intelligent and charming but one day he left their house. When his parents approached him he answered that he came because he is able to hear wailing sound of someone and will not return home until the wailing sound stops. He started solving the problems of the poor and the needy people. Any person who was in trouble and needed help he helped them willingly. He was soon too popular among the people that they made him their king. During his last time, he told his ministers to sprinkle his ashes on the fields. Whenever there is an atmosphere of joy, the king's ashes sparkled like gold particles and whenever there was sorrow, the king's ashes went to the doors of the people requesting them to fight against their woe.

Thus, the king had devoted his complete life for the welfare of people.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

22. In the supplementary, "Gagan Chowdhary's studio," Satyajit Rai has beautifully described the working of human mind.

~~Sughen~~ Sudheen Sarcar had rented a new big flat in Bhabhanipore where good wind came as the window was facing towards south. But a beam of ~~lig~~ light from across the house which was of Gagan Chowdhary disturbed Sudheen very much. He was very much disturbed by that light and was unable to sleep. Instead of directly approaching Gagan Chawdhary he started making various assumption about Gagan Chawdhary. He peeped to the Gagan Chowdhary's house with the help of binoculars where he was able to see some paintings and was able to make out that Mr. Choudhary was a painter. He thought that if he did not accepted his appeal then. He thought so much about that thing that a horrible dream about Mr. Chaudhary came to him and the night he dreamt about him, the next day he died.

Thus, due to overthinking on such a small matter, Sudheen had a dream about Gagan Chowdhary.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

23. In the supplementary, "The Open Window," Saki has beautifully described the character of a girl who was excellent in making fanciful stories.

Framton Nuttel was very much tired of his work and so he was suffering from a bad nerve condition. His doctor had advised him to remain away from his work for some days otherwise it will result into deterioration of his nerve condition. His sister was concerned and so she gave him some letters of introduction of the place where she had served as the head of the rectory four years ago. The letters of introduction contained names of various persons who were good and would not mind to help Nuttel to cure his nervous disorder. From the letters of introduction he went to Mrs. Sappleton's as he found appropriate to go there. He did not know anyone there whose advantage was taken by Mrs. Sappleton's neice Vera, who was excellent in making fanciful stories.

Thus, to relieve himself from the nerve condition, Framton was there at Mrs. Sappleton.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section-C

Blanks:-

24. The energy drink was nourishing.

25. Habit of drinking darkened his life.

26. The rent at Singapore was not affordable for him.

27. There is keen competition in corporate field.

28. When the police caught the thief, he disclosed all the secrets.

29. Robin reflected for a moment and then doffed his cap.

30. Surprisingly a few people take the trouble to visit me.

31. Retain your personal characteristics of pronunciation and intonation.

32. I thank you in the name of the most ancient order of monks in the world.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

33. The presence of deadly marine hazards makes the sea challenge to swimmers.

Idioms :-

34. Let us put aside that topic for it has no connection with this issue.

35. Both leaned carefully back against one of the long tables.

36. By which film did you do your beginning?

Indirect Speech :-

37. General lifted his eyebrows and asked if that was right.
The person respectfully replied to check it for himself.
The president asked if it always worked.
The person answered respectfully to the president that it worked everytime and it was foolproof.
Someone asked if it was hard to learn.
The man replied that it took him a week to get the real hang of it and assured him that he thought he would do better.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Do as directed:-

38. He is so old that he cannot learn anything.

39. Wasn't the game still worth the candle?

40. Inspite of being peripheral in action, it gave me pleasure.

41. Anyhow, you will keep the secret, won't you?

42. ~~It~~ I do not know who he is.

43. Very few players are so good as me in my team.

44. It was a pleasure to watch the river.

45. Let what you could not do be done by your son.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

4-5 + + + + + + + = 17-5

5 4

18.5

Section - D

Read & Answer:-

46. The daffodils live for a very short period which makes the poet weep.

10

47. The following periods of the day are mentioned in this poem:-

0-5

(i) Early rising sun - morning

(ii) Noon

(iii) ~~Hasting~~

0

48. The poet requests the daffodils to stay untill the entire day which is hasting i.e. passes away quickly.

49. The poet wishes that he and daffodils after praying to the God along will leave this world together.

50. Adjective Forms:-

day - daily.

sun - sunny.

4-5

0

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Read & Answer:-

51. The National Literacy Mission has undertaken the initiative to educate 80 million adults in the age group of 15-25 years.

52. It expects that the students should take literacy classes, by sparing two hours every week.

53. The voluntary service rendered by the students would prove to be an effective measure to educate people who are illiterate. In this way students can help NLM.

54. By educating the illiterates, exploitation and humilation can be eradicated. It helps to promote self respect of an individual and also increases participation in democratic progress.

55. 2 Nouns:-
(i) exploitation
(ii) humilation.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

PRECIS :-

56. "Self-Reliance"

Self-reliance is helping oneself without depending on others. The one who helps himself even God helps him. The habit of depending on someone weakens our abilities and paralyses our judgement. Today's education system also provides new roads to knowledge to become self-reliant.

No of words in passage = 122 words.

No of words in PRECIS = 42 words.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

57. E-mail:-

To:- abc123@yahoo.com
From:- xyz989@gmail.com
C.C. :- –
Subject :- Schedules of camp at Manali

Hello Mom & Dad,

How are you? I know you might be missing me but don't worry I will be back soon.

I recieved your e-mail that you want my schedule of Manali camp and so here it is. As you know it is for 5 days. On the first day we were given some simple instructions and were taken for sight scenes.

Day	Activity
2nd	Mountain climbing & sightscenes
3rd	River crossing & sightscenes
4th	Tracking in forest & arrangements for returning ba

On the night of the 5th day, I will be returning back. See you soon again.

Yours lovely,
X-Y-Z.

3

4

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

4.5 + 6 + 6 + 16.5

4.5 + 6.5 + 7.5 18.5

Section-E.

58. Report :-

MAHATMA MANDIR CAMPUS

VIBRANT GUJARAT EXHIBITION

By reporter of TOI.

16th March, 2016. Gandhinagar, Gujara

An exhibition was arranged by the gujarat government on 15th march, 2016 at ~~ma~~ Mahatma Mandir Campus situated at Gandhinagar. It was an attempt of the government to make people aware about the success the Gujarat has achieved till today and how it has been made possible. It also displayed how the government contributed in the development of Gujarat and further also having excellent plans for the state of Gujarat to develop. The most remarkable achievement of Gujarat government that the level of poverty in 2001 was 14.07% which

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

has been successfully brought down to 7%. The history of Gujarat was also displayed beautifully. People from most corners of the world came and visited this fair. Our respected Prime Minister also came to visit this fair. And gave a speed which made every Gujarati proud. The future planning for the ~~govern~~ development of Gujarat was also beautifully displayed in the seminar. Every Gujarati should be proud to be a Guj

2.5

4.5

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

59. From :-

Amita,
Amita house,
Koyal street,
Citylight,
~~Ahmedabad~~ Chennai
Date :- 16th March, 2016.

To :-

The Manager,
Ahmedabad Space Research Organisation (ASRO)
Ahmedabad

Subject :- Application for the post of scientist.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Respected Sir,

This application is with respect to the advertisement given in Times of India dated 15th march, 2016. My personal & necessary information is as follows:-

BIO-DATA

Name :- Amita
Address :- Amita House,
Koyal street,
City Light,
~~Ahmedabad.~~ Chennai.
D.O.B. :- 2nd March, 1976.
Age :- 40 years.
Sex :- Female
Status :- Married
Hobbies :- Dancing & Reading research books.
Nationality :- Indian.
Regionality :- Gujarati
Languages known :- Tamil, Gujarati, English & Hindi
Mother Tongue :- Gujarati

My qualifications are as follows:-

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Qualifications

Sr.No.	Degree	University / Board	Year of passing	Percentage obtained
1.	S.S.C.	GSEB	1992	92%
2.	H.S.C.	GSEB	1994	91%
3.	Graduation of Space engineering	Chennai university	1998	85%
4.	Masters in space engineering	Chennai university	2000	82%

Experience:-

→ Working in ISRO from last 12 years.

References:-

(1) Mr. Y.K. Subramania, Collegue space researcher at ISRO.

(2) Mr. Krishnan Iyer, Head researcher at ISRO

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Reasons for Leaving Job:-

→ Strong desire to contribute in the development of state and return to Ahmedabad forever again.

Expected Salary:-

→ As per negotiation.

Enclosures:-

(1) Original marksheet & certificate of SSC
(2) Original marksheet & certificate of HSC
(3) Marksheet & certificate of graduation in space engineering
(4) Marksheet & certificate of post graduation in space engineering

I possess all the necessary qualities for the job and hope you will call me for personal interview.

Yours sincerely
Anita

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 2

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Essay :-

60. 'FROM SITA TO NIRBHAYA'

India is known as a country with social values far and wide. Social factors had and are predominating various decisions in India. Among the many social rigidities in India, one is the irrespectful behaviour towards the women in India since ages. In such condition and having realising the fact that women are no less than men this becomes a serious question. Hence now it becomes necessary to provide social security to the women not only in India but all over the world.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

"Indian Government every year celebrates 8th march as women's day."

Since ancient times the behaviour of Indian males towards the females have not remained proper. Sita, the godess of Hindu religion had also faced irrespectful behaviour by the Lanka's king Ravana as he kidnapped her. At last she was so much fed up of the irrespectiveness of the people towards her that she devoted herself to Mother earth. From the ancient time, the Indian society has levied huge social restrictions on women which are apparent even now in 21st century.

"The decrease in the male female ratio is the result of Dowry system."

According to 2001, Census.

India	Gujarat
933	919.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

"In India the birth of a female child is considered as an ill luck."

Still ~~the~~ ~~f~~ In many interior parts of India the females are being restricted to study though they want to. They are not even provided with proper ~~into~~ food and nutrition. As a result the number of females per 1000 males in India are decreasing in number. It is the mentality of the people of Indian society that male child only improves the family conditions and is a fruit of God.

India has always remained a male ~~demon~~ dominated society. Initially the females were being killed after their birth by drowning them in a pot of milk. But now due to the sonography technique being developed in India, one is able to know that whether the child in the foetus is male or female. Many conservative people when come to know that there is a female child inside it they just kill the female child illegally. This activity is

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

known as female foetus abortion.

"In modern times it has been proved that the progress of a nation more rely on women than on men."

According to law, abortion of female foetus is a serious and punishable crime. The laws have been framed by the government for the protection of females but not have been implemented properly. Due to this reason now & then we hear rape cases in newspapers. One such case by Nirbhaya who made the whole nation cry is an evidence of this.

Thus, the government should think seriously on this point and alongwith government the people should also give up their social mindset and accept the modern thoughts.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

सूचनाएँ :

1) यह प्रश्नपत्र चार विभागों (A, B, C, D) में विभाजित किया गया है।

2) प्रश्नपत्र में दी गई सूचनाओं के अनुसार उत्तर लिखिए।

3) उत्तरों में शुद्ध वाक्यरचना, उचित भाषाशैली एवं स्वच्छ लेखन आवश्यक है।

4) प्रश्नों के दाहिनी ओर दिए गए अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

विभाग – A

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए :** [3]

(1) भाई की पढ़ाई के लिए जोहरा ने क्या किया?

(2) जीवन में अपराधवृत्ति कैसे जन्म लेती है?

(3) कश्मीर को किसकी उपमा दी गई है?

अथवा

मोढ़ेरा के सूर्यमंदिर का निर्माण कब और किसने किया था?

■ **निम्नलिखित विधानों को सही विकल्प द्वारा पूर्ण करके लिखिए :** [3]

(4) मृत्यु के कुछ समय पहले स्मृति साफ हो जाती है, क्योंकि .....

(अ) उस समय व्यक्ति के सामने दिया जलाकर रोशनी कर दी जाती है।

(ब) जन्मभर की घटनाएँ एक-एक करके उसके सामने आती हैं।

(स) अगले जन्म के लिए व्यक्ति तैयार हो जाता है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(5) राजा ने तोते को देखने की जरूरत नहीं समझी, क्योंकि .....

(अ) तोता पिंजरे में सोया हुआ था।

(ब) शिक्षण देने की उत्तम व्यवस्था से वह संतुष्ट हो गया।

(स) उसे जल्दी ही वहाँ से लौटना था।

(6) लेखक अपने को ऐसा फूल मानता है, जिसे .....

(अ) जिसे निर्माल्य बनने की चाह नहीं है।

(ब) किसी भी देवता पर चढ़ाया जाता है।

(स) परार्पित होने की चिन्ता नहीं होती।

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दो या तीन वाक्यों में लिखिए :** [8]

(7) नाखूनों का बढ़ना और उन्हें न बढ़ने देना किसकी निशानी है?

(8) नेहरूजी किसलिए लज्जा का अनुभव करते हैं?

(9) बच्चों का निमंत्रण स्वीकार करके निरालाजी उनके साथ किस प्रकार घुल-मिल गए?

(10) भारत की कई अनमोल विधाएँ क्यों लुप्त हो गईं?

अथवा

प्रेमचंदजी सिनेमा को साहित्य क्यों नहीं मानते?

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर आठ या दस वाक्यों में लिखिए :** [10]

(11) 'मानव का भाग्य' पाठ द्वारा मनुष्य अपने असली स्वरूप को किस तरह पहचान सकता है?

(12) श्री प्रकाशजी का प्रश्न क्या था? अपने विदेशी मित्रों द्वारा दिए गए उत्तरों का संक्षेप में वर्णन कीजिए।

अथवा

चाणक्य आर्यावर्त के भविष्य के बारे में क्यों चिंतित हैं?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए :** [4]

(13) राणा ने पिटारे में मीरा के लिए क्या भेजा?

(14) कवि मिश्रजी ने सबसे प्यारा जतन किसे कहा है?

(15) बिहारी ने बाज के माध्यम से किसको संबोधित किया है?

(16) कुत्ता रोटी के लिए घर घर क्यों भटकता है?

अथवा

नये युग का अग्रदूत कौन है?

■ **निम्नलिखित काव्य पंक्तियों को दिए गए सही विकल्प द्वारा पूर्ण कीजिए :** [2]

(17) प्यासी है हर गागर .....

— दिल का गंगाजल छलकाता चल।

— पथ-पथ फूल बिछाता चल।

— सब पर प्यार लुटाता चल।

(18) दिल्ली सपनों की .....

— सुषमा है, रंगीनी है।

— सेज मधुर रस-भीनी है।

— वेतन भोगिनी विलासमयी यह देव पुरी।

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दो या तीन वाक्यों में लिखिए :** [6]

(19) गिरधरजी बीती हुई बातें भूल जाने की सलाह देते हैं, क्यों?

(20) बच्चन जी घबराने पर कहाँ जाने की सलाह क्यों देते हैं?

(21) कबीर ने संसार को कैसा देश बताया है? क्यों?

अथवा

जगत हारिल का क्यों उपहास करेगा?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर सात या आठ वाक्यों में लिखिए :** [8]

(22) 'सख्ती से नहीं स्नेह से काम होता है', मिश्रजी ने कैसे समझाया है?

(23) 'पेड़' कविता के माध्यम से कवि क्या कहना चाहता है?

अथवा

'उर्मिला, सरलता, त्याग और सुंदरता की मूर्ति है' समझाइए।

विभाग – B

■ **निम्नलिखित शब्दों के पर्यायवाची शब्द लिखिए :** [3]

(24) सुषमा

(25) नज़ारा

(26) रश्मि

अथवा

घायल

■ **निम्नलिखित शब्दों के विलोम शब्द लिखिए :** [3]

(27) कृतज्ञ

(28) अपना

(29) वरदान

अथवा

नियमित

■ **निम्नलिखित शब्दों का संधि-विच्छेद कीजिए :** [3]

(30) तन्मय

(31) यथेष्ट

(32) प्रतीक्षा

अथवा

प्रांगण

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **निम्नलिखित शब्द-समूहों के लिए एक-एक शब्द लिखिए :** [3]

(33) जो जल की रानी है।

(34) जन्म देने वाला।

(35) जो बीत चुका है वह।

अथवा

सुंदर उक्ति

■ **निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ देकर वाक्य में प्रयोग कीजिए :** [2]

(36) डूबते का सहारा बनना।

(37) व्यंग्य बाण छोड़ना।

अथवा

अटकलें लगाना।

■ **निम्नलिखित कहावतों का अर्थ लिखिए :** [2]

(38) अपनी डफली अपना राग।

(39) अब पछताए होत क्या जब चिड़िया चुग गई खेत।

अथवा

करेला और नीम चढ़ा।

■ **निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध रूप में लिखिए :** [2]

(40) तलवार एक प्राचीन अस्त्र है।

(41) यह बहोत मुश्किल सवाल है।

अथवा

एक व्यक्ति शहर गई थी।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग - C

■ **निम्नलिखित गद्यांश का एक तिहाई ($\frac{1}{3}$) में सार लिखिए :** [5]

(42) प्रत्येक मनुष्य को अपने जीवन में कुछ सच्चे दोस्तों की जरूरत होती है, जो भले-बुरे के साथी हो, जो संकट के समय अपने जान की बाजी लगाकर साथ दें और सही मार्ग दिखाकर उसे मुसीबत से बचायें। सच्चे साथी के अभाव में आदमी अकेलेपन का अनुभव करता है। बहुधा देखा गया है दुनिया में हमारे साथी अनेक होते हैं परंतु स्वार्थवश वे हमेशा एक ही भाव से साथ नहीं दे पाते। ग्रंथ ही हमें सच्चे दोस्त मालूम पड़ते हैं। सच्चा दोस्त भी हमें दो-चार बार सद्भावनापूर्ण सही राय देगा, पर हम उसकी सलाह पर ध्यान न देंगे या उसकी उपेक्षा करेंगे तो दोस्ती तोड़ देगा। ग्रंथ हमें बार-बार अपनी बात कहते रहेंगे। हम चाहे ग्रंथ का अपमान करें, उसे उठाकर कचरे में फेंक दें। पर फिर कभी हाथ में आते ही वे वही बात बताएँगे।

■ **निम्नलिखित पद्यांशों का भावार्थ स्पष्ट कीजिए :** [8]

(43) तरुवर फल नहीं खात है, सरवर पियहीं न पान।
कही रहीम पर काज हित संपत्ति संचहि सुजान॥

(44) हल्दी रंग पीला रहे, खटाश न छोड़े आम,
सज्जन सद्गुण न तजे, दूर्जन लूटे हराम।

■ **निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर पूछे गए 'पाँच' प्रश्नों के उत्तर दीजिए :** [5]

मानव के व्यक्तित्व का निर्माण करनेवाले विभिन्न तत्त्वों में चरित्र का सबसे अधिक महत्त्व है। चरित्र एक ऐसी शक्ति है जो मानव जीवन को सफल बनाती है। चरित्र की शक्ति ही आत्मविश्वास और आत्मनिर्भरता उत्पन्न करती है। चरित्र मनुष्य के क्रियाकलाप और आचरण के समूह का नाम है। चरित्ररूपी शक्ति के सामने पाशविक शक्ति भी नष्ट हो जाती है। चरित्र की शक्ति विद्या, बुद्धि और संपत्ति से भी महान होती है। इतिहास इस बात का साक्षी है कि कई चक्रवर्ती सम्राट धन, पद, वस्तु और विद्या के स्वामी थे, परंतु चरित्र के अभाव में अस्तित्वविहीन हो गए।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(45) चरित्र किसे कहते हैं?

(46) चरित्र का क्या महत्त्व है?

(47) मानव जीवन पर चरित्र का क्या असर पड़ता है?

(48) इतिहास किस बात का साक्षी है?

(49) इस परिच्छेद को उचित शीर्षक दीजिए।

विभाग - D

■ **निम्नलिखित विषय पर लगभग बीस (२०) वाक्यों में निबंध लिखिए :** [8]

(50) समाचार पत्र की उपयोगिता :

आवश्यकता — समाचार जानने का साधन — साहित्य और समाज के विकास में योगदान — संकटकालीन सेवा — हानि — उपसंहार।

अथवा

एक अनाथ बालक की आत्मकथा :

परिचय — जन्म और बचपन — अनाथालय से भागना — नौकरी के कटु अनुभव — चोरी का आक्षेप — निराशा और याचना — उपसंहार।

अथवा

भूकंप, प्रकृति का भयंकर रूप :

भूकंप के करुण दृश्य — भूकंप से परिवर्तन — भूकंप में हमारा कर्तव्य — उपसंहार।

■ **निम्नलिखित रूपरेखा के आधार पर कहानी लिखकर उचित शीर्षक दीजिए :** [4]

(51) मिठाईवाला — एक ग्राहक — कम तौलकर देना — ग्राहक का पूछना — कोई हर्ज नहीं, उठाने में तकलीफ़ न होगी — ग्राहक का कम पैसे देना — मिठाईवाले का पूछना कोई हर्ज नहीं, गिनने में तकलीफ़ न होगी — सीख।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **निम्नलिखित विचार-विस्तार लिखिए :** [4]

(52) उम्दा ख्याल खुशबू जैसा है।

(53) सादा जीवन, उच्च विचार।

■ **निम्नलिखित सूचनानुसार पत्र लिखिए :** [4]

(54) 18, आदर्श सोसायटी, शिवनगर से निशा अपनी सखी हँसा पटेल को हिन्दी भाषा का महत्त्व बताती हुई एवं हिन्दी बोलने का अनुरोध करती हुई पत्र लिखती है।

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

विभाग - A

एक - एक वाक्य में उत्तर

(1)
⇒ भाई की पढ़ाई के लिए मीरा ने अपनी सोने की चुड़िया और हार बेचकर गिरवी रख दीया।

(2)
⇒ जीवन में व्यक्ति की निर्लज्जता, लाचारी और मजबूरी से अपराधवृत्ति जन्म लेती है।

(3)
⇒ कश्मीर को भारत के स्वर्ग की उपमा दी गई है।

अथवा

(3)
⇒ मोढ़ेरा के सूर्यमंदिर का निर्माण राजा भीमदेव सोलंकी ने ग्यारवीं सदी में किया था।

* विकल्प

(4)
⇒ मृत्यु के कुछ समय पहले स्मृति साफ हो जाती है, क्योंकि... जन्मभर की घटनाएँ एक-एक करके उसके सामने आती है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(5)
=> राजा ने तोते को देखने की जरूरत नहीं समझी क्योंकि... शिक्षण देने की उत्तम व्यवस्था से वह संतुष्ट हो गया।

(6)
=> लेखक अपने को ऐसा फूल मानता है, जिसे निर्माल्य बनने की चाह नहीं है।

* दो - तीन वाक्य

(7)
=> नाखूनों का बढ़ना पशुता की निशानी है। और न बढ़ने देना सज्जनता की निशानी है। पहले के जमाने में मनुष्य के पूर्वज बंदर माना जाता था। जीसे कीसी भी प्रकार की तमीज न थी। तब व बड़े नाखून रखता था। पर समय के साथ मनुष्य पाशविक वृत्ति को छोड़कर अच्छा इन्सान बना। सभ्यता के गुण उसने सर करे। वह नाखूनों को काटने लगा।

(8)
=> नेहरुजी गांधीजी की हत्या को उनकी मृत्यु को रोक नहीं पाए। उनका प्रशासन भी गांधीजी को बचा न सका और हमने एक अमर नेता को खो दीया। नहेरु को इस बात की लज्जा है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

(9)

⇒ निराला जी एक गली से गुजर रहे थे। वहाँ कुछ बच्चे कबड्डी खेल रहे थे। बच्चों ने निराला जी को खेलने का आमंत्रण दीया। निराला जी उसमें खेलने लगे। और कबड्डी को खेलते खेलते वे बच्चों से घुल-मिल गए।

(10)

⇒ भारत के लोगों में उदारता का अभाव है वे खुद तो आगे बढ़ना चाहते है। पर ~~दूसरे~~ दूसरों को मौका नहीं देते।

हमारा देश जिसमें कई मशहूर वैज्ञानिकों ने अनेक आविष्कार किए दवाइयाँ खोजी पर दूसरों को उनका ज्ञान नहीं दीया। परिणाम यह आया की उनकी मृत्यु के साथ वो विद्याएँ भी लुप्त हो गई।

* आठ - दस वाक्य

(11)

⇒ 'मानव का भाग्य' पाठ द्वारा स्वामि विवेकानंद मनुष्य को अपने असली स्वरुप को पहचानने के लिए कहते है।

मनुष्य ईश्वर का ही अंश है। मनुष्य 'अपने को 'अहं ब्रह्मास्मि' भी कह सकता है। ईश्वर ने उसको कई गुण दीए है। ईश्वर को हमसे अलग समझना वो इन्सान का अज्ञान है।

भैंस की कोई भेड़ के झुंड में सिंह का बच्चा पले। तो वह

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

अपनी आपको भेड़ समझकर घास खाने लगता है। पर अब वह तालाब के पानी में अपना प्रतिबिंब देखता है। तब उसे अपने असल स्वरूप की पहचान होती है।

मनुष्य वो हीरा है। जिस पर धूल जम गई है। जिससे वह अपने को समझ नहीं पाता। उस धूल को निकालकर हीरा अपना तेज पा सकता है।

इस तरह हमें हीरे की असली स्वरूप की पहचान करनी होगी। अंधकार और अज्ञान से बाहर आना होगा।

(12)

→ श्री प्रकाश जी का प्रश्न था कि आजादी के इतने साल के बाद भी हमारा देश उन्नति क्यों नहीं कर पा रहा।

अपने विदेशी मित्रों को यह प्रश्न करने के बाद पादरी मित्र बताते है की हमारी देश के लोगों को अपने काम पर गर्व नहीं है। वे काम को लापरवाही से करते है। जब काम की जरूरत हो तब वे आवेदनपत्र में अच्छी अच्छी बातें लिखते है। फिर वही मालिक के सामने पड़ते है। काम के साथ अपने आप को भी बिगाड़ते है। अन्य एक निवृत्त कर्मचारी बताते है की लोग विश्वास नहीं कर पाते अपने काम की वे जिम्मेदारी नहीं उठाते दूसरी को अपने काम के पैसे वक्त पर मिलेंगे उसे नहीं पता उसी तरह दूसरे को काम वक्त पर हो जाएगा इसका विश्वास नहीं वे अपनी सुविधा के बारे में सोचते है। पर दूसरे के बारे में लापरवाही बताते है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

अन्य एक मित्र विदेशी थे। उन्हों ने कहीं की भारत के लोग आलसी है। वह काम को मरभूखों का काम समझते है वह अपने कीसी काम को पूरा नहीं करते। श्रम की भावना और महत्व को वे समझे ही नहीं। वृद्ध महिला ने बताया की भारत के लोगों में उदारता नहीं है। पिता भी अपने पुत्र को वास्तविक विद्या पूरी तरह नहीं सिखाता। इसलिए हमारी विद्याएँ भी लुप्त हो रही है। हमारे नव युवानों को अपनी क्षमता दीखाने का मौका ही नहीं मिलता। इसलिए हमारा देश पिछड़ कर रह गया। और इतने साल के बाद भी उन्नति नहीं कर पाया।

(13)
⇒ राणा ने पिटारे में मीरा को मारने के लिए सांप भेजा।

(14)
⇒ कवि मिश्रजी ने गिराए हुए को उठाना उसे सबसे प्यारा जतन कहा है।

(15)
⇒ बिहारी ने बाज के माध्यम से राजा जयसिंह को संबोधित किया है।

(16)
⇒ कुत्ता अपने में धीरज न होने के कारण किसी एक जगह भर पेट नहीं खा सकता। और एक-एक

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

टुकड़े के लिए घर घर भटकता है।

(17) ⇒ प्यासी है हर गागर दिल का गंगाजल छलकाता चल।

(18) ⇒ दिल्ली सपनों की सेज मधुर रस-भीनी है।

(~~[illegible]~~) * दो-तीन वाक्य

(19) ⇒ गिरधरजी बीती हुई बातें भूल जाने की सलाह देते है क्योंकि पुरानी बातों को याद रखने से सिर्फ दुःख का एहसास होता है। हम निराशा में फँस जाते है। और अपने सामने पड़ा कर्तव्य भी नहीं देख सकते। अपने भविष्य को बिगाड़ देते है। उसके बारें में सोच नहीं सकते। कीसी की कहीं कड़वी बाते हमें शूल की तरह चूभती रहती है। उसे भूलाना ही बुद्धिमानी है। तभी हम अपने जीवन को अच्छी तरह उज्जल बना सकते है।

(20) ⇒ बच्चन जी घबराने पर हमें पहाड़ियों में जाने की सलाह देते है। क्योंकि घबराने पर हमारा मन व्याकुल होता है। तब हमें शांति की जरुरत महसूस होती है। पर्वतो की वाटियों में नीरव शांति होती है। जो हमारे बेचैन मन को शांत करती है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(21)

⇒ कबिर ने संसार को पराया देश बताया है, क्योंकि इस संसार की सारी चीजें एक दिन हमसे छीन जाएंगी। यहाँ हमारा स्थायी रूप से कुछ भी नहीं है। यहाँ तक की हमारा शरीर भी एक दिन झाड़ि-झांखियों की तरह नष्ट हो जाएगा। पता नहीं कब काल आकर हमें मार डाले। वे मृत्यु रूपी हमेशा हमारा पीछा करता है। हमारे साथ चलता है। इसलिए परमात्मा के सिवा हमारा यहाँ कुछ नहीं है।

(22)

⇒ भिखारीजी ने हमें 'स्नेह शपथ' काव्य द्वारा यह समझाया है की इस संसार में स्नेह से सबकुछ हो सकता है।

बुरे लोगों को शिक्षा देने से वह सुधर जाते तो हमारे जीवन के कैदी जिसको जिस जुल्म की सजा मिली है वह भी उसके असर को नहीं पता। फिर वे कैसे अच्छे इन्सान बन सकते है। उनके साथ अच्छा व्यवहार करने से उनका हृदय परिवर्तन होगा। और वो बुराई से घृणा करने लगेगें।

इस संसार में अगर हम सबके साथ स्नेह से पेश आए तो सब हमें मान देंगे। जिसकी बोली मधुर है वही सबको पसंद आते है। जो कटु बोलते है उनके पास कोई नहीं जाता। हमें शत्रु से भी अच्छी स्नेह की भाषा बोलनी चाहिए।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

कई बार सख्ती से उल्टा परिणाम भी आ सकता है। इन्सान सुधरने के बदले ज्यादा बिगड़ सकता है। स्नेह से जो काम बनता है वह सख्ती से नहीं होता।

वाल्मिकी भी नारद के स्नेह की भाषा से बने थे। स्नेह की भाषा ने सबको बाँध के रखा है।

नदीयाँ भी प्यार चाहती है। प्रकृति के सभी जीव प्यार के भूखे है। प्यार से किसी के हृदय को भी जीता जा सकता है। अश्रु बहाने से उद्धत इन्सान भी पीगल जाता है। स्नेह से दुनिया में सर्वस्व सुख दीखाई देगा।

इसलिए मिश्रजी ने हमे 'स्नेह शपथ' लेने के लिए कहा है।

(23)

⇒ पेड़ प्रकृति का सुंदर परोपकारी, स्वावलंबी सर्जन है। सुंदर प्रतिक है।

पेड़ की शाखाएँ, पत्तियाँ, फल-फूल सभी से वे संसार की सेवा करता है। वे कुदरत का सुंदर प्रतिक है।

पर जब वो जमीन से मूलसहित काट लिया जाता है तो वह अपने सभी पुराने संस्कार छोड़ देता है। वह पेड़ से 'कुर्सी' बन जाने पर भ्रष्टाचार का प्रतिक बन जाता है।

पेड़ की नियती परोपकार थी। पर पेड़ की नीयती भ्रष्टाचार है। जमीन से कटने पर मानो उसकी नीयती ही बदल जाती है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

पेड़ से 'कुर्सी' बनने पर उस पर बैठने वाला आदमी को देखकर जो अनैतिक रूप से आती है। वो लेने में जुट जाता है और अपनी मूल प्रकृति, नीयती भूल जाता है। वे पैसे कमाने लगता है।

पेड़ कविता के माध्यम से कवि कहना चाहते है की व्यक्ति की नियती के हिसाब से ही चलता है। वो नीयती के हाथो मजबूर है। अच्छे भी बूरे बन जाते है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

विभाग - B

पर्यायवाची

(24) सुषमा - सौन्दर्य

(25) नज़ारा - दृश्य

(26) रश्मि - किरण

अथवा

शायद - अक्सर

विलोम

(27) कृतज्ञ - कृतघ्न

(28) अपना - पराया

(29) वरदान - अभिशाप

नियमित - अनियमित

संधि-विच्छेद

(30) तन्मय - तत् + मय

(31) यथेष्ट - ~~यथ + ईष्ट~~ ~~यथा + इष्ट~~ यथा + इष्ट

(32) प्रतीक्षा - प्रति + ईक्षा

प्रागण - प्राक् + गन्

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

यह पान गलती से छूट गया।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

15

शब्द समूहो

(33) जो जल की रानी है। ⇒ मछली

(34) जन्म देने वाला। ⇒ जन्मदाता

(35) जो बीत चुका है वह ⇒ अतीत

अथवा

सुंदर उक्ति ⇒ सुक्ति

~~(36) अपनी डफली अपना राग।~~

~~⇒ साथ मिलकर काम पूर्ण करने के बदले अलग अलग रह कर काम को अधूरा करना।~~

~~(37)~~

~~⇒ कोई काम बिगड़ जाने के बाद प्रयत्न करना व्यर्थ है।~~

नंबर 36, 37 रह गाई

Sorry.

(36) डूबते का सहारा बनना।

⇒ सही समय पर सहारा बनना।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

(37) व्यंग्य बाण छोड़ना।
⇒ कटाक्ष करना।

(38) अपनी डफली अपना राग।
साथ मिलकर काम पूर्ण करने के बदले अलग अलग रहकर काम को अधूरा छोड़ना।

(39) अब पछताए....
⇒ कोई काम बिगड़ जाने के बाद व्यर्थ प्रयत्न करना बेकार है।

(40)
⇒ तलवार एक प्राचीन शस्त्र है।

(41)
⇒ यह बहुत मुश्किल सवाल है।
अथवा
एक व्यक्ति शहर गया था।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

विभाग – C

(42)

ग्रंथ हमारे अच्छे दोस्त

मनुष्य के जीवन में अच्छे दोस्त की हमेशा जरुरत रहती है। वरना वह अकेला पड़ जाता है। पर हमें दोस्तों से क्या लाभ जो स्वार्थी हो। इससे तो बहेतर ग्रंथ है। जो हमें सही राह देते है। कीसी भी परिस्थिति में वे अपनी बात नहीं बदलते। नाही हमें छोड़कर जाते है।

[भावार्थ]

(43)

→ यह पंक्ति रहिम ने कही है। उन्होंने हमें कहा है की हमें अपनी संपत्ति का सिर्फ अपने पर खर्च न करके उसका सदुपयोग करना चाहिए। पशुओं के लिए उसे खर्च करना चाहिए।

प्रकृति के कई रुप है जो परोपकार की भावना का हमें बोध कराते है।

जैसे की तरुवर पर फल लगते है। लेकिन तरुवर कभी वह फल खुद नहीं खाता। राहदारी, पंछी, और अनेक जीव उसका आनंद लेते है। इसी तरह सरोवर भी कभी अपना पानी नहीं पीता। दूसरे जीव ही उसके पानी से अपनी तृषा छिपाते हैं।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

इस तरह मनुष्य को भी अपनी संपत्ति परोपकार के लिए खर्च करनी चाहिए। उसमें ही उसकी सुंदरता है। दुःखी, दीन और मजदूरीयात लोगों के लिए उनका खर्च करना चाहिए। तभी हमारी संपत्ति का सदउपयोग होगा।

(५५)
2) इस में प्रकृति के कई उदाहरण है। जो अपने स्वाभावगत लक्षणों को नहीं छोड़ पाते।

जैसे की हल्दी का रंग पीला होता है। वह कीसी भी चीज में डाले पर वो अपनी स्वभावगत लाक्षणिकता नहीं छोड़ती। और सब में अपना पीला रंग घोल देती है। आम भी अपनी खटास नहीं छोड़ता।

इस तरह सज्जन लोग कहीं भी जाएं। वो अपनी सज्जनता से सद्गुण से सबका भला ही करेंगे। कीसी भी परिस्थिति में वह अच्छा ही करेंगे। पर जो दुर्जन होते है, उसे कीतनी भी ज्ञान की बाते समझा दे वह दूसरों को परेशान करने में ही आनंद लेगा। दूसरों को परेशान करेगा। जैसे कागा हंस नहीं बन पाता ऐसे ही दुर्जन अपनी दुर्जनता नहीं त्याग सकते।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

पाँच प्रश्नों के उत्तर

(45)
⇒ चरित्र एक ऐसी शक्ति है जो व्यक्तित्व का निर्माण करती है।

(46)
⇒ चरित्र ~~जीवन को सफल~~ की शक्ति आत्मविश्वास और आत्मनिर्भरता उत्पन्न करती है। ये विद्या, बुद्धि और संपत्ति से भी महान है।

(47)
⇒ चरित्र मानव जीवन को सफल बनाती है।

(48)
⇒ इतिहास इस बात का साक्षी है कि कई चक्रवर्ती सम्राट धन, पद, वस्तु के स्वामि होते भी चरित्र के अभाव में अस्तित्वविहीन हो गए

(49)
⇒ परिच्छेद का शीर्षक : चरित्ररूपी शक्ति

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

19

विभाग – D

(50) एक अनाथ बालक की आत्मकथा :

मेरा नाम सोनु है। मेरा जन्म राजस्थान के छोटे से गाँव में हुआथा

मेरे पिताजी मेरे जन्म हुने के पहले ही मृत्यु को प्राप्त हो गए थे। सिर्फ मेरी माँ थी। जीनका मैं दुलारा था। वो मेरी सभी जीद पूरी करती थी। मुझे नहलाना, तैयार करना, खाना खिलाना सब प्यार से करती थी। पर शायर मेरी किस्मत को मेरा ये सुख मंजूर न था। मेरी माँ को जीवलेवा बीमारी हो गई। और वह बच न पाई। मेरा इस दुनिया में कोई न रहा। गाँव वालों ने मुझे शहर के अनाथालय में भेज दीया

अनाथालय में मेरी तरह कई बच्चे थे। जो मेरी तरह अनाथ थे। उनका इस दुनिया में कोई नहीं था। वो मुजसे दोस्ती करना चाहते थे। पर मुझे अपने गाँव की बहुत याद आ रही थी। मुझे यह अनाथालय में बिल्कुल अच्छा नहीं लगता था। वहाँ का खाना, कैद के जैसे रहना मुझे राज न आया और मैं वहाँ से कीसी भी तरह भाग गया।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

मैं पास के शहर चला गया। और वहाँ चाय की की दुकान में नौकरी करने लगा। वहाँ का मालिक मुझसे बहुत काम करवाता। और मार भी बहोत मारता था। मैं पूरे दिन काम करता फिर भी मुझे पैसे नहीं दीए जाते सिर्फ खाना खिलाते।

एक दिन कुछ लोग आए। जिसने चाय तो पी पर पैसे नहीं दीए। उल्टा मालिक से कहाँ की हमने पैसे दीए है। पर वो लड़का आपको देना नहीं चाहता। उन्हों ने मुझ पर चोरी का आरोप लगा दीया। शेठ ने भी उनकी कही बात पर विश्वास कर लिया। और मुझे खूब पीटा फीर मुझे धक्के मारकर नौकरी से नीकाल दीया।

सबने मुझे चोर-चोर कहेकर पुकारना शुरु कर दिया। इस बात से मैं बहोत निराश हो गया। मैंने लोगो से काम के लिए भीख माँगी। पर सब मुझे धुत्कारने लगे।

अब मैं जीनके माँ-बाप नहीं होते उन अनाथ बच्चो पर क्या गुजरती है। वो तो एक अनाथ ही जानता है। प्यार के बिना, सहारा के बिना यह जिंदगी का मुश्किल सफर पार नहीं होता।

मैं अनाथ बालक आज भिखारी बन कर रह गया हूँ। मुझे मेरी माँ की बहुत याद आती है। किसी माँ को अपने बच्चे से प्यार करते देख मेरा दिल भर आता है। मेरी आँखो से आँसु सुखते ही नहीं।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(5)

जैसे के साथ तैसा

किसी एक गाँव में हीरालाल नामक मिठाईवाला था। उसकी दुकान में अच्छी मिठाई मिलती थी। कई लोग उसकी दुकान में मिठाई खरीदने आते। पर वह बेईमानी करता था। वह ग्राहक को पूरा तौल नहीं देता था।

एक दिन एक ग्राहक ने दुकान से मिठाईयाँ खरीदी। उसने उसको कम तौलकर दीया। जब ग्राहक को वस्तु कम दिखाई दी। तो उसने दुकानदार से शिकायत की। और उसके बारे में पूछा। तब भन्नित होने की बजाय वह दुकानदार ने कहाँ अच्छा है। इसमें कोई हर्ज नहीं, उठाने में तुम्हें तकलीफ न होगी। ग्राहक वह उत्तर सुनकर दंग रह गया। पर वह भी ~~बहुत~~ बहुत चालाक था। उसने उस दुकानदार को सबक सिखाने का फैसला किया। ग्राहक ने दुकानदार को कम पैसे दिए। मिठाईवाले ने पैसे गिनकर गुस्सा होकर ग्राहक से कहाँ, पैसे कम है। तब ग्राहक ने भी ठंडे कलेजे से कहाँ, अच्छा है कोई हर्ज नहीं, गिनने में कोई

3

4

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

तकलीफ़ न होगी। यह सुनकर मिठाईवाला शर्म से झुक गया।

हमें अपना काम नैतिकता से करना चाहिए। कभी हमारी चालाकी हम पर भी भारी पड़ सकती है। जैसे को तैसा मिलता ही है। शेर पर सवा शेर होते ही है। ईमानदारी ही धंधे का पहला उसूल है।

(52) विचार विस्तार

→ हमें अपने ख्याल उमदा रखने चाहिए। जैसे हमारे ख्याल होंगे। वैसे ही हमारे कार्य भी होंगे। और हमारा व्यक्तित्व भी उस पे निर्भर है।

अच्छे ख्यालों से हम अच्छे काम करेंगे। हमारे उमदा ख्याल हमसे देशकी सेवा, परोपकार, भक्ति, सत्संग, चरित्र का निर्माण करने में मदद करेंगा।

अच्छे कार्य ही खुशबू फैलाते है। लोग उसकी महक (लाभ) ले सकते है।

स्वामि विवेकानंद, गांधीजी, महाराणा प्रताप, शिवाजी इन महानुभावों के उमदा ख्यालों से ही हमारी देश की संस्कृति महक रही है।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

(53)

सादा जीवन, उच्च विचार

हम जैसे जीएंगे। हमारे विचार भी वैसे होंगे।

कई महानुभवों ने सादा जीवन जीया है। जीसकी मिशाल है। गांधीजी गांधीजी ने सादा जीवन जीया। पर अपना पहेरवेश, खाना, रहन सहन जब वो सादा जीवन जीए पर उनके विचार उच्च थे। उन्होंने, अपने देश को आजाद करवाया। मुशीबते जेली।

वैसे ही कई महापुरुष हैं जीनके जीवन से हम सादा जीवन और उच्च विचार की सीख ले सकते हैं।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

(54)

पत्र लेखन

18, आदर्श सोसायटी,
विद्यनगर,
करमीस - 38 27 21 ।
दिनांक - 17/3/16

प्रिय सखी,
हंसा पटेल ।

तुम्हारा पत्र कल ही मिला । तुमने राष्ट्रभाषा हिन्दी की कक्षाएं बंद कर दीए है, और अपनी कोशिश तक की पढ़ाई भी नही करना चाहती। यह जानकर बहुत दुःख हुआ ।

आज कल अंग्रेजी की बोलबाला इतनी बढ़ गई है। की राष्ट्रभाषा हिन्दी को भी भाषा भूलने लगा है। यह अच्छी बात नहीं। गुजराती तो सिर्फ हमारे गुजरात में ही काम आ

(पीछे)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

विभाग.....

सकती है। गुजरात के बाहर के प्रांतो में उसका कोई महत्व नहीं। पर हिन्दी तो हमारे पूरे देश में हमारा साथ देती है। कोनी भी राज्य में जाएं हिन्दी से हम सभी से बात कर सकते है। विचार का आदान-प्रदान कर सकते है। हम कहीं अकेलापन महेसूस नहीं करते। हम सब से मिल-जुल सकते है। अपना सारा काम हिन्दी की भाषा से पूरा कर सकते है।

हिन्दी तो हमारे हिंद की राष्ट्रभाषा है। यह भारत की भारती है। हिन्दी में लिखे साहित्य हमें ज्ञान के साथ मनोरंजन भी प्रदान कर सकते है। हम अपनी भावनाओं को हिन्दी में अच्छी तरह कह सकते है। हिन्दी राष्ट्र का लय-गान है।

मुझे आशा है की तुम हिन्दी की महत्ता को समझोगी और अपनी पढ़ाई फीर से शुरू करोगी

अपने माता-पिता से मेरा प्रणाम और नन्ही को दुलार

तुम्हारी सखी,
निशा

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Time : 3 Hours] *[Maximum Marks : 100*

Instructions :

1) **Write in a clear and legible handwriting.**
2) **This question paper contains FIVE sections : A, B, C, D and E. All questions are compulsory.**
3) **Maintain the sequence of the answers.**
4) **Figures to the right indicate full marks.**

SECTION - A

■ **Read the following extracts and answer the questions given below them (Questions 1 to 10) :** **[10]**

Not that Uncle Ken had any intention of winning. But by playing occasional games with the Maharaja's secretaries and guests, his tennis had improved; and so, try as hard as he might to lose, he couldn't help winning a match against his employer.

The Maharaja was furious.

Questions :

1) Why had Uncle Ken's tennis improved?

2) Why was the Maharaja furious?

Then we both looked at each other as the same thought struck us simultaneously. What if the leopard was still around when our

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

unsuspecting parents returned! They had only gone into town for the funeral of a close friend and would be back as soon as the body was taken for cremation.

Questions :

3) What thought did the both sisters strike simultaneously?

4) Find out the similar word for "happening at the same time" from the passage.

One day, he invited me to his home for a meal. His wife was horrified at the idea of a Muslim boy being invited to dine in her ritually pure kitchen.

Questions :

5) Why did Sivasubramania Iyer invite Abdul to his home?

6) Why was his wife horrified?

An entrance test is something most of us can manage. It may be tough but it is only another examination, and you are used to them by now! But an interview is something else altogether. After all, being on 'view', the idea of being closely examined and evaluated by a group of people makes most of us feel self conscious and awkward.

Questions :

7) What can most of us manage?

8) What does make us feel self conscious?

Then there was a sound - a soft, distinct sound. The intruder! Gobinda's heart thudded. His eyes met the unfinished eyes of the

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

Section: A

* Short Que. Ans :-

1. Uncle Ken's tennis had improved because he playing occasional games with the Maharaja's secretaries and guests.

2. The Maharaja was furious because Uncle Ken won the match against Maharaja.

3. The thought of their unsuspecting parents, who returned any time was strike simultaneously in both sister's mind.

4. The similar word for "happening at the same time" is simultaneously.

5. Sivasubramania Iyer invited Abdul for a meal to his home.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

6. His wife was horrified by the idea of a Muslim boy being invited to dine in her ritually pure kitchen.

7. An entrance test can most of us manage

8. The idea of being closely examined and evaluated by a group of people makes us feel self conscious.

9. Cat was the intruder.

10. The animal landed on top of Ganesha's trunk from the window.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* long Que Ans :-

11. Nehru spent more than one year in dun ~~felt~~ First he felt loneliness but when he was grew more observant, he felt that the surrounding is full of with animals, birds, insects and creepers. they lived without disturbing other.

Thus, After becoming observent he felt surrounding was teeming with many lifes.

1.5

12. Aunt Jane is not so ambitious person she lives with the motto of cash down payment. She even never borrow money from others. she buy everything as per her financial condition. she never ~~penny~~ buy things if she cannot affort it.

Thus, Cash down Payment is her motto and she wished Jack and Jeel also live with that motto.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Short - Note :-

13. The Brave Sisters

Here is the story about two brave sisters - Sree and Mandakini. both sisters were alone when big wild animal come in the house. They both heard some noise from kitchen and guessed theire was a big wild animal. To save their lives they rushed to the store room. They took small table and climbed on the ledge near the ventilator. Suddenly they thought of their parents, who went for funeral of close friend, and made a plane to trap the leopard.

Accorading to the plane, the elder sister jumped on crawl throught the ventilator. she came in the kitchen from back door and younger sister yelling to distrake leapord. Sree come in store room and fixed door and bolted it from out side. The leopard was trapped in store room. younger sister also came out from ventilator.

Thus, both brave sisters not only saved their lifes but also their parents life.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

૧૫. Hanumanthappa's Honesty

Hanumanthappa Secured 8th rank in SSLC examination so, his interview publised in news paper. The writer Sudha Murty read that he belongs to trible group. his father was coolie and earned 40 Rs per day. so, he could not study ahead. Writer impressed by him and called him at her office. She told him that she was ready to help him for his study. he decided to study at Teacher's Training college near his village at Bellary. For his first turm writer sent 1800 Rs for his hostel and collage fees. after six month writer again sent the money. but in reply letter he sent 300 Rs back to writer he wrote that he was not at collage for last two months during his vacations and strike. so, the expenses were less. he saved the money. The writer never asked accouant. but he shown his honesty and returned the balance. The writer was shocked to see poor needy boy's honesty. and proud towards him.

Thus, Hanumanthappa was real very honesty person. he was poor but he don't take money for his home.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

04

Section :B

* Que Ans :-

15. According to the surly man the basket of plums was sent to him because Mr. Green was done that to get some of his pears in return.

16. One day Mr. Green's oxen struck fast in a bog.

17. Mr. Green's neighbour gave for refusing the help because he had enough to do to mind his own business.

18. Mr. Green took oath that he will kill his surly neighbour very soon for his neighbour.

19. rudely - gruffly
wet spongy ground - bog

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

* Poem's Que Ans :-

20. The barber was busy and he knew that young man blurted out so, he did not reply the question.

21. The customer were busy in reading some periodicals.

22. The periodicals mentioned in the stanza are "Daily", "Herald" and "Post".

23. The young man asked, "Who stuffed that white owl?"

24. Nobody was interested in the question asked by the young man.
→ True

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Unseen Passage :-

25. If we could find a good way of using solar energy, it can be a great source to us.

26. Sun's energy things are source of life.

27. Solar energy can drive huge machines directly by using its rays.

28. The another way is to use magnifying glasses or curved mirrors to concentrate the sun's rays at a point. This point will become hot and perhaps the heat could be used to raise steam. that steam used to drive generators.

29. Wires of different metals of the right kind when joined together and heated at the joint, produce an electric current.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

■ **Rewrite the following paragraph by filling the gaps using the proper forms of words given in the brackets (Questions 62 to 65) :** [4]

The students of XII are now on the _____ (decide)(62) stage. They _____ (belief)(63) that the _____ (reveal)(64) of the secret should come step by step. Some of them want to do _____ (practice)(65) for getting more marks too.

◆◆◆

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section : A

* Short Que. Ans :-

1. Uncle ken's tennis had improved because he playing occasional games with the Maharaja's secretaries and guests.

2. The Maharaja was furious because Uncle ken won the match against Maharaja.

3. The thought of their unsuspecting parents who returned any time was strike simultaneously in both sister's mind.

4. The similar word for "happening at the same time" is simultaneously.

5. Sivasubramania Iyer invited Abdul for a meal to his home.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

6. His wife was horrified by the idea of a Muslim boy being invited to dine in her ritually pure kitchen.

7. An entrance test can most of us manage

8. The idea of being closely examined and evaluated by a group of people makes us feel self conscious.

9. Cat was the intruder.

10. The animal landed on top of Ganesha's trunk from the window.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* long Que Ans :-

11. Nehru spent more than one year in dun ~~gebt~~ jail. First he felt loneliness, but when he was grew more observant, he felt that the surrounding is full of with animals, birds, insects and creepers. they lived without disturbing other.

Thus, After becoming observent he felt surrounding was teeming with many lifes.

1.5

12. Aunt Jane is not so ambitious person she lives with the motto of cash down payment. She even never borrow money from others. she buy everything as per her financial condition. she never ~~penny~~ buy things if she cannot affort it.

Thus, Cash down Payment is her motto and she wished Jack and Jeel also live with that motto.

2

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Short - Note :-

13. The Brave Sisters

Here is the story about two brave sisters- Sree and Mandakini. both sisters were alone when big wild animal come in the house. They both heard some noise from kitchen and guessed theire was a big wild animal. To save their lives they rushed to the store room. They took small table and climbed on the ledge near the ventilator. Suddenly they thought of their parents, who went for funeral of close friend and made a plane to trap the leopard.

Accorading to the plane, the elder sister jumped on crawl throught the ventilator. she came in the kitchen from back door and younger sister yelling to distrake leopard. Sree come in store room and fixed door and bolted it from out side. The leopard was trapped in store room. younger sister also came out from ventilator.

Thus, both brave sisters not only saved their lifes but also their parents life.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

14. Hanumanthappa's Honesty

Hanumanthappa secured 8th rank in SSLC examination so, his interview publised in newspaper. The writer Sudha Murty read that he belongs to trible group. his father was coolie and earned 40 Rs. per day. so, he could not study ahead. Writer impressed by him and called him at her office. She told him that she was ready to help him for his study. he decided to study at Teacher's Training college near his village at Bellary. For his first turm writer sent 1800 Rs for his hostel and collage fees. after six month writer again sent the money. but in reply letter he sent 300 Rs back to writer. he wrote that he was not at collage for last two months during his vacations and strike. so, the expenses were less. he saved the money. The writer never asked accoyant. but he shown his honesty and returned the balance. The writer was shocked to see poor needy boy's honesty. and proud towards him.

Thus, Hanumanthappa was real very honesty person. he was poor but he don't take money for his home.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

04

Section :B

* Que Ans :-

15. According to the surly man the basket of plums was sent to him because Mr. Green was done that to get some of his pears in return.

16. One day Mr. Green's oxen struck fast in a bog.

17. Mr. Green's neighbour gave for refusing the help because he had enough to do to mind his own business.

18. Mr. Green took oath that he will kill his surly neighbour very soon for his neighbour.

19. rudely - gruffly
wet spongy ground - bog

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Poem's Que. Ans :-

20. The barber was busy and he knew that young man blurted out, so, he did not reply the question.

21. The customer were busy in reading some periodicals.

22. The periodicals mentioned in the stanza are "Daily", "Herald" and "Post".

23. The young man asked, "Who stuffed that white owl?"

24. Nobody was interested in the question asked by the youngman.
→ True

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Unseen Passage :-

25. If we could find a good way of using solar energy, it can be a great source to us.

26. Sun's energy things are source of life.

27. Solar energy can drive huge machines directly by using its rays.

28. The another way is to use magnifying glasses or curved mirrors to concentrate the sun's rays at a point. This point will become hot and perhaps the heat could be used to raise steam. that steam used to drive generators.

29. Wires of different metals of the right kind when joined together and heated at the joint, produce an electric current.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

30. Summary Writing :-

Salim Ali - True nature lover

Salim Ali believe that who is doing something worthwhile and enjoy without motivation, it is best thing he do that and won many award. his love for wild life is expressed in his autobiography and he called wild life a capital, an asset. he believe future generation should enjoy with it. he is no more but his legacy lives on.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section :- C

31. letter Writing :-

Bimal Barot,
'Babul', Bamsari Bungloes,
Bahucharaji Road,
Bhavnagar.
Date - 15th March, 2016

To,
The police inspector,
Bhavnagar police chakki,
Bhavnagar.

Subject :- requesting to arrange the night patrolling.

Resquested Sir,
In connection with above mention subject, I would like to request you to go through following few lines.
Ours have a big area. I write this letter onbehalf my society members. we all are requesting you to arrange night patrolling in your area from many days the incidents with area's girls create is not good. many anti social people come and said something to girls and many times

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

used dirty laguages. we all passed by that problem. many thief also walked on the road. many boy drive very ruff bike and they do not think about our area's children who playing outside of home. if you arrange night patrolling we wished the problem clear out.

I requested you to please attention these problems and take actions as fast as possible. as a brave and honest person, my duty to take attention towards them.

Thanking You

Yours Faithfully,
Bimal Barot

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

૩૨. Report Writing :-

16th March, 2016

Subject :- A brief report on the road fatal accident.

One week ago a big accident made in our locality. many people passed the road at that time but suddenly the dangerouse scene create and all people stopped their place. A huge bus passed away the road. The bus was full of with passenger and their were 48 passenger in the bus. Suddenly bus driver could not controlling the driving and climbed on diveatior. bus was dragg some time and then stopped because of big tree. many passengor had big injuary and people were gathered at place. The driver was wounded very badly. many ambulance came the spot and doctor treated the wounded people. every people were saved but bus was highly damaged. Because of road accident the traffic was jammed. people not went ahead. huge bus was standing meddle in the road. bus driver was taken in hospital and two small

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

girls also injuared badly. so, they were also went hospital. Some people prayer for everybody and felt relief because they are saved by big problem. many reportark gathered at place and people took photograf of accident. but after police came, they controlling the metter and at last traffic was cleared out. But it was really horrible accident!

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

33. Essay Writing :-

A Night camp in the Gir Forest

Few days ago my school arranged small picnic for students for registration students submit their details with fees. I also submit my details because the picnic spot is different. many school arranged picnic in resort or any adveterous park but it was the picnic in the gir forest.

"Without water, river is nothing, Thus without picnic, life is nothing."

The school camp was arranged by the picnic cometee. we ready with our packing and reached school at 3:00 p.m. The bus started and we reached near forest village at 5:00 p.m. we stayed at 'Holiday Inn'. we took rest some time and then ready for it. we divided in some group and each group had 8 person and one teacher and guide also.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

After walking some time we reached middle of the forest. The guide guided very well and also said some story related to the forest. when all group gathered their, we started to make our tent. it was difficult task but after some trial we done it with confidence. we wander in the forest under the guidance. when we completed our task, guide and we played hide and seek in the big forest.

When we played a horrible sounds come from the forest. many students frighten heavily and sit ~~the~~ in the tents. The roar of lion and tiger made our camp more great. we cooked for ourselves. their were no gas or other electric machine. we collected woods and then burned it with using stone. we cooked for our teem. after that the time was 12:00 A.m the scenes came through the tree. we arranged some plane. all students were ready for camp fire. The students took part effectively on that function. dance, music, diction, acting were done by many student. we went for sleep.

(P.T.O.)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

we get up early in the morning at 4:00 a.m. we went return to the village. we went their by bus. on the road we saw a family a lion and his family. their were a big lion, his ~~m~~ female ~~partner~~ partner and two baby lion. they ran behind our bus and climbed on it. we took many photograf with them. we came return 'Holiday inn'. we took our plaggages and returned for home.

7. Picnic make people fresh.

It was memorable experience for me and my friends. we never go in forest ~~in~~ with our family but school picnic is the only way to spend time in forest. it was not only memorable but also part of our life because we done that things that we never done before.

A night camp in the Gir forest made sweet memory for me and I made more courageous after that camp.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Section : D

34. Information Transfer :-

1. Here is the table which shown some character of some story and their ideal love for each - other.
2. We all know the story of Ramayana and their caracter like Ram, lakman and Bharat.
3. They were ~~big~~ shown their love in brother and left everything and sacrifice for their brother.
4. Heer-Ranjha were the character from folk tale of punjab.
5. Love is not between girl and boys but also for brother, parents or friends.
6. Shravan become most faithful child for their parents and story about his was in Ramayana.
7. English folk tale story of real love between man and woman by the character Romeo and Juliet, who sacrifice their life for each other.
8. We all know Duryodhana ~~as~~ and karna as best friends from story the Mahabharat and he proved their friendship in the war.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

35. Application Writing :-

Kalpan Kachhia,
'Kirtan', Kanha Kutirs,
Killol Road,
Kalol
Date - 18th March, 2016

To,
The manager,
IPCAB Laboratory Limited,
Chennai

Respected Sir,

Subject :- An application for the post of a Chemist.

Having come to know from your advertisement in daily newspaper 'The times of India' inviting application for the post a chemist. I apply for the same post. For your kind consideration here I submit my personal bio-data, educational qualifications and experience as under.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

After passing H.S.C., I completed B.pharm and M.pharm from V.N.S.G.U.

I have been working as a chemist in private firm for last two years. my work is highly appreciated here.

Looking to my educational qualification and experience, I hope for a personal interview. if you give a chance to work under you, I assure you that I give my level best to you.

Thanking You,

Yours Faithfully,
Kalpan Kachhia

* Encl. :- (The true copies of following)

1. Resume
2. S.S.C marksheet
3. H.S.C marksheet
4. B.pharm certificate
5. M.pharm certificate
6. My testimoneals

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

RESUME

1. Name :- Kalpan Kachhia
2. Address :- 'Kirtan', Kanha kutir
   Killol Road,
   Kalol
3. Date of Birth :- 9th March, 1991
4. Sex :- Male
5. Marital status :- unmarried
6. Mother tongue :- Gujarati
7. Languages known :- Hindi, English
8. Nationality :- Indian
9. Personality :- Dynamic
10. Hobby :- Reading, Writing.
11. Educational Qualification :-

No.	Course	Result	Board/University	year of passing
1	S.S.C.	79%	G.S.E.B	March-'06
2	H.S.C	84%	G.S.E.B	March'08
3	B.pharm	A^+ grade	V.N.S.G.U	April-'11
4	M.pharm	A^+ grade	V.N.S.G.U	April-'13

12. Other Achivements :- Good command over english
13. Present Salary :- Rs. 10,000 per month
14. Expected Salary :- Rs. 15,000
15. Reason for Change :- for better prospect

(P.T.O.)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

16. Experience :- As a Chemist,
Sahaj laboratory,
Kalol
Since - 2014

17. References :- 1. Mr. Nitin Shah,
The manager
Sahaj laboratory
Kalol

2. Mr. Dipak Patel,
The principal
V.N.S.G.U,
Kalol

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* edditing :- (36 to 45)

From then on I met Mr. Franks every Wednesday. Wednesday was my day off from the school hostel. I would spend the morning at Susie's and after lunch I'd walk down to the Home for Aged. He would be relaxing with his tiny doll's home garden.

46. * indirect speech :-

I asked Sunil what the matter was. To this he replied that he had got a headache. Then I suggested him to go to the bad. In this regard he refused me and told that he was fine. At last I again adviced to go to the bed and ended that I would see him later on.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Supplementary / પુરવણી - 1

★ અહીંથી જ લખવાનું શરૂ કરવું ★

વિભાગ.....

Section :- E

* Verb form :- (47 to 51)

Having heard the news of the defeat of India in the champion cup, the cricket fans get disappointed. They started to criticize the decisions ~~were being~~ taken by the caption. Had they played sincerely, they could have been performed well.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Complete the sentences:-

52. The servant admitted that he had stolen the watch.

53. The higher ~~your~~ ~~post~~ the post ~~your~~ is, the more responsible you are.

54. The peon talks as if he were ~~a~~ the manager.

55. Very few rivers in India are as holy as the Ganga.

56. My father got a new bike to buy for me.

57. Have a wash and relax, Haven't you?

58. * Combine the sentences:-

Honest persons do not tell lie or cheat others so people honour and love them.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

* Idioms - phases :- (59 to 61)

He has too many dating sisters ready to nourish him and tolerate him. Their husbands are quite rich and afford to have him now and then.

* word - form :- (62 to 65)

The students of XII are now on the decision stage. They believe that the revelation of the secret should come step by step. Some of them want to do practise for getting more marks too.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

Section-A

1) Uncle Ken played games with the Maharaja's secretaries and guests. So his tennis had ~~impor~~ improved.

2) The Maharaja was furious because Uncle Ken won a match against him He tried to loose but he won

3) The same thought struck them simultaneously that what if the leopard was still in their house when their unsuspecting parents returned

4) happening at the same time - simultaneously

5) Sivasubramania Iyer invited Abdul to ~~his~~ home ~~for~~ a meal.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

6) His wife was horrified at the idea of a Muslim boy being invited to dine in her ritually pure kitchen.

7) Most of us can manage an entrance test.

8) The idea of being on view and closely examined and evaluated by a group of people makes us feel self conscious.

9) The cat was the intruder.

The animal landed on the top of Ganesha's trunk from the window.

11) Nehru had to live for fourteen and half months in Dehradun jail. He felt lonely in his cell. So he started observing things around him. When he grew more observant he realized that he was not alone in the cell. He felt that the cell was teeming with life. There were many insect around him. Such as; wasps, hornest, lizards, mosquitoes etc. They never interfered in Nehru's activity and Nehru never interefered them.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

12) Aunt Jane has self-respect. She never buy anything on loan. Her motto is 'Cash down'. And she also wants Jack and Jill to follow that motto. Jack and Jill buy all luxuries on loan. Aunt Jane doesn't like it. She believes in savings. She believes in buying those things with you can buy on cash.

Thus, her motto is 'Cash down'.

13) The title : 'A Secret for Two'.

The story 'A Secret for two' shows a true friendship. We think that the friendship can be happened between two persons who shares same test and for interest. But in this story we see a friendship between a man and an animal. They share a feeling without bar and barrier of language.

Pierre was a milk wagon driver. He had been serving the milk company for fifteen years.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

he was given a horse. He name that white horse 'Joseph'. He name him after a saint because he was also so kind and gentle. Pierre trained Joseph. Joseph was so trained that Pierre never needed to use reins. It seemed like they shared a secret. When Joseph died, Pierre lost the balance of mind. He walked on the road and collided with the truck. The doctor checked him and revealed the secret that Pierred had been blind for five years. This secret Pierre and Joseph shared. They both died on the same day.

What a real love!

14) Hanumanthappa's Honesty.

In the lesson 'Honesty comes from the heart', the writer Sudha Murty showed use a boy who is poor though he is honest. She taught us that honesty has no relation with class, wealth or education. Honesty comes from the heart.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Hanumanthappa was a coolies son. He was poor. He secured 8th Rank in SSLC examinations. He wanted to study ~~for~~ further but he couldn't, because of poverty. The writer decided to help him. So she called him to Bangalore to meet her. She spent expense for his travelling. Hanumanthappa met writer and told her that he wanted to study at 'Teacher's training college' in Bellary. And asked for 300Rs per month. One day the writer remembere she sent 1800Rs. for next six months. She got a letter and 300Rs back. Hanumanthappa wrote that there was no college for two months. For a month there was a strike and during second month there was holiday. So he sent saved money. The writer was taken aback. She never asked for accounts though he sent ~~sav~~ excess money.

Honesty comes from heart!

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

19

Section-B

15) According to the surly man the basket of plums was sent to get some of his pears in return.

16) One day, Mr. Green's oxen stuck fast in a bog.

17) Mr. Green's neighbour gave the reason for refusing the help that he had enough to do to mind his own business.

18) Mr Green took an oath for his neighbour that he would kill him very soon.

19) (i) rudely - gruffly
(ii) wet spongy ground - bog

20) The barber was busy doing his work and he couldn't stop his work. So the barber did not reply the question.

21) The customers were waiting for their turn and they were reading newspapers.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

22) The 'Daily', the 'Herald' and the 'Post' are the periodicals mentioned in stanza

23) The young man (The critic) asked, "Who stuffed that white owl?"

24) Nobody was interested in the question asked by the young man.
→ True.

25) If we could find a good way of using solar energy, it will be a great source to us.

26) The solar ~~eneg~~ energy stored in food by plant and animals which feed on plants are source of life.

27) If we invent a suitable way of using sun's rays, it can drive huge machines directly.

28) The magnifying glasses or curved mirrors can be used to concentrate the sun's rays at a point. This point will become very hot and perhaps the heat ~~w~~ could be used to raise steam. The steam can drive generators.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

29) Wires of two different metals of the right kind when joined togather and heated at the joint, produce an electric current.

30) summary

The birdman - Dr. Salim Ali

Though Salim got many awards, he felt that one should do so that inspires him without reward. According to him wild life is capital and wanted that future generation would enjoy it. He is no more but his ~~laga~~ legacy lives on.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

✓	✓	✓						
6	4.5	7.5						

7 4.5 7.5

Section-C

3) Letter Writing

Bimal Barot
'Babul', Bansari Bunglows,
~~Bahucharaji~~ Road,
Bhavnagar.
18th March, 2016.

To,
The Police Inspector,
Bhavnagar

Sub: To arrange night patrolling.

Respected Sir,

As a regular tax payer and resposible citizen, it is my ~~right~~ rite to get some basic
3 facilities. I think safety is not facility, it is nesecity. We are not safe. I would like to draw your kind attention towards the problem of burglary in my area that we have been facing for last three to four months.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

A week ago some people broke into my neighbour's house and stole money. Yesterday someone stole my antique Flower Vaas which was very costly. These are just examples. There are many cases happened. Even some lofers abuse an pass cheap comments on girls. We can not send our daughter out at night. We want police protection. Some anti-social elements are teasing us. We feel unsafe. ladies are alone in day time. They are also scared. We need to do something.

I request you to do night patrolling. You can also close small tea-shops where these manareless people stand. I hope you will do something for our safety. We have complained several times but no steps have been taken yet. We hope to hear from you soon.

Thanking you in advance.

Yours faithfully,
Bimal.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

32) Report Writing

~~The Road Fatal Accident~~

The road Fatal accident

18th March, 2016
Ahmedabad

Yesterday a major ~~accident~~ happened near 'Karnavati Club'. It was terrible. Two death ~~hap~~ caused. A car collided with the tanker with had some kind of explosive chemical. ~~Everyon~~ Everyone who have seen this accident, they say that the car driver and the ~~tr~~ tanker driver both were driving on high ~~see~~ speed. The car was coming from AUDA and when it was crossing the road collided with tanker. After they collided the chemical from the ~~truck~~ tanker came out and suddenly it blasted. It is said that it blasted because it mixed with petrol and the tanker's patrol ~~tr~~ tank was damaged. It is not clear that

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

the patrol tank was damaged before the accident or after it. Because of blast six people are injured. They were moved to the hospital quickely. But both the drivers are dead. There was nobody ~~ele~~ else in the car or in the tanker. Because of the accident the road was blocked and the result was traffic-jam. Police is investigating. We hope they will find something soon.

3

33) Essay 4.5

Tuitions in Education -
Necessity or Nuisance?

We all know that;

0.5 तस्मै श्री गुरुदेव नमः

but today we can not even count how many teachers we have. We have teachers

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

in the school and the teachers in the tuitions. Have we ever thought Why we need tuitions?

Today's Education system is very complicated. Student are taught from K.G. that;

"Life is a race, You have to come first."

The baby in the K.G. don't even know what is race and what is life. Its compitition every where. In ancient time teachers taught student not only the chapters in the books but also morals ~~of~~ values of life.

Today teachers teach students. They don't get moral values because they are not taught by teachers. Or I can say, today: ~~Students~~

"Students listen, don't learn."

If we want them well learned we need good teachers. I think we go to tuitions so that we

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

get extra practice. Some parents are also not well educated so they can not teach their ~~stu~~ child. I think tuitions are the extra thing which we can do to gain more marks.

Tuitions are extra activity after school,
They are not substitute of school.

~~I~~ Everyday we get a pamplet of different tuition. They show us their ranker and the facilities they will provide. We can see only students marks, not his satisfaction. They make students do hard work.

"A lion also sits on the chair, ~~But that~~ after the training, But that's called well-trained not well-educated"

I think only schools can provide education. It's not that tuition are not good. But today we have a mindset that if we

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

go to the tuitions, we don't need to go to school. But that is not true.

"Tuitions make student; ambitious ~~human~~ person. But school makes; ~~a~~ a person a human."

We all know that government has banned tuition classes. But they are still running in huge numbers. Actually poor family need extra education but they don't have money to ~~a~~ go to the tuitions. We all know that:

"Every coin has two sides"

I can not say that tuitions are good or bad. But it depands on you. If you really need outer coaching you can join tuitions. But if you don't need, you should not. Today tuition is in trend. It is like a fashion. But remember which gives us comfort is the best fashion for us. At last I would say that:

"Tuitions are other option not the only option"

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

3.5	06	4.5	4					

Section-D

34) I.T.

→ Here is the information about some famous stories.
→ The characters of Ram, Laxman and Bharat come in the story of Ramayana
→ In the Ramayana these charactes shows love between brothers.
→ Heer - Ranjha are the characters of folk tale of panjab which is based on love between man & woman.
→ We see the devotion towards the ~~pre~~ parents in the Ramayana.
→ Shravan shows us his love for his parents.
→ Romeo and Juliet are the famous lovers who is created by William Shakspheare.
→ Duryodhana and Karna are the best example of friendship.
→ Their Character is seen in the Mahabharat.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

35 Application

Kalpesh Kachhina,
'Kirtan', Kanha Kutiro,
Killol Road,
Kalol.
18th March, 2016

To,
The manager,
IPCAB Laboratory Limited,
Chennai

Sub: To apply for the post of a Chemist

Respected Sir,

With reference to the advertisement published in 'The Times of India', I would like to apply for the same post. I am giving necessary bio-data below.

I hope you will consider my bio-data favourably.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[A] Personal Bio-data:

Name : Kalpan Kachhia

Address : As above

DOB : 16th September, 1989

Age : 26 years

Languages known : Hindi, English, Gujarati

Hobbies : Reading, Music

[B] Educational Qualification:

(i) I passed my S.S.C with 93% from Guj. board in 2005.

(ii) I passed my H.S.C with 95% from Guj board in 2007.

(iii) I passed my B.Pharm from L.G. college with A grade in 2011.

(iv) I passed my M.Pharm from L.G. college with A grade in 2013.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

[C] Experience :

I've been working in ABC Laboratory Ltd. since 2014.

[D] Reason For leaving current Job:

For better future prospects.

[E] Expected Salary : Negotiable

[F] References:

c/o Mr. Amit Shah
Ex-mayor,
Ahmedabad

c/o Mr. A. K. Patel
The manager,
ABC Laboratory Ltd.

I assure you that I will work with my best efforts. I will never give you chance for my complain. I hope you will call me for an interview. Hope to hear from you soon.

Thanking You in advance.

Yours faithfully,
Kalpan

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

Encl : Necessary Certificates and Marksheets.

SSC

HSC

B.Pharm

M.Pharm

Character Certificate

Experience Certificate.

* From then I met Mr Franks every Wednesday. Wednesday was my day off from the school hostel. I would spend the morning at Susie's and after lunch, I'd walk down to the him. He would be relaxing in this tiny home garden dolls.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ.....

46) I asked Sunil what the matter was. Sunil replied me that he had got a headache. I advised him that he should go to the bed. He replied me ~~neg~~ negatively that he was fine. I told him to go ~~to~~ the bed and added that I would see him later on.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

વિભાગ

05 + 06 + 03 + 03 + 01

Section-F

* Having heard the news of the defeat of India in the champion cup, the cricket fans got disappointed. They started criticising the decisions taken by the captain. Had they played sincerely, they could not have performed well.

52 The servant admitted that he had stolen the watch.

53 The higher your post is, the more responsible you are.

54 The peon talks as if he were a manager.

55 Very few rivers in India are as holy as the Ganga.

56 My father got a new bike bought for me.

57 Have a wash and relax, will you?

58 Honest persons niether lie nor cheat others. So people not only honour but also love them.

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in